

НИКӘЛА КӘЫЦНИА

Афымтақәа реизга

Ажәахатәи атом

Ажәеинраалақәа
Аиҭага

Акәа
Апхәынтшәкәтыжырта
2018

ББК 84 (5 Абх) 6-5

Кә 94

Кәйтһниә, Н. Ғ.

Кә 94 Ағымтақәә реизга. Ажәахатәи атом :
ажәеинраалақәә, аиґага / Никәала Кәйтһниә. – Аҕәә :
Апхәынтшәкәтыжьырта, 2018. – 560 д.

Ари аусумта CC0 1.0 ала иарбоуп.

Алицензия ахәылаа шәахәапшырц азы шәтал:

<https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.ru>

© Кәйтһниә, Н. Ғ., 2018

© Апхәынтшәкәтыжьырта, 2018

САРА ШЫҒА...

Сбеиатцәкъазар – шыҕа сҕархом,
Сҕарны – мал ду сзырхауам.
Сахьугалак – шыҕа сҕәынтқархом,
Исысмырхашагь ссырхауам.

Исзадмыртуа ашә саҕадхом,
Сеыласыжьуам азәгы игәашә.
Саңсазаргы – слауреатхом,
Сатцалашам шьоук раатцәажә.

Саҕашьталом ахьз исымам,
Сара исымоу узсыцәгом.
Ғың сазыџуам хыма-ңсыма,
Иргатәымзар – шытыбжь сыргом.

Икәашатәымкәа сзыкәашашам,
Ихәатәымгы узсырхәом.
Ианеишьтоугы шьоук еизашшуа
Иаасыцрасларгы сыхәхәом.

Сузырқәышуам, сузырхагом.
Сургазаргы ауама шыҕа!
Уафьтәыџса сиңырхагам,
Схы саиааилароуп еиҕа.

Ирацәоуп – ианыз – исцәызуа,
Имызша ирықәыстцойт сыңсы.
Хшуп, гәағым исыцәхыцуа, –
Уамак смыхьааит, абааңсы!

Ацәыкәбар еипш амахә самшәо
Абар сахьыжәбо цлакаҕы...
Сыкоуп сара сыказамшәа,
Иакәтәогь дарбан уатцәы сөы?

2006

АШӘТ

Дышпахазыназ уи зегьрыла!
Ашәт хәа илышътан зны Апхәыс.
Ашәт канзеит. Ашәт сахьтцәыуоит:
Сара издыруан уи закә шәтыз.

2006

***

Адгьыл сықәымшәеит арыц еипш,
Машәыршәа, ажәѡан салшәан.
Еидарақәак саргы срыцан,
Исшәалон арака суалқәа.

Ацстазаара санаргәашоз
Мышқәак усгы срылатхаңуан.
Сахьынхалан сааиуан сиаша,
Сырцәырацәан зны, сагьмачын,

Акамзаара сзақәшақатхом,
Аказаара цәгьахагәышьеит.
Ацакьа ду баша садхо,
Акацәара гамкәа инсыжьеит.

2006

СЫКАН – СЫКАЗАМШӘ

Урт насхысит сцәағәаны,
Иеиҥаидтәалахт сыҕазамшәә.
Аха сгылазом схәаны,
Сзамѡагы лабжышк намшәом.

Урт аргәамцуазаап сымхы,
Иаақәыргеит рахәқәак ҥарҕан.
Икәадамхәзеит сшыамхы,
Сналасәан, салҕеит амҕа.

Иахынхалахит сцәахәак,
Инахашәеит рыхәдагы шахан.
Иҕам-иным еизыхәхәә.
Иргон амѡадуахь иахан.

Анышә сарҕахьан сырҕәааит,
Сеиҕаҕалахт слапҕья дуны.
Срыҕрагылазшәә иҕәааит,
Ҧызшәак наргон иртуҕуны.

Саднамкылеит урт рхеилак,
Иахыѡналоз сыѡнармыжылеит.
Аха мчыла уахь саннеилак,
Еижәибатҕо арахь исыжәлон.

Инасхысуан сцәағәаны,
Еиҕаидтәалон сыҕазамшәә.
Аха сгылазам схәаны,
Сзамѡагы лабжышк намшәом.

Сықәдтит азынреипш лассы,
Саарыдыххылт ааҕын саҕны.
Иамуит, сыламзит асы.
Аштаҕны сѡагылеит сшыаҕны.

2006

***

Санынабхыпш, – убыскак бхаразма, –
Аетдәеипш ажәданаф бкәеицеит.
Бшааиуаз адунеи ду базнан,
Снапы банзалеит, сгәы бтазеит.

2006

САРА СЦОИТ, УАРА УААУЕИТ

Иуаарагәышыоуп адунеи,
Уи рацәакгы хзалагәышьам.
Сара сцоит, уара уаауеит,
Зеггы наумҗхак, амца схыжьуа.

Саргы убасшә акәхарын, нас,
Санаацәыртц, арахь сшааиуаз
Ухы ицнакартә укаларыма
Акгы шыкам ара узиаиуа?

Амш ду амра уханарцеип,
Адәы уаакәхап аҗакарха.
Аха усгы пхьаҗа уцеи,
Амалгы уоуп зны уааҗархаргь.

Усгы арантәи иузгарыма
Гашьа змамкәа иҗоу уаҗа?
Нцәахәысгы шыоукы урымаз,
Урзыргыларыма укаҗар?

Сара сцоит, уара уаауеит.
Саахьапшын – иухам, иушьам...
Иуаарагәышыоуп адунеи,
Уи рацәакгы хзалгагәышьом.

2006

***

Клялся льдами вершин:
Спи, подруга, – лавиной вернусь я.

Б. Пастернак

Ибжъазыз ба бакәү, са сакәү?
Җабаҗоу, җшааиуаз җабагеи?
Иаабо җхызума, илакәү?
Җрыбжъамзама ашьхеи җара агеи?

Адгъыл җацәтәымхазар, ажәфән
Җфалашәкәа җцахзаргъы җфыҗыагъ?
Бабаҗоу уи ажәфән санажәуа,
Адгъыл саныкәу сқыҗыҗыуа?

Издыррын бахъамҗьо, бахъаахо,
Җъара снабхыҗшыртә еиҗш бааигәазар.
Адгъыл бышҗақәхеи бысхъааха,
Ажәфәнгы схабгеит багазар!

Ибжъазыз са сакәзаргъы сакәзааит,
Сәажәкуа ацәхәырақәа срықәзааит.
Быбла антаҗшра сақәзааит
Арахъ саныбзыхынхәуа ссыҗсан.

2006

ДӘҖАЗНЫКҖЫ АҢҢАЗААРАЗ

Иахнамырҗатцаңыз арбан!
Ихаҗхахалон, җаннажъуан.
Ацәыргылеиҗш амш җахнарҗон,
Атх азыжъ еиҗш җаланажъуан.

Җаҗаҗалон – ишьацхәамызт,
Җнанашътуамызт ашәиҗышәи.

Иахнархэон иахьанза ихэамыз,
Иаалагылон иаин ахышэаф.

Адгьыл икэын инаурха,
Ажэон иатцапсон иццышэха.
Иаахадтэалон зны аеырхаан,
Хланашьтуан зныхгы хеыжэхэан.

Ихамтапсан пыеха-пыеха,
Иахзымыкэшэо, иахзеипымшыа.
Ипцтатцаган хажэымтыеха,
Ихадтэалан фымтуа-псымшыа.

2006

ДАРЫКЭА

Иускэа зегь иапхьака ишътам,
Дыкэлан даауам иара афныка...
Иаххэаран икоузхеи шыта,
Лакхыцэгы Дарыкэа даныкам?!

Иаххэашаз ыкан – ихэам,
Иахташаз ыкамыз – итам.
Дарыкэа афныка дхынхэуам,
Аамта мфаслап иа ида.

Иаххэыцуан, ихаршалон ицэгы
Датэамбакэа хаидарагь иатцаз.
Днеиуан Дарыкэа лакхыцэгы,
Ус, егькамлазшэа, иеырхатцан.

Фымткэа хаатэапи уажэы,
Хазхэыцуа иаххароу, иаххарам.
Ишэым азэгы арака ашэы,
Аха ирызхом зегь пхарак.

Хәәтә Һамам Һарт уажәазытәҕә,
Дарыҕәә Һабжәара даныҕам.
Дхынхәуам Дарыҕәә лахыцәҕә,
Дхынхәуам Дарыҕәә шыта аҕныҕа!

2006

АЦӘҒЬОУЦӘА

Цәҕә рмузацшәоуп ацәҕьоуцәа шхалоу,
Иаахадтәалоит иаины игәыбзыҕза.
Избоит, ана цхәыск дылхынхалоуп
Шытәык, уи иахәла еҕыхьзом.

Еҕыхьзом, уатцәы моу, уатцәашытахьҕ,
Иханы итәоугы дырдыруит.
Дычча-ччо дааталалоит хашта,
Һабжәара деитәатәоит дцырцыруа.

Ацәҕьоуцәа ахьнеилак еиларсуп,
Цашәкаҕ ихауп дара рдацкәа.
Ианықарыҕса, рмацақәа хәмарзаап,
Ицеит инеимбҕыжәаа имшацкәа.

Ихәлаанза еибарыҕны рҕаархап,
Ирзеиҕу рбазар араҕа...
Ацәҕьоуцәа анымзалеит арха,
Ацәҕьоуцәа алахаит Аҕәа.

Схәыцуеит: «Абарт ирхадада?
Иҕамкәоу уаха шыта риааишьак?
Даацәырцуеит ус аҕы иеатан
Ихататәҕә – иуанахәоит иааишьа.

Инықәикшоит ус итацкәым,
Ацәҕьоуцәа анысхәа, дрызгәааны,

«Иубарым, – ихәахуеит, – иакәымк
Картцо урт арахь еиҥааны!!!»

Уа акгы ихәыцуеит сызгаша...
Уашшуазар – иабыкәу уахьашшуа!

2006

ҖЫҖҖА

Реимак аанымтәо, ицон рыхкәа рахан,
Ахәынтәа неишыкларкьон игәааны.
Ирыбжәаз аарызрыбжьымхит урт уаха,
Ишьтарцеит цлақәакгы нарааны,

Рышьта ихылаз амҗан ирышьтазт,
Уаҗ дзалымтцит раамта дкәашо.
Дара ыкам. Ирыбжәаз шытоуп уа иахьышьтац,
Ирышьталан иааиуа ахкәашо.

2006

***

Сөызцәа ражәа зны санаргәыбзыгуаз,
Исзырхәалон ацарақәагь ашәа хаак,
Цхи мши сапхьака сдырцшыхуан,
Ацстазаара салазсон – сыхнахуан.

Аетдәакәа ажәҗан иалакнахан,
Сықәгылан дгьылк анапсыргәытца.
Крыстахызма сара усқан уаха,
Снеиааиуа цьанат бахча сытан.

Сгәы сажьон усза ицарызшәа,
Саамта сапхьа икаршәын иуархалха,

Изакаэizei иахба сгэы зызпызжэо,
Сызцахазгы сара абас исуалха?

Саргэыбзыгуа шэахэак цэытыпхашам,
Рашэа хаа шпааикэтэеи дара атцаргы!
Пша цэгьак аахэытцкеит, сырцаагашоу,
Икалап машэыр баапск канатцаргы.

2006

***

Ацэы сшахаркыакоу аранза санаа,
Сцашт сара арантэгы атэы сшахаркыакоу.
Ицьаршьозааит уи еснагь ахэанаа
Ахэы иахыкэтэоу уака реырцагьан.

Сиит Сара ус, зегы-зегь срызгэакуа,
Срышьтан зегы-зегь, арахь сагырхымзо.
Уара еилыкаа изыкэрыжыз скэакэа
Арткэа зегь... Идмырцэонда сымцахэ,

Стармыжбуанда иахбаасыхьзо тышак,
Истахыз уаха!.. Снатцкеит асыпса.
Азынра цап, уара, асгы сы аушам.
Сыпсы ацэызгеит шысхэаз... сыпсызаап!

Усшэа рбеит еибарыоуа исышьтаз,
Сыпсы ааитаскырц, снейны сахныкэиаз.
Урт сара схы ахьсырхатцэкьаз сырзышьтуам,
Иагызцом наф, идхаршьоу иахьынтэааз.

Сара атэы сахаркыаками – сшырбац,
Снанылахт уи амца сцагылан.
Сызтахаран сыказ ажра снахырцан
Ссанагоит амш, иднашэошэа исылоу.

Сгәығуеит: саазар абасала аранза,
Иара абасала сымға нсыртәароуп.
Сыңсы аайтаскырц сахъаатәаз ара амтца,
Сыбла ихгылоу сызхымтыц катцәароуп.

2006

***

Я кончился, а ты жива.

Б. Пастернак

Изуз, исхәаз, исымхәашаз...
Сымшқәа еилахәашыт, сдырхәәцеит.
Изызбазеи нас зегь башан?
Сара схеит – сара сынтәеит.

Сара сымға Сара исымған,
Сахъагаз сагеит – сазеит,
Адгғыл сықәтцит схылға-ңсылған,
Иаша ажәған сағъазцеит.

Изызбазеи, нас, санаахъаңш,
Ҳнеихуаңшшәа ҳа ҳаицны?
Схынхәызар акәхап схъааха,
Бзам инықәыз лағырзны.

2006

***

Атцх салоуп. Амш мшымхазт,
Арахәыц еиңш сарххацеит.
Изакәызеи, мшәан, исзымхо,
Сзыргәәтеиуа, ажәла нтәеит!
Уаҳа сылам, уаҳа сылам,
Икам сашьтоуп, сыңшаауеит.
Иабаазгари дача тәылак?
Үшаашъа амам ча дунеик!

2006

***

Рыхқәа аатцөйтдырхәхәеит, хара хажны.
Рхәыпсқәа хаххала иааилагылт,
Ирзымдыруа рхы ахьдырхара.
Изытцаауа ма азә даанрыжьызтгы!

2006

***

Дкара-уараха дыҕамыз, дышҕеыжәыз дыцәеит.
Данаапш-ипсҕазаара ихыпсаахьан,
Ачараҕны дызхахацәаз аишәәҕ
Иижәыз аөеипш.

2006

***

Сыпсҕазаара сымҕәйтцшәан,
Инылашәеит сҕапхьатцәҕа ашьацра.
Сазыпшуеит сыблақәа траа.
Слаҕәны – иаашьтысхыр шпастаху,
Сыззыпшымыз кашәарахк еипш,
Илакәшьо – ицъашьо, еиҕацъашьо,
Аха сымчыдоуп. Аөыстаак
Дысхыччо дгылоуп хара.

2006

***

Уааи, хәиҕхьынтәалап, сыказына.
Хәбацо ухәоу? Члоуҕа!
Ацаразы хцап, аха ханаауа
Аҕырҕырхәа иаххыччо
Хәаскьаргар хәа сшәоит, аф аст!

2006

***

Алзынрак аапын сазыпшын.
Асы ңуа санын мѳакы.
Аңша тѳытѳы сыцѳхалан
Аңчахѳа исхатѳауан сахьцоз.

Ус аапын сашта иааталейт.
Сарѳыхан, ишѳтышха иааспылейт.
Сѳалашѳкѳар шѳастаххеи ажѳѳан,
Саргѳѳейцѳѳ санаакѳѳо лапшык!

Ахьапшха смазацкѳа имѳасит
Саапынра, ңхынрак сшазыпшыз.
Исхагылан ажѳѳан казказуа,
Амш хѳа, хѳаи, закѳ мшыз!

Тѳагалантѳи амш барақьатза
Салапшуан арантѳи, сазцон
Сналагыланда хѳа сыцѳакуа.
Гѳаныла иааѳыхуа мытмыңқѳак.

Сеиқѳышла амра сыцѳтѳалан,
Уаќа иагьсықѳѳанут асы.
Аңчахѳа исхатѳауа, амза сықѳыңчо
Сахьнейуаз сѳѳа стыңсауан.

Нас, ѳапхьа сеиңыпза,
Алзынрак аапын сазыпшын.

2006

АҚСААТӘ АЖӘҒАН ИАЛЫШӘШӘОИТ...

Їхызхап избо, иарбан уахѳа, ңхызхап!
Ақсаатѳ ажѳѳан иалышѳѳоит ахѳрт еиңш...
Изыстаху уара идыр сыңсызхар,
Сѳоит атѳазахь, ара ихѳаун шѳѳартак.

Амѡан азѡы амла хѡа дыхѡхѡахуеит,
Ишьтанеиуа зынзагы дызцѡажѡом.
Ицсы тырхырц акѡхап, ѡазѡ дырхѡахѡан,
Схалоит хѡа далагеит уи ажѡѡан.

Аха цѡеи арантѡ ацаха иртѡп,
Уигы дгѡыгуа хара баша дхалан.
Дынхагѡышьеит ари адгылаѡ тыпда,
Ицсы игарын... етѡак дзахынхалар,

Адѡы иатцѡа иаакѡгылеит аѡеыхѡа,
Агѡра иахо... Ициркѡар – дабаго?...
Ари цхызхап, ишпастаху сѡыхар,
Аха сказза сыкѡиоуп ауаѡага.

Апсаатѡ ажѡѡан иалышѡшѡит ахарт еипш.

2006

***

Афыртын иазымгаз итцѡан
Сытла гылан ицарцѡуа.
Уи зны бгѡыцк еипш санампытцшѡ
Пшоуп инеиуа исылахѡмаруа.
Адгыл сыкѡшѡап сатахзамкѡа,
Инасыкѡтѡо кѡа цѡыкѡбаркѡак.
Адунеи кѡадыцгыы шамкуаз,
Сналазып нак – сырбартам.

Исхашѡышѡуа апша тѡытцѡыми,
Уи ашѡа хаан исахашам.
Аѡны изымтѡаз акѡа ицѡыми.
Урт срымбакѡагь срымкѡахашеи.

Исымпытцкѡеит дунеик амаа –
Сускѡа цѡгѡа еилапѡтоуп.

Сахааҕыҥ хэа сшэоит аргама
Атх: ааттааҕа еиҥш схы итарпоуп.

Уи даалдалоит арахь, стэылхуа,
Цьнышк – сьызҕампшуа, сьызҕапшуа.
Исыздыруам сышэ изылхо, –
Иааикэтэом, исыдгэаҕлоит аҕша.

Исцэыцэар хэа сшэахуеит сымца...
Ибжызоузеи шарпазынза!...

2006

***

Ихы рнапы аақашьуа идтэалоуп ахыда.
Уара узтахыда, газа , уара узтахыда,
Иухагылазааит атахызаргы
Акарпыжэ еиҥш ухы ҕаланы!
Дара еилытыргыы ҕамлоз шэара шэеиланы,
Аха иутахымехеит.

Иумоушь иахтнутазгы дырны?
Уақэтэзаарын иахьа ҕыхэак кэадырны.
Ағара идыркуама ас баша-машак!
Адуinei ду амаа укушэагы убашан.
Ирыцыркыкытэын,
Змахқэакгы иртыстэын.
Акы уҕызгалоз амқақаа ирныстэын.
Акы мацароума,
Амал ду урхашан,
Угэы зырчыхэчыхэуаз жэақэакгы уахашан.
Уаарывамгылеит, газа, зегь здырцэоз,
Мап нарцэукит унықалар узмырцэоз,
Аатцрақаа урываз, нас, иҕоузеи аатцраҕ?
Улаиан уцэар, улшоит ашьацра.
Уаапшын, унапшы-аапшуеит, сҕэыш. Узтахыдашь?
Ихы рнапы аақашьуа итэоуп уажэгы ахыда.

2006

***

Исыманда сықара жәа-шықәса ахыхны,
Ахра сафысны, Ерцахәынза сцон.
Иахьанза сзыркараз сеидара шытыхны,
Сапхьа инеиуа шыамхыцарк сихьзон.

Ах, изгазеи сымчқәа зегь ныхны,
Мѡадук ианыцсалоуп сусқәа еипхьытта.
Исышәт ма сықара хәы-шықәса ахыхны,
Зегь снарылагон ҕыц сара еиҕа.

Хәы-шықәса иеигзас, хы-шықәса сымаз –
Пҕстазаарак иаѡсып – амбатә ҕазап.
Санысрын антѡамҕахь инеиуа са сымѡа,
Зҕак ҕацам зегьы рҕакқәа ҕастап.

Ах, ишҕазбо дунеик аасырхәырзшәа,
Снаскьар сара наҕ даҕа аҕсык.
Сапхьа ишьтоу баагәара дук хызжәарц
Хазшаз иситар сҕахын ҕа шықәсык,

Ға мышқәак имыцәонда сымцахә,
Суаѡыми, сгәаҕуа сзааз ауаа рзоуп.
Ианаму, сухәоит, снаг ма уацәынза,
Акыр иацсоуп уи, акырза иацсоуп.

2006

***

Хшахәацшуаз инаҳавсны ицаргьы ауазшәа,
Иаакылсит азынра – иааҳалаҳаит исха.
Схы тууа, сзынҕьаз арахь санҕазшәа,
Зегьы срылтцны, саагылт ус ганха.

Саркьак саныцшылазшәа, саргәатеит кычырак,
Иаацьасшыт сшыамхы абас изыркәадаз.

Сханы икәтәан уажә ааигәанза цыск чырчыруа,
Издыруадашъ уи аналшәаз, иахьагаз.

Ажәѡан салан саргыы зны сыңсаатәха,
Етәак кыдшәан ус, сгәы тыңсааит.
Слеиуан сара ажәѡан атзы садхо,
Сыңсы ахәагагы сыман җенак сышәзааит.

Сшьа дыртәахьан, рыцха, пхара сыцмызт,
Схы ргахьан, сыгәгы ргахьан, сшаауаз.
Акымзарак иахьа араҗа иҗыцымызт,
Аха иңьасшьон уггы асы шауаз.

Ақәа шлеиуаз икыдтәан ахаҗәхәа,
Исыхъзеи сара амѡан ңара акырцх,
Адгьыл сахәон,
Сгылан ажәѡан сахәон,
Иныдхалаз агәашә дуқәа сзатырц.

Рацәак бжәмшәа сыҗан ѡаңхьа ааңнынза.
Сгәаҗуан саңхьа храк санаҗәха.
Арахь сзалымтца, иагъазмырцәо сымцахә,
Азынра аакылсит – иаахалаҗаит исха.

2006

***

Мчи гәыртңәыли шңакәашеи
Рацәак иҗамлаз сылша!
Б. Шьынқәба

Саргыы гәаҗрак сымагәышьан, –
Сызмыргылаз, сызмыртәаз.
Уи аансыжьыр исзынмыжьуа –
Исхьынхалан иара абас.

Исхьынхалан, сахьынхалан,
Сгәы шытнахуан уамашәа,

Схэпызыпцау катак салан,
Сыңсы ҥнахзар хәа саршәан.
Акгыы аарылымшакәа уаха
Адуinei дуззеи сынцәеи,
Сус ду сшашьтафуаз сацәкахаит, –
Сақәзит, сақәхәашеит, сынцәеит.

2007

***

Ацстазаара иузышьтымхуа еидароуп.
Сара соума, сыңкәынцәа ааңсеит!..
Адгыл уахықәу мацара ахьухароу
Ахаан уахамтәац унеины мазеи.

Арахь уааңсеит уеидара ушатцаз,
Ацх уамырцәеит, амш ухәнажәеит.
Ухы шьтұхын – ажәџан ду уатцаст,
Уахьынатәаз адгыл уаршәеит.

Уи иаразнак иулсит цәаакыран,
Хьтаны иулалт, угәы еитцанаргәгәеит.
Уәнадкылан уаагылон маакырак
Ахы аалахеит адунеи:

Иаахәит уи ҫенак уара узыхәа,
Иузулымхуа иулахеит хык.
Инцәарыма абас ала аныхәа,
Дааузхьамцшзо ҫызак, тахык?

Уаңхьа игылоуп иузымгац баагәарак,
Бжык адгыл иқәлан иаауеит..
Ацстазаара иузышьтымхуа еидароуп.
Сара соума, сыңкәынцәа ааңсеит!

2007

ИЗЫЛГАМ АЖӘЕИНРААЛА

I

Сҕаны сегьҕамкәа, сажәны сагьяжәымкәа,
Скәышцәамкәа, сгазамкәа, схы стәны,
Зеггы среипшшәа, иршәым акгы сшәымкәа,
Сара абра саакылст атыхәтәаны.

Саанаңшы-ааңшит. Икоузеишь арака?
Икац. Сара сашьталеит аҕыц.
Бла иамбо ак нықәысхәан скәаҕкәа,
Схы сыхнахуа сназхәыцит цәызк.

Адгыл иқәзытит,
ажәван иалазит ишнеиуаз,
Сызхынхалаз, хьзы змам акы.
Еилкаашья амам уи абасгы сзаргәәтеиуа
Иснарбарцгы изашьтоу ҕа мҕакы.
Аамтоуп уи, исцәцаз, сызхымзаз,
Снацәкьарақәа азеипш ирыбжыкәкәаз.
Иабыкәу уи сашьталан сахьымцо,
Исыхьзаран икоугы сыз, иқәаз,

Аха иамам, иамазам хнырхәышья
Аз иагаз, иқәнаҕәхәаз аңша,
Инысмыжыыр амуа, исзынмыжьюа,
Аамтак сыбла ихгылоуп сахьыңшуа.

II

Иказ ыкан, узаңырцуам иҕамызшәа.
Ицәҕья-абзиа, сара салиааит уи,
Амцәыжәҕақәа сызтаз, сыгәгы ңызжәаз
Аамта, сеитанагәылсыр ҕамлари?

Сцәыкәбаруп. Сара уаҕа слағырзызар?
Сан лзамға снықәкәрзар шыыжык?
Шәареи сареи ххацәахан хайцызар,
Сышфыхара сарфыхазаргы бжык,

Салазрыма, анацәалбеит, аамта азыхәашь?
Схылға-ңсылған сазцарыма жәван?
Издыруадаз еигъзаргы сымфыхар,
Үша цәыцдәык сханы ишәышәуан,

Аамта ацша цәыцә. Иаасыцрыхо,
Сахьцалакгы исыштан. Сацәынхарц
Анцәа сихәо, самтагылан ныхак,
Шьюк анахь иантахәмаруаз афарз.

Аапынран хәа сархәоит, аапынрамыз,
Цабыргыцәкьан, сара зны саниз.
Аға өеиуан усқан, мра шәахәамыз
Сара сыблақәа ирхыцчалоз уинахыс.

Санынықәла хашта скаха-бғало,
Адунеи сзыңшуан ишанхашәа.
Изылбазеи сан сынхазшәа схала, –
Дзагазеи иаразнак уи ашәа?

III

Адунеи ду тбаан, игәазырхаган,
Аха уи, иагәыцдак зыкь маза,
Изхыцтраха иадычеалон хага.
Сара уи абазбоз, агаза,
Сара схәычын, сара салан ацәа,
Амцәыжәақәа снатон са сыңхыз.
Исывганы иргон арахь ахацәа.
Саб иашьагы иара убасқан дызт.

Иабаздыруаз уа макъана идыртәыз,
Макъана сара сзыхәан зегь мазан.
Сналазсеит зыжьтас аамта исыртаз,
Аҫакарха сназынгылаз амѡа цан.

Амѡа шәартан. Уи ианыз анызлан,
Иаатит Сара сҫапхъа зны итыкка.
Агыгшәыгқәа срылан сара пхызла
Ашара нас снапылон, агәра мга.

Ари адунеи ду, иахъа схыцәза
Сназлагылаз, сгәытқъа-псытқъаха абас.
Ацәаха рмоуит, уара, рхы ықәтца,
Икараха ахарантә иаауаз.

Урт аауан агәаѡақәа иртысны,
Ашьха дуқәа ирхытны, интәаха,
Амѡан имлашьны, ацәа иардысны,
Иаауан анышә даҫан нағ раҫа.

Иаауан рыгәқәа каршәны урт аѡныка, –
Иахьнықәхауа ицәарц, рыпсы ршьарц,
Иабардыруаз усқан рҫапхъа иказ,
Егьшалагоз арыцхақәа рхы ржьарц –

Егькамлазшәа, имѡасрашәа иназлаҳаз,
Ирзааиз пшак тысны иагарашәа...
Ахада дхадан, уи дагырыпсцәахан,
Аха рҫы ааихаркит зны, ианшәа.

Настәи сара сымч зқәымхо хтысқәоуп,
Еиҫахәашъа змам ажәабжьуп... Нас
Исыздыруам сара агәағ сәыззысқа,
Аха шәахьагаз ауп сахьагаз,

Идырцшыз – идыргэыгыз – идырѡашъаз,
Шэымѡа сымѡоуп, шэцыхэтэа стыхэтэоуп.
Сара уи сахьымцаша сагашам,
Сара уи саныцуам, зегь акоуп.

2007

ЦСШЪАРАК САХЭО

Акэтагь былгьошэагьы сжьанда,
Исырбанда зегь рахат;
Сеынеиуыжыны сыцсы сшьянда,
Салтцны саакэтэанда апылхат!

Аха иамуит, иамузатцэкеит
Са сызрылцуам тызшэакэак.
Еилахеит абзиеи ацэгьей,
Срыбжыхеит еилагакэак.

Уахынтыцуа икоу шэартоуп.
Иаауѡагылоит умѡа зкуа.
Аѡны утэаргы анышэ уартоит,
Еиддыргэѡалоит атызкэа.

Итабгазшэа сыкоуп сыцха,
Ишьоуп адгьыл, уи егышам...
Сара ахэычза соума, рыцха,
Адунеи ду ацсы аршам!

2007

ДСЫХЪЗЕИТ УИ...

Дсыхъзеит уи сыгба анзаакэрылоз,
Дсыхъзеит уи санартоз азы.

Ауаа рацәа дрылан, днарылаз
Дцаргыы ꞑалон уи иацы, –

Лыблақәа хылѡар слымбазшәа,
Дәы иатцәак днықәлар дласны.
Даатгылеит ахәхәабжь лаҳазшәа,
Сагъаатцалкит лылацш дразны,

Дхааны, дыцшзаны, дыцстатцаны.
Сабақаз? Сабацоз?.. Сыцшын,
Стынхадаха саван сара ага,
Сааигәара игәрымуан амшын...

Ажәѡан кеикеиуа исхагылоуп,
Шьта сымѡагь сахъышам бзанцы...
Ирхъымзеит зыцба заақәрылаз,
Иагеит, ирцәагеит урт азы.

2007

СААУЕИТ САРА СДӘЫ ИАТЦӘА НЫЖЬНЫ

Сара зқәак сырхылахъеит снышьны,
Урт срырхъеит, сырхыст кәарақәак.
Саауеит сара сдәы иатцәа ныжъны
Сыцәхалахъеит цъара амѡангыы қәак.

Бна тоурақәак срылан, сдыркъалеит,
Сыжәѡа тқъазшәа акыр сыцшаауан.
Аѡада схалеит, алада стәлеит,
Сыцхыз иалаз дунеикаѣ саапшуан.

Саауеит сара, арахъ исыцрыхо,
Ауаа рахъ, шьюуки срыцәшәаны.
Сышьтоуп цақъак амцан сыцѣыхан,
Аҳауа салоуп сара сашәаны.

Схьаауп, сыңхызуп, нас сыхәрыбғыцуп,
Сцәызуп, цшаашьагы сывам зынза.
Ус, шәаахьацшыр, – сыбжьазуазма! – сшәыцуп,
Шәлымхагы ак цасхәоит аргам, маза.

Саауеит сара ашьха сырхыууаан,
Сыңсаатәны, сышытыпраа, суафны.
Сымфа саркаран, ицәуатәыз цәуан,
Саауеит сара счарақәа уны.

Саауеит сара сдәы иатцәа ныжыны.

2007

***

Хидхалеит, рымшуп, еикәымшәак,
Инарылажьуа дааиуеит хыңеыгак.
Аиашада ара ак атахымшәа,
Дцоит имфахәаста нафыган
Хра цәгыак. Уа дафакнахауп,
Дзымцошәа анибагы уаха.

Икоуп икышә антапыртцәо,
Амфа данықәхало дфәжәкуа;
Хаха-хымшгы дандырцәо,
Дыхьчоушәа данрыцыртцо ажәқәа,

Аха дшыҕац – деикәымшәан –
Даатәоит араҕа уи ахьча.
Акымзарак уаха итахымшәа,
Дылаиан дыцәоит акәахьча.

Ихы иатцоугы ииашоуп, ихчым.

2007

КАРФАГЕНАА

Икәңпраауа, иблахкыгаха идыргылан,
Икәыбаса ишътартцеит Карфагьен.
Иеигәырғашәа аңшзара иаңылаз
Ргәы архәашьит. Рхы еиланагеит.

Анышә иартаз абацахуеи, инышәхап.
Ирҳахарц ирзымфашагь иахалт.
Ианықәыртца ақалақь ду ццышәха,
Аныхәа ду иман авандал.

Ирызхагәышьом усгьы шьоук ирымоу,
Иахьынхалоуп иаагылазаргьы атәым.
Сара уи дсыздыргәышьом, даурыму
Ддаеазәу, иагәытцанакыз Рим,

Аха уи Карфаген ичалтит,
Хәахаха амоуа даеазны.
Ан лыхшара ахыдара ду иалтәит,
Инышьтартцеит лаңхьа дара шьны.

Икәзамызт, аха усгьы икан
Иблахкыгаха игылаз Карфаген
Ауаа рхәыцраң, ихынхәуан рыәныка.
Икәхәан урт арантә аңша иагеит.

Икан урт, карфагенаа, шыкац,
Иканатц идмырзыз абызшәа.
Уи аныз – уаә дыхнымхәт аәныка,
Уара ари егьумбан уамашәа.

Хәаха рмоуит карфагенаа уаҳа,
Иааскьазеит ишааиуаз ртыхәтәа.
Ишеилаҳара Карфагенгьы еилаҳаит,
Аамта асаба неин ианахатәа.

2007

***

Ашәи ишьтарцан, дацәцеит, ахымѡас
Ихьымзеит усгы – иакәкын ицсы ацарта.
Атышақәа иртахаанза ирхыууааз
Днаган бжьрабжьтәа дартон
Дырзатәзтгы, аха дырцәыбжьазуан
Рѣацхьатәкьа дынкабон уи дшәахха.
Уцшыр, дкылцон ана агәыр атца,
Ажәѡан дадырчаблан дацыпжәахан.
Дрызнымкыло, дымшынха, даарыцәхыцуан.
Днарышьклачәеон, дыцәкәырцо, кәаракаѣ.
Рхаѣы дынхомызт уи, дыпхызын,
Дхәыцын, аха дыказан арака.

2007

***

Исхәоггы здыруеит, изуагы сақәшәоит,
Сагънеиуеит, – сыкоуп, сыцсыма! –
Аха адәы сықәхеитеи лакәшәа:
Исыдгыло дсымам!

Ацакьа садхоит – схалара цьысшьоит.
Инсыртәароуп санылазар сымѡа.
Еипшышьа змамгы неипысшьуаз, –
Исыдгыло дсымам!

Избоит аѡыстаак сыцха иѣакәазшәа,
Уи снықәкьоит нак хыма-цсыма.
Акы сеипшхаргы амуаз нас-насшәа, –
Исыдгыло дсымам!

Сықәгара иашьтоу зхыцтраха исыцоуп.
Уи азоума аранзагы сзымааз.
Сыршьхьазаарын, аха сымцсыц ауп.
Исыдгыло дсымам!

Сыздгылаша рфынзагы снаныштыуам.
Станда ара станысыма!
Сара сакәушәа исыхәәпшуеит рыжьтааф.
Исыдгыло дсымам.

2007

***

Сара сызфыз аус акгы снамтеит.
Сыпсы афеит. Сымфасит сых ақәңан.
Зынза иснааломызт сәәматәеи саамтеи,
Аха иахәа сызлацәажәо уи акәзам.

Сара исхагылаз арсын атәған еипш,
Аңша санақәтәаз, сантагыежыуаз рашта.
Сара исзамуаз дара ирзауанеи,
Иарбан, нас иказ шыказ зырхаштуа!

Рышә сылахаит енак, смықәшәатәымыз,
Сырзылымго, инасафымсуа, сқәыцха.
Нак-нак сара сзынгы ак шәатәымыз,
Аха ирымамызт урт уа уи азхәыцха.

Ишқартахыз ицарц инасыңан,
Сыказамшәа арака, срымбазшәа!
Сәатцәмңшырц ари ажәғангы рхыбуан.
Ирылшозар. Илеикәеит уа атазхәа.

Ианшәа, саңхәа ишьталт иуархалха.
Сыпхьаркит, рхы иадырхәан гәыхәыжәқәак.
Бна тоурак акраамта даргы саргы халхон,
Ишарылеит ус ирзымхьазаз рыжәқәа.

Сара исышьтамыз, зынзас рхы рхаштит.
Раанда каңсар қалон – рыфнқәа еилахар,
Сара усқан сааталахьан ашта.
Шьта, усқан, сых итамызт урт уаха.

Исыхнаҗазаргы хымҗаск зны схылҗа,
(Сыҗсы атыхра иашьтазгы аратәһап)
Срыцәцахъан агәыр атҗа схылҗан,
Салан сара ажәһан ду сыҗсаатәһа.

2007

***

Фолкнер иахъ ишьтақәа нагоуп,
Биолль иҗны дыҗан даауеит.
Хемингуеи иҗны иарсуп иеага,
Уаҗагъ тәашьа имамкәа ибеит.

Достоевски амһан даацәырцуеит,
Карамазоваа ихъзан дыршьахаит.
Дышдәықәу иаҗсуара ицәырзоит,
Иаҗсшәагъ уаҗтас ирмахаит.

Кафка җъара дихъынхалоуп.
Камиу дзиҗырцуам, аф аст.
Хааигәа дыҗоушәа, дхалоушәа дхалам,
Даман ицоит тарантаск.

Уҗшыр, иҗьоушьап, – итҗас дызгада! –
Дылатәоуп Маркес ишәхымс.
Нас иеыһнеикуеит, җәсеиҗш, иуада,
Ддәылтҗрангы дыҗам арахъ дачәа хымз.

Ддәықәлашт, дышнеиуа, дылхо асы-мҗәыл,
Гәәҗақәак дыртысп дыбҗаауа.
Дыҗшаауа ддәықәуп шәаргы саргъ ҳахыҗам,
Дызцоуггы тәымуп арахъ данаауа.

Усҗан, данааиуа, ҳадгыл данаалом,
Иқәҗацом араҗа икаиршәыз арыц.
Иҗырцны инеиуеит аҗхьаҗцәа бналан,
Дашьтан, длашьтазгы дцеит иара аҗыц!

2007

АХЫСЫБЖЫҚӘА

Ус, игеит, аңста тырцаажәо,
Уи ахысыбжъ дыдрабжъны.
Инаган абъар иартейт ажәа,
Иури Воронов дышыны.

Иахымаара аиаша бнартан,
Иашкляхысит уи җазнык.
Ацәаңыга дықәтәан бартцак,
Лыхәхәабжъ иафижъуан анык.

Азакәан ңара аҗардагәон,
Аеазон – икәаратон.
Икнахатәыз азәгы дџаган,
Ивагылаз дықәха дцон,

Имазамкәа, наҕ, ңырхага, –
Дыңхашьом, дагъахьырхәым.
Инапы санын ахага,
Исыңоушәа стәан лағәымк.

Адәы дықәын уи, абахта
Ззыңшыз – итадмыртәаз.
Нас кашыррахеитгы зхәахда
Реанеибыртоз тәа зыхәхәаз!

Ргәы тыган, рхы шытыхны,
Арахъ иаауан шьоук гьежъны.
Нас ибналахтт ҳаңсқәа тыхны,
Зураб Ачба ду дышыны.

Идәықәлахит еинкәа-еиныруа
Ицаз азәы ихъзарашәа.
Аха икаңкәыз издыруам
Иқәңыз, иагаз агәыңжәа.

Бжъарыбжъатцәа анышә иамоуп,
Пшаашъагы амазам мазак.
Дмақаруеит азә аргама,
Акы дақәгәгуеит газак.

Идыргәааз шьоук еижәылоит.
Иасны ихырхәоит азәы ицәа.
«Ибаргәузеи шәара ишәылам,
Дызмагәышьам шәоуп нцәа», –

Абас шихәоз гәарабжъарак
Дыбжъагъежъуан идыршәаз.
Шьоук агәыдлахъан баагәарак,
Шәас, рымшын, хыла шәас!

Еиҭадәықәлахт ант еижәылан,
Мышмышәла ддырбон шыжъны.
Шәабаци, сцаауеит саатғылан,
ҭамара Шьаҭрыл-ҭҭа дышъны?

Аѡстәа дхалалоу, ҳарѡашъан,
Зегь ҳаиниҕыхауоу, нас, цънышк,
Ҳаибарыѡуа ҳашътоуп иашак,
Убри хшашътоу ҳагыҭсышт.

Дкылатәоуп даҭа хагак,
Иеаҭашәа анаҭа акәакь.
Угәы тымҕьан, дуҭырхагам,
Сара исықәкуп уи ишәакь.

2007

***

Адгъыл сықәхеит схы агартә
Сымазамкәа – ажәѡан бгоит.
Адгъыл шәартоуп, адгъыл шәартә,
Азлагара дугь лагоит.

Ҳахәләшәома, анаҗьалбеит,
Алу, сақәшәа ҳазлаго?
Ҷынышқәак ахәархь сағаркуеит,
Тышак сыхықәхалт – сызтабго.

Ари пхызу, лабҗабатцәкьоу, –
Еилыргоушәа – еилыргам.
Исықәхауа хан дук сатцкьоит,
Адунеи тшәахеит, сакуам.

Исыламкәа саакәхар уаха,
Сгәы кыдбангы сыңсышт.
Ажәфан тыкка салакнахауп,
Самхәәҗуанда ара лабжышк!

***

– Тынчра ҳаргы иҳаитом, иаргы имам.
Деилагеит даазқәылаз – даҳпырхагоуп.
Зегы дрыхьзарц ддәықәлеит хыма-ңсыма,
Акы дагоит, сымҗашьозар, дырхаган.

– Даҳпырхаган уи даагылазаргы,
Ацәы данахатәазгы, мап, иахьа акәым.
Икалап шьта лассы дааңсаргы,
Уңшыр, ицыхцыхра нцәара ақәым.

– Дзымгыло аамта дамыртәашеи,
Изышьтымхуа датцоуп, дыхәнажәап уи.
Икыхт дахьынҳалазан аиаша
Иаргылара ңушьап иани иаби...

Тынчра уаҗы итан дсыртәазахуам,
Схаҗа тынчра сымамкәаны сшами.
Ирхәо саҳауеит, иагьсаҳазахуам.
Ирхәо – амца иатцасуа аңшами.

2007

ДНЕИУАН УИ, ИМАЛА, АЛАҚӘА ААИШЫҒАШУА

Днеиуан уи, имала, алақәа ааишьташуа,
Дхарахаңшуа, ихацәан-ихабган.
Ихьзәзгы ихьымзәзгы лахь ирґаш уа,
Аха игәы иаирсуам уи абга.

Дабаацәыртц, мшәан, дыканеи дызны,
Зеггы ираҳап уи, дыздыруа, иахьацәкьа.
Ихы агәта ианнықәло иблақәа ғытцны,
Дыцхар илшоит, даахьахәны, алацәгьейцш.

Алапкьақәа ишькларцап ахәсақәа аацәыркьан,
Абриоуп дзыцәшәо уи уажә зегь реихагь.
Иапхьа иқәыртцар рылшоит иаацәырган...
Аха иникылап – ираҳәатәу реихәап.

Дизынкылар уаф цадрак, гәацәажәпак.
Ипхәыс газа данлырлашә, имбазаап
Иказ... Амала, усгы, дышпашәтуаз
Лара усқан! Аф асааит, аф асааит,

Ибґа пылцәеит лхатца ґардаңгы.
Агәаґ, ашьтахьоуп уи данґыхаз.
Ааигәа уґхаць, анкьа зны уґхацьгы,
Зеггы угәалашәоит; умш уґағыгуа.

Уанаақәхалак, урт ааиуеит аңхыз еиңш
Ихаакәакәаран, митә иалашоу хґысқәан.
Уґаалеиқәукуеит учҳара анхытуа,
Уґаңхьа ицәыртцуа сахьа ссирк усқан.

Алақәа ишьташуа рґаархан, дахьыґоу
Изымдыруа даақәхахт уажә, цьара лабакгы
Икызар цәгьазма ахатца дахьныґәо,
Тәамґахә иоуран анимбо иахьакгы.

Дахьырҕахаз рҕахымхакэа даарак,
Шьоук мѡахытѡеит, ишааиуаз, даагэартан.
Иааикэыгэгэеит, аиашаз, еидаран,
Имоурашэа ибеит иара хгарта.

Иац акэын ишэ ианылатэаз, илзаартэ,
Ианиашьапкуаз

Иац акэын – ирхаштит!
Ишѡабзиаз ари амш дагыахымзар, –
Дынталар рҕахымкэа азэ иашта!

Қэоурак иалагеит ахатца дышдэыкэыз,
Ибзиан уи уаха иаахымкэар.
Ихы ахьхазгы ихаштит, иабыкэу
Дахьымцара уи иахьа имгэаз!

Дгылоуп, дгылоушэа шибогъ деилыхны,
Ихы икэае... илаитцаз аарыхны.

2007

АКЭА ААНИЖЬУЕИТ АЛЫҚЫСА ЛАШӘРИА

Ажәлар рызхытцра ихыршәлоуп акәыба.
Уи наргоит биракк еицш ишьтыхны, упшыр.
Инеиуеит Алықса дзымбацгы қыпшәыпуа,
Егрыгым шьапыла иназарц Кьалашәыр.

Рышьтахьза игылоу Басла дхыцшылоит,
Уи неиуеит ихытцны, ихәашьза.
Иацхьа игылоу шьоук цәажәоит еидшылан,
Ирхәо умаҳазшәагь узцом ҕыргаза.

«Ицны идәықәлеит Ақәаа зегь хытцны,
Иара арақа изимоузеи, мшәан, тың?!».

Ирхәац акәын, еитәрхәон ирҗыцны,
Азәы изхомызт дахьцәажәоз иңсың.

Аҗәатәи ашьха аапшуан уажә еитымха,
Даагәйтцәхәхәа дазымкызт атцеи.
Иңыыба дтыхон хатцак, татынхап
Дзышьтазгы... Алықса дхацәцеит!

Ицназго дызбом, афы рмысааит...
Уарггы дутахын уи, сарггы дыстахын.
Иахьанитцаз ахааназ ианызааит:
«Дыҗканатц дыҗкан, дуафын...»

Сгәы сҗацәажәон сахьнеиуаз: «Уабашшуеи,
Иухәар изоухәода? Иргылоуп акәаң...»
Ажәа рыман уа ажәа зумташагь.
Ихәоуггы ихәамггы зны иааизыкәкәап.

Исхаштран сыҗкам игәылак исеихәаз
(Дтәуо, дицны дааиуан иңхәыс):
«Иуадақәа аанижыит... Уатдәызны имузеихап...
Ифызак имтцарсны игарым, афы имыст!...»

Амш еилгарц иаҗуп, аха ибзиам
Аамта хазнылаз – рацәак хаилахәым.
Аҗәа аанижьюеит Алықса Лашәриа,
Далган дахьырго зынза ишаҗахым.

2007

***

Уара узыхәан ажәала иеишьуеит,
Иубап датцоушәа ауахәа.
Иахьихәаша ахәша ахышьуеит,
Иахьимыхәо – атцәағәа.

2007

***

Душно – и все-таки до смерти хочется жить.

Осип Мандельштам

Иңеиңеиуа аҫакар баапс адгьыл иахаҫаит.
Иңсырмаңҫаха, ишааиуаз, саргы иаасхаңеит.
Акы аасылнаршом уи сара уаҫа, –
Салахеит, алҫеиңш сахәәеуа збеит.

Ашәшьыра сәыцдак саагылан, исмыхәеит, –
Ацла златалахау бҫык аақәацом.
Ара шьоук аргәамцит, ана шьоук еилыхеит.
Хәыңгы дугы рыңсы рызхазом.

Рыхқәа рыкәәешәа ашьхақәа ғылоуп,
Архақәа хнаблааит, амра рхаңеит...
Сара сымшқәа среигәырғьо срылам,
Сара сыңхқәа хьаахан, имңеит.

Сықәнаҫалеит бла иамбазо цәхәырак,
Аңслымз шьтыхны аҫаанахеит цшак.
Исмоурашәа збеит сахьнеиуаз ҫаахәыра,
Иасуан хара аамтагь ашақә.

Сшьапы сықәнақьарц иаст ифыртынха.
Зны исыцраст, ҫазнык исыцраст.
Аха аңсратәқьа анааскьа, истахымхазт.
Снеи снаҫағылт сара убас, –

Дшәаны акәу, даахьатцит аңсәәаха.
ҫәапхьа дышьталеит зны дхаҳәханы.
ҫазшаз сиҳәон нас снапқәа раҳан,
Абра ажәәан цқьазарц сханы.

Анцәа сиҳәон аңсеивҫаха соурц,
Адгьыл иқәцаны ицарц аҫакар.

Сызнылан сааиуаз сымѡа насроурц
Сѣагынасхеит сапхьака, абар.

Истахын ажәәдән ахь схалар сыңсатәхә,
Убас еидшгыи иҗаз бзиаарак схын,
Ихәтартцо амца сырцәарын снаҗәхәән.
Сыңсы аҗазааргьи дара истахын.

2007

АХАҒЫДА

Шәәра шәтәала, уажә сара сызфьда?
Ааигәа дыкоу, хара дыкоу уи?
Уахьнеилакгы дыкоуп Ахафьда.
Ахафьдарагь, цкьа уназхәыцыр, изакәи?

Ауа дрылоуп ауашы замана,
Уафытәыфса ахаан игәы нмырхо.
Иртахызар, дгылоуп днеи аганаң,
Дара арахь еилазаргь еибарххо.

Иара иусым уск иеалеигалом,
Ишықанаго ибозарг уацэы иус.
Утэа ахырхэо дтэоуп иееидыцалан,
Уца анырхэа, доатцкьоит аеадхэыс.

Деижәжә дтәазаргы, ажәк имаикышам
Ағыгәхә ихы инықәсуа еихабык.
«Хара хзы!» рхәар, иетәижып атыша.
Дыңхаркуазар,
Иеейтәшт уи хәпык.

Итаҳзамкәуи инапы дышѡахо
Еизаракаѣ – ус ыѡуки иртахуп.
Дахьыхәѡаша, имоукәа акы аѡаахәгь,
Иѡахәы изымхәазац ѡахәуп.

Дыкоушәа зырбозеи, мшәан, җыда,
Дҗеыжәлан уи даннеиуа апкара?
Дыкоуп, аха дыкам Ахаҗыда.
Дцоит, аха уи дызцом хара.

Дыпсыхышәашәоуп аңсраҗы даннеиуа,
Дгагоуп ачараҗ – дырбазом.
Уңшыр, уи җада икоу дреиуам,
Лада икоу җызас дрыпхязом.

Икәгәҗны инапы акы аныртцом,
Зегы дыртәуп – уаҗытәыҗса дитәзам.
Дкыалахыит – дахынтәааниуа издырзом,
Дахыцо икоу усгыы изыпшзам.

Акгы змыхыда ара, зхы җыда?
Изеилоузеи жәларык еицәгәышуа?
Игәы җкыазар акәхап Ахаҗыда,
Дцеит, рхәеит, дақәтәан нак апша.

2007

ИРЕИҖЫ

Иреиҗы имҗа ахахәкәа аныпсалоит,
Дназқәыххран икоу ацха рҗаҗәоит.
Иреиҗы иҗыхәа ахыҗылоу рыңсы алоуп.
Иақәтәаран икоу ибаҗ рҗаҗоит.

Насшәа, еицлабны, ухәан-схәанқәак рҗыңны,
Ацәы иахаркыакы, мҗа дук ахы ицәыртп.
Измыцәазо атх ишалоу ишыңны,
Уатәызыны иҗасша урт иага рхәыцп.

Иреиҗы итәа рхны амца анацрартцо,
Ионгы былтәуп хәа ишытырхып хасабк.

Уаха хѡаха имоуа дѣартцарц ауп
Дахьтарыжра урт зашьтоугы ақаб.

Иреигъу аңхъа ддыргылан – иархагеит,
«Атыхәахь! Атыхәахь!» – иасуеит атрышә.
Иахьцалакгы иахъа дырцырхагоуп,
Иара иахъацәкыагь дарташт анышә.

Аха иреигъу игъба заафэрылом,
Дрылсны дааскъоит цэкъэрыдакъаак.
Иуара иашьтоуп – агэымхакъаа дрылам,
Иритоит уажэы-уажэ урт зегъ ртак.

Уи дахьнеилак хара хэа егьидзам,
Ианимыхэа, – ус акэхойт, сашьа, –
Иреигьу дыршып аҗаҗахэа инаигэйдцан,
Иреигьу дышреигьу днымхара цьшэ.

2007

***

Ауафәра ихнахыз, ламыслатҗәһә иаазоу,
Цәһгеи бзиеи ирылаңшны издырхьоу.
Исықәыртқан, еидара дук сацоуп;
Ижәдыруанда шаҗа зыхәашь срырхьоу!

Сахьатәым садыртцуеит инкыдҕыан ашәкәә,
Сызхара ахысфартцо сыѡнахашам.
Сышнейуа срылахаргы зны алажәкәә,
Сара ахаан, ахаангы слахшахашам.

2007

АУАХЪАД

Срылан збахит ауахьад...
Дара цон агэгэахэа ихытцны.

Избеит иаауазшәа урт ңылхәтк
Иалтңны, еивасны, рҕеырҕыцны.

Адәкәа ирнымыз иңшаха,
Ианынрыжь урт ҕаөеи гәаөеи,
Азәгы раҕәрақәа рҕархха,
Изнымкыло, ицон еиваөуа.

Рхы иакәитын аңшеиңш,
Мтәыжәөада ахауа иалан.
Урт азхәыцуамызт рңеиңш,
Урт ирымамызт агәала.

Ицоит, ухатцоуп, урыхъза,
Уаахьяңшаанза инауңыркьяп.
Амш иаңылон иласза,
Атцх иагәылалар – иагәылкьяп.

Избеит иаауазшәа урт ңылхәтк
Иалтңны, еивасны, рҕеырҕыцны.
Срылан збеит сара ауахьад.
Дара цон агәгәахәа ихыцны.

2007

***

Аеазықәымкуа иаакәызбааит хәы-ңшзак
Сәара хага, сынзыжьхьоу сәара.
Ихьяаха ак сыцрасит – уа сқәыңшзан!
Сақәымшәо збеит сахьцара.
Сңьяшьо иасықәнакт сәара алаңш.
Ацәахеиңш тәөанк сахарңоу, –
Убранза снейу иахьала, –
Иазымдыруа азә сакәушәа абоу?

2007

***

Ицаз цеит, акгы узырҕыцуам,
Аха усгы, аха усгы, афы аст,
Гоголь амца иакэйтцаз абҕыцкэа
Еикэырхашьяк рымоушэа исыцраст.

Ижэдыруама, сыхэхэоит, уара, изуа,
Шьякэыргылашья амам акгы еиҕа!
Гоголь амца иакэйтцаз абҕыцкэа
Срылабылуа ҕыысшыалоит схаҕа.

2007

***

Уаҕ дашаҕом аҕстазаара: ирныкшан,
Рыҕсы ҕнахып сыҕсы ҕызхуагы шнеиуа...
Ухы амра икацеиуа аныкэшуа
Ишыҕсыша зхаштуагы среиуам.

Сахьныкэло наҕ амшкэа ааиласышт,
Исыҕдалап зыхэашькэак хыҕны.
Саахьяҕшаанза саапынра мҕасышт,
ҕа кэарак ахь сҕашт сымҕахыҕны.

Исымнаҕаап аамта иснаҕаз,
ҕазныкгы «Зегь башоуп!» аасхэахуеит...
Аҕстазаара, мап, уаҕ дашаҕом,
Аҕстазаара, иашаз зегь ннахуеит.

2007

***

Игэы тэымкэа, иҕсы тэымкэа,
Иерыцхатэны, иеырҕыҕа,
Уи, раҕэакгы ихы итэымкэа,
Ишьтихырц даҕыхуп ихэ.

Уаф дигәлалашәом ихада,
Дарбаазаргы калома кәак!..
Дыфнаршәуп иара иитәым уадак,
Инеидкыло иитәым цәахәақәак.

2007

ЛАҢШЬАА РҢАЦА

Дыкәгьежъяауеит Лаңшьаа рҗаца:
Азы датцоуп Лаңшьаа рҗаца,
Амҗы датцоуп Лаңшьаа рҗаца,
Амхы лрашәоит Лаңшьаа рҗаца.

Дыкәтәоуп атҗла акышәкышәра, –
Ажә лҗаауеит Лаңшьаа рҗаца.
Асасцәа аҗуп иасны афыхәра,
Дфынахауп Лаңшьаа рҗаца.

Аңш җырхын, калатк датцоуп,
Абарцаҗ аҗәйд лыпҗоит.
Арахь уи макьана дҗацоуп,
Ғылацәакгы дырҗаҗоит.

Азлагархь – Лаңшьаа рҗаца,
Ачараҗгы – Лаңшьаа рҗаца.
Аңсра дагым Лаңшьаа рҗаца,
Аңсхәра дагым Лаңшьаа рҗаца.

Ажә лымам Лаңшьаа рҗаца,
Ашәа лыцым Лаңшьаа рҗаца.
Дтәам. Дыцәам Лаңшьаа рҗаца,
Зегы идырҗехәо Лаңшьаа рҗаца.

Зегь идырҗьогь лара лами,
Амитә иақәшәаз Лаңшьаа рҗаца.
Лызбахә дыршоит маза-аргама,
Зхы аха змоуз Лаңшьаа рҗаца.

Ауаа ирылоу лымхатасым:
Азы дшатцаз, амҕы дшатцаз.
Дара шдәықәыз ашақә иасуа,
Дрыхнахәазаап Лапшыаа ртаца!

2007

***

Саныҕам, атак ансызрымто,
Сцәа анысхихуа ламысдак,
Иадгыло дарбанушь сөымта –
Хьчатәыс уи зауша дызуста?

Ахы ахьчап, уаҕа уаф дахәом,
Иазнеи, уи иазымнеи ламысла, –
Амфә анылнахуа икаххаа,
Хәнеилгогы иарей сарей усла.

Ираҳаша раҳап исыцрыхогь,
Уаҕа идагәоу дызуста?
Сыҕсы змаздаз са сныха
Изыҕьашьуа дыҕам ламысдак!

2007

ИСЕИГӘЫРҔЬО АЗӘ ДЫЗБААНЗА...

Исеигәырҕьо азә дызбаанза, сықәха,
Аанҕасрада, схы ахынахоу сцалап, ихәеит.
Иаасҕаччақәар, сгәы тыпраап агәықәха,
Уи тызфааз ртәы цьаргыы исымхәап, ихәеит.

Исымдыруеи, дҳайгыуп хәа азәы иааихәашам,
Исырымтондаз уи азын шыапҕаршә, ихәеит..
Сыштахатцәҕьо рбаргыы шыоукы хәхәашам,
Иеилатәазаашт аатцраҕ рыгәқәа каршә, ихәеит.

Схы зқәыстдаз схы ианырҕап, иаалаган,
Иагәтасны жра дук интарыжып, ихәеит.
Ари аңстазаара азлагара салагап,
Ма сышгәаҕуа мѡабжарак саанрыжып, ихәеит.

Сееихагәышьар, исеигәырҕо дызбаанза.
Бзиак ҕатцо, ҕеа бзиарак наццо, ихәеит,
Снарзатцхалап хҕта иакызгы амца,
Аңстазаара азеилашра саццо, ихәеит.

Испырзаауам амѡан, зны саашәарггы,
Исықәпапар, хайтагәежны хайқәпап, ихәеит.
Исеигәырҕо уаха уаѡ дсымбарггы,
Адгыл ду сакәшан избалап, ихәеит.

2007

АЦӘГҔАХӘАѡ

Уа уцәгҔа са исахәо,
Са сыцәгҔа – ҕеазәы...
Ал. Лашәриа

Дхалоуп дышхалац,
Уа уцәгҔа са исахәо,
Инаган са сыцәгҔа наиахәо ҕеазәы.
Даалахауеит сышә зны агәарахәа,
Уамак ҕалазшәа... Иршоит атәы.
Иесыважьны дсыццоит ачарахь,
ҕеазәы дицуп уахьтә данаауа.
Сцена дықәзамкәа дасны дыхәмаруеит.
Ижьоит, иҕатәоит уи ауаа.

Иңинара абаҕоу, деиңшеит алацәгҔа,
Дгәаар,
Ицқәа аахирцҔаҕоит – дыццәп.

Зы уазымзәзәо укайтцап уи иахьатцәкьа.
Ибаѡқәагы ытихырц далагап хаб.

Дыѡны днеиуеит, абар, еихабык иахь,
Ушьхәа уқәйкьарц дрытцоуп мцқәак.
Ашьапала ажә ианыхнаршәтуеицш аныга,
Ухш дагәтасны иалеитәоит қәак.

Акыргы дѡеихьеит уи цәгьахәарала.
Даазыхаз зегь уи ала иаагоуп.
Ицәа ихырххьеит шәынтә дыкѡацала,
Аха дызѡыц даѡуп, зегь акоуп.

Сыцәгьа науахәо, уцәгьа са исахәо.
Уантәи арахь деитәауеит дгьежыны.
Данакәымтцза, иааѡит иаха ахәхәабжь...
Дкармыжьзааит алажә еицш дышыны!

2007

***

Саапынра аиаанза ишцантәеи,
Сыпхынра аакылсуаны ишцацеи!
Амца ѡытцкьаанза икамцәеи,
Ашәт аѡалаха амазеит.

Сзеигәырғьоз сымнацааит аамта,
Имѡасит – ицеит, иканзеит.
Иказ-ианыз ак сызгәамтәит, –
Ааиха соуаанза сцеит.

2007

АҚӘЫЦЬМА

Сара, абна илырцаз ақәыцьма,
Адәышкәағьаз саақәырцалт исышьтаз.

Ахәда ңызжәаз сара сакәзам уңьма,
Аха уаргыы ухын иахьанза сышьта.

Сылашәмыргылт абна, шәыгәқәа шымыз,
Шәеибархәхәо кыргыы ажәырт шәылхеит.
Шәара шәкәынтә бзиа сазыпшымызт,
Шәааскьара сызлымсуа пта еишьылхеит.

Уи аңсра акәын. Рацәак агмызт,
Рацәак агмызт акаҗеипш исхаҳарц.
Ари пхызмызт, ари усгыы илакәмызт,
Избеит царта шсымам шыта уаҳа.

«Ахәда ңызжәаз сара сакәзам уңьма»...
Исмоугәышьеит сара абри аҳәахагь.
Сара, абна илырцаз ақәыңьма,
Сышьны сышьтоуп, абар, уаҳа җахоуп.

2007

***

Деиҗазбахит сан рыцҳа пхызла,
Абарца дықәтәан,
                    қлападума ак қо.
Ашта сықәгылан
                    Краамта сыпшыхуеит,
Аха лара лхы дааҗаахуам уаҳа.
Сыбжыы налықәсыргар...
                    Сҗы еимаҳәахны
Акы иакызшәа, сыбжыы сызтқаауам.
Сцар стахыхуп ашта сынтыцны,
Уи налаҳәаны сан, аха, аа,
Сыбжыы сызтымкааит, ларах,
Лхы дымҗахазо уаҳа,
Абарца дықәтәоуп,
                    қлападума ак қо.

Ус агәарахәа иньдхәлеит хгәашә.
Уахь сынхәаңшуеит. Иҫааихахуеит... саб!
Иара иоуп! Датәоуп аатәак.
Азлагарахь дыҫан, ашыла хзааигеит.
Снаиҫыххылан... сыҫхызггы аантәеит.
Сеиҫымха саақәхеит санааңш.
Сан ақлападқәа шылқоз сазхәыцуа.

2007

АНАҘС ИҫОУЗЕИШЬ, АНАҘС?

АнаҘс иҫоузеишь, анаҘс?
Иҳаздыруам уахь инаҘз,
Еилыхаран хара хҫы.
Итәкәашон азә иеы.
Ҫазәы дҫеыжәырҫьон, дахьцаз
Уи сыздыргәышьом зынзас.

АнаҘс иҫоузеишь, анаҘс?
Итәрцалахьеит шыоук аҘ,
Урт ырымазам хәатәык;
Аха дхаргалахьеит тәык –
Хәнизаамхәа – хазтиуа.
Ирылагылоу ес ииуа.
Ҫак анылахьеит абҫыц.
Иабыкәушь Аиаша ахьыз?
Ишааиуаз дарбан изшьахаз?
Уи иара акәзам, ишәахаз.
Шәааин, ақьаадаз иашәырбаз
Ақсазам, рхәеит, абазк...

АнаҘс иҫоузеишь, анаҘс?

2007

***

Амш ҳацәцазаргы, ҳахәмарра нымтәац.
Адәы ҳаибарыџуа ҳшықәыз ицәҳартәеит.
Ҳабжьқәа икылыртәоит ажәџан агәы.
Амра ҳхы итанарцеизааит, ҳазықәгом
Адәеиужь – иаҳиааиуеит ҳхәычра.
Амбахьчаџ, ашьабыстеипш, уажәы-уажә

Дышьтыпәоит – аңхзы иеанаршын.
Ҳара ҳаипш, уигы дгъазкхъеит.
Амхылдыз еипш, акы ҳайднакылан,
Ҳахәмаруеит, амра ташәаргы Ҳамбо.
Икоу хәмарроуп усгы адунеиаџ,
Ҳара ҳзеицәада! Ҳахәмаруеит ҳаргы.

Ҳдәы иатцәа ашьапы иаҳаргазааит,
Уи иахатәазааит иңеипеиуа аҫакар,
Иаадыруеит акы: ари амш,
Амш ҳазына этәу ҳара ҳауп.
Алахәмарха ҳашәт, уара, сшәыҳәоит,
Алагәырғьаха ҳашәт ахәыцқәа!...

Аха ус «Ихәло иалагеит, нанраа,
Шәымғазки, мшәан, амрагъ ташәоит...»
Ари сара сан лоуп. Деиқәышла,
Дахьгылоу иаалкьоит лнапгы.
«Аџныкақәа, нанраа!» – нацылтәоит насшәа,
Аха, лажәақәа агазшәа аңша,
Ҳара ҳазғыц ҳаитәфуп – ҳахәмаруеит.
Ҳабжьқәа икылыртәоит ажәџан агәы.

Ҳамш нцәахьатқәһану?! Ҳахәмарра нымтәац.
Сыжәџа ихшьуп, абар, сымпахьшы.
Сәыкәабан саадгылт асаркьа,
Слымҳа иштәџуа харантә схәычра абжы.
«Снеиқәышла сышңацеи!» – ааџуеит сгәатцахьтә.
Арахь, «Аџныкақәа, нанраа!» ҳәа

Хара, харазантә, ишааџыц
Иааџуеит, еиџааџуеит абжы.

2007

ЗНЫ-ЗЫНЛА

Азыблареипш,
Мшқәак унарылашәоит зны-зынла убас,
Ухы а́кыгә аақәгазшәа,
Уахьынтәауа ухаштәуеит, иубом уахьаго.
Иубом уара усқан
Ма уахьы иагызаагом
Абри абри ауп хәа уназхьынхалаша акы.

Ухәхәар у́таххоит,
Аха убжыы узткаауам, у́фаҳахуп;
Адунеи агәаггы укуеит уара
Зны-зынла убас,

Умч ақәхо у́казтгы, иаархәны,
Агәарахәа уа́дхьа инышьтоуцон уи.
Адгьыл та́цәызшәа,
Уи уа́ха уаџ данзамшәа баны,
Уанаатәо ухы леимлагәа,
Иуоурым уи зну́кьаша т́замцк.
Угәы тыршьаауеит уа́дхьа́ка иааиуа,
У́дсы тырхуеит ушьта́хь́ка инхаз.
Укнаҳауп, укнызхуаггы дуоуам,
Угәа́куеит зны-зынла убас...

Инапы ианхалазшәа адгьыл гәа́цәажәпак,
У́дсы ааивызгаша акы ы́каны убом,
У́дсы ааивызгаша увыџрны ицоит.
Урышьталар –

Рышьта́хь́ка а́цҳақәа хырхуеит.
Ура́цысыр хәа ишәозар акәхап, иаапкуп.

Амѡа уаркареит, иулшатѡкъом уаѡа,
Уѡажѡкуеит, азкъѡ зегъ табазаргъы калап.
Ианузамуа иузамуазаап мчылагъ,
Иаауцакѡымпылуеит уеныкъѡукын къдык.

Унамтцасыр –
Амахѡ ѡа птѡахуеит аѡаѡѡѡѡ,
Аза укыр, иара уа иаатаруеит.
Ухы атыпъ икъѡъязшѡа
Уцѡажѡоит ухала уахънеиуа
Ажѡѡанаѡ дыкъам хѡа Анцѡа.

Зны-зынла убас...
Зны-зынла убас...

2007

ПЦРАМ АПЦРАГЪЫ

Цѡызда упшаауан уанѡытцшѡа нахысгъы,
Уаапсеит, пшаашъа умам шъта ас.
Аха усгъы, утѡам аха усгъы,
Уазааигѡахо убоу узышьтаз.

Ухъапшын, иубоит, иухам, цъара иушьам,
Акъѡ уцѡхалеит, илеиуеит асы.
Акы уахъзар, ѡакы уахъзагѡышьѡм.
Угѡакуеит, угѡакуеит... Иззы?

Иуцъыршьаша акырцъара иуцъыршьѡм,
Ирахаша рмаѡаит, ирбазѡм
Ирбаша, уи уара уагъахыршьѡаап,
Уара шъта рацѡак узцазѡм.

Алеипш, пшоума иаакъымтцзакѡа иууа?..
Пцсрам – ѡапхъа инакъѡтѡар уѡы,

Зэыр дынхозар араҕа иухьтэуо,
Унхазозар ара азэы игэаҕы!

2007

***

Издыруеит сымѡашьо: сшан сара Аиашаз,
Истахын, абираҕ еипш, ишьтыхзан искырц.
Аха аамта сыҕстазаара арашон,
Иаттацэо иааиуан Аиашаҕ асырз.

Уи сыхнатон сара зны-зынла убасшэ,
Ацэаҕьеипш амшын ахь сагон ицэқэырцо.
Ари адунеиажэ иахьада исымбацшэ,
Ҕэаракаҕ саатэон нас, исыхьыз цэабо.

Исхьаан агэатцэадақэа хьаас ирмоузаз,
Сызтаз шьтыхшьа змамыз гэырѡан.
Шьыцрак ашэшьыра еитдыхуа аеароузон,
Саҕхьаҕа ишьтазгы узнымлаша мѡан.
Уахь, саҕхьаҕа, иҕан Аиаша,
Уахь ауп уи сымѡаҕ ахьгаз.
Снангеит ус сөыхэа цашашо
Амц аиааира ахьагаз.

2007

АНЫШЭЫНҢРАҚЭА РКНЫ

Сара ибзиан издыруан арт ауаа.
Ҕанеипыртыз, саахэыцын, иацоуп.
Ршьапышьтыбжьқэа гоит саныртаауа,
Аха иахьыҕоу хароуп. Харазоуп.

Амѡа сықэуп уахь сынахэыцуа,
Истахымкэа сцоит. Аха сцоит.

Исхаһаз арт аңтақәа хыцуам,
Исхьымзашагы аант – исыхьзоит.

Срацаажәо сгылоуп арт ауаа
Срылазшәа срылоуп иахьак.
Уаха ахәалыхәа асы афуам,
Илеирангы иҕазам қәак

Дара рзыхәан. Икаххаа мра пхашам,
Пта хылом. Ихыцуам жәван.
Иҕам – шыта ара иаҕаххашам,
Ицхуп ара шыта рыцәван.

Издыруада иниаҕьаз пхыззар
Излоу – рыпсы тамшәа, иташәа?
Издыруада ихьаарго егьмыззар,
Ирбозар ицаз аауашәа?

«Изгаша згеит сара аамтала, –
Иаафуеит инытакшәа бжык, –
Аха исыман сынхеит сара агәала:
Сыканат сиеиҕымхеит тәык.

Исзымгаша аидара сшатцаз
Акыргы сааскьеит, аха нас
Схы саазымфохт ахатца,
Стөитәыххеит сышнеиуаз, афаст...»

«Сарах аиҕабырақәа срышьтан,
Скаион, ҕара ус аҕаххар.
Ахәакама зқәыиаахьоу сышта
Пшзагәышьян, еиҕны сзынхар.

Аха исымазма анхаха
Сеихо мардуанк санафаз.
Смыцәаргы сылшала хаха
Ускан, иансааз, санфаз.

Иахьныхтәыз сымчқәа сызнымхит,
Сышрышьтаз иргаз, иааргаз;
Схазыхәа уаха саазнымхеит,
Саақәхеит саңсамкәа абазк...»

«Саргы иаасзымдрит сшыңсышаз,
Адунеи сымбеит уаараны.
Саңхәака сзымңшит сшыңшышаз.
Сыкам арахь саараны.

Арахь – зеггы-зегь ахьыкоу,
Игәаҕуа иахьықәхаз сыңсы...
Хынхәышьак ыҕанда аҕныҕа,
Уа сшәымбарызеи лассы...»

«Сара акы аасымбеит схада,
Пҕхәыс даасымгеит ианахәтаз.
Агәы саақәхеит стынхадан.
Сымала, срыцхәхәха, нас.

Счан ршеит сара сышьтахь,
Иақәшәаз иргеит, иеинарсит.
Цьаргы ианым иахьа сышьта,
Аңсратцәҕьа анакәха – сыңсит.

Иахьа издыруа дырны,
Саақәлартә сыҕанда адәы,
Снақәтәон сөйхәа кәадырны, –
Исыман уггы ахәатәы, –

Снарылсуан, саарылсуан ақытан,
Исымоу-исыхзу зегь рызша,
Амарҕьа, ишәмышьтын хәа иҕақыдан
Раамта алақта иҕасырңшуан.

Саҕамыз хәа иасхәарын хатцак,
Амдәыжәақәа лыстарын пҕхәыск.

Лымѡа сақəныхəон тацак,
Снааитцгəон иапхьака арцыск.

Исыламкəа сыказаргь уаха,
Ишьтысхуан икаҳаз аандак.
Исхысхуан уеизгы-уеизгы гəнаҳак,
Уиала иҕастцон зеггы ртак...

Сабакоу хəашабга, сабахьзо!..»
Иааѡуа ажəа ааҕахтəоит.
Адгьыл сахьықəгылоу сбахза
Схаҕагь акы сархəацəоит.

Ус, уи издыруа бжык ауп,
Илхəамтəн иаагоит тақəажəык:
«Ишəызгəамташа ацха хабжыыгоуп...
Шəыками уахь, иага шəыг.

Шəыками, шəыками, нанраа,
Амра ахьышəхацхо ихааза.
Уа икашəымтəн шəара гəамра,
Уа цəгьа шəымуруп зынза.

Сара бга иақəтəақəаз среиуан, –
Уи зыззаран сыкоузеи шыта! –
Ацх лашə салан сгəеигəеиуа,
Сеиқəаран, сцəнгаран схаҕа.

Сымшала лəылшыит разкыдак,
Хатцак ахызатə ихьзеит.
Сыпсцəахаха салан ақыта,
Насшəа сахьымаара сцеит.

Аха уанза – ашьтəы сара! – уанза
Исшаргьы ауан шə-насыпк.
Ах, сышцалажытəыз амца!
Стып саниеит уажəы, стып!...

Риашашьяк амандаз, шыри!..»
Иааикэтэоит ус ңшыаала абжы.
Еицѣак жәларык аауазыруеит,
Нас зегь аанхоит еиқәышышы.

Адгьыл итцѣуа бжықәоушә,
Арахь иааскьоит ъа бжықәак.
Сушәа ак леиуеит, иқәоушә.
Зтак ы́кам – и́кам а́так.

2007

УИ ДЫКАН СЫҢНЫ

Анатоли Передреев изкны

Уи дыкан сыґны. Дхыцәза. Дыцкәынза.
Даахәмарит, дсасымшәа даатәан.
Ифымцәанда ихәозшәа, днатцхахит сымца.
Игәы ахәо исыцижәт... атәан.

Ауха ашынаха илзикит жәеинраалак,
Ихабжыысуаз азиасгы дырт.
Ианаажә, хзалымтцуа атцх еиқәа халан,
Ашамтазшәа ґыц хаибадырт.

Идыруазшәа дыкан ишы́кам хынхәышыа,
Ңшак наитцасны даман ианца.
Дцеит уи имамкәа аниба ара ңшышыагь,
Дцеит. Аха дзымцеит зынза.

Дзымцеит сшыза хагаґа ааныжыны,
Хашьха дуқәа назаза днарцырц.
Аңсґазаара амшын деитанхылеит днышыны,
Ажәоақәа натшыуа уатцәызны дхынхәырц.

Абар даины дахьаакэгылаз сашта.
Даасҕаччаша, уаха акгы мха...
Иага схаштхьейт сара. Аха исхаштуам
Ажәдан иалдан игоу ицәәхә.

2007

***

Анцәа идырааит сышнеиуа сеихәызтәо,
Аха усгы акы сеихәнәтәашт.
Иаасхахап изысмышәазо сөызцәа,
Сзынхалацәаз сымәагы аантәашт.

Убаскан, уаха арахь хәартә ансымам,
Иныдхалаз ашәкәа анакзо,
Мәакы дныкәлоит, абар, хыма-ңсыма
Са сөызак, – амш иаргазо.
Уи издыруам иаңхьаҕа ишьтоу,
Дызыңшым акы ыкәха ишаауа;
Акәара иасуа ацәкәырҕ ду ишьта
Аныхны, ихьатны ицаргы шауа.

Ушыҕаз злардырран иҕоу цәәхәакгы
Ннажьюам аамта, ус агәаңхар.
Уужәра убас икәнашьп ахәхәага,
Иаарангы иҕам уаҕа ак лоуцар.

Акы санахьымзо, ҕаакы санахысцәо,
Уигы егыгы сгәы ианташуа,
Анцәа идырааит сышнеиуа сеихәызтәо,
Саныкәнагогы арантә сара аңша.

2007

***

Аңстазаара иснархәейт ауаз,
Саргазейт, сарҕәышит, – зегы здыруан,

Иаггысымбеит сықалан сахбаауаз
Аиаша иахықәхәо ҳарақырак.

2007

***

Амған иага рыцқара уңылап,
Ашәа хәо мацара узцарым.
Угәы ыызшыаауа иңызцаауа анашьтагылам –
Ухы уғахан жәған иатцәа убарым.

2007

***

Еилибакаашьа ҳамамзаап, иаууеи!
Сеидара уара узы еидарам.
Сара аңсра ағынтә саауеит,
Уара уцоит ачарахь.

2007

***

Амкәыл қахаит, аңша асит ифыртынха...
Еиқәыбгар хәа сшәон иацы адунеи.
Кәымрак сығнатәан сара сеиғымха,
Җсеиқәырхагак ықанғыы сымбеит.

Саақәхеит ҳазшазғыы сиғажымшәа,
Уи сара дсызгәаазшәа аказы.
Иамузаап тлак еиңш сарғыы схымжәар,
Ари амш иғнамхыргыы сыңсы!

Сзықәгылаз адгғыл агәра згомызт,
Сгәы иснағеит уи табгарашәа.
Сара сыңшын, аха амш еилгомызт,
Исқырцуамызт зны саназыршәа.

Ус, аңша анааикәтәа, аңта пхьацан,
Иасфәпхейт жәван ахытә шәахәак.
Исыштымхуа усгы еидарак сатан,
Сласза адәахыи иныкастеит шыафак.

Настәи усмызт, нас акгыи уадафмызт,
Ацәгъа иашытахх бзиарак аауан.
Исымпытымшәаз скалам даеак афуан,
Еа дәык сықәын, даеа храк саған.

2007

***

Мәакы сануп асаба ргылан.
Аамта еуроуп. Ағәра уаах!
Иуздыруам уатә иуңыло,
Утазыжыуагы ңыара азмах.

Аекәа дәықәлеит реырхаган,
Аңхьа игылоуп уара утәи.
Унықәыххуеит шыта ага,
Уеаакәуында ңыара адәи.

Аха ицоит ағәра умжәа,
Уагоит аамта-еахага нақ.
Уаргыи аңхьахә утахымшәа
Ушнеиуа, ишытухуеит абирақ.

Ауаа ирута, иузырымта,
Усгыи иңоуп ахәатәи.
Абирақ уара инасымда.
Инцәахьейт, абар, са сдәи!

2007

***

Сгәы иаатдалейт ихъааха
(Хъаас исоуа усгъы иззом):
Сара ари ахәыңы сълхаанхом,
Сара ари аңкәынгъы сихъзом.

Аха избеит, зегъы рфыңны,
Адгъыл ҕа цәак аханы.
Ицоит, ицоит сыңсы рыңны
Ахәыңкәа ахънеиуа еиханы.

2007

***

Аңсҕазаараҕ амцхә здырцәоу,
Сзаакәымгылт аамта самшны.
Сышьтахъ дгылоуп сымцахә зырцәо,
Симбеит саңхъа инеиуаз дхъаңшны.

Идмырцәац макъаназ сымцахә,
Ахъта самгац, самгац амла.
Сааңшыр амуа, сцаргъы сзымцо,
Сеиҕангылоуп сымҕа зхамла.

2007

***

Игәы инаҕон, игәы инаҕоит:
Дахъцалакгъы дрылыңцоит.
Иацтәиқәа рахъ иацы дадын,
Иахъатәиқәагъ дрылачоит.

Иузиҕо ит, аха
Иңсы мыжда тәышаеи.
Дгылоуп уи дхаҕыдаха,
Дыззыңшугъы меышами.

2007

ЕИЗАРАК АҒЫ

Дад, иауазар, ғымт уаатәанда.
Уажәа тлапқақәа агәыпцәа
Ҳадыргон, ҳапшуп – интәанда!
Иныртәа, нас, иныртәа.
Уагьықәнагоит нағ, иуроузан,
Имтцанарсуеит уажәа аңша.
Сизызырәуеит, ажәа имоузаргь,
Уара уганахь ғымт иңшуа.

2007

САҲА РЫМАМ

Сгара зыртцысуазгьы цшәаала днаңырцуеит.
Даарымашь, сыңшуп, уи дмаарыма?
Ғәығрак сыман, санкараха – исцәызуеит.
Зегь ызуеит ара – саха рымам.

Сныкәо саннықәла, сыфны сынтыцуеит
Агәашәгьы. Шьта зәыр сибарыма?
Схәыцыми, шәабақоу, мшәан, смызуеи!
Аңсыхатәқьагь рымам урт – саха рымам.

Абар, амәа сангылоуп. Сабацо?
Сцаргьы – иахьазны схынхәрыма?
Дзыкамлеи уаҳа исышьтало хатцак?
Аҳәсагь ықәцу? Аа, саха рымам!

Сышнеиуаз амшын ду схылеит, сагьхызлап,
Инхаз нас схабарк раҳарыма?
Аф рысааит, азәы сааимбазакәану цхызлагь?
Адунеи амаа ркуп – саха рымам.

Афныка схынхәын, еибарыфны испылом,
Уабазыз ҳәа ма азәы дтцарыма?
Сахьааиз, скәәфза, садырсызшәа сгылоуп.
Сцяршьаргьы рылшом урт – саха рымам.

Уеихап, уқәтып иахьатәкыагь арантәи,
Уамкыр, жәџан ахь уңры ма!
Арахь, ишааиуаз аамтә саражәит.
Стынхадаха стәоуп – саха рымам.

Саңхьа ишьтоу шытоуп, уи сахыңан
Сцартә сара зны сҕаларыма?!.
Даара иццакуеит иатцоугы скәыба:
Ирымам, урт саха рымам!

2007

***

М. Ч.

Ажәытәтәи Рига иалыџуа ауарған
Абжыы гәыҕекаагоуп, Марис, иаххархап.
Иудыруаз, сгәы кыдызххьоугы срағам,
Уи зырҕәандо ааҕыр – сызнархап.

Хшыапышытыбжықәа рыда шытыбжь ахыҕам
Q-бызшәак бызшәак еиңш иҕатца,
Амџа ҳақәуп уаргы саргы аџныҕа,
Ххада акы ҳашьтамшәа зынза.

Ҳазлацәажәо – уи ҳаңсы злахаз ауп,
Иахгәалашәо

Иахьзуп хаштра зқәым.

Ихьааго ҳамшқәа ңырны иахьымџасуоуп, –
Иахзырхынхәуам инанахкшәа рхыцәкәыкәын.

Сгәы арахәыцқәа уаха иумырххан,
Снықәсуеит уатцәы арантәи сыңшаха.
Ажәытәтәи Рига иалыџуа ауарған
Абжыы гәыҕекаага сашьахаит уаха.

2007

***

Марис Чаклаис изкны

Ҳаччаз ҳара уақа, ҳаҳамарыз,
Ҳқьалаз,
    Ҳаибақшааз қъара амқан,
Ҳақан уарггы сарггы, Марис,
Абри адггылағ ҳақамзар амуа.

Уразра Ақәа зегь иазнан,
Ҳакала усымбеит сара Рига.
Ҳаиқылан ҳаиқыртқзар ауазма,
Ҳашьтақәа ҳамқақәа ирныган.

Инужьюамызт ҳашьхақәеи ҳагеи,
Ухырхуан ҳақсуареи ҳажәеи.
Нас, аамта ақшатлакә ушқагеи!
Иаафыз иаразнак саражәит.

Ҳамарразар амуеи, уҳамарыз,
Уааигәа саагылоит иахьатқәкьа.
Усзымхо саақәурхеит, Марис,
Иқамшәагь сықоуп ақсратқәкьа.

2007

***

Сырпыртцуеит, азәазәала инсыжьюеит
Сызцыз, сзышьтаз, сызмадаз.
Азә дықамшәа дықоуп, дықсгәышьеит
Ақсртазаара ақраамта изатәаз.

Сырпыртцит рпыртца стахымкәа
Схы назыдыкылан саауаз.
Сырпыртцит исгәымкәа, исхымкәа
Исышьталан иааиуаз еивас.

Зыбларак халашәан хшааиуаз,
Иалтхъаз арахъ имааңшит.
Срыцхара схала саиааиуан,
Исыңыз са сзыҳәангы иңсит.

Сиңырцит, хнықәлахъан, ссөызак,
Маза-аргамашәа зны сызтхъаз.
Сгәылакгы дшааиуаз дыңсызаап,
Ааигәоуп сара уи ансаҳаз.

Ифеиз дышфеиз сиңырцит, –
Избахъаз иакәмызт зынза.
Сашъак, иеиркәлазан, дсырзит,
Исымам шыоук рахъ дыпхъаза.

Дсырзит исмырзшаз ахааназ,
Пхәыск – зхы итагъежъуа аңша.
Шыоук рашта шташылон ихааназ,
Уажә сгылоуп арахъ срыцгәышуа.

Сымға азә даангылеит шыыбжъаанза,
Шыыбжышытахъ хамға нтәахъан.
Иснидоз аңшатәкәа саргәамтца,
Днылаха дшааиз еиңш дцахъан.

Мариала хыдак сиңырцуеит.
Дынсыжът санимыхәаза кәышк...
Аңстазаара иагацьара иссирзоуп.
Иагацьара уи сланаркәышт.

Мәакы санылан сзанытцам,
Исхъымзаран икоугъ сыхъзоит.
Крыздыруоу нас-насшәа сахъызуа,
Схы саазапырымтца сцоит.

2007

***

« – Ҳшәышыты, – ихәеит Баграт, –
уаџ дыкам арака.
Уажәраанза ҳазфызгы зтахысран...»
Дтәан дыхшәааза уи, атцабырг иаџакааз.
Ицәгъан даҭа хра цәгъак аҭысра.
Ҳнеиуан ҳаишьталан,
Ус ҳамамшәа уаҳа,
Ажәақәа иаҳхәаз цакыдан.
Гылашъа имамшәа збон ара икаҳаз,
Иааитцагыларц рҭазыркыргы ақытан.

Еибамбашаз еиҭыхон макъанагъ,
Атзамцқәа ирныџны игон иаҳмаҳашаз.
Дтәан уи ибз лаихәлашәа аганаҭ
Насшәа азыхәашъ ҳазтоз абашаз.
« – Ҳшәышыты, – ихәеит Баграт, –
уаџ дыкам арака...»
Ҳишьталан ҳнеиуан уи ҳаилашуа.
Иагъабаидыруаз дшықәнагоз Иказ
Ашә анааимкьоз иџнасыз аҭша.

2007

***

Имџит уи жәеинраала затәыкгы,
Цәаҳәакгы нанимтеит ақъаад.
Дсымбеит инарылеитцо цәыкгы,
Ихы нкыдкьо дашьтан амаат.

Ахәхәахәа иналидон цыруак,
Ажәла аҳәитцәхәа икьон.
Дахьыказ, дагъзыказ идыруан,
Аңынгыла зегъ раңхъа данкьон.

Игәыхьхаз сабитцас дартцәуон,
Ихымгар – итнахуан иҭсы.

Ифызцәа дырфызан,
Иуацәа дрыуан,
Дыкан уа узы, сара сзы.

Амац наиаахар – даргәафуан,
Амтәыжәфақәа инатон амац.
Деилукаар – җазныкгы дутауан,
Иааигәа утхацуан, утхац.

Ажәван имбацшәа иахьада,
Игәы арцшаауа, дацацшуа дтәан.
Ашьацраҗ игәы адгыл иахьадыз.
Насыпла мацара дартәуан.

Кәарак ахьнеиуаз ахьхьахәа,
Иахьтамбац даргәырҗон цәгьашәа.
Дцон уи атлақәа ак рахәо, –
Ицахьан ацсабара абызшәа.

Даауан уи цыс цшқәак иман,
Атра ихшәеит хәа, жәаха.
Инаитан наҗ итәы-имаа,
Имәа днанитцеит иаҗа.

Чаракаҗ, икәашоз дрылан,
Цсрак аҗы акыргы дцәбеит.
Ипыларан иҗам дырпылон.
Уи зегь иахаит, зегьы ибеит.

Адгыл ицсы ықәхеит. Сабитцас
Даақәгылт акы ахьыр хәа дшәо.
Изымхәац дышътнахуа ианитцас,
Бгыцшәоуп махәыкгы дшыҗшәо.

Даманы инеиуеит азиас,
Агареицш цәқәырцак дартцысуеит.

Рымѡа ианнықәло шыоук ниас,
Дрыцны ҕазныкгы дыцсуеит.

Нас ѡаҕхъа дҕыхоит ашамтаз,
Роркестр аахәмаруеит атцар.
Хәыцра еилахәашык иеамто,

Итахуп иара имѡала дцар.
Дѡатаҕшыр ажәѡан цамцамуа,
Рышъта дынхылоит ацсаатә.
Идыруеит ишыкоугъ иахьамуа,
Иауроуп хәа дгылоит уажәнатә.

Уахынла дрыцуп етәацъаа,
Игоуп асар рымѡагъ тхәа.
Амшқәа дахьрылоу дытхацъуа
Ғәагк ахь ахаангы дхынхәуам.

Имч-илшарақәа ныхзам,
Адгьыл ду инатоит алша.
Дықәланы днеиуеит дгәыбзыгза,
Лакта хаауп иарггы дызтацшуа.

Дсымбеит инарылеитцо цәыкгы
Дызлоу, аранза дызлааз...
Имѡит уи жәеинраала затәыкгы.
Дпоетым хәала уара нас!

2007

КАДИХАН (Ахәыцқәа рзы)

Сара санду Кадихан
Днаган дықәдыртәеит ахан.

Илҗахызма – лгәы җнажәеит,
Җаҗа днышьҗаҗын, даашәеит

«Аҗаҗа, – лхәеит уи, – аҗаҗа!»..
Илҗахызаап мҗакы днаҗахар.

2007

***

Сәаҗхә иааҗәыртҗт агагеиҗш баагәарак.
Иҗалап избазаргы уи җхыз.
Дҗаны исоуит: «Уажәланы иугароуп!
Уеиҗәхароуп, иамуазаргы – уз!».

Схы шанысҗьоз исыршеит ауха.
Срыдыфрны скаҗаит аҗызқәа.
Ашамҗазшәа сахҗашон аҗеыхак.
Ашамҗазшәа икыдбгон ақәа.

Аха игатәын усгы абаагәара.
Схы анҗыарын даеазныкгы аҗзы.
Ишыны саҗхә ишеилажыыз уа аруаа
Ахашҗшам абаагәара ду бзанҗы.

Уи иабон: саргы сгылан скаҗаит,
Шәахәақәак сгәы инықәсын сааршышыит.
Акгы ыҗамызт иубашаз уа уаҗа,
Иара саргы убра җара сыршыит.

2007

ИААФУА БЖЫК

Сара, адгыл ду иқәлаз аазабла,
Зфымҗақәа кыпхым, зашәа нағзам,
Шьюкы сырдырузар акәхап ахаблан,
Аха уртгы сырдыыр сҗахзам.

Сара ишәымтцдаан изгаз егыѝкам,
Сашьтамлацызт ахаан ѝара атәым.
Сара сгәы каршәны сѝаасхон аѝныѝка.
Сахьатәым сара аамталагь сатәым.

Сазыѝшымызт сцәа сталар иснаѝо.
Ѡсран – азәы иѝаѝхьа снейны скаиар.
Сахьааниуаз, сахьыѝказ, сахьнейшагыгь гәаѝо,
Уи сара сакәны збон – ахәынѝқар.

Сара сдуней азыхәашьқәа иртәымызт,
Ишсыѝатцәалозгыгь урѝ зны арахь.
Сыхәхәозшәа сымбеит –
Сахьнейлакгыгь сѝәымызт,
Инасықарымѝеит иааин шьоукгыгь акьахь.

Сахьыѝказ уазѝаа аѝаѝа анырѝартѝоз,
Исышьѝазар акәхап – уаѝы симбазеит.
Мѝцла иеибарку ихоумѝаша анхарѝѝоз
Сатәымызт араѝа, снылаѝа сѝеит.

Сѝеит, аха араѝа зныкгыгь инысмыжыт,
Сѝеит, аха араѝа сѝәан есымша.
Сзызгәамѝаз ѝагылан ихәатәымгыгь рхәагәышьеит,
Ихы иѝоуп хәа аилага аѝша.

Сара араѝа зәырѝы сырѝырхаган,
Уи ус шакәу рхәон сызѝахыз,
Дара ртәала сыѝьнышын, сегьхаган,
Срыман сара исеиѝшыз шьоук хыс.

Сара адунейажә иналзаауа среиуам,
Сѝазаргыгь аамѝала абрантәи сыбжьаз.
Уаанаѝшы-ааѝшыр, мѝаа дук ала снейуеит,
Ма ѝара сылатәоуп ашѝаѝ ашьаѝ.

2007

***

Сажымтычеха наӋ сыӋэтып хэа сыӋоуп...
Азэы синӋан ара, ʼеазэы сикӋышеит!
Сгэы иӋэгылан изымтэаз шыоук ныӋэоит,
Атыша дӋахап хэа игылан иааӋшуеит.

НаӋ сыӋэтып хэа сыӋоуп иахьатӋӋа...
ИсыртӋоит ара зегь шыаӋӋаршэ.
СаӋэыбналар шӋастаху аӋӋэа,
Сахымаара снылаха сӋар...

СӋызак иӋааихоит дысӋаччо,
ДыӋашэа ишэара анышэ.
Даагылоит иӋӋэа хырӋаӋьо,
Са сзыӋэа иӋахушэа иӋоныӋэ.

ДхызатӋэа дсылахеит сгэыла,
Сынирхарц данаӋугь сыхиртӋэоит.
Ауаа араӋа еизуаам, еидгылам,
Урт сгэы арахэыц, дырххаӋэоит.

Снарылтып. Иудыруеит усгыы
Саниаргыы сахьейӋэхаша тыӋӋ.
Агэарахэа зны ашӋӋэа ззакызгыы
Иоухьейт дышнейуа насыӋӋ.

Снарылтып. СӋатӋаӋшып ажӋӋан.
Ашара снаӋылап сласза.
УаӋа акаанагап сажэа,
Ӌымт саатэап ма зынза.

Снарылтып. Саатынчхап ахаӋа.
УсӋӋак Ӌалап сназыхьзо.
Аха сабацо, сабацо, сабацо,
Зегь згроупей сыӋӋалан сахьцо!

2007

***

Ах, изеиҕын дшызра дызыр,
Дыргар ааста дыжәжәаны;
Ихабго – ижәлар рахь дынтыҕыр,
Ажьеиҕш дцәйтатәан дшәаны.

2007

***

И. А.

Ҟаҕхьа икыдхаеа аҕаанахахит қәак,
Ишдыртцысуаз хәыцрақәак ргара.
Уафытәыџса ихы иҕамшәац цәахәақәак
Лқьышә иқәкны уи даҕылт ашара.

Лгәы интыҕраа, ахьхьахәа еихышәшәеит.
Изақәызеишь гәтыхажәан ихархәо?
Адгьыл урт азеилымкаар хәа дшәеит,
Ажәџан иатцалхәаргыы иамахар хәа.

2007

***

Иқәргахьоу цацхак аҕны
Иқәырггахьоу хәыштаарак
Дыҕхәатәаны ихы ицәуоит,
Игәы дкыдхоит, рыцха,
Ацстазаара иаркарахьоу
Ғахмадак.
Измыргаз ибжьы гәытшыаагаха
Сара сҕынза иааџуеит иахьаҕы.
Еиқәылара цышьа амца датцоит,
Деитацхоит сабду гәаҕ,
Деиқәышла дахьтәоу...

2007

МОСКВАНТЭИ ДААРГЕИТ АПОЕТ

Иуа Коғониа игәаларшәара иазкны

Иуа Москвантэи дрыман иаакылсит.
Дычмазафы гәғәоуп, дышътартцоит, дышътырхуеит.
Аратэи ахауа фы-цъбаран илсит.
Дызлазгы даалцын, тынч днарфеаңшыхуеит.
– Иаажәгама? – ихы ашьтыхра илшазом Иуа.
Днарытцаңшит иблақәа гәығрак нархылан.
Ицазшәа дназразтцааз нақ инархууа,
Ирхәара рфамшәо ифызцәа ихагылан.

– Сфымтәқәа аажәгама? – деитатцааит даагәақшәа.
Иаахазшәагь даақалт иаразнак ахызатә,
Ифызцәа ахыглаз амитә ианақәшәа;
Зтак изрымто атак итахызаап.

– Нас... Дағәазны... Ихъааумган, ҳахъымзои... –
Дакуа-дашьтуа дцәажәон ицәажәоз.
Дуазыруа дназарц итаххеит уи нахъхьынза,
Иахъынрыжъыз уа цъара Иажәа.

– Сара сабашәтахыз, урт ракәын... урт ракәын... –
Ибла тырхаха, инаизацымтцеит уаха.
Ихәоу хәоуп, аха ихәамгы цсра ақәым.
Даагылахъан иааигәара дааины ақсцәаха.

2007

***

Сара сқалан, шәырк еиңш, нақ сагъниаст.
Снышътартцеит уарқалк еиңш сырбаны.
Ссырзны салалт сара Бзың азиас,
Кәыдры анхытц – сагеит сыцәқәырцаны.

Арыц еиңш, енак ағъара сыхшәалеит.
Сытла цъарцъарха исхылтцит ақата.

Апхзы пхьахэо, кыргы шэсырманшэалеит,
Акрызунан исыкэызшэа аҕаада.

Сымзытүа Ерцахэ ақәцәа сықәхеит.
Абрыскьыл иеипш, сҕарцалт ахапы.
Сыпсы антырхуаз фасаракгы сылагэыгэхеит,
Лыкәа сҕыҕа сҕаасхеит акахҕы.
Сныжыны шәанцоз наҕ, азқәа шәрырны,
Шәыбжыара сара схылеит сыцханы.
Абахчараҕ сеиҕаҕалахт зны сшәырны,
Сығшәеит уахытә исмахашаз саханы.

Рылапш самбо стәахьеит атыхәахь.
Схәынтқарны схы збахьеит сшаауаз.
Псыхәа змамыз иастеит сара псыхәа,
Иамуаз саҕын, наҕ иныжь иауаз.

Схы ларханы аҕенышыбжыон сыкнахан,
Сцәа схырхырц иашытан цәа зхазам.
Жәантә сашҕа дҕысҕеит сара апсцәаха,
Саҕа баапск иахьанзагь сияҕазам.

Аус акгы анырзалымхуа еисрыла,
Сықәназәзәарц ишсытцартцо аҕарз,
Сынкахауа цыара хапсцәа срылоуп.
Саҕуп урт ирзымхәацыз дсырхәарц.

Сығхәаршәуп ахәышҕаара амца скәицха,
Сыццышәха ажәџан салоуп шыжымтанк.
Агәыр атца скылнарцалоит сгәыцха,
Чмазарацәгьангы ицәыртцып уи уашытан.

Аҕа сахо цыушыап, иахьа хәлаанза
Мцакы сҕанарцеиуеит амш – ублып!
Атх сахьалоу иареи сареи хәиламзо,
Акы иакәнахра цыысшьоит сыџны ахыб.

Схы збалоит зынгы схаҭа схыбны,
Суаҭьаҕны алѡақ ѡыстышәшәоит.
Сеилагазшәа, сҕынаскоит схыҭхыҭны,
Сықәнахшоу, сыҭзырҕьаз саршәоит.

Аҭабырги амци сҭәеилаѡашьо,
Иҕоу сымбо, имго саҭауа,
Сшааиуа, сеиҭанадгылоит сиаша,
Сыркәымпылк иаѡызан иазҭауа.

Абартқәа зегь снырны, сҕыреиҕыҭшәа
Сахьаатәо, исхызго зегьы рҭакс,
Саҭхьа инықәлоит, схаҭагь сҕәы рхымшәо,
Қаад ианыҭран иҕам цәахәақәак.

2007

***

Аамҭа цашт иҭауаанза ахьаҭшха,
Иҕаз шыҕаз наҕ инаухарштҭа;
Издыруеит, ҳаҭхьаҕа игыло д-Багаҭшьхом,
Д-Арзынбан дааҭалом уи ҳашҭа.

Ҳаҭхьаҕа игыло игылаша иакәхар,
Ҳашнеиуа зны иҭылашап ҳашҭа.
Аха усҕангы илакәымхо лакәхом,
Аха усҕангы иухамыштҭа ухаштҭам.

2007

АЦЕНЗУРА АҢСЫМҢАЗШӘА

Ианысмышәаза ирыхәаша рхәыцит:
Иҭсы сарҭарц иақәыркҭ аҭсцәаха,
Исгәыдҭан сыршьызшәа наҕ инасыҭцит,
Ҳилгеит, шыҭа илшои ҳәа уаха.

Ицеит урт гәйрғо, гәәәк итысны,
Аринахыс иахтом хәә әжәә.
Еибак-еибашыта рымәә ианысуан,
Иахънеиуаз инытәкшәә ицәәжәон.

Урт ирхәон шыта рымәәкәә шаатыз,
Шәартә шығам, ишрымам ңырхага.
Аринахысгы азә уаха дыршәтом,
Дрыддыртәалом дааган җәә хагак.

Аха ирыхыыз; итысаанза агәәә,
Ибжы аарыхъзеит урт дыдроушәә,
Иназқәымгылац дгылкаҗ инаәуан,
Инараҳәо гәтынчра шыρμοуа.

2007

***

Адгылгы ажәәангы шәартәуп – уабацо!? –
Сгәы тынчым, иац еипш, иахыагы.
Ишытысхыз айдара шытәсымтац, сәтәуп.
Ирхәо саҳарц стахым иагъуагы

Сзыргәыбзығагы – сымәәла сәашан,
Снаскәашан җәә ңытрак – срышытыр.
Хәәтә змам сахыҗоу дазашшуеит,
Исықәдаҳуаг дааиуеит хәтыр.

Иузеипымшыа неидхәало, инеилышыа,
Ихәы укыр, иҗы узымкуа хазы,
Исоур цәгәә ибом азә араҗа цәгәәңсышыа,
Маза исхихырц даҗуп уи сыңсы.

Итәзозеи, лахәәкгы сабан исхаҗыруеит,
Сышыта ихыхуп анахыгы абгассә...

Санизи сахьизи сархәан, издыруеит,
Анцәа идырааит санпсуа, сахьыпсуа.

2007

***

Амкәыл хабжыхар, о, сҕарха,
Икәло ускан базхәыц:
Аетдәақәа кыдышәшә рҕаархап,
Азиасқәа хытп.
Асыңса анахалап хамша.
Илеиуашәа ахахә
Иагап икәыбаса ихәмоу –
Амш ааскыап аеыркахә.

Рҕаархап арахь имақаруа
Ихәмаруа иқәлан иаауаз,
Хкәлом акәаратқәкыгь харуа,
Иаххәап ихазхәозаргыи уазк.

Хәахашья хәқәшәарым уаха,
Дунеик еикәыбгап...
Хашнеиуа амкәыл хабжыхар, –
Анаос егькамлап.

2007

***

Саауеит сара арахь зеггы-зегь сыман,
Сгәы итамзо, схы итамзо алагзо сцәа.
Сыңсы ахаңыруа иахоуп Хиросима,
Еикәырха Нагасаки хәа сихәоит Анцәа.

Ибгар хәа сшәазшәа сатпаңшуеит ажәәшан:
Адгьыл анатпаңжәа – икәыбаса ицоит.
Ихызатқәа ахауа иалышуа сажәа
Хыткьаран нырцәгыи аарцәгыи ирыхьзоит.

Суаџуп. Акгы салакам уаха.
Суаџуп. Зегы срылакоуп, сшоуп.
Уатэы сгыло – иахыла санкаха;
Стэуп, схышхытэоуп, сыбжоуп.
Срыцхауп, мариала аамта сарџашьоит.
Схы тыхэкэазаап, ахахэгы ейкэнажэоит.
Арака сатэымзар –
Снықэхэаша сцашан,
Уи сахымаара акэхар хэа сшэоит.

Етэак аакэеицеин, амтэыжэџақэа снатеит,
Ажэџан ду салцаа сагоит џеа етэак.
Инсыжэуеит ари адгыл, сахынеишагы гэатоуп.
Инымхазар алшоит уанза рацэак.

Иара убасқангы схапшп сшэа-зызо.
Ашьяц зқэиааз штакты сынтапшып,
Еилкаашья шамам санызуа, сахызуа,
Сгэатца исызтымгаз сгэатцаџ изжып.

2007

***

Адунеи зегь зырлашо, цстазаара хазто,
Иаххагылоу, ихапызоу хамџа аханза,
Уахь, амџаду ахь, изгаз сымџахэаста,
Схаџа иназгон зны снапқэа инарынџа.

Иахьугалак амра мроуп. Аха усгы, –
Иақэшэаз дыздыруеит, ихэон санихьза
Ажэџан иахькыду амца шакызгы,
Игыларгы шалшо уи зны ейқэатэаза.

2007

БАРА БЫЖЭДАН ААИХЫККЕИТ

Сара сыҕам,
Аха адуней ду ҕыцуп.
Ишышлара ишлаз адуней.
Бара шэарта бымам,
Бара Анцэа дбыцуп,
Ишааиуазгы быжэдан ааихыккент.

Изакаэзеи, нас,
Бара арахь ибхало?
Ишыбхэара, изааилои еиштыаххы,
Ихьяаны, инымтэаэзо гэалан,
Аҕатэыхэа иалкьало бгэахы?

Ихьяабымган,
Шыта адуней сацэызуп, –
Исхашэеит ишааиуаз аҕэараҕ.
Бара шэарта бымам,
Бара Анцэа дбыцуп.
Анцэа дбыцуп! – сымшуп сара еиҕах.

2007

***

Ауаа срылоу ҕыысшыоит сышрылац, –
Сыцкэынра агэы сима, сеилыхха.
Иара убас мацара зны снарылазп.
Иара убас мацарагы, аха...

Скарахоу, сдуней аагазэазуеит.
Сдыртысуоу гарак санцаны?
Аха ус... хай, мшэан, исзырбазей
Сыцэоушэа... кэыбак сҕаианы!

2007

***

Икалазеи, арт зыргәыгыуеи, –
Ипызтәозеи, мшәан, ркьатеиах?
Са сгәы сыхьуеит, схы сыхьуеит,
Агәашә аҗынзагыы сызнеиуам.
Исызцасу, зынза игәыгыт...
Исызрыцлоит урт уажәы
Инна лгәыхьи, Инна лхыхьи,
Сыбла ихымтцуа азәы лшәи.

2007

ИКАМ АТӘЫЛАҢ

Снанагеит ус сара иҗам атәылаҢ.
Снықәлеит ашыац иатдәа зқәиаахьаз дәык.
Лакәк аҗы инанагаз сакәызшәа сгылан,
Иакызшәагы сгәы иснаҗеит иахьак сара стәык.

Нас, саанаҗшы-ааҗшын, сналалеит стәыла,
Иҗам атәыла, исцәызхьаз, сыззааз.
Сымтадырсырц ара амҗакәа спылон,
Срыман ашыхақәа ирғалон урт нас.

Цъара – имҗахәастан, цъара – ицҳа кнаҳан,
Агәаҗакәа иртысуан, архақәа ирнын.
Сзон скара-уараха, исыламкәа уаҳа,
Цъара сақәтәан иҗыжуа ауардын.

Иҗам атәылаҢ испылон зегь җыцза.
Са сзыҳәа икәеикәеиуа иҗартәон аҗҗа.
Избомыт араҗа ахааназгыы сыззо,
Иагыакәшәон араҗа аамта сшыаҗа.

Иҗам атәыла ачарақәа иртәылан,
Адгыл ду иқәлан иааскьоз ашәан.

Иҕам атәылаҕе зегь амра рызгылон,
Исхәон сара уаҕа: ахаангы сажәуам!

Ахацәа иртәылан иҕам атәыла,
Ахәсақәа ссирын – иахьнеиуа аалашон.
Ихызшьаауа дыҕамкәа абнақәа срылан,
Сгәы каршәны цлак амта исыршон.

Алада иҕаз иахын сара сыхьыз,
Аҕада иҕазгы зтәыз сара соуп...
Ус зегь ааиласит, исзымдыруа исыхьыз,
Рак еипш сырҕәыбан, уи амтан скацсоуп.

Итабазшәа сгәы иснаҕеит азыхьқәа,
Сҕажәкуа сыдгыл саннықәа шыжык.
Уаҕы издыруам анаҕс сара исыхьуа,
Сеиқәхар – ҕаҕхьа арахь саагьежып.

Сгәыҕрақәа шыцыз сцеит сара слалзаа
Уи атәыла – исцәызхьаз, сыззааз.
Сара шыта араҕа акымзарак суалзам,
Сыцкәынхогы сыҕам, аҕ аст!

Иага аамта царгы, сыцсахәага тазар,
Иҕам атәылаҕе сынхароуп сшынхац!
Ари лакәми, сшааиуаз схәыцхазаап,
Сшьапқәа хырҕьаҕьа сылоуп ашьац.

2007

***

Иауан-иашәан ак сҕахымкәа
Стәоуп иахьа сгәы сыцәбажәха.
Иахнарҕьазеит, ма ақәа хымкәо,
Иабастаху шәара шәашәхаҕ!

Схәы архиароума, сгәы рхиамеи,
Исыртошәаҕ зызбои ашхам?

Сара сусгы уаха хы амам,
Цэгъала садхалеит сытхашуа.

Амш назгахуеит ирбылган,
Зегъы срылоуп – акгы салам.
Идэылгатэу нак идэылгам,
Иџналаша арахь иџналом.

Анцэа идырааит, уара, идыртэу.
Ирхэаџызшэа збоит Аиаша.
Анцэа идырааит Амш иахьыртэу,
Сыпсы итнахуа антанацашагь!

2007

САИДА ДЕЛБА

«Амацэыс ашыта» иадызџылаз

Бара бнаџс ипсыда, иида?
Аиааира згада бара бнаџс?
Иабабдыруеи урт, Саида,
Изнаџуамызт уахь, изнаџ,
Ара иказ, зегъ кабан,
Асаркьалбыжь гоит, абан.

Бара бакэзар, нас, Саида,
Иахьа иахзасуа асаркьал?
Еиқэлымхаха қалақь қыта,
Иааныркылеит рғалпал.
Адгьыл тынчмзаап – ихэхэоит.
Ажэџан хыхьынтэ ак ахэоит.

Урт рыбжьара игоит быбжьы,
Дыдрабжьым уи, ипшқацэоуп.
Нас баатэахуеит беиқэышышы,
Сгэы бахьысыртэ бааигэацэоуп.

Быхъз исхамыштѳа хъызны,
Сзамѳа инықасуеит лағырзны.

2007

АҚСЫНРАЗЫ

Знык араңза иоур ааиха,
Деигзо цѳумшьан уара амаат,
Ақыртѳа иааихәап, аурыс иааихәап,
Ахә ахтнитѳан ѳеа милатқ.
Иаарыцаркып цацхагъ хангъы,
Дара иртәытәѳьюшәа, уатәы...
Изытизом уи ахаангъы
Ақсуа ида даѳеазәы!

2007

***

Издыруеит, хара хәа егыдзам,
Ацәгъа изурымызт бзантѳы.
Аха дыршьит инаигәыдѳан,
Дыршьит инаигәыдѳан иацы.

Псѳазаарак ѳахтәоуп, иаанкылоуп.
Идыргылт абраѳа акәаѳ...
Ацъабацәа дрылагылоуп
Уи дызшьызгъы. Уеилагап!

2007

***

Зегъ иоугәышьоит азә мариала.
Ақхәахә иртәоит изыхәѳам.
Ахан дықәтәазаргъы дхалан,
Ихадам уеизгъы дхадам.

Зегь иоугәышьоит азә мариала,
Аха дрыдтәалоуп дшәаны.
Мариала иџу ажәеинраалак
Сапхьа иқәуп ипжәаны.

2007

***

Иеиғәцәаз неины иеидгылеит,
Сара исмыхәазт хаз-хазы.
Иааидгылеит – иаасҕагылеит
Итаҳххып хәа шыта иңсы.

Рхы иаст, ихәеит, рныха,
Изымцазеит саргыы сырз.
Егъаналымтц, ианысмыхәа,
Рацәак рыгым еибардсырц.

2007

***

Җапхьа рымџа инанылахт
Лыгажәыки тақәажәыки,
Рнапқәа ааибадыркын.
Шьоук нархыччеит урт гәаныла,
Иаарыташыцт шьоук напшын.

– Шәабаци? – хәа итцаит иахьгылаз
Егьырт дара рахь иааскьан.
– Хахьымаара, – ихәеит алыгажә,
Мчылашәа уа дааччан.

– Аиҳарафык рахь, – лхәахит
Атақәажә лылахь еиқәцаны...

Нас архәара урт навалеит,
Ахәыққәа реиңш,
Җапхьа рнапқәа ааибадыркын.

2007

***

Цеипш бзиа рымазам уи атәылаф
Афырфырхәа ихыччо
Игылан ауаф кәыш иахызыпшуа.

СГӘЫ ААКЫДГЫЛАН

Сара – итыжым афымтақәа равтор,
Сара – ихәам ажәа иаргәафыз,
Сазгом сықәганы зыхәашь дук сашәтар,
Сара сықан, скалароуп арака!

2007

***

Лапшцашәаран имфасуеит ачара,
Игәагәо инеиуа агәырфәоуп.
Убриггы зны апхыз еипш ицароуп,
Арахь, инымцәазо мфәоуп

Уи зынхалаз. Иамазам хфәах.
Илзышьтымхуа дцоит қакәажәык.
Амш аацәыртцарггы икаххаа,
Арыцқа дылахәоуп шәык.

Агәырғъара анымхалеит амфә.
Уи шааиз еипш иаразнак ианца,
Илзеилкаауам ақәра ду замоу,
Агәырфәа абасқак зыннатцуа.

2007

***

Ирымагәышьам шыта хнырхәышьа
Хыдарыла зны иуцәцаз
Урт амшқәа. Икагәышьам,
Уатәггы изықалом зынзас.

Арахъ иаакәлом рҕырҕыцны
Зны иуцасуа узкыз.
Иааиз аины, изыз ызны,
Икалашагъ уазыпшыз.
Уабакаху, уаха улам,
Узахъзом аңша иагаз,
Ашыапгы иузықәыргылом
Унапала зны иурбгаз.

2007

***

Цәгъеи бзиен рышьхәа ахъеивтаз
Саргы сықан – зегъы збеит.
Абзиа бзиан, аеарееизан,
Ауаа рақхагы иеырбеит.

Аха насшәа, ацәгъа абзиа
Инахыст икәаҳаны,
Ари збартан ауаф қыа,
Ари сҳәом исаҳаны.

2007

***

Атла қарқар гылоуп дацла.
Аха убригъы ытқаашт зны.
Инысымтыз уара иузацлааит,
Саргы сықәтцуеит шыта лассы.

Ифәаахъеит сахыгылоу сыхахәк,
Игәақаза сгәы итапшуеит.
Сыесыриашартә аамта сыхах,
Сара истәымыз адунеи!

Иахъанзагы абас сынкылан
Сызкузеи, мшәан?! Сыхжәаны

Агәарахәә слеирын хыла,
Сыхгы наӳ сгәы ахшәаны;

Аха вџиаақәак аасыџџаст,
Снаскъаргы шыџа ирџахшәа.
Урџ иаадырлашоит слакыџџа...
Шыџа сџарагы сџааит сыхжәа!

2007

***

Ахыдақәа ирзеимакыраз
Аӳәышқәа аларгалт жәаха.
Иихәо иџамшәо ауаџыраз
Дгылан дрыхәаџшуан ганха.

Ахыдақәа рус пылџатын –
Еилыргашы змам аус.
Шәаргы саргы ахара џадын.
Зынза иамуша ахыауз.

Урџ аӳәышқәа ражәа ажәамыз,
Дӳкалар уи назаџауаз.
Аха ахыдақәа еиқәшәамызт,
Ихы ибон ара азәы аџас.

Ивагылоз ақәлон амџа,
Ирыџымныӳәо иеидыршыуан.
Измыргәамџшаз цәгы иаргәамџуан,
Аӳәышқәа рӳәышуа ирыбжъан.

Шәаргы саргы баша џадхон
Иџарӳаџа ашә иаркыз.
Икарахоз ақәшаџаџхон
Узырхагахоз аус.

Иахыџнаркыз инеиџеиуан,
Инхалон иџаббаза.

Рхы аус ауан ианнеиуаз,
Арахь иаадәылтт игаза.
Идыршанхеит урт ақыта:
Ас еилымгара рымбац!
Ихыдақәан усгыы ихыдаз,
Идыргьежьюан ублахатц.

2007

***

Рацәак сызнымхеит, шәанаңьалбеит,
Шәнаскь-ааскьа, шәнасыцрытц.
Уи насыңми – амца салцеит,
Адунеи ду сықәлеит ғыц.

Сымѡа абагоу, схы абахоу?
Сзааларыма сықәлан сшаац?
Сахьымзазац ссирк абаха,
Атцх ишыстаху исмыршац.

Шәаха сывам исыцрыхо,
Рацәак сыбла шәабазом,
Исзыкатцом шәара ишәыхәо,
Сахьымцашагы шыта сызцом.

Уи насыңми – амца салцеит.
Адунеи ду сықәлеит ғыц!
Рацәак сызнымхеит, шәанаңьалбеит,
Шәнаскьа-ааскьа, шәнасыцрытц.

2007

***

Нкылашьа рымамшәа урцылар, –
Ижәны иҕазу урт, –
Ишааиуаз мѡашьо еидшылан,
Иацны иаакылсит аурт.

Рыҥқаа тбо, аҥакараха,
Иахәеит ахацәа арыжәтә.
Аңшәма, таҥынкгы инархан,
Иихәаз ажәак ауп: «Ирышәт!»

Нас ашта иамкит ашыңагы,
Иаршаҥыо игылан агәаҥ.
Даацәыртцит убаскан деиқәшыча,
Урт лымбазозшәагы ларах.

Хагәхьаа иқзамкәаны ицәхаз
Зынза деилагазар қалап.
Дрымихырц дашытоушәа алыцәха,
Агәашә дааҥалеит ус лаб.

Азәы иҥахын иеирееиқәар.
Егы дузынкылом – дыбрын.
Цынышреи шыстаарей зеилгар,
Дымцарсны арантә дыргарын.

Дыргаргы, саахәыцуеит, дабарго,
Цартагы анрымам уажәы?..
Циганцәак, хазынак деимаркын,
Еиважьуп аҥәада рәашәы.

2007

***

Сара исзыңшаарым Ағыц.
Сара сағызароуп сызғыц.
Изхыхәхәтәым хәаак санхыц,
Нас акрыҥоума, сагызп.

Зыгәра сзымгаша сызгом,
Сахьагазынтә сузаагом.
Даҥацәара схы сзырхом,
Суащымзаргы суащом.

Сахьынхалазам ицаз,
Салазахьейт сызлазас.
Сызлаказ салакоуп атдэхэыз.
Сара сафызароуп сызфьыц.

2007

***

Адэы сышпақәу? Шәара шәшықәу.
Схы стахымкәа, схы сгәапхә.
Абжыы аргацыпхьаза акәукәу,
Сназхәцуа шыта исзынхә.

Саауейт ифан, зынгы ижәны.
Исдахьейт саргы тарак.
Сцәырымтыргы даарак сфәышны,
Икасымцанда газарак.

2007

***

Премиак рымоуп инейгәйдто,
Инеймтдасуа, еймырххә.
Изызгазгы уаф дихьымзо
Днейуейт, ишьтоу иағахә.

Ала кәалаак рцәагазшәа
Шырбо, дцеит уи – дызрыцәцар.
Аусқәа ыкоуп ара абасшәа, –
Деимырызәжәашт уи ихьзар.

2007

***

Иейха шытдәаны, дсышьтоушәа ахага,
Сықәкьа снейуейт, иарбану сзыршәаз?

Арха сықазом,
Сықазом сара ага,
Сәра ныжыбны, саақәыххт сахьажәуаз.

Сшьамхы аркәадеит аамтагь, хәарада,
Исышьталан иааиуаз шьоук саңыст.
Аха сеибазырфо таха снатом,
Сатцазрашәа снарбоит уи асхыс.

Сара сгәәкуеит,
Сара снейуеит иархан,
Сара сцоит, абар, сажәуа, сажәуа
Икалап снықәнатәхәазаргь зынза арха,
Исхууааны идәықәлеит цшак шәышәуа.

2007

АЦСШӘА

Угәыцхәыхшын, угарашәан, уныхан,
Жәәан икыдыз мраны усацхон.
Срахатза сурцәон, сагьурҭыхон,
Слахәны санықазгьы сурцхон.

Мәакы санутцеит мәә змамыз,
Хракы саҭугеит, саҭахан.
Уахьгалакгьы усмаҳар ауамызт,
Схоугаларц уаҭын уара ахан.

Усыдмырхәарц иалаган, ирзамуит,
Сқышә уқәкын усгьы сахьцалак.
Иаармарианы, ацсшәа, уара уами
Исзырқатцоз сахьнеилак зегьы ртак.

Уара усыцны сдац-цашә ытцырхуазма
Ихақәхауаз арахь ицәқәырцаны!

Ухышхытцәан, уара сдунеи уазнан,
Икалозма уцарггы ушьтабаны!

Аибашьра мца уалкьон ухыткьаран,
Урапыза унеиуан хара хар.
Изгарымызт ахаан ара баагәарак
Аға дшааиуа дыдрабжьны уиахар.

Уара иуцны игылон икамзыггы –
Абри адгьыл зхы ақәызцахьаз зны.
Рыуафарагь цәыртцуан, рыламысггы,
Ацсышәала ицәажәонатц Ацсны.

Уара амцәыжәәа сүтәит, сзымпыррызеи,
Уңсеивгагоуп, иулахеит сыпсы.
Сымәа иага имфамхарггы санысуеит,
Бжьы-шьхакы сырхысуеит уара узы.

Сыкан, сыкоуп еснагь уахьсахаша,
Исхәашагь уара ула ихәоуп.
Ацсышәала иназгоит сара сиаша,
Уажәа ссирқәа рылаггы сҭахәхәоуп.

Уара улакәуп, уара инымтәо жәабжьуп,
Ухшыфуп, арахәыц па еикәуршәоит.
Уара ажәәан уатцызбааит, ушәаңшыуп.
Уара сажәеинраалақәа еикәуршәоит.

Иҳамам уара уда еилибакаашьа,
Хәзт уара уанатца ҭа бызшәак.
Уахәауазар убызшәа уканажьуам,
Ацсышәала сахәоит даҭа ажәак.

Сахьнышьтало ажәақәакггы сдырцәом,
Срыман атцх иалоуп, ишәсырхаштз.
Сгәы иҭыхо срыхьзару сыздырцәом.
Самтагьежьуа самтахеит абааш.

Уара убаашуп, икалом уеилахар,
Ууасхыр ду саларсааит схахэны.
Уара укалар – акгы сахэом уаха,
Адунеи сеицақалахуеит схынхэны.

Угэыбзыгуа, уара цэгъа укэымшэышэуп,
Уеибакуеит умцоушэа, уцбароуп.
Уааныжэуп, ушьтыхуп, упышэоуп.
Иаха уахъанаалогъ ароуп.

Ари адгыл зцэажэом уа уда,
Акы ахэарггы – цкъа исахауам.
Уаныкам – сара сызтахыда,
Убжатан – суафны исызхауам.

Саатэоит иаразнак аф сысны
Уанааикэтэа, уанналазэа пшак.
Махэыкаф цъара, укарматцысны,
Уныкэыпраар зны сшузыпшуа,

Ажэџан салалап суцны,
Сашэаны, ихэам ажэаны:
Уааи, нас, ара зегъ рфыцны
Ицэыраагап харт уажэаны,

Ицэыраагап иатцазыз ацсшэа,
Аамта иагаз, иагазэз.
Хаахэыцып, мацк хагэқэа хьацссап,
Хашьталан хнеилап ицаз.

Ацсшыэала ахахэқэа харцэажэап,
Арџашқэа дэықэлааит итрыс.
Уртгы ирахап хара хажэа,
Ишхарто атакгы, анцэиныс.

Ацсышэоуп аџаџақэа ирфыџуа,
Архақэа ирықэлан иаауа.

Аңсышәала итѣъароуп хҗыѡқәа,
Адәқәа инархысуа икауа.

Абар асаркьалбжь ахьааѡуа,
Аңсышәан уи ықәыҗеҗоит дәык.
Аамта аңсышәала иаѡуа
Сартәоит сара сеикәатәы.

Аңсшәа аңыр еипш ианыгәгәоу,
Расамахәны атәыла таруам.
Зегь сыхәоит аңсшәа ансыхәа,
Иансмышәо – ысыхәаша ируам.

Аңсшәа иаҳзааиуа мшаңшароуп,
Аңсшәа сеибызто доухауп.
Дунеиуп, жәларуп, иҳахшароуп,
Аңсшәа ысымоу иреихауп.

Аңсшәа бналазшәа убазар,
Ухаҗагы арантәи убнал.
Аха ихынхәыроуп, афассаит,
Уасла, уеитасла асаркьал!

2007

***

– Быгәра згом, сшы, быгәра згом,
Бамцагыларгы бнеины аныха.
– Сауҗааргы уи, хайлнаргом,
Зегь убап, ушнеиуа уааҗыхар.
– Аха сыжәѡан җтаны бзахаҗом,
Бара бахь сзагозеи ак сыхан?
– Сара уара уаха бзиа узбом...
– Сара бара быда ысымазам җсыхәа!

2007

АИБАШЬРА ЕИЛГЕИТ!

«Аибашьра еилгеит!» – аафит гәйрҗаҗаашан.
Убасҗатәи хысыбҗь аҗыуан жәван.
Аетҗақәа зегь кыдышәшәа иҗашан,
Ишнеиуаз иааикәымтәар урт шыҗьымтан.

Аибашьра еилгеит! Тынчроуп, кашырроуп!
Дықәлан дкәашарц дафуп шыапыхтәак.
Рееигәыдрыҗьлан ыҗыа, – еибадыруам, –
Игәыдибакылоит, дырныхәоит Анцәа.

Лшәы лхьыхәхәа дҗатҗапшуеит әжәван,
Лылахь-лыҗьымшь лзатәуеит анык.
Акы ихәарц дафуп, аха иажәа
Иатцанамкуашәа ибоит уажә митәык.

Ацашьагь аашьагь иакәымшәо хатцак,
Иҗаацәа даарылапшт игәы җшаацәаны.
Агәашә ахь дыфны лҗыналхоит җацак,
Арахь, илҗыло уаф дыҗам. җаны.

Иаанхеит ихара-хапшуа ишгылаз,
Анышә длыҗапҗеит әжәбҗь аазгаз.
Нас ихысуа ақыҗақәа ирылан,
Амҗақәа ирнын иара нас –

«Аибашьра еилгеит!» – макьана ирызхамҗоз,
Иаразнак ихартҗаз, жәларык ззыҗшыз.
Сара сҗапхьа еиҗаҗҗахуан амҗа,
Еиҗаҗашьа амам еиҗа сназлапшыз.

Дәык сықәланы сҗон сыҗсылмыткуа,
Скаҗауан, сгылон, әжәван схапжәон.
Сышыҗа ихыланы зҗаазхаз амыткәма
Иҗҗьоз аастагь саршәон.

Иааџуан уи сара сан рыцџа илмыткџман,
Сахџшьа илыџџџабџьны слымџа цнахуан,
Сара цџьяџа сџон сыцсылмыткуа,
Сара цџык сшахаџ еицш сахан.

Сџыышџ иаакџыхх ажџак ауп: «Аџныџа!»
Сахыиз, сахџааз, нас иахьсызџаз...
Сџон сыџџлан уахь, акџы ахыџам,
Аџџа зџо, иаџыссымџо исаџаз;

џынџы џџам сахьнеиуа уа, гџараџь,
Аџышџ ахаџан, иџџаазџџеит кџак.
Сахьынџалеит машьынаџџ гџаргџџуа,
Сџарџ сара наџ, сахьџалак.

Ус сџџы еиџаџыџт: «Аџныџа!»
Арахь, амџаџ сџуп, аха, иааг.
Уаџа сабаџо, сџоит акџы ахыџам,
Уахь, зџџ ахыџаз, исымам џџ мџак!

2007

АШџА ИААџџЛАР...

Ашџа иааџџлар рыцџџџа ааџалан,
Рыгџџџа цџџашан џани џаби.
Рыџџџа кны абра иааидџџалон.
Ирџџашазџы ааџџарџапи.

« – Издыруада, бара, џџашьан,
џџанагалазар шьџуџ рашџа?...
Ибџахьџума ас еицш нџашьа,
Зџџы здыруаз зџџ рџашџу?!

Иџалазеи аанда каџартџ,
Цџџан азырсуа дыџазаму?»
« – Иаџалазар, уара, гџнаџак,
Иџџагазар уи, ианаму?!»

« – Ус ухэаргы, афны гылоуп.
Ицаркаца ашә аркымеи...!
« – Адәы икәуп, абна илоуп,
Арахь икам – аха рымам».

« – Уеизгы иаакәлалоит, са стәала,
Аха, ирыхь, ргәашәгы гәашәым.
Җафра җаргалом сынтәала,
Еиңыргалом афеи ажәи.

Икахауеит рца еицакыагь,
Иланашьтуеит цша җәгәак асыр!».
« – Цыкак ыкәрымхуоу ахака,
Утра рзылазам, уара, ассир!»

« – Анацәалбеит, ихзыртәада,
Ибахчоума, абахчагь ыкәцит.
Ишпакоу, мшәан, хада, тәада!..
Рыцхарахеит – шьюкы ирыкәзит!..»

« – Иаакәлалозар, зыкгы ржәышан.
Аха атцець хазына рыцкыам.
Изурызеи сара иңсыша,
Сабацари сара арыцха!..»

« – Захәа зкәыло цлаггы гылам,
Даамфәахымцуоу шыта сасыкгы.
Ара икамзаапери пыла.
Дыргәылашәом, сгәәхәуеит, цсыкгы»..

Рыцскәа ааталатәкыар, сацәфәашьом, –
Иара шәаргы агәра шәсыргәпи, –
Иакәымшәо арантә ацашьа,
Ашта иаакәхон хани хаби.

2007

ЗГӘЫ НДЫРХАЗ

Сгәы ндырхеит ааигәа сгәы нызмырхашаз,
Ражәала, рғымтрала, рус ала, ус.
Сгәы ндырхеит исхыкәласуа исхашшааз,
Рус сыламкәа усс сзауз.

Сгәы ндырхеит иахылатәаз шыацрак,
Рыхкәа неидкыло мѡақы иахьаныз.
Сгәы ндырхеит иахьаватәаз аатра.
Сгәы рхылартә сымбо шытарнахыс.

Урт рнапкәа ирѡахеит саныхраз,
Урт исхыырхәеит, иааикәшәан, атәагәа.
Урт сапхьа иаагылеит еилыграа,
Иѡахан иркызшәа реиха...

Сгәы ндырхеит змахкәак иаартытцны,
Акы мтарскәан икәла ишаауаз.
Сгәы ндырхеит урт ируаз иазхәыцны,
Зегь картцеит дара ртәала ишауаз.

Икәеикәеиуа сцець азы тыртан,
Ианыржә – илтажыцәан ицеит.
Ирзеилан хыбжакгы рыртан.
Ирмахац бызшәакәакгы ддыртцеит.

Уртиуеит урт уи абызшәала.
Иаархәарц иаѣуп газакәак.
Ус иаха рускәа маншәалоуп,
Рымѡакәа аатуеит иахьцалак.

Сгәы нзырхашаз уааны индырханда,
Итырдаанда зыхәашык рыпсыз.
Изынхозар, иахыыртаху инханда,
Дара иртәында ицшаауа рцәыз.

Икарахеит исышьтоу ихашхашуа,
Икарахеит, рысьхэақәагъ хеит.
Сгәы ндырхеит, уара, сгәы нызмырхашаз,
Сгәы ндырхеит. Индырхеит, индырхеит!

2007

***

Дкарыжыт дышфаз уи игәтасны,
Амфаду аҕны иаашьтгеит атаз.
Ицон шыоук иааигәара имфасны, –
Үырдагәа ҕазтаз, егъзымбаз.

Далаган дгыларц, – дырхәахәеит,
Дышьтартцеит аҕәада ифашәны.
Ианца инаипырцны – ихы дфәхеит,
Дфәгылеит нас уи... дажәны.

2007

***

Схәаақәа фыцхо,
Сыгәтыхақәа ирыцла-рыцло
Сшааиуаз, иахьынхәлеит сыҕсы ахац.
Сара шыта сабацо, мшын сызхылом,
Игъежьюам шыха схалан сыблахатц.

Стәоуп абраҕа,
Адунеиаф зегъ неидхәыцло,
Рыцхарақ сналахауа – рыцхарақ сацәцар.
Избахьоу зегъ збазшәа зны цхызла,
Истахшәа сызхьымзазгы сахьзар.

Амш сара истәымхар, атцх салоуп,
Атцх саргәақыр –
Амш сыҕсы снаршьап.

Снеины җаргы сгылам сееидыңсалан,
Уаха мѡа аныкам, схы зжап.
Салацалап сгѡыҗра,
    Уи ауп, хѡарада,
Сеибга-еизѡыда аранзагъ саазгаз.
Сара ахаангы азыблара сеѡтан
Сдѡықѡломызт, сыкоуп зегъ рцас.

Схѡаа схазы иныжѡуа, ианышѡцѡыззо,
Ацаа еиңш сгѡы акы иантанаңѡуа,
Сыгѡтыхақѡа уеизгы қѡаадк ианыстѡит,
Даѡа аамтѡми избогъ сахыңшуа.

Иааиуа ираамтоуп,
    Уи сара истѡашам,
Сара истѡыз зык еиңш итыкѡѡѡит.
Аха усгы снейуеит, сузыртѡашам,
Мақѡа сусқѡа срылоуп, снагѡагѡѡит.

Еилыргашѡак роур арт абгыцқѡа,
Ишѡмахац акы-ѡба нашѡахап.
Иажѡит хѡа шѡызхѡаңшуаз рѡыцуа
Сѡынасаргы амуеи – исызхап.

Еиѡахѡашѡа сзѡахыр сызлахаз,
Рхынхѡышѡа сзѡтар иѡо, дад,
Қрыстахызма усқан сара уаха,
Аха зегъ анзалазом ақѡаад.

2007

***

Аамтѡ анахаха иарззарц Помпеиа,
Адгыл тѡсны ианақѡыбагъ Олимп,
Ахы шытыхны аңсѡазаара неиуан,
Агѡы тыганы иаақѡгылон Рим.

Изхыцдраха иааиуа акы дазынкылом,
Дшағагылац ауағы дағағылоуп аңсра.
Иабазарғыи уи иамамшәа ңыла.
Анышә иатәаххьюу арззуам Мсыра.

Сарғыи аамта иаргыло асаба.
Ақәыршәшәо сааиуеит ажәйтәтәи Цабал.
Анақәаңиа иаңеиңшу ҳасабуа,
Сымцахә сьма храцәгыак сағалт.

Сааигәа, игәааны, Амшын Еиқәа гәрымуаз,
Диаскуриа азы атца ихнафаз,
Акғыи иазгом ажәйтәтәиқәа ирымаз,
Аңсы ғалароуп аамта иарфаз.

Уи иқәнагаз афырақәа ирыман,
Ацәқәырңа рытцағеа арахь имфыхытңп.
Хылфә-ңсылфәан жәфәан иагарыма
Ҳаазгаз ҳара аранза – имызп.

Имызп Ерцахә еиңш ирылыҳәхәо игылаз,
Аңшатлакә иартаз, итқьо имцаны.
Сара уатәтәи амшғыи саңылап,
Ҳатцашьа змамғыи еиҫа ихатцаны.

Усқан аамта иарзрым Помпеиа,
Мшағенеиңш ахы фышьтнахп Олимп.
Ишнеиц еиңш аңсҫазаара неилап,
Аха уи ҳара ҳзы иқаларым.

2007

***

Ицқәын ихьзузеи? Ҳадҳәыс,
Иара ихьзитцеит уи ус.
Ипҳәыс қадыць Мараса
Ишңалеиҳәои? Зараза.

Иан илеихәоузеи? Ғаца
Иашъа – Кылхәа, иаб – Ахца.
Иара ихъзузеи? Ғаза.
Анаџс ак ацысџом сынза.
Ирхазамкәа уаха цәа,
Еилагылоуп аҗаацәа.

2007

УАБАЦО?

Амҗақьақьаџ абзиа хәа ианишьтоу,
Ағьыч џызас данышьтырхуа.
Акаҳпы дымҗарс данырго,
Афыџгара ифџы анырмахауа,
Реандырдагәо ирмахаша раҳаны,
Убла җызхуа ианавсуа илашәханы,
Абзамыкә данрывадыртәо днаганы,
Агазақәа реыркәышны ианеилатәоу,
Зегь ыҗазырбго амџа анирҗо, –
Ашьтәы-цқьа иҗсы анҗартҗо,
Аханы итәаша аҗыхәан дантәоу,
Иқәгылан ихәхәаша анҗимтуа,
Зґы еихактәу ґааихак анимам,
Аҗыхацәа инаргоз дахьнарғаз даныцәо,
Абз иадырғаз ибзгьы аниґырхуа.
Зыбґа җырҗәаз данаагыло дхырхәо,
Иршьыз дызшьыз дандырґехәо,
Ажәа зхәаша ианирымҗо ажәа,
Ашәа зхәаша даниасуа амыткәмахь,
Ғышыацәґьа рызҗо ибака андыргыло,
Абла җзырґәырґьо аҗеҗь инанҗарыжьуа,
Аҗеҗь иҗырҗо инаналартҗо ашхам,
Узлакоу ааныжьны, узлакам анырхәо,
Аиаша мҗуп хәа ухы инананыркьо,
Зыгәра умғаша җасгьы агәра анырго,

Зыңсы ҫоутҫаз уңсы анухырхуа,
Адгғыл ануғәо, уанамкуа, уанхагоу,
Амтц уаназытҫкыо, амш уанаапшуа,
Ажәван уанхало, уалҫкан уанлеиуа,
Уеикәхазаргғы, тахык дахьумоуа,
Уабацо узоузоууа, уабацо узоузоууа?
Уабацо, уабацо, уабацо?!

2007

***

Исыгхаз ранаҳәеит асаркыал ду иасны,
Амш иднарбеит сара исыхьыз,
Аха ишцара ицазаанза имфасны,
Исзеилымкааит уртҫәа зегь згәыхьыз.

Иҫам акеипш испырнагарц акәхап,
Атцх иатәахит амца сыцразтҫаз.
Аха иҫатәҫкыоу шәасхәаргғы илакәхап,
Сара сеипш гәаҫрагь шәыгхом ихазтҫаз.

2007

***

Зынзагғы сшәазом сыңсыр хәа,
Исхәом уи азгғы, ихатца;
Сымшқәа сзырхынхә, сытцхқәа сзырхынхә,
Арантә сықәга наҫ зынза, –

Наҫ, иахькажыу ссы бымбылза,
Сышыта ахынагоу ианданы.
Ашта сықәтца, афны сдәылцан,
Сыңсы исхахауа ҫаны.

Самкып усҫан хгәарабжьара,
Амфәду ахь сыфәуа сцап.

Исоуран сыҕоума ҥсшьара,
Акы збапи, акгыы сҕап.

Сөөзарц ажөџан сахьынхалап,
Сыкөа иҕаҕсан еҕөақөак.
Сзыргөаҕуа, иахьа иҳалам
Срылагылаз сахьцалак.

Сызхьымзақөаз усгыы имаҕым,
Избап зны срыхьзарашөа.
Амш иааиуа салаҕхаҕьып,
Салагөыргьап уамашөа.

Ус сышөгөыргьа-гөыргьа-хөмаруа,
Аамҕа сыҕдла сыҕнаршөап.
Инаскьар, исықөмақаруа,
Уҕх ааиуеит хөа саршөап.

Мшөан, саашөатөҕьама сыҕсыр хөа?
Сыҕсы ҕаауама абас сара?
Ииашазар ауаа ирхөо,
Имшөо даџнажьлоит аҕсра.

2007

***

– Иҕыхтөүп хөа рхөоит скардиограмма,
Сшьақөыҕөҕөара шьҕыҕцөеит, иацөшөатөызаап.
Сышьталароуп хөышөтөыртөақө аргама.
Исымбакөа, сшааиуаз, хьаала сҕөызаап.

Сгөы самгар, схы сагаргыы алшоит.
Уиеиҕшым хөа наҕырҕоит гөатцөажөап.
Аҕсҕазаара аҕдла ҕарҕар салшөоит
Схы самыххөар. Схыхөаџны санбажөеи!

«Укардиограмма, амарҕьа, укардиограмма!»
Сара сзыхөа иақөцалоит урҕ амца,

Арахь, уңшыр, зеггы уҳәар аргам,
Дара роуп сагыназгаз иахьа абранза!

2007

***

Мшәан, уабаҕоу иацы исыцыз,
Шьюукгы рдыхәа иахьыңшыз?
Иузеилымкаау ушысцәызыз,
Изумамзеи акгы хыс?

Иумазаргь, уи цәахшәоума
Ушынтыцыз җыргаза?
Акыр зоума, акыр шәоума,
Иара аамтагь кыр анца?

Иуртама уаҕа ахыбжа,
Узыдхалозеи уахьнеиз?
Иухәома иахьа иуңшааз,
Узыңшузеи уи анаҭс?

Атәашьа уақәымшәеит уахьтәашаз,
Иумхәашагь акы ухәоит.
Иузыхаахеит, рыцха, атәаша,
Унап ҕамсарқәак еизнаҳәхәоит.

Ххы уасып уас анырхәа,
Хгәы уасып иртаххар.
Уабацо, мшәан, урт ахырхәар,
Уарггы ускан урххатәхар?

Уҗааухозар акәхап, сәашьом,
Ухы укәәешәа арахь,
Ғазақәакгы идумырбашеи
Иузтоушәа уара агәагь;

Узлақазам уалаҕоушәа,
Игатәушәа угәрагы.

Иухәо хәоушәа, уажәа п̄коушәа,
Ихәартоушәа уаарагы.

Уабакоу, нас, сеитатцаашан,
Еитасхәашан... Аха, ных,
Сара азы с̄тахысуеит баша,
Цакгы амам утоурых.

Ихабжъагылт, – уи цәахтәума, –
Лацәгъак, абаџкәа зырххо, –
Уара зынза хъаас иумам,
Сара даара сгәы нзырхо.

2007

ИКАДА АРАКА?

Ари сара еилкаашъа сзәтом иахъанзагъ:
Икацәкьоу җыртуам, рҗырзоит.
Икада арака хәа убжы наургаанза
Икам иаразнак иаацәырцуеит.

2007

УАРА ИУААЗАЗ, ИУХЪЧАЗ АЦКӘЫН

Уара иуаазаз, иухъчаз ацкәын,
Ублакәа шааңшуаз дулгеит – уишьит.
Иузааиз амш уңсы анармачуаз
Дахьныкәхәашаз арахь дымгъежыт.

Дцеит уи дыкәха адгъыл ахьҗажәкуа,
Уа ахаангы икәҗацо икам арыц.
Агәхъаа икым уи амџан иҗашәкуа,
Ишәхәо иахартә еиңш д̄казцашагъ дымиц.

Дахьымаара шыкоу днеиуеит уи иархан,
Игәырцсахәагаз зегь ишьтахька иныжь.

Дабацо усгыы дықәла, аҕакарха?
Ишәусым! Дтаркыр – дышнеуа дытрыжып!

Дтаркхьеит, дытрыжхьеит, –
Иарбан ихимгац!
Ихигарангь дыҕоуп уи шәи акы.
Иабыкәу, даахәыцуеит, ишьтыбжь ахымгац!
Дцалароуп – шәынтәгы ушнеиуа дтакы.

Иеиркааит,
Ус имам уаха арахь уи,
Дынхароуп, дыңсыроуп уахь, дахьагаз.
Аха арахь чмазарацәгыаны дҳахьит,
Даҳхаагаран ҳақазар акәхап нас-нас.

Аха уанза ҳазнымшәаша маҷым,
Ҳамч зықәхаша акрахьыҕоу аабап.
Аха уара уиркаразеит ақкәын,
Ушышлара уағыаршлеит уи, аб.

Иузааиз амш уңсы анармачуаз
Дахьнықәхәашаз арахь дымгьежыт.
Уара иуаазаз, иухьчаз ақкәын
Ублақәа шааңшуаз дулгеит – уишьит.

Арахь, уааиуеит иахьанзагы илакәшьо
Уғаңхьа дахьаацәырцуа анаҕа, ааигәаза
Апарцалыкықәа дрышьтан ашта дахьакәшо,
Иччабжь ахьнаџуа арантә хараза.

2007

МАП АЦӘЫСКУЕИТ

Егькамлакәа, митә калазшәа,
Иршо, ирыман исзаауа,
Ихыңеыгахо нас-насшәа,
Инарылахауа ауаа –

Мап ацэыскуеит, иқәнагалар –
Уи арантә ицап ишааз.
Мап ацэыскуеит, сусғыы алам
Ихыртцааган зны ишаз.

Дшәахәафуша сценак дықәуп,
Дагыгәыпцәагоуп уи, бжыы зхам.
Аха иуархәашам «ак игуп»
Уи иашәала зыгәкәа рцхам.

Мап ацэыскуеит, игәацхап хәа
Снапкәа сзеинкьом уи изы.
Мап ацэыскуеит бара исабхәогь,
Иатцатәкьамзар уи быцсы.

Ажәа иртан, атрибунахь
Азәы днеилоит есымша.
Сара уақа атәаха сымам,
Слымха изкыдым, сзизыцшуам.

Мап ацэыскуеит ари ажәа,
Инеитцыху, аха ихәам.
Избеит ахыдара саражәуа,
Срахәхан ажәырқьхәа сыхәуам.

Сахьынхалом азәы изымхо,
Уи иснаңашам насыпк.
Мап ацэыскуеит сара мчымхак,
Изыхәтаз, ицәыргаз тыпк.

Ха дахтәуп хәа, шыоук рымцәыжәәа
Ицагылоу данапсам,
Дырехәо иныхәағагы сзыжәуам,
Дымцсит сымшым дахыпсуа.
Мап ацэыскуеит, сара иснаалом
Азәы иґацхьа ахәазара,

Сынирхозаргы уи сеихбаала,
Тың дук сиџозаргы сара.

Ирмышәо мџақәак ирныскәеит
Исывыууаан пхьаҕа ицаз...
Мап ацәыскуеит, мап ацәыскуеит
Амц – аиаша зыхьзыртцаз.

2007

***

Сыцәан сҭахәахаа. Сшааиуаз, саафыхан,
Сыбла иаахгыло рҭаархеит бла иамбогы.
Агьама збахьан, ацҭазаара фыхаан,
Аха, сҭанынасна, амахә еицш, самцан,

Игәастеит реихақәа рыманы иамхоз,
Иразар, сыцла шыҭазцоз ихәархьны,
Ускан, изҭалоз ахра иаҭамхоз,
Адгьыл сықәзыжьран иҕаз, уи сархьны.

Иамуит – нас сара сзыҳәангы ишамуа
Акырцъара, уааызартә иахьшәартаз.
Акыр снаскьеит сара зыбларак сшамаз,
Акырынтә сынхеит сара исымамкәа хҭартә,

Аха сҭыхеит, сышҭыхара сҭыхеит,
Избо салагеит урт, бла иамбогы.
Сабаҕоу макьана, амаҕқәа сҭыхап,
Амџа сахьықәу жәантә сызқәагы ҭамбо.

Аха сагоит сара сапхьаҕа ак сыхан
Иара уиада ҭеак ыҕамшәа уаха.
Сахьымхәыр сышнеиуа сахьнықәтәаз саафыхан,
Еиҭа сыцәарц сҭахымхар сынҭахан.

2007

АЦҘА КНАҘА

Дшәан, дзықәлом ацҘа кнаҘа.
Иара кнаҘауп еикәҕаца,
Аха уалгеит цаҕа уҕахар:
Азиас атҕыоит ихәашьза.

Уара утәыцуп, уныхшәалар –
Ушьтнаҕааит, уагыагазеит,
Изгәагыз, рыедырманшәалан,
АцҘа иқәсны баша имцеит.

Азнырцә иҕан зышьта ихылаз,
Рыпстазаара рбон азнырцә.
Иаашәазаргы ианхықәххыла,
Ирт, уара, рызегь ырт!

Исхәарызеи сара уаҕа,
Инаугәтаст – азы уагоит.
Уара узықәлом ацҘа кнаҘа,
Аха усгыы угәра згоит...

Иузыпшуп уара ацҘа кнаҘа.

2007

***

– Уца, – лхәеит, – усгыы урылахеит ахәса, –
Иаҕа иахьузеигьу... уахьымаара уца!
Уахьысымбо уқәт, иахьа акәзааит, уатцә акәзааит,
Амала, уқәт, уца, уцаза!

Дгылоуп акраамта, дақәшәом ацашьа.
Дгылоуп, иихәара изымдыруа аҕакс.
Ифынеихоит нас уи дышиашоу
Сцоит хәа арантә сахьцалак.

Архәара днавалт – дцеит уи дынкацәа,
Анцәа идырааит наӕ дахьагаз.
– Абас ауп ишыӕоу, – лхәоит уи, – ахацәа.
Урыӕгәгӕла, уӕшыз ура нас!...

Итыкка ажәӕан даатцахеит. Насшәа
Адунеи дамкзӕ дааӕәхеит аӕхәыс.
Лиартә дааӕәтәон бжык аалахазшәа,
Агәашә ахь зынзә дшыӕшымыз, дшыӕшыз.

Аӕенцъыр илахеит амза гьамгьамуа
Уи дамырцәеит, даргылеит ӕакы.
Машәырк имыхьында, аалгәахәит, уи амӕан,
Ӕнык дамкзаргь, ӕа ӕнык уи дакы.

Лыбла даахгылеит, иӕхызымшәа, иӕхызшәа,
Даацәыртцит ськ дылхо, ихацеиуа аӕакар.
Илбеит аӕхәыс ицахьаз зегь рӕыцшәа,
Деилагарызшәагь ашамӕазшәа дмаар.

2007

***

Дыдрабжьума, мшәан, ак ааӕуеит.
Изымбаз ажәӕангьы цӕыашәа.
«Хымӕада, уахь асгьы аӕуеит», –
Схәахуеит сара ара саншәа.

Излоу иӕсра убааит уаха,
Зегь аныӕало сынтәоуп!
Ицахыр ажәӕангьы леилахан,
Убз уаасуа уаӕа уштәоуп!

2007

РАЖДЕН ГЭЙМБА СИЗХЭЙЦУА

Ауафы пшза, ауаф кэыш, ауаф нага,
Ауаа иртахыз, ауаа зтахыз,
Пшьаала давалан днениуан иац хага.
Дцарызшэа шыапыла хадгьыл днахыс.

Уи дыкан ацэгьаф, уи дыкан абзиаф,
Ақалақь далан, ақыта датэын.
Ауаф бзиа иакэын уи, ауаф қыиа,
Игэы имырхькэа мацара дгатэын.

Аха дызтэозма ахатца игэы имыхьуа,
Изырхьуа шэкы аныказ – дыршыуан.
Ипсы аавигарц днарфыхэон азыхькэа.
Дгьыли жэфани дыпсаатэха дрыбжбан.

Ахра дафен уи, шьхатэыла даңамыз.
Арфашкэа рышьтыбжь ахьаафуа ашэаны
Илымхақэа кьдтца баша дыпшуамызт, –
Акы ахьыр хэа адунеи дацэшэаны.

Адгьыл датэын уи, аракатэи адгьыл,
Жэфен ахь дышьтнахуан игэы аззырхауаз.
Сиқэшэахьан дкамхарц атцла ду иеадкыл
Дышгылаз – дархаго ааигэантэ иахауаз.

Иказ, икоу, иааиуа дыртэыртэуан,
Урт зегь симфониан цыарак иааилатэон.
Иумаз хэа адунеи зегь наиртан.
Иахиҳэаара ицшаарцгьы днатэон.

Дшаргэыбзыгуаз, дшаргэафуаз аңшалас,
Дагон уи арантэи фыртынк дышьтжэаны, –
Дзаламтцуа далахарц мышкызны жэеинраалак,
Абри адгьыл дшықэу дынхарц дашэаны.

2007

***

Исыздыруамызт сусқәа ирзыуаз
Сара сымџа, ихәеит, амца ананыз;
Дҕежәыхъап хәа рҕабаакәа ирысуа,
Асаба ргылан сышыта ианхыз.

Сапхәака ишытаз ацхақәа хыхуа,
Сышытахъка инсыжбуаз аццышә иарго
Иааиуаз сырҕахар, сҕапхәа игәыбзыгуан,
Рҕынархон нас еита сыбаџ лаго.

Сыгәнаха иатцалар урт – ирызгомызт,
Ишәон: ишнеиуа цъара инарыхъзон.
Рыгәқәа ткәацуан: рызлагара лагомызт.
Сара сеикәшәан, инасыдкъангы ицон.

Аха иабацоз ицрагы, ихынхәыхуан,
Иашьтан , ихәеит, уск сызгарыз.
Анцәа идырааит анаџс сара исыхәаз,
Аха сырмоуит анаџс ҕацахәыс.

Сыразра сыццхраау, сычхара аиааиу,
Урт снарылган сагеит сара акы.
Аха зхыцтроу цъысшьоит уатцә иааиуа,
Сшәалоит сагархәагь ихалоу аҕкы.

Игәра анысзымго, ихәеит, зыгәра згаша,
Схы агәра анысзымгогь стахоит амацәаз.
Сытхқәа сызрылцуам, сымшқәагь арашоит,
Схы еимлагәа, сынкахәыцуа сзыртәаз.

џапхәа исыздыруам сусқәа ирзыуа,
Сагоит, ихәеит, сшагац агәыпжәа.
Избоит, ихәеит, рҕабаакәа ирысуа,
Асаба ргыло арахь иаауашәа.

Абри адгьыл икәмзааз уаха,
Уара иушьклахәуа, са сызшьахаз...
Уцәџан ытызхыз тәџануп дызхахаз,
Абри ауп ааигәа ажәабжьны исахаз.

2007

***

Сыңсит, уара, икамлац калама?
Иргылатәын цыара усгьы акәап;
Интәеит иара абрака са сдрама,
Шьта уи иахәампшуа дкалап.

Сызнысыз амџа җыц инаныпшылан,
Иахьанза ирызгәамтаз акы рбап.
Инытқашәа акгьы рхәап еидшылан,
Сшыңсугьы, азәы атәы снахаирцап.

Ирхәап шьюуки икам ыкахызшәа,
Икацәкьаз хәатәымыз, ирымхәап.
Сыртахушәа, сыртахымшәа, исхысшәа
Инасаџсып урт, аха дыхәхәап.

Зегьы здыруаз, сара сдунеи иалаз,
Сара сеихагь бзиа изтахьаз.
Уи далыңхо далан сажәеинраала,
Илмышьтырцгьы дашьтан ицахьаз.

Даанышәкыл уи, икамлац калама?
Сусқәа зегьы шьта ртыхәа аапцәа,
Интәеит иара абрака са сдрама.
Сызлашәыхәо,
Исхашәмыргылааит, уара, аңсцәа!

2007

***

Краамта аңшәмацәа еилыхон.
Иҕартцон урт схәы-сыңхь.
Ссасны сыртан уи ауха.
Ирыманы рбон насың.
Крыфа-крыжәны, ашыҕахы,
Снеиуан атх ду агәахы.

Иартак сыртан, ибымбылза
Сахнылаиаз... ухатцоп, уцә!
Акы сагон абра сдәылцан,
Сахҕашазшәагь бо лабыцәк.
Илабыцәуп алабыцә,
Сышҕахьҕашоз!.. Уцә наҕ, уцә!

Аатра иаван цшак гәәтеиуа,
Амза ылахеит ахышә.
Гәаныла сыџуа снеиуан,
Арахь испылахуан сыџныжә.
Шьта шәәҕызаап сырҕара:
Ахатца дзыцәом тәымҕара!

Сагзыцәатцәҕьом, шәиаша иашоуп,
ҕызқәак сгәәҕуа срыбжәхоит.
Уаҕа аџны сындәылыҳәхәашам.
Сасра сыҕан – сыбжахоит.
Шьта шәәҕымтын сырҕара:
Ахатца дзыцәом тәымҕара!

Ишҕазури, сахәом, сахәа,
Сузыргылом, сузыриом.
Акгы иснаҕом ара агәахәа,
Иҕоу ыҕангы иснарбом.
Ишҕазури, схәоит, сыңсны,
Схы збар сыџны ссасны!

2007

***

Абраќа дтѐан уи, иара абраќоуп
Ахыкѐалаа иаиуаз дахьагаз.
Згѐы дыкѐхаз анышѐаза гѐаќуеит,
Иазышьтымхуаз еидарахон изтѐаз.

Итѐххазар ќалап зны дѐагылар,
Иѐынеихеит пшынапха. Аха нас
Деитаныкѐхѐаит иапхѐа, агѐы тѐреылан
Ари адгѐыл гѐыпшќа, дзаазаз.

2007

***

Адгѐыл иќѐзыту, иалашѐкѐоу ажѐѐан
Сара абри адунеи сгѐазырпхаз?
Цѐыкѐбарк еипш аптѐазаара сажѐын,
Шѐѐажѐкуа шѐаанхеит шѐара нас.

Иааихышѐшѐеит сара сымшќѐагѐы бгѐыцќѐан,
Иццышѐха имтѐанарсит апша...
Аамтѐа саражѐыр хѐа сшѐан, сыѐсырѐыцуан,
Сгѐыгуа уатѐѐѐи амш сазыпшуан.

«Зегѐ шыбзиахо жѐбап, уара!» – сымшын,
Сыззыпшыз акы збеит, ак сымбеит.
Инасытѐасны аптѐазаара азы-мшын
Сагеит, саанагеит – исхаѐеит.

Санналасѐаз иац акѐын, иац акѐын,
Иахѐцаз сызгѐамтѐеит,
пѐсаатѐк еипш ипрын.
Исхѐо убоит, нас – ара зегѐ еицакын.
«Аптѐазаара пхызуп». Ус ауп, апринц.

2007

***

Акы хайпырнаго, – аңсракэмыз, амарца, –
Цыара сныкэхэашо збеит сара пхыз.
Саапшуан бхала быкэтэоушэ абартца,
Саныз сара сшызра – абра санахытц...

Сталан, атытшыа сақэшэомызт гәафак,
Дәышкәағызк сыкәнакт, исытцааит ашыац.
Пхьака инымтәазоз наарак сағауан,
Сымчкәагь абаказ, иакын сытсы ахац.

Аха сцон Сара усгыи сөйрхатц,
Схыдыфруа, саакахан сөагыло еица.
Исыхан сызгозеи, сабакоу, сабацо?
Абар, егьсыгым, сынхытцп ахәада.

Бара быкэтэоуп нахьхьи цыара абартца.
Сылапш назартәгыи йкоуп Нхытц...
Акы хайпырнаго, – аңсракэмыз, амарца, –
Цыар асныкэхэашо збеит сара пхыз.

Санаафыха, аңсҥазаара сгәи ахәо,
Ах, исымангыи шҥазбеи насып:
Иааскьон иҥыфха арахь апкарахәа
Акыцрх, – икәкәашон уи хәфны ахыб.

2007

***

Акәа датәахра цыишьон уи удак,
Иҥыныфнеикыр, акраамта дрымбар.
Аха Акәаагь, аипш збахьада,
Иара ида хәатә рымам, абар.

Кыр сазытәахуа сыказар, қытоуп
Сара сызтәахуа хәа иҥынеихеит ҥенак,

Дахънеиз уаф дрымбеит иара ида,
Ишьтархәоз ишьтафуа ицон дахьцалак.

Пицундака дықәтын, деилыркаахъан уака,
Иңсы ишьозшәа зны далан Афон.
Аха амшгъы атхгъы ддыргәакуан,
Рақхәа дызтәомызт – лапшыла дырфон.

Ахатца датдан убас еиңш гәнаҳак...
Иаақәыххуан лассы-ласс иқышә:
Ажәфан уазымгар, уабацари уаҳа,
Уазытәахран укам анышәгь!

2007

***

Сымшқәа ахышәшәоит сыңстазаара , иацлом,
Нас, сгәырғәа-гәырғәо сызлақәлои адәы?!
Шьта ибшьамзшагъы хәычы-хәычла ибжъазлап,
Сара истәымшәа икалап сара стәы.

Амра цлакашәара илеихъеит, саашәароуп.
Сыблақәа хызфом, икастом җыргаза;
Икоугъы икамгъы ззароуп, исшәароуп,
Снатәан цқәа сназхәып слахьынтца.

Сназхәыцып антәамтахь ишнейуа са сныхәа,
Дәеазныкгъы са исзасп асаркьал.
Исоурашәа сгылам сахъааиз җыңныхәа,
Цъанат агәашә анысзаатуа – сынталт.

Аха ари амш сахънейша сазнагом,
Ари амра аҗазышьтымхуа иңхоит.
Самбазацшәа адунеи аҗардагәан,
Атхытәантәи шәахәақәакгъы схаңхоит.

2007

***

Ушьта дхызаарын дхысхысуа,
Дахьааунио ихы угэарцхо...
Дхаттам маза иушьклахысуа,
Хаңык дамоуп мра аныцхо.

Икоутцаша уаргы иудыруан,
Даацэиртызтгы зыңсы ззаз, –
Итицаар иахэа афы цырцыруа,
Даауёагылар хататас.

2007

***

Иусзамшэа ауаа изырхэо,
Иахаркьякьо дара атэы,
Дагырхыччо акыркырхэа...
Хара дхалоуп ус азэы.

Изакезыеи усгы изырхэо?
Изырхэахуазеи, акагы.
Дтэылырхуам уи, дагыхьырхэом,
Дыкан рбом зынзагы.

2007

АИБАШЬРА АНААИЛГА

Снаңш-ааңшын,
Цьаргы чееи сымбеит.
Анхара ду ажыц ахаңеит.
Атанк ықэсит ашта цэағэаны...
Амфа дықэуп такэажэык дхэаны.
Иахьагаз лыздыруам лтаацэа.
Акэырфэха даацхауа атэа,
Цлак амта дтэоуп ашьапыхтэа.
Излазбо ала, акыргы дымлашьуеит.
Сихэаңшын, иблахат гэежьюеит,

Аха уигы икацәкьоу изоит,
Длаңшықәыстан, дџагылан дцоит.

Иашта дтагылоуп нхафык.
Изжәхьан сара арака ык,
Аиңш абаказ, ыызма, иара шьан.
Анхафы хара наҕ дыңшуан,
Иџны былны игылан, илашәза.
«Шәца, – ихәон уи лаңшыла, – шәца,
Ара акгы ыказам – сеимтәоуп...”
Анаџстәикәа уи еицәоуп.
Ашта иқәжьуп агәамсам.
Латра нымхеит, гәашәггы җам.

Ажәакала, еилыбгеит,
Анхара ыкам, ңшак иагеит.
Арахь дықәларым уафы.
Адгьыл иқәкьоит абылфџы.
Сыңшын, уака, ааигәаза,
Алџатә џеиуеит ихәхәза.
Ус анакәха, уара, ус
Аусқәа цашам шытарнахыс.
Азәы илихуеит атәџан.
Сара сеиңш, азәггы дыџуан
Дахьысымбоз ңа дтәаны.
Зегь хааидгьылт атдыхәтәаны,
Ххы ааидаҳкылеит ңыарак.
Хаңхьа ицәыртџеит шә-зтәарак.
Сџызак саатцеикт ижәџахыр.
Дсыңнаскъароуп уи акыргь.
Зтәарак дадгылоуп сашьак...
Икамлонда җа еибашьрак,
Җаеҗаххрын, уара, хцәа.
Анцәа хрыцхашьа, Анцәа!

Деиқәырха, дыхьча Ауафы...
Адгьыл иқәкьоит абылфџы.

2007

ДЫҢСНЫ ДШЫҚАҢЫЗҒЫ

Дыңсны дшықаңызғы, дзеиғыз рақаағын.
Сықан ибжы аагахраша ағыеа.
Издыруаз иакәын уи, дуағын, дуағын,
Ихәатәызғы иахьхәатәыз иреихәон.

Сыңсрын, ихәон, исымазар аңсыа,
Сцарын, ихәон, аңсқазаара слалзаа.
Аееиңш ишгылаз иңәаз азә дирғыхон,
Иказза ишьтаз ғаазғы аңа даалцуан.

Дыңсны дшықаңызғы, ргәырғанын иусқаа
Ирышкхлажауаз, дықазырхалоз дзымцо
Дцаңаза данрылагылаз. Ускан,
Ишзымқазоз гәартон иара иғынза.

Дыңсны дшықаңызғы, игылан изыгәдууа,
Иңәшәон анахь аатра иавагылаз.
Зегы ирдыруан – дуағытәкәан уи, даңсыуан.
Дцаргы, дцомыт дышцара, дынкылаз.

Дыңсны дшықаңызғы...

2007

***

Хааиғагылеит дзымцо, сзымцо.
Сааиркәалеит нңа дызмам.
– Изакаҗзеи, мшәан, узхьымзо! –
Ихәан, днылатәеит ағам.

– Утәа, – ихәеит, – уаргы абрака,
Халаңәажәап хара уск.
Днасшәагы иуит уи сқакаа,
Аргама сыкәашьра зтаһыз.

Ҳашпалатәо, агәам гәамуп.
Иаҳмоузшәа даҕаа җыпк!
Иҗалазеи уаҳа иамуа!
Иааивцахеит ара сыҗсыҗ.

– Ишҗагәаму, сара истәартуоп!.. –
Иихәо саҳан, сааилышшоит.
Сара истәартуоп, иагьсиартуоп.
Уаатәа, – ихәеит, – еицхаршоит.

Уацәҗҗа ухы наидушьылап,
Аха изууеи Нцәа дызмам!
Ҳгыланатц абра ҳайдшылан
Ға шьюукгыы ылхахуан агәам.

Ари лакәу, мшәан, ипхызу?
Зегь еилкаами, акгыы еилкаам.
Акрыздыруоу сшәыцму, сшәыцу,
Иднагалаз Нцәа дызмам.

2007

***

Лышьта ихыми инеицәхасуа,
Ҷкәынцәақәак асуа ашақә.
Уа шәеилаз шәеилаҕеиласуа,
Дагахъеит арыцха пшак!

Шәхатақәагыы цқҗа дшәыздырзом, –
Дшәымоуп шәара убас еипш пшак,
Лхы каканза, лахә чамгәырза,
Илкуп даацхауа ҕадҳак.

2007

***

– Иара иусгы, сара сусгы
Санынарыталаз сынтәуп.
– Дызҗузеи, мшәан, иара усгы?
- Апарламент акны дтәуп.

2007

***

Схы сазныжьзаит – сыңсы ааитаскып.
Җаха-җымтрак сналаз сцап.
Ара сыказааит – сыетаскып,
Сызлашам акгы кастап.

Ихабжьаз уи ацха хысхып,
Шәзызмааиуа, уахь сымцо.
Схазыхәа сыңсы тысхып,
Зны сызхьымзоз снарыхьзо.

Сынхаргы аует сеихбаалан,
Баҗлашала схала счап.
Азәгы изыскрым сажәеинраала,
Инеиужьзан сыңсы сшыап.

Сахьныкәхауа сыцаап скаххаа.
Ара сыңшәымаз, сегьсасыз.
Сшааиуа исмоукәа ауаа раха,
Азәы исейхәап зны сшыңсыз.

2007

***

Сылжьеит, ихәеит, уи сышпалжьеи!
Схаҗа сшааиуаз джьа-жьо.
Сылшыит, аха уи сышпалшыи,
Адәы саақәхеит сыбжьажьо.

Агәра сызгом зыгәра згаша,
Ихастцаша сызхатцом.
Сзаауам араһь сышиашоу,
Арантә сықәтцынгғы сызцом.

Схынхәуан сара, ус хынхәышыак
Ыҕахызар, аха избом.
Дынсыжыуазар, уи дсызныжыуам.
Сахьцо дцозаргғы дсызгом.

Сара изжьоз сгазарала,
Схаҭа жьашьала сзымжыаз,
Сылзеиқәырхом ус мариала,
Ахәшә сылымҭеи сызшыуаз.

Адунеи ду сылахәмаруеит,
Цьаргғы исымам сара ҭыҭ.
Аха сцом уеизгғы смақаруа,
Лара илымазааит насыҭ!

2007

***

Абри адгьыл аҕноуп, илакәшәә,
Иҭхызшәә зегғы сахьрыниаз.
Иара абраҕоуп амитә сахьақәшәаз,
Уи сахьацәцаз сара нас.
Абраҕоуп иахьсыхәаз санкаха,
Сахьҭахаз сахьтыргазгғы зны.
Дысхаҕежыуан усқан аҭсцәәха,
Сықәызшәә анырбоз сыҭсны.

Ишәозшәә сусқәә маншәалан
Ицар хәә – сшыҕоу иахьа ас, –
Абраҕоуп сахьырхәыз ажәала,
Ашәала сыхәра ахьсырғаз.

Сахьжъаз-сахькатәкъазгьы абракоуп,
Ибатәыз, ибатәымыз сырбоуп.
Сыргәырғоуп абрака, сыргәакуп,
Сахьнеилак абри адгьыл сацоуп.

Издыруеит, сышнеиуа, сацәызуеит, –
Субар, саахә, нас, уатцәгы!
Абри адгьыл сызлақәтра сазхәыцуеит,
Ҡыпныхәа наимтақәа азәгы.

2007

***

Адәышкәағъаз иаакәхеит, абнақәа хыршыаан.
Уаагылар унеины ақыта аханы,
Ацыхәан игылоу ахыбрақәа удыршан, –
Ианкаршәраха,
Убас зегь убон иааигәаны.

Ишьтарцеит арака аҫ-цлақәа еилараан.
Ашә-цла къантазқәа ықәган иргеит.
Иаакәлеит цша цәгьак арахь имақаруа,
Абнара илсуаз акәарагь табеит.
Зиасын, мшынын уи сара сзыхәа,
Цъара итахарчуан – ханхылон хазсо.
Схәычымыз, салагылан аныхәа,
Абыгь џежықәа зны сыхәа итацсо.

Абна ду инымтәазо бахчаран сыцан,
Цъара бацәын иҫысхуаз, жьынтәрын.
Саныргылан сакын напсыргәытцак
Ацсабара, нас, цсаатәшәа сыцрын,

Сцеит арантәи ҫенак зегь ааныжьны,
Ицсыршыагаз цша хаак сында.
Ацстазаара азы-мшын санынхылоз снышыны,
Саап хәа сгәыгуан арахь сара еиҫа.

Абар сахъаакәлаз сеикәышла шыбжышытахь.
Адгыл икәкә испылеит былфдык.
Схәычра хагахан сышытахька исыштан,
Иштан амәадугы асаба аныфды.

Аамта иаргылаз асабагы анацла,
Уңсрын, Анцәа-ауаа, аҭакарха, ухәәены!
Икәафза штакы икәгылаз ра-цлак
Сеикәнархеит, – сара сахъчеит аены.

Сгәы иснаҭон ари адгыл саҭазшәа,
Стәымуафны сышпаакәхеи уажә ас!...
Ижәбазаргы цша цәгак насытас сагазшәа,
Стоуп сара усгы акәара иҭабаз.

2007

***

Иңсы цәгьамыз, изыфаша иҕартзон.
Изгашагы игон уи ахыхь.
Нас дырқамса-ырқамсо днарзон,
Дшыфуаз мацарагы дгәыгьт.

Икәа иҭацәахын ишәха...
Дбеиахеит нас уи атәы.
Уажә ҕиҭуам. Иҕаргәазгы нышәхап.
Иҕоуп арака ахәатәы.

2007

АХАЦӘА ЦОН АКӘЫБА РЫМАН

Асаба аргылон амашыына,
Уңсы армачуан аҭакар.
Ахацәа цон акәыба рыман,
Иуцәуарын урт убар.

Ижәны дықан азәы ғәғәала,
Дыцәхауан, алафғыи ихәон.
– Ихаркыаҗпи җамға... Ахәала! –
Имаҳар җәа дшәоу, дыхәххон.

Аҗак җаитцон амашына
Назцоз – иажәа агон аҗша, –
Ихы җырхәхәан акабина
Амра икыдшәоз ихашуа.

Ажәа еимаркит ус ишнеиуаз,
Амашынагы җыцза инҗаст.
Дхәацәон арыжәтә иарҗеиҗеиуаз,
Ргәы анҗижәа – иагыҗаст.

Акраамҗа уа еиҗыхо,
Ихәо ихәатәымыз, ихәатәыз,
Иахынықәлаз еибаргәыбзығын,
Избон рымға иахыаныз.

Ахацәа цон акәыба рыман,
Иуцәуарын урт убар.
Асаба аргылан амашына,
Уцсы армачуан аҗакар.

Хкыдкыларҗа җаларыма?
Сгәы иаатҗачуан сыҗсы.
Ахацәа цон акәыба рыман.
Сара сзы акәзар, сара сзы?!

2007

***

Сыҗсы җаауп саргы, шәара шәеиҗш,
Аҗсра сҗахым макыана, исҗахыҗәҗам.
Аха изеиҗшрахаша здыруада сҗеиҗш,
Иҗарза сыбзиа ианалакшо сыцәгыа.

Сара истәуп урт, сыцәгыгь сыбзиагь,
Акы салакан сыкам шәызлакам.
Сқыамкәа сықәлан снейуам сөйрқыан,
Сыцәгыгь еидаран иқәхалоит сқәәкәа.

Суафыми, сахьтаһаз сызтаһаз сыздырцәом,
Бзиарак ашьта схылоит сызтытыр.
Зегь схәахан, сыгәтыхақәа сдырцәом,
Икалап схәа мацарахагь сызыр.

Снейлоит ус, рацәак схы стахымшәа,
Адунеи ду збан игәхыршәаган.
Аха ацстазаара, мап, сгәи ахымшәеит,
Еилыскааит уи штәмзогьы шәагак.

Ацтақәа схазсо исхоуп абамбеицш,
Сааины сгылоушәа сыкоуп сахьытқьаз.
Сыцсы цәауп саргы, шәара шәеицш,
Ацсра стахым макьана, истахытқәкьам.

2007

***

Исыргылап хәа сыкоуп снарыха-аарыхан,
Снарпыртып хәа сыкоуп сызлаһаз.
Сара истәқәоуп урт, сара исыгәтыхоуп, –
Сыцстазаара араһыц-пеицш изырххаз.

Снарылтып нақ схаҭагы сызхәау,
Сызтәуаран икоу зны, исызхьуа:
Исыцрыхало, зны-зынла исызгәау,
Сара сзын ома зегь згәагыуа.

Снықәхәашап цәхәырак ахьгы схала,
Сныбжызып енак гәырз-шашәаз.
Исышьталаз баша шьхакы ихалап,
Икарахар, нақ, иахьааз, ицап.

Ашәкәы иамхәап, сыхьз арадио иамхәап.
Саргы сдәыкәыз сасуа җара ашақә.
Рацәак ргәы дсырхьрым дыказам хәа.
Шәацхәафык иеипш аҗаанахаргы җшак.

2007

***

Изакә афыстаароу сеидроу сызлаҳаз,
Аха избеит лапшҗашәарашә абас:
Рнапқәа еикәдыршан, – ииаины апсцәаха, –
Иааилагылахт арантә ихәцәцаз.

Ишәахуан урт азә храк даҗыбгар хәа,
Тышак дҗахар руамызт җәзәы.
Иеилагылан, җымт хара ак хәрхәон,
Иларҗогь сымбеит уафы атәы.

Иааилагәырҗахт, иаагахит уа рыччабжь,
Игәырҗон – ирымангы рбазаап насыҗ.
Уи агәырҗара, зиясны ихыҗәан,
Иааивнагеит ара маҗк са сыҗсыҗ.

Рнапқәа еикәдыршеит,
– илакәызгы уи акәын, –
Еинышәашә зны арака измауаз.
Ражәа акын урт, ихоуҗоума, – илакәын! –
Аиҗәцәа еидгылан иааиҗагылт уск.

Аус усын, рацәакгы хәатәызма,
Инагзатәын – иаатәын, ицатәын...
Иааидгыларц азыхәан, схәыцуан, иҗстәызма!
Икоу хназхәыцпи, сархшь уҗаҗын.

2007

***

Сдырҕыхеит,
                  геи шыhei еикәҕыртын,
Мѡакы саныртцеит ашамтаз.
Урт амчи алшареи насыртан,
Узы-мшын сналадыршәт, аамта.

Самгарц исыхан азы ацахь,
Сызсон сыжѡақѡа ҕыхны.
Сызхытыр, снықәхалон дѡазак, –
Ицарц шыоук анашытаз саныхны.

Ахѡахарта аныѡам уабацо?
Аха усгы срыцәгылон.
Еидарак сатцартцан, сацан,
Ашара сгәыҕуа сапылон.

Сзырҕыхаз геи шыhei еикәҕыртуан,
Саацәыртцуан – исышытаз сырцәызуан.
Иахыыргаз сымбар сара исыртаз,
Рҕыцшыа змоу зегь сырҕыцуан.

2007

АРИ АМШҒЫ

Сгәы аасымѡкеит, сшыацәхныслан:
Ари амш сара истәу мшым.
Иццакуа уца, унасапысла, –
Сара иахыа ҕеи сазыцшым.

Усгы схәон, аха тәашыа
Сымазма арака, – цатәын.
Сырхәыцуа, сырҕәыҕуа, сырѡашыо,
Иааиуаз амш ду сатәын.

Зыбларан салан, сахънеиуаз
Сажьон акы – сахъашон.

Итакарха сапхьа иҗеиҗеиуан,
Сагон, санаагон – сеикәнаршон.

Мыш дыун, ихьааха исныруан,
Сацәцар хәа ишәаны иаасәхәуан.
Лахәоушәа иаасхалон икыруа.
Атакарха, аргама слахәуан.

Иуарқьха исәхән, акраамта
Ахауа сызхомызт – схәәеуан.
Сапхьака икоу сызгәамто,
Садырсызшәа сгылан сыпшуан.

Аамта зхыцрак иафызан,
Исышкляеҗео арахь иаасыхьзон.
Уи уаф изнымкыло җызаап...
Ари амшгыи ниакәкәа ицон.

2007

***

Сахьыкоу ароуп, аха аракәзам.
Иааин иаасәтәоит , игәагыны.
Хьушәа ицырцыруам ажьакца,
Сапхьа иахьныкәыртцо ихьны.

Игәааны инхьахәуеит – срыздырзом –
Ишааиуаз арахь срыгәтакны.
Ирныцуеит қьаадкәак ирныртцо,
Ишьтарцойт наҗ икәыкәны.

Иныташәкәа ицоит сара исыцыз.
Мцы амхәо снарбахуеит сызжьаз.
Саргәргышәа исәаччоит сызқәызыз,
Исапгылан инеиуеит сызшыуаз.

2007

ААМҢА САРАЖӘУЕИТ

Агәы кыдбозар акәһап уи, сажәуеит.
(Икыднатцашоу здыруада аңсаҭа.)
Исзаанамго иҕоузеи! Саражәуеит.
Сышнеи-шнеиуа сагазоит схаҭа.

Иахьяаскьо алым еиңш, исыжәлан,
Сееидыңсалан, сгылан сазыңшуам.
Ицәгьазаргьы уи иага агәыжәла,
Слалакәаҭа изцашам наҕ агәам.

Сахәлабгаргьы сахәлабгааит хәа сгылам,
Иҕоу, исзыңшу зегь аабаны,
Искуп сара, исыжәло аамҭа нкыло,
Лаба дук асаса иҭарҭаны.

2007

***

...Зегь здыруаз, акы идыруаз
Иҕазамкәа далоуп рымц.
Дықәыңшуамызт адгьыл цәхәыран,
Дазыңшымызт асгьы цслымз.

Дабацари, уара, иҕажәкуа,
Ззыша ззеиқәмыртәо бзантцык?
Иаажәг иҕажәкуа инеиҕашәкуа,
Иңсы ааивызго цьара зык!

2007

ЗЕГЬ ЫКАН

Иҕамлац иҕало арбан абраҕа?
Абри ажәәдан ду аҭаҕа, иҕыцзам,
Зынза иҕыцзам агәаҕцәгьа сзыргәакуа,
Ирныстогь абра уажә абҕьыцқәа.

Макъанагъ еикъымтѣац аччабжь ауп иааѡуа,
Игоит атѣаѣанаѡнашо ахѣхѣабжь.
Аамтѣ ианнахуеит изхыццакшѣа иаѡуа.
Аанкылашьагъ амам аптѣзаара еитѣхѣан.

Амра гылахъеит зкъынтѣ ишамшамуа,
Амзагъ зкъынтѣ икыдлахъеит ажѣѡан.
Зкъынтѣ иаухъеит араѣа зегъ шамуаз.
Ирхѣахъеит, еитѣрхѣахъеит Ажѣа.

Иддырбахъеит ара иѣам акы ыѣан,
Иѣоу ртѣаххъеит, уи машѣырзам.
Адунеи дутѣѣагъ неихъеит атыѣѣаѣ,
Ара ацѣгъеи абзиеи неижѣыртѣан.

Иамбац сашьтѣан ари адгъыл санаакѣшѣа,
Аѣара схыршѣлан акраамтѣагъы срыцны.
Адунеи ѣадыѣь шоуп уеизгъы лакѣушѣа,
Снахысрашѣа збеит зегъ рѣыцны.

Аха иабазгоз, иабаѣаз уи усгъы,
Пѣшаашьа аман иѣазма иамбац.
Зынза иѣыцмызт амѣѣа сызнызгъы,
Иѣац шыѣаз снеит сара амбаѣ.

Краамтѣ срабашьуан амци иара амцеи,
Иѣамлеит уртѣ ирылтъынгъы цашьа.
Ихоутѣаша акоуп хѣа иааргаз сызхамтѣеит,
Слакѣхѣашагъ сцеит сара сиаша.

Иѣалозеи, цѣгъеи бзиеи неиѣысааит,
Аха ацѣгъара аиааира рѣѣагахуеит.
Иѣан, иѣан ара уи аѣызагъ, –
Сгѣы ахѣуеит, баапсылаза сгѣы ахѣуеит.

2007

ААМҒА ААНГЫЛЕИТ

Иадырсызшәа аамҕа аангылеит

– ҕаргы ицомыт,

Ашәа ахәомыт амахә иқәтәан карматцыск.

Снапш-аапшын, атлаҕ ҕара бҕыцк қәацомыт.

Избеит сыкәша-мыкәша иҕаз зегь шыҕсыз.

Апстхәақәатәҕагь зсо иаттам ажәван,

Аҕы ааихашәеит сааигәа илеиуаз рәашк.

Еилагьежьюа ауаа ахьеилоу уаҕы дцәажәом.

Ишгылац усгы ҕымт игылоуп баашк.

Аамҕа аангылеит, рәапыражьны амәа ркызшәа,

Аҕы еихакуп игәырцсахәагаз зыхьк.

Избеит сара адунеи ду ааитцақьызшәа,

Саргы уа саатгылеит, уама сыхь.

Ажәван иалаз ашьауардын уахь иххалеит,

Инхеит ҕара амтәыжәа дукәа еитцых.

Сханы икнахуап изымқәацо амра ахала,

Аамҕа цом, арахь, ус акыргы цыхт.

Аамҕа аангылеит зны. Ианнеиуаз азқәа хытцзан.

Изамысуа урт егьаакәхеит хыла аҕан.

Аамҕа аангылеит сара сзын иҕыцза, –

Быҕан, быҕан! – быҕамызшәа збан.

2007

***

Ахьз иашьтоу ахьз рымаз,

Амал иашьтоу ирыт амал!

Ирцәумырзын ртәы-рымаа

Иҕагылоу заб икәал.

Арахь иаашьты арахь иахо,
Нак инеиуа шьты иахьцо.
Дхахалааит, уара, иахо,
Дтәаз даапсаанза егъказымцо.

Атың иашьтоу думыргәакын,
Атың иутар – иңсы ишьап.
Мыцхәарала иааиуа арака,
Ихәалааит , нас, ихы ижьап.

Зегь цалааит еилаеиласуа,
Ирықазамшәа ааңсара,
Иахьыртаху – ашақә иасуа...
Аңсәзаара сыт сара!

2007

***

Еифызара дуззак иаханын,
Ашьаҭа хшыџуп изкыз.
Уи аҭоурых дугь сахаанын,
Сахан саргьы убра акы ңсыс.

Ахара игылазгьы игәартон, –
Избарц зтахымызгьы ирбон.
Игылан, иҕамызт шәарта,
Ианҕьазгьы иаразнак ианңон...

Ихьаауп, иузхымгаша аками,
Абас ҳаздыңтәалоз, абас
Хылағарак ахь ҳаман
Ишнеиуаз, зынза иахьыбгаз.

2007

***

Апхәыс ацхыраара дахәоит.
(Цхыраара араҭа изтахымда!)
Дкахар хәа сшәоит агәарахәа
Иныкәшәан издыруа ихымта.

Издыруа – аилымга, агәаҭа,
Укахар иумыхәо – гәатәажәпа,
Иеицш изапырымцуа ҭаҭа,
Рха дгьыл иазымааз дабажәбеи!

Иитәым цәахәак дахьынхалоуп,
Инкылан дтәоуп иара итыпым.
Ацәы ыршо мацара дахьхалоу
Ицоит, ицоит агәкәа тыпан.

Иағәра ааиҭарххазаргьы усми,
Иахәазар акәын дызустәу.
Лҭынкылашәа дааиуеит, дыпхәысми,
Аха илызрапом ибыста.

Дҭеыжәлоит, абар апҭарахәа
Дахьнеиуа, амҭа ианыршәлан.
Апхәыс ицхыраара дахәом,
Ахацәа ашәа цкәкәа аныржәуа.

2007

***

Хәидтәалоуп ихәмамкәа царта,
Ххазкәаны, зынза хзатәкәаны.
Гәтыхәкәак цсеивгаха хартөм,
Аамта хзәуеит икәаны.

Аҭәанахоит зныхгьы апыҭкәхәа,
Икәкәашоит икырцхушәа ахыб.
Иҭам ҭаланда хәа хгәы ахәом,
Иҭоу аабаргьы хтахым.

Иахъзуп уи агәыбжыхга,
Уартәоит иухыызшәа амыхтә.
Умшқәа зегь башаза иныхуа,
Ушнеиуа, иаацәырцуеит угәыхь...

Ҳайдтәалоуп амитә калазшәа,
Ҳақәнагар еигъшьо иаауа.
Ҳайдтәалоуп икоу ҳамбазшәа,
Рыжәџа ҟкьазшәагь ауаа.

Урт ҟашьеит, хымҟада, иҟашьеит,
Ма аамҟа иааиз иаргазеит.
Иахьцәажәо аиаша уаҳашам,
Изҳәашаз наҟ рыҟсы рзеит.

Изызкылсырзеишь урт зегь анеиза?
Идәықәлазшәа збоит еигәаны.
Ҳара иахтәуп адунеи зегь,
Ҳайдтәалоуп зынза ҳзатәқәаны.

2007

***

Жәымҟа шкәакәа сзыҟшызаргьы амуеи,
Саҟьал ааигәазаргьы алшоит, сашьа.
Сахькылнаго сеидроу нас сара ари амџа,
Аха сышьтахьҟа усгьы сгьежьуам.

Саҟхьаҟа икоуп ашәартәқәа акымкәа,
Саҟхьаҟа икоуп урт, сызмышьтәуа.
Сара аранза сааизар скәыкәымкәа,
Сеимыжәжәа сызгарыда, о, шьта!

Исаахо марiała исынпашам, сажәыми,
Сшааиуа сыбаџқәа ирылго аҟҟа,
џаҟхьа сашта саакәлап саҟшәыман,
Сҟоушәа збахрагь сыкоуп санҟам.

Аееитдых, иқәлан ицоит сара сракәә,
Иакуп уи адацқәа аларцсны анышә.
Сышьтахьҕа игылоу баагәарак мырбгакәә,
Уахысны узцашам сыфныжә.

Уи афныжә сзаазаз ауп, иагьхануп,
Аицш ҕалапхәагь сыҕам са сзы.
Излархәо ала, ари адгьыл иахаануп,
Ари адгьыл иагьықәхоит сыцсы.

2007

***

Иахьанза дыҕазар, иахьалагьы дшәыгхон, –
Дызцомызт уи шәымҕа данылан.
Дытыфрны иҕааихаргьы амуаз – дгыгшәыгхон! –
Цьаргьы дшәызгомизт шәбираҕ ихаргылан.

Дтәомызт ахаангьы кәыкәымдрак иҕавак:
Ажьеипш дшәапырхаҕуа адгьыл данымызт.
Еиҕны ибон уи абга, абга ду дафар,
Бгахәычык ааицрыхо – иҕахымызт.

Адгьылаҕ уаха ишизамуаз аниба,
Ихы ахыгара изымдыруа даакәхон.
Наҕ ишьҕеитцеит абцьаргьы кницан,
Дцеит нас ажәфан дфалаз, дыпсаатәхан.

2007

***

Адунеи нахәуеит, иаахәуеит, аха
Имачуп арахь узыхьзо.
Иаауа дааумышьтыр ауеит, аха
Инкылашьа умам ицо.

2007

***

Хара хаума, зегь ахарштүа адунеиажә
Ашәышықәсақәа ырылыуаа инаскьоит.
Сара гәашәк аҕынзаггы сызнейуам.
Сыжәџан сатцагылаанза еиқәыбгоит.

Уара еилкаа иқәзи иазынхази
Ари адгьыл – ишьтоуп итыкказа.
Аамта-фыртын гәгәала арахьггы икфәсит,
Пси бзеи макьана еилыргазам.

Узықәгәыгран иҕоузеи, зегь ацкьеит,
Акырцх еипш хара ихалалаз ҳағәыхт.
Ажәџан бганы алеира азәггы датцкьеит,
Аха цқьа дагәалашәом ҳтоурых.

Сзықәгәгуа: ддәықәлеит уи дыпшаахуа,
Адгьыл бгәтуа,
Аамта иеамто тәыс.
Икны дгылоуп, иаалихызшәа ахәа,
Хьы мацәазк.
Са сакәын иара зтәыз.

2007

***

Азы дызталом азғаб хәыч – ихьшәашәоуп,
Ихьшәашәацәоуп, аха амшын
Ахьарчхәа аҕәара иасуеит, иара иашәоуп
Уи иахьыџуа абжьи. Снапшын,
Азғаб хәыч даргәыбзыгуеит уамашәа.
Бымшәан бара, азғаб хәыч, бымшәан!

Быченалажьи знык, багәыднахәхәалап,
Баашьышып, бцәеижьггы инанырп.
Ибымтцасны багом багәылахала,

Ибахәмаруа, маң-маң шәеибадырп.
Шәмханынза ибзааихъеит, игәағы!
Нас беихап арахъ, аҗәарахъы.

Азғаб хәың дымшәакәа азы ләалтәит,
Ағәра ганы даццоит, улзыңшы!
Иҗалаз ан дахътәоу иаагәалтоит,
Илықәлыргылоит арантә уи лыбжы.
Аха азғаб хәың уаха җәәк лхым,
Амшын датәуп, атытцрагъ лҗахым.

2007

САБАҖОУ?

Хтысқәәк, азыжъ еипш исхытцәан,
Снаргоит аҗахъ исыхан.
Сыцәап хәа салаган, сзыцәом,
Җәыхар стахуп, сегъызҗәыхом.

Ажәфан салоуп сыңсаатәхан,
Адгыл снықәхаит сыңҗәыхан...
Сымца сәтәхәо, сеитәтәхәо,
Җәиҗәыхоит, хәиҗәыхоит, хәиҗәыхоит,

Ара шәоуки сәрей – зи мҗеи.
Санҗәажәк – җәмҗәқәәкгы насдыржәуеит.
Нас изышътазгы иахъымзеи:
Сыхәда ашаха ахәдыршәуеит...
Сабаҗоу?..

2007

***

Дсабаха датәцсан рышьхәа.
Җас дрымшьазар – дҗәцсамыз.

Данаархәоз ихтныртцеит уи кәрышькәак,
Дыртиуан – акапеиггы даңсамызт.

2007

***

Дсылнахит, ихәеит, уи дцысхан,
Схагамхакәа сылзыңшуан.
Адуinei ласхеит атцысхә еиңш,
Лхы ианаатагьежь аңша.

Лаңхәа иҕаз акы дагхон,
Дама инеиуан хараза.
Ус лара лхаҗа дыңсаатәхон,
Ажәван дәалашәкәон дласза.

Дышрылазәз уахь алакәкәа,
Аңсҗазаара данаршәа,
Адгьыл хьанҗа адыжә аақәгон,
Избон дцазшәагь деиҕышәшәа.

2007

***

Даауан дыдрырхан даауазшәа,
Ашшыхәа, дкыдхәәа ақәеиңш.
Дҕыцаауа иҕааихеит уи насшәа,
Амза атыҕ ианакуеиңш.

2007

***

Аамҗа сырхынхәыр сҗахуп, уара, шәсыцхраа,
Алакҗа сҗаңшыр сҗахуп хара инхаз.
Иааиуеит уа ңара сзыхь цқьақәа ытхәраа,
Уа зегь цқьоуп, уара, дмизәц исағаз.

Амш сыңсы афомызт уақа, иаспылар,
Сымтәыжәәқәа еитысхырц, ахьзы сыхьнаршон.
Амза гьамгьауа игәырцшаагаха игьлон.
Анасың акәа сыштәршәыз иаашон.

Агәыразра, ақыара зиасха ихыцуан.
Ихышхытәан инеиуаз рәашк сацәкәырқан.
Ахаан имажәрызшәа адунеи аҗарҗыцуан,
Саргы, маалықьк иеипш, хшла скәабан.

Саламхәзацыт сышнеиуаз сызлаҳаз,
Сыззыңшымыз, аңсәзаара иацыз пылхәтк.
Иагьызит, хынхәышыак амамкәа уаҳа,
Дунеи лашак, сгәы җызкаауа, дад.

Салагыламызт сара уа җыба-зыбак,
Исымбозу, гьангьашрак иамамызт тьп.
Сахьымсзакәа ацәыргылеипш сахықан
Сцон сназыххылоз – насыңын, насың!

Адунеи ду сазымкуа, сыжәәдан хәашьымкәа,
Ғәынхарак наузто ак сьамакәа хыс,
Аҗы сашьушәа, арахь, сагьашьымкәа,
Аҗныка саауан сара сымәа саныс.

Аетә срацәажәар сылшон саатгылан,
Сыкәа иҗаңсозшәагь збалон иҗышәшәа.
Ацх салыхәхәа ашара саңылон,
Ғәырҗаҗәашак згарц саауашәа.

Саауан арха дгьылкәа сырхыууа,
Ашха дукәа сышьтахька иныжь.
Саауан сызлаказ егьмырзкәа, саңсуан.
Аңсәзаара азы-мшын ихын сара снышь.

Иабыкәу, сцаауеит, нас, уи сахьаркараз,
Сахьыказ – сахьагаз, сахьашаз?

Сышьта ихылан иаауама имақаруа
Сара арантәи сықәзытәхәо пшак?

Икалап уи сышьтнахыр атдысхә еипш,
Ишьтоу қдык еипш цәқәырпак сархәазар.
Аха уанза сыңсы зегь аағысхуеит
Инсыжьхьоу дунеик ахь сназарц.

Иаауеит уа цьара азыхь цқьақәа ытхәраа,
Уа зегь цқьоуп, уара, дмизац исағаз...
Аамта сырхынхәыр стахуп, уара, шәсыцхраа,
Алакта стаңшыр стахуп хара инхаз.

2007

***

Аңьныш сыеисымтеит, деихало деихыцуа,
Сыкәа дталарц уи зны данағыз.
Сыҕамызт уи нас-насгы сиххәыцуа, –
Бла дамырбакәа сымға саныст.

Аха сышьта даахыцуам, исыгхаз,
Исыцлаз, сызлақоу зегь бо.
Қаңхьа сғапхьа даацәыртцуеит дмаалықхьа,
Ддәықәларц, днеиларц ихы сынтарцо.

Ида псыхәа смоуа сынхаргы,
Сеиқәхарц мацара, сишьыр хәа шәангы,
Мап, сара аңьныш сыеистом ахаангы,
Иааигәа сызгылом сшажәра сажәынгы!

2007

***

Сымға ркуеит сара уаха саазмыхәаз,
Сашәа згәы итамлаз, сажәа змахаз.

Хылағыарак ахь сыргоит дара сыхан,
Уҥахцойт хәа уа цыара ахас.

Дара ртәала, исыцрыхо, сыржыхуеит.
Иҥам сдырбахуеит. Иҥоу ртәахын.
Дара ртәала, адунеи аҥсы ашыахуеит,
Иҥоу кашырроуп. Рхеиҥш сыртахын.

Сыртахуп иахьанзагь. Дсыцәнымхо даацәыртын,
Азә дысзасуеит, днатәан, атамҥар.
Уи ихарала анкыа зны сырзын,
Иҥкаларын сара сыхәрақәагь ҥар,

Деиҥаақәымлар асцена. Дцәымҥырза,
Сааилыҥсааит, уи дықәзаап адәы!
Иҥшышыала, иахыа иҥоу издырзом,
Ишимамҥы издырзом хәатәы.

Аха ицәажәода ана, ауаа ахьеизаз?
Ажәа ирҥойт зегь раҥхыа хәатә змам.
Имҫеишаз ҫеизаап, имлеишаз леизаап, –
Ус ихәойт ацәажәаҫ, – хзылцуам агәам.

Иҥоу ыҥоуп, – измам ауп еилыргашыа.
«ҥхыаҥа!» хәа ихәхәо шытахыла дцойт.
Иҥадкылан дгылоуп азә агәашыа,
Дхәыцуеит уи – ус зегьы дрыхьзоит.

Укыатеиах цыртәап са сызмышәаз,
Сашәа згәы иҥамлаз, сажәа змаҳаз:
Хылағыарак ахь снаргоит дара сыхан.
Уҥахцойт хәа уа цыара ахас.

2007

***

Хусқәа ҕеим сахьыңшуа.
Дахмоуа хнымханда хазжуа!
Ус кыр хажьуазма, сашьа,
Зегь ззеиңшу роуп хазшыа.

2007

***

Сааңсеит сара, сыблахатц гьежьюеит.
Исзымдыруа сартөом, издыруа сашьюеит.

2007

***

Сара ақыта иарааңсаз хатцоуп,
Сара ақалақь иаргәаҕыз уаџуп.
Уахьҕы арахьҕы сеидара сацан,
Иахьанза уахьҕы арахьҕы сатәуп.

Сахьугалак, сахьнеилак – аратәуп.
Сымџахәастан наарак саџгоуп.
Сара ажәџан иалазыз ңсаатәуп.
Сара арантәи сахьымаара сгоуп.

Арахь сырхынхәуп ҕенак, сара сыда
Ңсыхәа рымамшәа, сыгәхьаа иагошәа,
Аха саднамкылт уаха ақыта,
Ақалақь сабоит уамашәа.

Арахь ани сеидараҕь сацоуп,
Исылсыз уаџ иимжәыц џуп.
Сара ақыта иарааңсаз хатцоуп.
Сара ақалақь иаргәаҕыз уаџуп.

2007

***

Амла иакуа иифо имам,
Амал иалахаз изыфом.
Азэы имаркт итэы-имаа,
Иргахьеит урт игэы тыфаан.

Аилымга адиплом имоуп,
Аилыцца аган давоуп.
Ацшза дигеит хэымаа-жыымаак,
Акьахэ ханк дыџноуп дрыхлафуа.

Игэакхьоу роуп идыргэакуа,
Изуц кьаф руеит зегьрыла.
Акыта иалырцаз уажэ Акэа
Усхэарта дук дахагылоуп.

Згэы бзиоу хы ихагылам,
Зхы бзиоу игэы бжысхьеит.
Амџа зыртаз – уа дангылоуп,
Мџа змамыз – дырцэанысхьеит.

2007

ЕИБАРЫџНЫ УИ ДКАЖЬНЫ ИАНЦОЗ...

Ағба анзаакэрыло
зегь рацхьаза издыруа
Ахэынапқэа реипш, иааскьоз баны.
Акылхарақэа иркылкэыруа, иазхэыцуа иахьыруа,
Ашэкэа иркылибархо, ицон иқэцаны.

Ицон иааиуа егьи ағба иапыларц.
Еилан, еилкаашья змам акы рхэон.
Иара газџазуа амшын ду изыхгылан,
«Акапдан!»хэа арантэ шьоукы хэхэон.

Дцәымкырза апалуба даакәпәлеит хацак,
Дамазар еигъшьо иахьала хапък.
Лкасы лхылпаан анафс шьоуку ртаца,
Даалывакьыркьырит, аетцыс еипш, капък.

Дааиуан урт афыцагъ зны ифыцтрак
Уи ахыда, ахыда-ахада.
Ахәса иртәхымызт анафс акы азхәыцра,
Азы дартон ахыда ихата.

Ех, дхыдазма иацызны, дынцәамыз,
Ишьапқәагъ рызәзәашан, ироур лагъанк.
Иахьа иааилгеит, иахьа дырзеицәамыз,
Иахьа рәартеит урт даеа ганк.

Исахьа кыджәан ианрырта, иангылан, –
Ркьатеиах цнатәон, – икәашон.
Агба ааскьон амшын ду ихылан,
Шьоуку ирхацәон, шьоуку ирызшон.

Ирызшон урт, избахьаз ракәмызт,
Ирхалеит сәапхьа җа цәак...
Сахьыказ аракәын, сахьыказ аракәмызт,
Ситцапшуа сгылан Анцәа.

Изахарыдаз шыта сара исхәоз,
Аиааира аназымгоз ахшыф.
Бжыкгы гон «Ухыс, уара, ухыс!» хәа,
Избон амца ифалпозшәа җыфк.

ИЦыцтраха амфакәа ирнылаз
Инарыцлеит тынч афны итәаз.
Еилкаа уара схәы-сжыы еилазыргылаз,
Сызшьуаз – шьоу икатәаз...

Хыхь ажәфәан апштакәа анхыла,
Иаафуан уи иалыфны «SOS».

Аңсҕыхы дрышьтапшуа дгылан,
Уи дкажыны, еибарышны ицоз.

2007

***

Сара уара сутэымызт,
Сара даеазэггы ситэымызт.
Сымзааҕан, зны сҕэымызт...
Сара ахаанггы стэымызт.

Сыршыуазарггы скыдҕан,
Сара хара сыдзам.
Исхэалоит уи, исхэац,
Стэымызт, уара, стэым хэа.

Сытҕэанггы сыргазааит,
Сҕакынггы иаатэазааит,
Сҕыалан мҕа санымызт,
Сара ахаанггы стэымызт!

2007

***

Ибзикыз зегь башазар акэхап, –
Мшума. цхума, цэахэоума...
Дышнейуа дҕахаушэаггы даақэхап.
Иахьанза ихэоу акыр хэоума?

Бықаланы бнеилон беырдагэан,
Уазырбжык уаха ибмахама?, –
Дыссирха даныҕаз алакэаҕ, –
Бахыҕаз еилкаатҕэанггы ихамам.

Насың лаша анбымаз анбыкэу?
Имхэалоз «Ғаыҕрак насыбтан...»

Шаќантә ғнаҗхьоузеи акәукәу,
Шақаамҗа дтәарызеи днасыңдан!

Амҗа деиҗақәларғыи дағһап,
Ихағыежыа ихалаз лаҳәоума?...
Ибзикыз зегь башазар акәһап, –
Мшума, цхума, цәахәоума...

2007

***

Саршәеит сара абригыи: зны ҳаицыңсыхыр!
Ус ааигәаңхыхыр, ҳашнеиуа, Ҳазшаз!
Иҗарҗаца ҳаҗны ашәгыи адыркыхыр...
Ауаа раҗәа срылаңшит уахь, сахыңшуаз.

Ҳаицымиит, ихамангыи збом еицыңсышыа,
Аха ари аҗыза схы ианҗашәа,
Ғакала иҗалеит арантә са сыңшышыа,
Иагыизбеит шәартәк арахь иааскьошәа.

Сгәи сынҗахәхәан, адгыл сырґыхеит,
Ажәҗан сықәхазшәа збеит ибганы.
Иҳамам, ихамам, Ҳазшаз уара, аңсыха
Уажәгыи, уашыҗангыи, нас – ғазынгыи.

Сара сышыҗахь инсыжыа даашаҗа,
Уи дбаҗоуп. Илыхьзуп Сҗынха.
Уи лыдлаңса аамҗа акгыи снаҗом,
Абас ианаацәырҗуа зны исаҗаха –

Лахьынҗала, машәырла зны ҳаицыңсыхуа!
Иҗамшәаран

схы икәиҗны иҗашәеит.
Исыхәара дарбан, Ҳазшаз данысмышәа!
Ари, схы иҗамшәаран иҗаз, саршәеит.

Иаспырымшәо исыцуп уи – «ҳаицыңсыхыр!»
Ҳаицнымхар ауамызт арақа ҳара.
Еиғын заа сара нақ инасыхар...
Ҳаикәнагома, уаахәыцыргы, ақсра!

2007

САРА СЫҢАМ

Сара салгеит. Сара сыңам уаҳа.
Сыццакы-ццак мѡақы снангылом.
Иузыргылом усгы ацла қаҳар.
Сара сыцлан. Сара абрақа сгылан.

Ақша саргәәтеиуан, сбығқәа ғғәыхаа
Иагахъан иагараан, цқъа имшацқәа.
Уи сканажыит сара абрақа исыхан,
Ишыскыз адгыл иаларцсзаны сдацқәа.

Сара салгеит. Сара уаҳа сшәыхәом,
Сышәпыларан сахыіказгы сышәпылом.
Измам иамам, иамагәышьам цсыхәа.
Ақстазаара арақа акәақ аргылом.

2007

***

Исгәалашәо сгәаламшәо сықазар шңеиғыз!
Сара исхаштхәоу схаштхәеит усгы, исцәызхәеит.
Ҳара ҳамѡақәа шааиуаз ианеихыс,
Ҳашьтақәағ уаҳа ирбартам, ианытхәеит.

Ицаз аамта иазыхынхәуа дгәақуеит,
Дхәыпызыңуа ақата дшалазоу далоуп.
Арахыгы дықам уи , уахыгы дабақоу,
Еилкаашъа амам дызтыцуа, дызтәлогъ.

Адгбыл датәымхар, имцәыжәѡакәа еитцыхым –
Ажәѡангбы даднакылом, дыкнахуап.
Иеаларцс махәык икызаргбы – дцыгым –
Илшом, илшатәѡьом уи ара уаха.

Иабаѡоу ахәыцхагь, аха исымоума мхәыцшәа,
Ицази иааиуеи рыгәта сыбжәахазар.
Снаргошәа збозар сдацкәа зегь ытцжәан,
Икалап сара схазар, схазазар.

Исгәалашәо ракәзар изыхәашьха исыцоу,
Сышыхәа сықәѡьан сахьымаара сазто?
Издыруадашь уи, уатцәызны сахьызуа,
Кәапеик абаѡоу сзыхь хәыцгбы зласто?

2007

***

Уабацари ицәытатәаны ианушьклахысуа?
Уаахаѡшаанза урт анышә реартоит.
Шьоук рышьтоушәа картцит ихысхысуа.
Иѡам, уара, иѡазам ахгартә!

Уѡазтада усгбы уара цәѡьарас?
Ма харас иудырцогбы рхәанда.
Икылатәоуп. Уи ауп узыркараз.
Деитанхыццит анаѡа азәы аанда.

Дамоуп абнаршәыра иушьклахысуа
Ма иеырѡашьан даватәоуп уи аатцра.
Исыздыруам сара абри иазызуа,
Сшыѡшаауа снылазуеит ашьацра.

Гәырз-шашәаз... Дабацарыз, дабаца?
Издыруада, увараѡ уи дтәазар?
Данынкылцоз зны агәыр атца, –
Амца икымыз, –
Дыштәара дартәазар?

Дыказам уи арахь даацэыртца,
Хатцатасгы даауҕагыло дааины.
Атх зеалак ицэытатэан узырзуа
Дзымцаргы калап ура дуиаины.

Саҕхьа ишьтоуп, исзымдыруа иазызуа,
Ари саргы иснатаром ахгартэ.
Уабацириицэытатэан ианушьклахысуа?
Уаахьацшаанза урт анышэ рҕартоит.

2007

***

Исырбеит адунеи зегь рҕыцны
Згэы скыдлаз зны сыхашаха.
Сизыкалеит уи сыхарабгыцны
Сыцсы тыхуа изызназгаз жэаха.

Инаихыкны агэгэахэа идыдыргы,
Ус дшэарымызт сангэаа исыршээз.
Еиқэхашьа имам уи иага иургы.
Схызатэны згэатца сҕашээз.

2007

ДЦЕИТ УИ...

Дцеит уи арантэи дыбналан, ддыршээзшэа,
Ипсы иман, днықэхэаша дцеит.
Дахьымаара дцеит уи, абриоуп сара ишээсхэо,
Уаха акгы изаламкэа арака адунеи.
Дцеит уи, адгыл днықэсны, дфыртынха,
Даадыды-мацэысны днатцууаан жэфан.
Дцеит уи арантэи, ибазшэа дшызнымхоз,
Зынгы дкыдыбган қәоушэа дауан.

Кырцхны дрылахаит енак апыккахаа,
Рѡашны аеѡахаа итирцѡажѡон аѡста.
Срыхъзап хѡа дниуан цхыраарак иахѡоз,
Цхырара имоуа арака ихѡта.

Дцеит уи арантѡи, – нкылашьа змамыз,
Адгъыл икѡгьежьуа икѡыз аѡша.
Дцеит иахьихѡтамыз,
                дцеит ианихѡтамыз,
Дцеит уи, уаха арахьгъы дмааѡшуа, –

Иангѡырѡатѡыз дгѡырѡаны,
                иахьыкѡѡатѡыз дыкѡѡаны,
Ибз кылырхѡхѡан аѡстазаара инарбаны.

2007

ИЦАЗ ЦЕИТ

Ицаз цеит, уахьынхалоуп башаза.
Иузалхраны иѡоузеи уеиташьѡалар?!
Иузыргылом иааган уаѡхьа, ишашаза,
Амѡагъ гам иѡыган хара хашѡала.

Ицаз цеит, уааѡгылом ухахаза,
Аѡѡыргыла, ѡсеипш, ухахыѡашам.
Иузышьѡымхуа урхѡазарѡгъы ухахазом,
Урхыбаала ус уахьѡѡу узхыбааша.

Уахьылбааз улбаахьеит, узхалазом,
Ашѡашьыра уаатѡатѡеит умчыдаха.
Иахьуѡхьалоз ухыдара уалаѡом,
Уара шьѡта уахьгъы иузыѡшыда аха.

Изубозеи иѡам шьѡуки урыѡушѡа,
Урѡ ѡкѡызѡзѡан ирѡахьеит азыхѡашьѡѡа!

Иажәыз ажәит, иузыбада иҗыцушә,
Иухәаран иҗам зны иумыхәашаз.

Ицаз цеит, уцкәынхом, иазурханда, аха
Урзалымго зеибафарак уамами.
Уеыртынчны уа цъара уатәанда, аха
Ғы җадыцъ, Ғы җадыцъ иауамеи уи!

2007

УАЗЫРРАК

Сыҗам сара уаҗа уахь схынхәраны.
Снықәларггы, сара уахь сатәхашам.
Иҗалагәышьеит ус, иҗамлараны.
Уабашшуеи!

Исыцхьо уаф днымхеит, аха усггы,
Сгәы акәхап, уахь инасыцхалоит.
Иҗоуп сҗарбаҗа сызкызггы.
Насыцхару?

Анасыц абаҗоу, афы амысааит,
Иҗатцәҗоу уашьтазар – рыцхәроуп.
Иауазар, дача цытракгы хнейвысааит,
Схәан, аха ишсыцхара

Иаасҗагылеит уи, сымшатазо.
Исышьтоуп сахьцалак алажә еицш.
Сарггы аламала җастазом,
Сапылазом ажә еицш.

Арыцхәреи аамтеи узынкылазом,
Иузыруша ианаартаххо иузыруеит.
Сабаҗаху, сара уаҗа сылазам,
Суазыруеит!

Сапырыгеит саб инхара, иаалаган,
Насыпушәә мѡақы снанырпшыланы.
Снеиуан сара срытдалан сгәалақәә,
Шьтақәак сырхыланы.

Апсҭазаара ахьзны акы салашәеит,
Мшынын уи, сахәәеуан санзымызса.
Җәарак сықәтәоуп. Сеивнагоит исгәалашәо,
Санымызшәә.

Абри адгьыл сықәызго шҭарацәоу!
Аха сашьтоуп, сашьтоуп ахкыдкыларта.
Ара стәам салапшуа аба рацәә,
Исымам тәарта-гыларта.

Дгьылыбжыхак абра сгәатца итагьежьюеит,
Сартысуеит уи арантәи, сгароушәә.
Сахьзымназо сеиханы сеитагьежьюеит, –
Җбакы сзыхнагароуп-тәә?

«Сыҭам сара уаха уахь схынхәраны»
Шысхәоз, сеиҭаақәгылеит хашта ду.
Агәашә сынталт гәаныла сыхәхәаны,
Снархыпшыло хашьтақәә.

Җаимзырпыдаз? Сгылоуп схарахапшуа.
Җаимзырпыз аамтеи арыцхареи,
Җаарыцхашьан, ихьапшынгы ихәхәапшуам.
Игылоуп ишыцхара.

Иацрыхоит урт иаха иахьсыхьуа,
Исабашьюеит иузтам агәағь хәә.
Ус иаагоит, бжыи рацәә ааихсыгьуа,
«Уааи арахь!» хәә.

Иааѡеит уи сан рыцха илыбжьюшәә.
Инацылцоит усгьы: «Уалга! Уалга!..»

Уеилагап зегь ануза, зегь анушәа...
Сан сабалго?..

Сара сиазар сҭахуп абра, хаштаҕ,
Сгәы каршәны, сееитдыхны, ашьяцраҕ.
Ара сыҕан акымзарак схаштуам.
Сабашьюеит абжьазра!

2007

***

Зегь ҕалоит ара сара сыдаҕь.
Ажәаҕь рхәашт, ашәаҕь рхәашт.
Ачарақәа руп хара хқытан,
Ашьяцра цәырцәо икәашашт.

Ажәла ҕьо аҕьара ихылап, –
Ааңными, ицәаҕаап, илатцап.
Амҕа змоу рымҕақәа ирнылап,
Инықәхаша ицап.

Еиҕырцып, ишнеиуа еиҕылап,
Еилатцаап зыҕсы еихәлахаз.
Рчааибарк, икаҳаз дыргылап
Амш даҕазныкҕы иззыҕхаз.

Иаргәырҕап қәак ахаҕахәа
Аҕаанахар ҕенак дара рзы.
Иааиуа аҕсҭазаара ргәы ахәо.
Инеилап ирықәнауа асы.

Аамтаҕь неиуеит, изкыда,
Иага уааццакырҕы, узахьзом.
Зегь ҕалоит ара сара сыдаҕь,
Сара... сара сҕалазом!

2007

***

Шака шыатца сырхахыоузеи гәықәха,
Ишьтастахыоузеи шака маҕааг җсахны?
Аха сцоит макыанаг җхыаҕа сықәха,
Ақәа схытәтәо, җара асымкәыл сахан.

Сышьхәақәа хеит, сшыатцоума, ухәыцыр,
Сахынтәаауа арантә уңшыр – иубартам.
Иҕалоит сара гәырк еиңш җара сызыр,
Саттахаргы жәәан, исмоуа хгарта.

Шьюкы наскыаган,
саауеит шьюкы срыцны,
Ишанхашәа иаасыхәаңшуеит сызпыло.
Сара ағара сыхшәалахьеит зны срыцны,
Иаахыаңшаанзаг сыххәаны саагылон.

Сбыг җежны сығшәахыан тагалан,
Азын асы илдан сара сышыта.
Аңша сагеит.
сыццышәха ажәәан салан,
Икарахангы исышытыцхыан исышытаз.

Аетәеиңш сталон сара скыдшәан,
Хәылпазык саакыдлон сымзаҕоушәа.
Иалазази, иргахыан сгәы кыджәан,
Саазгозеи ҕа җстазаарак соушәаг?

Сабаазеи? Ахәаақәа зегь сырхысхыан.
Даҕа хәаақәак сара саңхыа ишытоума?
Ишсыхац адгыл сыхоит имхылдызха,
Сара сыҗсы анааитаскуагы шытоума!

2007

ИААМҘАХЫҘЫЗ

Акриҕалтан ҕакәажә-ҕацак,
Даайдтәалеит дааскыаны.
– Уцозаргы шыта уабацо,
Ункаҕауа. цхагәаны! –

Абасгы лхәан, днаиҕапшыхит,
Иаацәырылган насшәа лафк,
Лапшылагь даалыргәыбзыгит
Икацаны дахьтәаз икьаф.

Дхәытәыхәытәуа акы даргәаҕуан,
Дынкахәыцуа краамта дтәан.
Нхашьа имамызт арака,
Цашьагь имамызт арантә.

2007

АКЬАНҘЫА

Анцәа сара адәы сықәйтцеит сшаны.
Уара уаалаган, ахьзы схьыршаны,
Хәмаргак еипш, абас, скьанҕьаха,
Сынкылугеит ауаа рахь жәаха.
Исыхәапшуан урт шанханы,
Излазбоз ала, рыгәгы сзынханы.

Ирбац сабаказ, ирдыруаз сакәмызт,
Амалуаф сипҕхәысын – скьанҕьан.
Сызлазгы пхызмызт, илакәмызт,
Снеитатит, мчыла сааччан.
Ируит хәсақәакгы ччашәа.
Дыцәхәзшәа саҕаит ауафхжәа.

Усылаҕырбон аганаҕ уахьгылоз,
Инытцакшәа арахь уаалацәкәыст.

Инасхуган нас уара улаңш,
Иналхызсеит наҕ азә иңхәйс.
Унанылазшәә збеит азәы иңьам,
Сара усгыы уа узыхәә скъанцьан.

Аха хатцакгы, – ахацәә шәеипшызаап, –
Илаңш саатцашәән, уаҕа катак
Стәшәазшәә саагылт, афы имысааит,
Сышьтагы дынхылт сахьцалак.
Ихароузеи, умгәәән, думырцьан,
Сыхәмарганы ибеит уигь – скъанцьан

2007

СГӘЫ ААХЬАҢСҢАНЫ

Убзиахар – сыбзиахап, уцәгыахар, ахатца,
Сыцәгыахап саргыы усҕан – саапкып.
Ихамбазакәә азыхәашь хәицаццап,
Ма ирызмырцәо мцаны хәибақып.

Убзиара сыдлар, сыбзиара ухнахып,
Сашта уааталап ҕенак утахны.
Хабжьара илеиз ңарда еикәатцәак снахап,
Уагысыртәап сара сеишәә аханы.

2007

АҢСАХҢЫ

Тәымцьара иҕоуп аңсахҗы ибжа,
Даахәоуп ма бааңсыла ддыршәеит.
Иееитеит, даццеит ихәаша аниңшаа,
Инеины инаикәхән, аҕаҗхәә дыхжәеит.

2007

***

– Саргы бзиаарақәак узыухъан, сөызә...
Иугәалашәома, уңхәыс даныңсыз, –
Уи умшынты адаҕыақәа ирнызааит, –
Раҕыа саагылт уҙтахыз.

Лымҕахъ днаскыаго, сгылан слыхцәажәит,
Лыхъз хараскит, рыцха , даңсан.
Баша иныхит хәа сыҕазам сажәа,
Исхәеит исысламхәазгы бзан.

– Исхаштран сыҕоума уи, уара уажәа!
Исымоугы уасхәап уажә хыс:
Саргы ажәван далаҕан сцәажәап,
Дынкахан дыңсыр уара уңхәыс!

2007

ГЬЕРЗМАА ХЫБЛА ЗНЫ ИЛХӘАН ЕИПШ...

Уаарылахан иузыпшымыз,
Уаарызцәыртцын иузыпшыз,
Зегы рзыхәан зны умшымыз,
Зегы рзыхәан насгы умшыз!

Уңсҕазаара маҕк изроууа –
Иузынаҕзо уус наҕза!
Уқәымхакәа цашыа умоуа,
Дцанда рхәаанзагы уца!

2007

***

Аҕак зыпхыкәу зегь, хәарада, аҕак рыпхыкәым,
Ҕхыа инеиуа зегь, рнапкәа рзеинҕыан,
аҕхыахәкәа дыркым.

Адә икәу зегь рхы иакәйтны адәы икәым,
Итаку зегь баандащәаны абахтақәа иртакым.

2007

***

Ауафы дахьцалакгы, дахьааталогь дакәшан,
Иеынкажьуа дзышьтоу ауаф иоуп.
Ауафы дишьталоит агәафра данакәшәа,
Зегь рацхьа иргылогь уафроуп.

Ауафы дишьтоуп ауафы данызымхо,
Ауафы дицырцуам уафцас данзынха.
Ауаф иоуп ауафытәыфса изымхо,
Дмақаруа ифәнааихо аға.

Акридыруоу дышнеиуа дзыниаша,
Иаңбал зны иацхьатцәкьа ишьтоуп...
Дыцсны данықәугы, иуасхәоит аиаша,
Ауафы изымхо, дад, ауаф иоуп!

2007

***

Ианухша уанырзымиааи,
укамызшәа наф уанырхып,
Уеы ыцуркьар агәра укымкәа,
унықәлаанзагь унахкьап.
Уеумырдагәа-удырдагәап,
убла хумфәр – убла тырхып,
Рацхьа
уғылар – рацхьа убғартцап, урыцкьап.

2007

ГЭЙРГЭГЭАГА АЖЭАК АЦЫМХЭРАС

Г. Апачиди илызкны

Ахьаа бымоуп бызго хьааны,
Уи баргылеит бырѡаны.
Агэырѡа цазом иутаны.
Ибызхымго гэырѡаны
Иныѡнаѡаит уи быѡны,
Инабхысырц бкѡаѡаны.

Агэра згоит, ари мышкызны
Ибулакгы наѡ бацѡашт.
Бцѡуоит уажѡ беицѡкызкызыны
Бахьамтѡатѡу бара ббааш.
Азѡы ссиршѡагь уи ибашт,
Аха ибаашын бара ббааш.

Инагэйдлар – ирызгомызт,
Рышьѡахьѡа игьежьюан.
Тынчран, быжыгьы гомызт,
Бара уа быхьчан.
Ибхалашо бтѡан бхы-бѡы,
Бахкѡажѡын уа, бахтынраѡы.

Ицсыршьаган уи ишѡшьыра,
Игэйтгаган ихыцша.
Быѡрымѡакѡа азкѡа брыруан,
Бымѡдарансуамызт ацша.
Агба бѡан, амшын ихыз, –
Бааигѡа дыѡан бызѡахыз.

Иѡалозма уи заѡѡрылар!
Иадхѡашалаз цѡкѡырѡакѡак
Ицхлымуа арахь ижѡылон,
Аха шѡрылѡуан иахьѡалак.
Бгѡы тьган – быгба бѡан,
Баѡхьѡа дгылан акаѡдан.

Иҗаз ыҗамкәә, иныбжъазны,
Зегь абацей, мшәән, шыжъык?
Амш иацны, атх иацны,
Инаскъама, игомеи бжъык?
Адунеи ду талт хагәха,
Бара бхы баназынха?

Нас җаҗхъа беитдақызқызыны
Бнеихагылоит, бизыҗшуа
Бгылоуп бара уа аф бысны,
Баркәыкәызшәә иасуа аҗша.
Наҗ иагандаз уи, аҗша,
Бызлахаз бдунеи рхәаша!

Аҗсҗазаара ус имцароуп,
Лагырзыла, беилшыауа.
Агәра бгароуп, агәра бгароуп
Уатәтәи амшгы шаауа.
«Брыцхахәха бейбмырбан!» –
Ибжъы аафует акапдан.

Аха усгы иара ида
Атх аабхахар – ишарым.
Ибурызеи, уаха итам,
Инхаз бымшқәә шәызшарым.
Бара ибтәыми урт, инхаз,
Былабжышқәагы азырхаз.

Быҗба хушәә амшын бхылар,
Гәыҗрак баҗхъаҗа багап.
Абаа ргарц ианаадыххыла,
Иамур уаха, инеикәыбгап...
Игәырғәғәагоуп, пхъа багашт,
Быбла ихгылаз уи абааш.

2007

***

Ари – хара иаабац, ихахац, аха,
Еитасхэоит еазнык, инахымга:
Иатцахеит,
ишатцахара зегь атцахеит.
Ацшзара аиааира ахъазымгаз.

Ахэынтдэа иларшэу ахы-цкыа,
Ихымы, иахышыштоу ицырцырлашт.
Ацкыа ацкыара ацэызуам, –
Ибырлашны избоит сара абырлаш.

Алеишэа цэгьоуп, афы амысааит,
Аамта уеицанакшт, иудыруаз.
Ауафы дажэызааит, дкычызааит,
Дынхоит дгэыразны агэыраз.

Имачфым, ацшзара, иукэзуа...
Сара адэы сыкэызма сымгээз!
Катцатэ сымазам, сыкэцуеит
Ацшзара аиааира ахъазымгаз.

2007

АЕАГЕИ АШӘАҚЫ

Иара даабаанзагы иаабеит уи иеага.
Агәашә дылагылан ижакыакәа еимиаан.
Исгәалашәоит, амла дацәааган.
Иахтәзшәа ибон уи рахә тиаак.

– Саауеит схэыцкәагы сыман уатцә ашыыжь,
Хувагылан хрәшәоит хара хәлаанзагы...
Амла ушакуа иумазам цәашыагы, –
Хәфа иахтнахтоит, иуасхәо, хцәбаа зегь...

Абас иеихэон саб уи ахатца
Ихэы нықәхаха ифаанзагь дахьаатәаз.
Иаабон, имлашьра еидара гәгәан датқан,
Ирацәан уи игәтыхақәа, ихьаақәа.

– Альашьцара хаҳалеит ҳабла.
Амла ҳзаиааир – ҳиааирақәа ириааиран...
Иагаџ арашәатә рымоуп аҳаблан
Ицсыршьаган ирзыкаҳцап ҳааира.

Уртгьы егыртгьы ирзыкаҳцап русқәа.
Хаарыдгылап ара рашәатә змоу зегь... –
Абас ихэон ахатца дхьсхьсуа
Арантәи данцозгьы. – Ҳаи, закә аамтоузеи,

Амгәахә азыхәан мацара хандеира –
Иамоузеи гьамас! – ихэон сара сабгьы. –
Икаланда шәа шәзыхәан ма ҫеирак... –
Даатәон иусқәа инарыто ҳасабқәак.

Адырџаҕены иаакылст хәыцгьы дугьы.
Хәыцгьы дугьы рҕагақәа ирытқан.
Лиартә даалтын, рыцха, хандугьы,
Датцакьо дгылан нак ала ирыцааз.

Сара исхаштхьоу иага ыкоуп, сауҕаху,
Аха исхаштран сыкам ахаангьы
Ҳаишәа иқәмацәысуа рҕанаархаз,
Дандыршанхоз ирхагьежьуаз хангьы.

Ажәак ауп илхәаз кыршырфоз: – Сыцсында!...
Лажәа иара уака иҕахылтәеит .
Аҕатца еимакны, ихәыцқәоуп, имеисында.
Егырахь, икоу жәбоит – ҳаибадырцәеит...

Иахьанзагь рышьтыбжь алкьоит аҳабла
Рҕага ҕ-кьақьақәа раахоит ахаҳәқәа.

Ишыхгылац, ихгылоуп урт ҳабла,
Ҳнарыхәақшлоит ҳахыгылоу, ҳамхәхәкәа.

Ахәыжә-хәыжәхәа афынашәа иатцоуп
Даеа ҫынтәгы идрашәап, иахтахызар.
Иңсы ааивыгашәа дыкоуп ахатца –
Ихәыцқәа амла иацәигеит афыза.

Иусума рәашушәа илеизар рыпхзаша,
Аччашәа зхаштхәаз еибарччо иаагылоит.
Амла акәзаап аңсҭазаара зрашо!
Анцәа ирыт урт уатдәызынғы ҫыла!

Аха уатдәызынғы урт иудыруа ракәхом,
Ҳгәашәаҫ игылоу иикугы ҫагам.
Адунеи аахәит, уара, илакәха,
Ари амәагы ҳабаго, ҳабаго?!

Ишәақь ҳақәкуп изҫахҭаз, изҳаржәыз,
Ари адгғылгы ҳамакуа дгылоуп.
Аха, аңсҭазаара атышахыгы ҳаршәыз,
Икамҳарц иаҫуп Аңсынтәыла...

Икәз, икоу, избо сархагоит.
Жәларык ааилагылоит еилақь.
Иахьанза сыбла ишыхгылоугь аеага,
Сара исықәкушәа збоит уи ашәақь.

2007

***

Уажәа рмыхәозар – жәа урҭом.
Уаларгалом зынза рус.
Ирзеиңшушәа ироуит ҳәырҭак.
Урҭахызарц – урахәыз.

Уеанраал, дад, рыкәашашәа.
Унапқәа рзеинкәала ианцәырҭц.

Уацныкәала дара риаша,
Уара уиаша агаит асырз.

Унарыдгыл, иахар – уахап,
Ргәы кәзцаша ак хәаны,
Уарггы уаагыл уеырғаған,
Маңггы угома еизыхәхәаны.

Унанагап урт рчараф,
Азәггы дуцаслап анард.
Унеила ус, пхәыск дуаруаруа
Ианылкәаанза ухы ақәарт.

Имбаазакәа зыхәашыгь ирда?
Сара усеипшхар, афы умыст,
Уажәа рыхәашам – жәа уртом.
Уаларгалом зынза рус.

2007

АЗАЦӘ

Сгылоуп снапшы-аапшуа ацәхәыраф –
Ауаа ақалақь иамкуа иахьеилоу.
Сыбжыы заҳаша азә дахыыкоу схынхәыроуп!
Амфәқәа сырныланы снеилап.

Инымтәәзоу амш амфәан саркараргь,
Иудыруеи уа азә дысцылар идагәам.
Ихароуп сахьдәықәлазггы даара.
Иабақоу, ара акәым, анна акәым!

Сназыцхаша ак тахзарггы сшәыра.
Сынтапшызар – уаҳа умцсыхит!
Сылагылоуп, саапшын, абнаршәыра.
Қақхәа амфәхь исыхеит.

Скъалазар акәһап, нас, жәыртуп
Сызлоу иахъантәаракгы сылхо.
Сара исыртом ара шәара ишәырто,
Зиартәи зтәартәи бымбылхаз.

Акымзарак сывам. Уафәтәыфса дыкәм.
Шыжык саацәыртцит стынхадан.
Сгәатца итыфәуеит: «Афныка! Афныка!»
Акы збом ара уажәы схада.

Аха исхәо ажәфән иахашам,
Адгыл иахаргы – иархагоит.
Снеиуеит сара снацхауа тәашак,
Фныда-гәарада. Ишәымто җырхага...

Изатәым дарбан, уаатгылан уаахәыцыр,
Ишнеиуаз инымхада зхала!
Икалоит зны агәыр еипш урцәызыргь,
Уааи, уара, уааи, хайдынхалап!

Хәцсқәа неихәлатцәа, рыцха, хәицызаап,
Хабанзазцо асгы зугәахәуа!
Хзышьтәкәаруаз рыбжагы мцызаап,
Хәицылап, рыцха, сыхәмаруам.

Аха аҗырхәа дытҗкәоит агәықәа,
Дтынхоушәа снеи сназыдгылаз.
Анцәа дидырааит игәыларантә иқәхәааз,
Дцеит уи бнаршәыра дук днылаз.

Ссыхәмаруаз адгыл тацәызаап,
Ухы наздукыло дааг, нас!
Сатцапшын, амза затцәызаап.
Икыдуп фәххыи аеардагәан...

Абрака хәицыртып уахала.
Исхәарын икои ифыцу

Азатә, агәаҕ. Аҕааҕ ҕыала, –
Изыз, араһь зеггы ирыцу!

2007

ДЫШҔАҔОУ-БА?

ДышҔаҔоу хәа уаргы уҔаахуеит!
ДышҔаҔаху, имам хар.
Ҕыдуахәак еиҔш аҔыыҔ дахоит.
Иахә тыргәыгәны, уҔаххар.

Дныҕәлалоит хәзлагарахь,
Уи ҕагылоушәагь, ҕаны.
Ирҕыслоит хандугь лгара.
Лиарҕа дгароушәа баны.

ДышҔаҔаху, ибз дасуеит,
Ианимоулак ҕаак дзысуа.
Ахәышәтәырҕахьгы дҕәасқәасуеит,
ИҔсы ҕеитҕарашәа иҔсуа.

Сан дабаҕеи имшуп, рыҕҕа.
Илабашья иеанҕаны,
Илызирхарҕ даҕуп акәыцҕа,
Дахьымаара ҕаа дҕаны.

Амҕырҕәараҕ аиха шьҕихуеит,
Дасны мҕык измыршьшьазо.
Иееилыхны зынгы хкәара
Дҕалоит ларзса ҕаҕо.

Ажь иҕаауеит уи, гәаныла,
Даҕалан даауеит ашәыр.
Жәаха дҕон мҕаҕы данылан,
Ихьзагәышьеит Ҕыалашәыр...

Даеазныхгы иааиуа дрыццоит,
Дыргаз җышьоит даахынхәыр.
Аринахыс дызыр – дыззоит,
Җара иаархатәуп амхәыр.

Дышпақаху, деитантыцыр –
Жәамшқа хишьтаз дыпшаауа.
Илабаша җара ицәызыр –
Даеак аашьтихуеит дшаауа.

Ицагылангы дрызәежәтцом,
Җатқаәак ифар дартәуеит.
Дзымшыша ык изыжәзом,
Цәыцак акәзаргы – дахәнәтәуеит.

Хашта дуаҗ даалеиөеины,
Цәыблакы дылкаанза диоуп.
Дышпақаху... ичгы леины,
Дкәәпчачараза дхәзтәоуп!

2007

***

Ишьтоуп атоурыхгы аамта ианцаалан,
Иардсасиуам уи сара сымца.
Иага сеитцаларгы дакыак санзалом.
Снаскъароуп Реми Ромули ркынза.

Анцәа идыргааит насшәа сахьалго,
Зны, уҗаахан, сахьалагаз сзыпшаа.
Утаххап, сықәыртәа снаган сахьалкьо,
Иатаххап, ацәхәыраҗ абжьымрак сықәшааит.

Амәа сахьықәу исымнахааит сыбжа,
Амала, усгы сахьынтәауа здыруаз.
Издыруа здыруеит – алатәкыа сшахымшаз,
Сзықәхәзеи, нас, адгыл суазыруа?

Уажәы-уажә снарыхо исфыхо,
Искуп уи иаларҗс снапхыцқәа.
Аамтә иазымгац бааш дук саҗфыхан
Сахышыҗтоу, рфыцшыа змам ансырфыцуа,

Сзыҗкоу сеидроу ихыстуашәа ужәрак,
Иласто иснаҗаран иҗкоугь уздыррым.
Аамтә азыхәашь угәы ахәо иауужәра,
Уи уазымгакәа уҗалангы узыррым.

2007

ҚӘРАХЫМЗАК ДЫСГӘАЛАРШӘО

Ғымтзакәа сааиуеит, суцәыбналаз цыушыап,
Саҗааццакуеит, исышыҗтоу сарырхау.
Арахь иҗкамзар акәхап сцыушыо, –
Саҗшәахуеит сахәааиуа сыҗсыр хәа.

Рацәак нымхеит хәа сыҗкоуп, сгазамзар, –
Сшаагыло сзымаауа-сзымцо, –
Аамтә сыбла ианаахнахуа амса,
Уцшызаргь, уцшымзаргь – хаихымзо!

Иумбахыз зны уцазшәа унаспырцны, –
Саргы санаатәаз уныжышәа.
Сара усқан сдәықәлахьан ссырзны,
Мшын дукгы схылахьан снышышәа!

Уацхәаҗа иуцылоит ушытахьҗа инужьуа.
Сшахуа аҗсра абла сынтаҗшыр хәа,
Ғымтзакәа сааиуеит,
суцәыбналаз цыушыап,
Саҗааццакуеит, исышыҗтоу сарырхау.

2007

Апхәыс даахьахәын, – лажәақәа шхамхап, –
Илтәхушәа уа лхы лыркәыкәырц,
Ирзымхәышәтәыз хьаа цәгьазак дамхо,
Ажәак ауп лхатца иалхәогь: «Успыртц!»

Ахатца дгәафәа дыкәхоит ажәада.
Иаагьежьюеит дахьтәоу иблахатц,
Ихәақәахьазар акәхап уажәадагь,
Иаргы аҫааирхеит лышка: «Быбжьаз!»

«Сыжтәуп, анышә леишыжааны сжы!» хәа
Аннацылтца, ахатца даатрыст.
Дтәуон нас уа акраамта акьыжыхәа,
Даафәымтцзакәа дтәуон апхәыс.

Иааиуазгы, ицозгы, иказгы рбомызт,
Иардагәеит, иарлашәт ашыцагь зшыуаз.
Итәан урт, игылан арантәигы ицомызт,
Аҫаанахан, нас пшакгы нарзаст.

Урт ирзышьтымхуа еидара дук иатцоуп.
Цафк ихықәгылоуп. Анцәа еиқәырха!
Ус, ихы даафәахашәа ахатца,
– Иазырха, – ихәеит, – шыта иазырха...

2007

***

Иуасхәап хшаауа:
Ишалшо , ишауа.
Ибзиароу цьымшьо
Ауафы дтазырхо.
Арацәа фәнымшьо,
Амач нахзырхо.

Иуасхәап хшаауа:
Хцаауа, хапшаауа.

Иаабаз мцарсны
Ипхамкуа ххазы.
Ихьяаго, ихарзуа,
Ицэгхамхо хапсы.

Иуасхэап хшаауа,
Иуасхэап хшаауа...

2007

***

Имашэыршэа, днасыцэхасны,
Дыччо днасцырцдит уи апхэыс.
Лара лоума. мшэан, жэахазны
Сахынтыцыз сназғапшыз?

Даасғаччашэа луит, даахьапшшэа,
Жэа мхэазакэа акы лхэеит.
Иабабжьази сара сапсшэа?
Сынкахэыцуа саахынхэуеит.

Сылғаапхазар сара ахыда?
Лара лакэзар сыззыпшыз?
Сгэы итысхэаауа зтахыда,
Пшак дагахьеит апхэыс!

Сычкэынзамыз сара усқан,
Сынхеит ус, схэалахашэа.
Нак дысцэыргеит лара лусқэа,
Хгы лбахуазма лхашэа,

Даахьампшит сышка уаха,
Ллакта сынталмырпшит.
Нас, хабжьара зегь неимахан,
Сеиқэышла иахья саапшит.

Исзеилкаауам иаасҕамацэысны,
Лапшцашэарак еипш ицаз,
Саазыргылаз уажэ сырдысны,
Сымҕа антэамтаҕе дызсыхьзаз.

Салсны саауеит ахэса ртэыла.
Хэыцра гэартак сеимдырххоит.
Зегь налытцарз, сапхьа дгылан,
Лхы ҕазныкгы исгэалырцхоит.

2007

***

Ашэахэа сҕахэмаруа саакэгылт абартца.
Анасып ахьзын амш иаанагаз.
Шьыжьымыз, атцар рашэакэа еилартцон,
Ускан, саныказ ара зегь ауас.
Ашта сахьныкэлаз садырсызшэа сгылан,
Иахьада исымбацшэа адунеи , саашанхан.
Ажэҕан саркьа кеикеиуа исхагылан,
Ғаныла уи снацалт, сыпрыц сҕаххан.

Амҕа сыпхьон, – арантэ сызныпшылоз, –
Избон, избомызт, снанылар, иахьгаз.
Сҕанынасха, такар баапск аншылон,
Амра кыдшэо исхакнахан убас,

Ипсырмацнҕахеит сымш ду шьыбжьаанзагы,
Ас ианца уи, схи еийэнажэарын.
Амца шакуеипш инеихьысыр ашьантца,
Сахьныдсылон сбылуан – уаашэарын.

Пшак аатцысит ус агаҕа шыказ,
Ажэҕан иатцала орҕаархеит пҕақэак.
Сара схынхэыр сҕахын шыта аҕныка,
Иматанеиуа ианахэоз зегь қэак.

Аҗлакь сангылоушәа ишын сшыапашца,
Иҗеиҗеиуа амҗа ианхалт аҗакар.
Саҗхьа имаатуаз гәашә дукгыи сажәтца,
Снанагоит сымш ду, абар...

Атәаха смоуит снейны ашәшыраҗ,
Пшак ахәхәа-ахәхәахәа исысмырст.
Сымҗа саман ианнейуаз ахшырахь,
Сышәтахька аашьа шыкам снардырт.

Избеит сара адгьыл аахәызшәа,
Санналаха җенак җеа дунейк.
Акәарахәа сеитцасуан, слахәызшәа,
Мца пхарак ахьыкоу хәа снейт.
Сара исыцныкәо икамызт аамҗа,
Сҗанамырпшит уи аблақәа хты.
Саццоит уи азиас ду сеамҗо,
Сиетцәа талаанза амца ацрыдды.

Уруа икамызт насшәа сахьырыз,
Унхартә икамызт нас сахьынхаз.
Снанагеит иутәымыз ахьыруаз,
Иутәыз, ихәатәыз иахьагаз.

Исымбашаз збеит сара аргама,
Сымш – сыпсҗазаара – акыр иауцәахоу..
Сыхәмаруа снейуеит салахәны драмак,
Лафқәак шысхәоггы, цәыкгыи сахоуп.

Адуней зегь еимыздоит лапшыла,
Слакәшьо сышрымоу арака еилагас.
Исыпшым шыоук рыфны сныфнашылоит,
Уака ицәахушәа амш исцәагаз.

2007

ҲМАҶЌУП

Ҳмаҷўуп. Ибзиан ҳара ҳраҷәафызар,
Адгғыл хыкәымпыл ҳақәны ҳхыцәхәыцха.
Ибзиан абас ҳазмаҷыфхазгъ фызар,
Аха ирымам, умбо, уи азхәыцха.

Ҳара ҳмаҷўуп. Исыздыруам изызбо,
Зны-зынла, ҳақазамшәа зынзасгғы.
Сгәы ахәфығыуа қлақадума исқо,
Ҳақамзаргғы ҳқалароупеи цасгғы.
Ацәыргылеипш, инықәсны, иаҳхықо
Ҳхы иңырхагоуп, атазҳәа дышьтасуеит.
Шьоукгғы қсуеит ҳәа сықоуп иаҳхыбаан,
Абыкь уажәы-уажә иаҳзасуеит.

Аха ихәаауп – ҳмаҷўуп, аф асыртә,
Ҳзықәтәоугғы иҳатқпраауа ҫында.
Абри шысхәау егъсыгым сымфасырц:
Иҳадгыларц иааз ҳрымхәаҫында!

2007

***

Дарбан уа зхәаа цәгәа иаргәақуа, –
Инықәырцаз зыңсы злышәшәаны?
Ацхыраара лас алқраауеит Ақәа,
Уи сашьтақшуа, саагылоит сшәаны.

Сгәы саатәхәыцуеит: дзашьада, дзаҳәшьада?
Дзаныда, дзабыда, дхәычу изыршәаз?
Сыбла даахгылоит ҳафылашак дшьадан,
Иңсы наихшәазшәагъ збоит уи сшыңшуаз.

Ацхыраара лас, амарцәа, уласымхар,
Уихъзарым уи, игәақуа иузыңшуа...

Саргы шақацъара сагхазеи гәықәха,
Амѡа сшықәызгыи сақәтәан аңша!

Цъароума сахымцаз, дазәума сызхымзас,
Башаза сгәаҕуан – баша сласуан.
Шьоукгыи маазозар акәхап са сҕынза....
(Рацәакгыи сыгмызт – жәахазны сыңсуан.)

Акраадыруама иҕало, иныло,
Згәи зызмыртынчуа срыцуп, сыртәуп.
Сыңшуеит сара башаза сгылан,
Ацхыраар лас, ццактәуп, иңыртәуп!

2007

***

З. К.

Сыбжыи науқәсыргон: «Уҕоума, уҕа?»
«Изуазеи сыҕамкәа!» – иааҕуан аҕакс.
Сгәи каршәны сҕаасхон аҕныҕа.
Сцар шауазгыи сара сахьцалак.

Уара уҕан, издыруан убжьала
Ухы угәи шазтазгыи, сашья.
Сыңсы сшьон схы нықәтцаны цшьаала,
Цсшьашья ахыҕам сналцашәа, ажья.

Адунеи ду ласын уамашәатцәҕья,
Ацысхә еиңш сагон саргыи аңша.
Исбартамкәа сацәыхаран ацәҕья,
Агәқәа ирҕамызт гәаҕк еилашуа.

«Уҕоума, уҕа?» – Гәаҕак иҕахан
Азәгыи аҕак аасимтеит зны ус.
Иҕалазеи, мшәан, уҕамкәоу уаҳа?!
Иску сымпыцҕяма, – сақәшәама аус?

Иаалыркъан аңша аст ифыртынха,
Акы исытнаңааит адгьыл сызқәыз.
Сабацари уахь гәыграк сызнымхар,
Сызцаара атак ҕамлар шытарнахыс?

Уабаҕоу, уабаҕа? Уқәлан уабаци,
Уанза имнаоуа игәәкуа сыбжы?
Дгьыли жәфани мышкала ирыбжызуа
Аацәыртыргы амуеи, иаахытыр ашәшы.

Аха уаха умҕсит, уара, уаха!
Хылға-ңсылған сәаңхьа укабоу,
Ибган зәаазхаз ахра хабжыахау,
Схы сыкәәс сымала стәоуп.

Ишңастаху ма тәыцк сахьынхалар,
Шәахәакгы аасәаңчар иансызша.
Аха иауам уи, – исазхәо ушхалам, –
Уахыцәоу угәи икәшәышәуа аңша.

2007

***

Ахәатәқәа сымоуп зқыи аашәи,
Урт сыргоит сахьымцо, исыхан...
Ақьаад сшадтәалаз сажәит.
Хәашьа замамзеи сыгәтыха?!

2007

***

Сгәи ңнаргәырғьом иааоуа ашәазаргь,
Избом шәахәа злыңцо мшызар.
Издыруада сыхәда хжәазар,
Еицәоу саңхьаҕа исзыңшызар?

Ғама змазгы рҕама аныхаам,
Бла данамбо иааиуа асас,

***

Иңсыз дыңсит, инхаз дынхеит.
Инхаз деихеит.
Дахьцо ура идыр аха...

2007

***

Шыжыык саацэйтсит сшэицны,
Сызбаз шанхеит – сырғапхеит.
Снаскеит акырзагы сшэицны,
Сцэикэбарын махэык сахыкэкэеит.

Сықэтит ара санызымха,
Арахь саанагеит, сандыршэа.
Сықэсит адгьыл сфыртынха,
Сыбгыын, цлакы саныфшэа.

Скэашза ажэван ду сатан,
Суархалха ашыацраф сыштан.
Скахэуан ашамтазшэа, - сзазан,
Скыдхаца қәоушэа сауан.

Кэарак сықөлахьан схыцны,
Азиас тыкэкэазшэа иаатэап...
Сырбазар қалап нас сыпхыцны,
Слакэны срақазар қалап.

2007

СШАДГЪЕЖЬЫЛО СЦӘАХӘА...

Исхэаран иқаз смышхэа,
Сшадгъежьило сцәахәа,
Сышгэырғьо ма сгэы пжэазаны,
Зны ацсра сагашт сеихәцәаны.

Сцеит ауп акѣаѣ раѣѣ ргылан.
Иааиуагы сышьѣаѣ ирхылан
Иргылап абас ѣѣра акѣаѣ, -
Иажѣа изымѣѣакѣа инхап.

Ишѣуури! Ари уанархага,
Уршьап уара иухѣаѣшуа хагас.
Уаѣ дѣахьоума арантѣи, ѣаны,
Зегь баны, зегь уны, зегь хѣаны!..

Зны, сшадгьѣжыло сѣѣахѣа...

2007

***

Ауаа дахьрылоу иѣырхатѣан
Иажѣа ѣлапѣаѣѣ ѣакыдоуп.
Данкылдырѣо агѣыр аѣѣ
Ркьатеиах ѣѣѣоит аѣыѣан.
Иаакыдиргоит игѣгы адыжѣ,
Имжѣзакѣа абас дышѣашьу!
Илхѣо даѣуп иѣхѣыс-адажѣ
Дѣѣаѣѣѣѣѣуа аѣны дахькажьу.

2007

ѣХЫЗЛА

Сан дсымбеижьѣеи даара краатѣуан,
Иаха дызбеит лара ѣхызла.
Давахын абрахь ѣѣара аатѣра,
Ашѣа дныѣѣлахѣ. «Унасыѣла!»

Сѣадкыл сгылан сара агѣашьѣ,
Сназхьыѣшылаз зиаск сырырѣ.
Лѣаныналха наѣ агѣашѣ ахь,
Истаххеит сахьылго здырырѣ.

Даасацәажәеит уи ажәада,
Дацәшәахуазшәа азә длырҕыхар.
Сааикҕаахьеит, лхәеит, уажәадагь,
Насшәа, саңхьяҕа днасыхан.

Анкья-анкьазеипш дҕахын,
Дагьяасҕаччеит, лышьта схылан.
Исзеилымкааз: сгәы ак ахәон,
Даҕаакыхгы сашьны сгылан.

Аха усгыы уахь снеитатцуан,
Сан сахьылгоз, мѡа ахьгамыз.
Лапшцашәарак еипш дыбжьазуан,
Лара лакәын, дагьгагамыз.

Сылзынмыжьуа, дысзынмыжьуа,
Хаишьтагылан амѡа ҳақәын.
Сырхыпшылон ҳаңхья азыжьқәа.
Ари цхызын, ари лакәын.

Аха избомызт иара цхызын,
Илабҕабоушәа сыпхыз салан.
Ҳҕынаххахт хәык ханхыцны,
Ҳнеиуан даҕа хәыкгы ҳхалан.

Ус, сааңшызар, иңта кәашхуп
Сгәы раҳатзахан сызгаро.
Мшын дук ихушәа ҳашхәа,
Схәыцра ахара сагароуп.

Сахьцалакгы цхьяҕа сцозааит,
Сгәы раҳаңыз – иарбан уаҳа!
Аха маңкгы саашәозаап:
Икалоит арантәи скаҳар!

Ус даацәыртцуеит саңхья илыгхан,
Дагьяацәажәоит сан-аҕакәажә:

– Ажәѡан уалоуп умаалықхан!
Шьта унеила уеырдагәан,

Унарылцны угәы еикәызжәо.
Иутахузеи ус ахьумам!..
Зегь анызза, зегь анысшәа,
Сахьагоз сымбеит уа сымѡа.

Исхагылаз амра цамызт,
Сагон хәыцрак сылзаакәкәала.
Снаңшын, санггы дыказамызт,
Дсыцәцеит уи ахауа длалаз.

2007

***

Асцена иқәушәа имыхәмаршеи
Уи иашьцылоу шнеиуа насггы:
Урт аацәырцып рпатақәаршан,
Иархагазшәа икалазггы.

Агәра згагәышьоит усқан суак
Дахьрыхәаңшуа ихы шихыцуа,
Сара сызшыыз сара сыртәуарц
Мышкызны арахь ианаамѡахыцуа.

2007

***

Сызмышәаз сырмышәеит – снараѡсит, снарпыртцит.
Исхаштырц, сырхаштырц, сеастеит еа ганк.
Сышнеиуаз сыкамшәа сышьтақәа сырзит,
Ирбеит ѡалашәкәа сцазшәаггы жәѡан.

Сықан сыкамшәа, адгьыл санымшәа,
Аргама сцәыкәбарны скабазшәа шыжыкык.

Данышээзар акөһап, рхәеит, уи дызынымшәоз,
Имыргозар араҕа уаҕа ибжык.

Рыҕсы ааивыргеит, игәстөит, сызмышәаз,
Иацәцазшәа рбеит урт акы – изшыахаз.
Сара снейуан сақәтәаны сөйхәа,
Саламгәыргыо исырхаз – исахаз.

Снейуан шытахьҕа иныжыа сызмышәаз,
Снарылмууаар – хахэын исзауаз.
Саламхарцаз машәыршәагы рзыхәашь, -
Сыҕан – сыҕазам уаҕа – сымҕаст.

Сымҕаст, аха ажәһан ду салам,
Цьаргы дыҕам хәа иаархам амхәыр.
Згәы казыршәыз рыцәа аасырҕыалап,
Исыпшзамкәа шыжык саахынхәыр.

2007

***

Абыҕ џежыкәа хашьтапсо, тагаланха,
Ахәитцәхәа жәлакы хҕьарц хәҕуп.
Ицахыоу ааҕны мшык халанхо,
Арахь зәаазхаз зынрак хазыпшуп.

Хагәнаҕа зыкәшәаша амш ҕашыоу,
Хәашьан адәы хакәу ххатакәа,
Иахгәалашәом иахьа шәахыоу ҕашоу,
Агәхьаа хкым хәцәхалацәаргь ақәа.

Хыдарак хәцхөит амҕаду ахь,
Амш иахнамто атцх иахзаанагоит.
Ус змам ахьтәоу идыртууа
Инахавган наҕ аҕша иагоит.

Аҕша иагоит иахьа хгәы зырмачуа,
Бжыра-бжьтәа ицахьейт иац хазшыуаз.

Ҳнаскьоит ашәымта иҳаҗоу ҳалатҳаҗьуа
Рыгәра аагарц ҳтаҳыхынғы ҳазжьаз.

Иаҳҗьоит ажәла – итаагало сыздыруам,
Иаҗсамзхарғы амуеи акы абазк.
Аха усғы ишьтоуп иаҳҗацырцыруа
Уи, тагаланха аапынра ҳзырбаз.

2007

***

Акәтағь былғьоз җьысшьон адунеиағь,
Схы збон маалықьцақәак срылан.
Исыңхьан, дәы иатқәак сықәланы снеиуан,
Исҗылозғы чча-ччо исҗылон.

Исхалашоз амра есаaira ишьтыцуан,
Сымҗа ахы шәахәа аныршамыз.
Сласза хәы ҳаракык схыцуан,
Иааиуаз амш ду сазшамыз.

Агәыразра аҳәаакәа неитцнахуан,
Уи акәын иҗазаз стәылан.
Җьанатуп араҗа ҳәа сҳәахуан,
Ажәфан кеикеиуа исхагылан,

Адгьыл иахыҗуаз ашәа хаан,
Ажәа хаан слымҳа иаҳазғы.
Амаҗ саргәырғьон, сыхнахуан,
Амаҗ ауп маҗ-маҗ исыззырҳазғы.

Дыҗан збомыт цәгьа зыршоз,
Зҗаазхоз снарыцлон, сгазамыт.
Схәыҗызма, шыта зегьы здыршаз,
Сымҗа гәагла игазамыт.

Сабаанагеи уи, сара сымҗа?
Араҗагь иаангылом, сабаго?

Сышпаржьеи – гәыграқәак сыман...
Сызлаҳаз азыхәашь сархагоит,

Сахәәеуеит... Арахь, зны
Акәтағь былгьоз цьысшьон адунеиаф.

2007

***

Насыпла уи дтәызшәа сыкан газа,
Абар ианысхыз җенак имшынтда:
«...Стыцуам шьоура хәа, дҗастом азәгы гас
Сара. Ацәгьахәареи ашыцреи ирыхәхаз»!..»

2007

АРХИВ АКНЫТӘ

Изфыз срықәзит – срықәырфеит, срықәыршыт,
Исзымфыз – сызхьымзас схаҗа санашьуаз...

2007

***

Ахеицш ак сылҗьеит – сырхәызар җалап.
Сгәәҗуа адәы сықәхеит – смыцхәызар җалап.
Срахәыц-поуп срахәыц – сырххазар җалап,
Убас еицш сырххазар – иазхазар җалап.

Гәкылцәагак дсыдхон – сихәхазар җалап.
Дуафызшәа сыкан – драхәхазар җалап.
Идагәоушәа анызба – сыхәхәазар җалап.
Иснызбоит, иснызба – хмеихәазар җалап.

Исфыкьаса идәықәлаз қәазар җалап,
Акәкәахәа илеиуа хахәызар җалап.

Ианаахынхәуа сырзны – сырпылар җалап.
Срытчалап ссырзны – сғырак иагап.

Иамуа шамуа – иауазар җалап.
Сабылцәоит амра – спыруазар җалап.
Сгәаҗуа адәы сықәхеит – смыцхәызар җалап.
Ахеипш ак сылҗкеит – сырхәызар җалап.

Сырхәызар җалап – сыршыызаргы җалап.
Ихәлазар җалап – шыыжыызаргы җалап.

2007

***

Даагылеит иблақәа җызхуаз имбазшәа.
Илымҗа җапызжәоз имаҳазшәа җаитцеит.
Уи дшаҗь-шаҗькеит атзамцқәа дрынҗазшәа,
Икажътәу шытыхны, инапы акәырша дцеит.

Дцеит, аха усгыы дабацо, ихы абахоу?
Имәа данымҗыр – дагоит җаҳаным.
Дхәлазар илшон ара дхаха-чахо.
Иахзеипшу дгылкгыы, акраатцеит, ханым.

Ихамҳаит уи мчыла афныҗа даазыхаз,
Имҗарсны арантәи иигә кәалаауп.
Деикәагыежыуа ддәықәуп дакызшәа аныха,
Усгыы ихәахуеит: «Сара ацәгыа сҗәыблаауп...»

Арахь, ицәгыада ибзиа збахьада,
Ашәи ишытоуп уи, иагыихьзоит.
Еилкаашьа амам дахьыҗоу, дахьаду,
Җәахышыа змамгыы иҗсы атҗаҗа изоит.

Абар, дшаҗь-шаҗькеит атзамцқәа дрынҗазшәа,
Икажътәу шытыхны, инапы акәырша дцеит.

Даагылан иблақәа җызхуаз имбазшәа,
Илымха җаҗызжәоз имаҳазшәа җаитцеит.

2007

СЫМШИ СЫҖХИ

Абри амш ауп сара истәу,
абри атҗх ауп исзынхаз.
Сахысхьеит сара изхыстәу,
сағаны сынхеит сзағаз.

Дысзышьтыхрым даеазә ыызас,
дҗызоуп ыызан сызцаауаз.
Абри адгыл саҗахызаап,
адгыл сгәаҗрақәа заҳаз.

Слағырзызаап, сызхычеазаап,
сынхазаап ус, сыцәқәырҗагы.
Сырцәажәызаап, сыгәгы җазаап,
срымҗаҗсаргы ауетеи сыхыны.

Сымш мақьанагы имшызаап,
сҗыруа салазар җсаатҗас.
Уатәтәи амшгы сазыҗшызаап,
газарылашәа, хәыҗҗас.
Ах, иабато сгәыҗра саман,
сахьымназо, зегь сырбо?!
Иҗоу, иҗаҗәҗьоу сымбама,
аамҗак салоуп сыцәқәырҗо.

Иахьысхысуа Анцәа идырааит
уи, уажәы-уашьҗан скәәха,
Даеа зиаскгы снырааит,
Хәык сынхалахааит иаҳа.

Иарбан уаха, иарбан уаха.
зеггы ихамами ехэарак.
Избоит, ажәван салакнахауп,
икастцдаанза еа шыафак.

Исоурыма сара уи аха,
амш лассы ианысцэынтцәо?
Исыт, уара, сажәа ахәаха, –
цхьака сдәыкәлеит сеихацәо.

Аха атцхгы сара истәыми,
уи сахьналазуа иауыз.
Афы тастәоит, аирыз тәымеи,
апатхь ыжәым исфакыз.

Саамта еикәахау агәарахәа,
сабак гылоит сахьыпшуа.
Адгыл сахәоит, ажәван сахәоит:
анцәа цшзала иахзырша!

Сахысхьеит сара изхыстәу,
сағаны сынхеит сзағаз.
Абри амш ауп сара истәу,
абри атцх ауп исзынхаз!

2007

***

Снеиуан, лабашьяк еипш, иаасытдарсуа ицахьаз.
Сшыкамлац акәын сшыказ иахьа ас:
Сацхьа ишытамыз қдык сахкьашон,
Шәынтә сызнысхьаз мөақы сеикәнаршон.

Сапылон сыбла иххалаз шыжык,
Слымха итафуан еикәтәахьаз бжык,
Ччабжыкгы җыпны сацхьа икацсон.
Хьзашья змамыз сахьашьтаз саацсон.

Мыткәмак аафуан, сыңсаанза сызшыуаз,
Сәаңхә даагылон симжъазшәа сызжъаз.
Сеиқәышла сахыглаз ңьасшьахуан – сәан.
Мәхәастак санылан, наарак сәан...

Снеиуан, аңсәзаара аәеиңш санашы,
Схәыңра сыхыңәуо сыжәә аәахшы.

2007

***

Имә ианрыжълеит иаган қыдбажәкәк.
Дхашыңрым хәа дхәңысны икәхан иңо.
Аха, ианаимкәа иаңхәа аәәшәкәа.
Дцеит уи, дцазеит дрымбазо.
Ақыдбажәкәа ахышыңац ишыңоуп иахыағы.
Баша иаңуеит иаңуағы...

2007

АҢЫЗА ИЗЫ АБАЛЛАДА

Абиракгы шыңхны идыркызаап,
Днаган раңхә дандыргыла.
Игәы аатгәырғызаап аңыза.
Днеиуазшәа амшын дхылан,
Ңхәа дыңшуан уинахыс:
Иара иакәын аңскы зкыз!

Инасыңын дахырхыңәхәоз,
Драңхәагылан дахәауаз,
Иахыназоз иара ииңәоз,
Уи зегы дахырхәадаз.
Иара иакәзаап иззыңшыз
Имңахырхәоз, ихыңшыз.

Амш бзиан, аамңа бзиан,
Ирыламызт акык-фык.

Еиманы ицон иниас,
Еицтацәажәарашәа ҕык.
Ражәа ажәамыз, рус акын,
Бираҕкк рызегь ирхакын.

Ргәы цтәазшәа, ус, ишнеиуаз,
Хылаҕара дук илтәлт.
Уара идыр изыргәәтеиуаз,
Иааиланаргьежът аҕалпал.
Инеишьтәлеит ихысхысуа,
Еибаргәаар – инеиҕахысуа.

Иҕоу-иану зегь батәызаап,
Иқәтәтәызаап зегь ртың.
Идырҕыалеит ицәа апыза,
Имамкәа дҕартцеит насың.

Ибеит ддәықәлазшәа дтәаны,
Дааңшит цәык дахатәаны.

Дықәрыкшар ҕалон иаразнак
Дшахатәазгы уи атцәы.
Шьоукгы дәықәын ашақә иасуа,
Иухарбахып хәа уатцәы.
Дмақар уи, уаха дыммақар,
Дрыпхьазомызт шыта хәынтқарс.

Иара убригы азмырхакәа,
Арахь рҕаархеит иаҕацәа.
Нас абартқәа деимдмырххакәа
Дабацарыз иара нтцәа.
Дзықәшәаз дақәшәеит уи, дангәаҕ.
Ишьтыхны ддәықәлеит абираҕ.

Ишңеиурыз, нас, драпызан,
Драпхьагылан, дырхадан.

Ихәхәо иаиуаз иҗахысуан,
Дхысуан, джәылон ихәта.
Иоуран дыкамзаап насып,
Дыпсуазаргы абра дыпсып.

Ахыкәалаа уи дагашан,
Икәкны рапхьа итдыркьаз.
Изнымкыло иҗы җашашон,
Иагызгәамтеит данахкьаз, –
Дитамшыыцуа нак, атыхәахь,
Иҗыжәкьакьа иаиуаз зехьхә.

2007

***

Зегь изеипшны
Аеҗхәа дыҗеҗәажьуп гәатҗәажәпак.
Дузыркәацом уи ус аламала.
Агәатҗәажәпа җакалагь дышпәжәбеи!
Агәеилыҗҗа дыпсит зегь шигәалаз.

2007

АХАГА

Днеиуеит ақалақь иалоу ахага,
Даатгыло, иҗыло рлақта дынтапшуа.
Имамшәа шибо иахьала җырхага,
Иҗынеихоит дақәтәан аҗша.

Амахә иҗшәаны инталаз бҗыушәа,
Машәыршәа, ма ус игәапхан,
Ихәа-имхәа, уа акы итахушәа,
Дныфнахауеит иимбац ханк.

Акы инахоит, иаахоит, инахоит,
Излеибо ала, арака, иац еипш.

Акыркырхәа иахъейдтәалоу иччахуеит,
Афы еикәыртәоит, иаменгзо, азеипш.

«Шәеилахақәоума?» – днаразтаан дназлаҳаз,
Даахан даатәоит уи кәардәык.
Ирхәара рзымдыруа, рсасақәа рахан,
Иааңшуеит, ирбазшәа митәык.

Ҷаңхәа акыркырхәа иааччахуеит,
Атәыцак инкыл хәа идыркуеит,
Аха нақ иңырыргарц днахоит,
Игәағғы бааңсыла идиркуеит.

«Иабажәгеи, иабажәғғычи усгғы?..»
Дазтаауеит ибла иабаз.
Ибла иабаз рымоума уссгғы,
Иаңсоушәа икам абазк.

Иеилатәоуп урт злаҳаз иардагәан,
Иарлашәын – икоу рбазом.
Иара иахытыпу аракәым, аракәым,
Аха дгылангғы дцом.

Дырбеит урт ахага дқыачақьны,
Иртаххеит уи дықәла дкәашарц.
Ианиму, ирыман ак чақьны,
Иртахын арантә дадыргарц.

Еихало-еихытца, иәналон, иәнытцаун,
Ицон, иаауан шьоук арахь.
Иргәампхаз нақ агәыр еипш ддырзуан,
Азә дрыман иқәтқан акяхь.

Имтцарыжьуаз, дыпшын, пылгыдымызт,
Алақәа ирыртоз бафын.
Агәыхәыжә, иага ифартцаргғы дтәымызт,
Изныкәон драхәушәа, арахь дуафын.

«Шәеилагама?» – деиттааит ахага,
Аха ирмахаит уи, аф аст.
Уи акәхеит, ирмоурашәа ишыказ ңырхага,
Дыңшатлакәха ахан ду дыџнаст.

Ирбеит иаразнак ашәкәа ғыйкыязшәа,
Хыхь иказ цазшәа цаҕа.
Ахагагы, имтәыжәџақәа икыазшәа,
Дцеит ңыара наҕ дылтаҕа.

Амџақәа ирныпраа ицон «Мерседес»-қәак,
Атх иалан, ирбомызт ишшо.
Инеиуан ахацәа ғыхан иасеисқәа,
Рцәысырта ааныжыны, рцыхәа шытакшо.

«Җабаикәшәеи, – рхәон, – ауаџ ага,
Акы ааигмызт, җаццышәха җаигон...»
«Уйкәатц наҕ, дхагами, дхага...» –
Итахаәәҗа җа бжыкгы аагон.

2007

ХАҢАК

Иңхәыс дкаҳпуп. Ихәыцқәа бжысхьеит.
Иарах, икоу акгы мхәа,
Җамџадуқәа зегь дырнысхьеит.
Ңшыаала давоуп аңшаҳәа.

2007

***

Уи ауха иаазмыцәеит амшынгы,
Ибылган аҕәара уажәы-уажә ишаахоз,
Ргәы аатнарзызон иңшугы иңшымгы,
Иааилагьежьюан, ишәахха, ихәааха.

Ацслымз ықәнагеит, иазәзәеит ахаҳәқәа.
Ақәара иқәнажът иааган қыдқәакгы.
Ирызгәаазу иапыртцны иазхьаҳәқәаз,
Иаарнамтәит уаҳа акы атакгы.
Иаақәымтцзакәа игәрымуан уи шаанза,
Уара идыр, нас, иагәалаз абасгы.
Ашамтәзшәа схыпшыло исызхамтәз:
Ҷыртыс амамкәа ишьтан уи зынзагы.

Ихьыдыфршәа иқәиан, икараха ишьтан,
Сара сеипштәкьа –
амчқәа – зегь алзаа...

2007

ИУАСХӘАХЬАЗ ИНАЦЦАН ИУАСХӘО

3. К.

Иузышьтымхша шытухрашәа зубаз сыздыруам,
Иузгәамтоу уаагылазарггы уи ушатәз.
Тәашьа ма иқоума иналдан атцыруа.
Ағыара ухызарггы ауама назаза.

Иумоузшәа сықоуп уеахьаатцоукуа шәшьырак,
Иқамлазшәа уара узыхәа ма мөышак.
Абри адгьыл узықәхаз закәызеи ууазыруа,
Арахь ианухаштуа мышкызны ушыпсыша!

Уаагылар акәын уахьнеилак азәыхәа,
Уихьзар акәын хәышәтәырта итагәақуаз.
Угәы иналкьон хьаак ақатәыхәа,
Еидаран инықәхан уи уара уқәақәа.

Алада иқаз укараха ушашьтәз,
Ағада иқаз бжеихан ушахьымзоз.

Ухы ухаштуан, сашья, ухы ухаштуан,
Уаргәәтеиуа уаатәон уагьяхьзымцоз.
Зегь русқәа уара иануусха,
Зегь рхьяақәа уара ианухьяаха,
Акырцъара аңсҭазаара акырынтә уардысхьан,
Нкылашья змам цәқәырцәушәагь иуаахон.

Иҕаларыз, нас, маңзак уаахьатцыр,
Уңсы ааиҭоукыр уааины ҕәаракаҕе.
Адунеи ду акрахьуама хазыр,
Хара ҳакәым, сашья, хара ҳакәым,

Хаиха зылшозгьы мариала иланашьтит,
Ицеит уи, аңсҭазаара, ичалтны, ирхысны.
Уңсы ааивыган уаақәгылар ашта,
Ицарын наҕ аңтақәагь хытцны.

Имаңызма изиааиз, иазханеи иргылаз,
Ихәатәызгьы рацәан – ихәатәымыз.
Иҕамшәа убама адгьылаҕе цыла,
Уашшыртәгьы уабаҕаз,
– уеиқәшәан, уеикәатәымыз,

Аха иқәхама гәы цхафыр иамуа,
Инымтәаран иҕоу амҕа уанызшәа,
Издыруада уа, иара уи амҕаҕе,
Ушгылаз, иаразнак, мышкала уеиҕәызжәаз.

Ари адгьыл ханыҕам егьяхьуам,
Хара ҳада ажәәангьы бгашам.
Уи ус шакәу здыруа иирҳахуам,
Шьта сара араҕа исхәогьы башоуп.

Еиқәтамкәа инхеит анаҕа қьырмытқәак...
Иургылоз... уи ухаҭа иубаҕазу?

Сшыапы сықәнакыар алшоаап мыткәмак,
Ацъар еизаз срылахар шқазуеи!

2007

***

Цъара интэароуп амѡа узнылаз,
Ушьтнахыргы – нас интахап.
Указамызшәа, ункылаз
Уцагәышьоит, иарбан уаха!

Истахым ари сазхәыцыр,
Истахым зынза сашшыргы.
Аха учҳара уцәхыцдыр,
Икалоит угәы уцәшыргы.

Имачума уи еикәызжәо,
Аха сааиуан инеикәхәало,
Сцарызшәагь сыкан усшәа,
Избеит иахьа шыта сыбғало.

Исылшари, сымчқәа ныхцәоуп,
Сеыргәыгуа сааиуан баша.
Сыцсгәышьоаап – сгәы сыхьцәоит.
Дыкоу сеидроу сшәацыхәагьы зхәаша.

2007

***

Ҳазтоу ашоурагь ҳазгәәтм ахацәа,
Адәы ҳақәми зны-зынла ҳѡашьан.
Ацҳәыс лызхәыцрагь ҳаалнахуеит ацәа,
Калашья анаиуа измамгьы калашья.

Иаахгәалашәоит усқан, хәарада,
Ишҳаду ари адгьылаф уалқәак.

Амѡа х̣ақ̣әлазшәа шыжык апарад ахь,
Х̣наргоит ахәса х̣азатцәра х̣алган.

2007

***

Сыжәѡа х̣ыыржәоит исхынхалац,
Ианбашьтацѡ сызцацсыз?
Иах̣мышәазоз акы х̣алазт,
Иах̣хаңеит уи х̣шазыңшыз.

Цасу, қ̣абзу, ҕа х̣ыңҕеыгоу,
Ицаз аамта иацәынхоу,
Х̣ах̣зымхало х̣рак иаҕыгоуп,
Уи аҕыстаак игәрңхоуп.

Садырцалазеит исмышәо,
Рацәазакгы саамыргәамтц,
Сара атзамц салашьыхуп,
Иҕәҕахап х̣әа уи атзамц.

АНЦӘА ИХӘОЗАР

Еибашьра бааңсык х̣хаагеит, Анцәа ихәозар –
Икаларым х̣әа сыкоуп ҕа еибашьрак.
Анцәа ихәозар, – уқәгылан ухәхәозар,
Зыҕезырдагәо уаѡ д̣калом зынзак.

Анцәа ихәозар, иаагоу шыала иҕыхны,
Мариала, инагәтасны ирҕирым.
Ғәык тыргарым ара гәык таңҕеыхны,
Ирку аҕәра рымпыцкьаргы рурым.

Дҕеыжәырцарым, нас зышыкыл иангылан
Дҕеыжәызтаз ирыжәло агаза.
Аргама ихәатәу рхәарым ицәытцагылан,
Ацәыршаѡ рааигәа ддыргыларым зынза.

Анцәа ихәозар, идырхәап изхәаша
Иахьанзагы ихәамкәа ус инхаз.
Уаф дахыршыаауа икаларым Аиаша,
Дкарцарым уи нас-насгыы ҕас.

Анцәа ихәозар, аеыхацәа неицхыраан,
Ддыртәарым урт реилымга аханы.
Азы даларыжырым азы измыруа,
Тың дук зегь азыфрым еиханы.

Игәықәхаха ирылоу хьзыда-цәада
Иртарым, цыушът, усгыы ахьз-аңша.
Рхы иагырхан, ишаҕатәу даашаҕан,
Уацәтәи амш абрантәи иазыңшуа.

Тәа збаз тәа ихәхәеит хәа, ифашьан,
Рҕынархарым рыңсы рызмыртәуа.
Анцәа ихәозар, икалап уахьашшуа
Аҕычцәа ирго рмал ианатәнәтәуа.

Хахьырмаштыуа мчыла хцалагәышыап,
Идырны цқба хахьынтәаауа, хахьцо.
Анцәа ихәозар, халцлап хазларыжыуа
Цәҕаа дырны бзиа ҕазымцо...

Иааиуа амш саңымлашеи, сааҕыхар, –
Ари атцх саламзкәа исызшар.
Анцәа ихәозар, исоуп ҕакгы афыха,
Ифу иаңхьо, иадгыло дкалар.

2007

***

Аҕаҕын цыблаахеиңш дахькадыршәыз,
Дҕымцәаауа дыларшәуп асаба.

2007

ҒЫМТ

Рыштыбжь цэгъан урт, ажәа еимаркын,
Иахтәаз иамкит, еибаршын.
Ирзыштымхуаз иашак наргон,
Иара дкылатәан дыңшын.

Иара дрылатәан рыгәтәцәкьа.
Ицәгъароушәа ибан, аган
Иенәтәшәа, иалцуаз ацәгъа
Блатцыхәала дазыңшуан.

Амца ркын, итәон, игылон,
Ахацәа ашәыта рфәтәан.
Иара дрылазамкәа дрылан,
Иара дыказамкәа дтәан.

Дтәан, гәаҕ, игәы хытхытуа,
Урт анеилгақәа ашытахы,
Днеин шьоукы дырфәхәытхәытуан,
Иара убри азатәык гәаҕы.

Ғымт данылеит настәи имџа.
Иара уи акәын дызлаауаз.
Иалигазу? Уигы иман,
Иҕан ус дызхыңсаауаз.

Тыңын. Уи акыргы иңхамыз.
Иара изыхәан имыцхәын.
Имш рххамызт, итцх рххамызт,
Ғымтзакәа итың дахын.

Дыңсыхьшәашәаха даацәыртцлон,
Дафьтәкьоушәа акы дафын...
Шьоук неиуан ашта цәыртцәо,
Ирзафамкуа рағәра ркын.

2007

***

Ахагацәа иртәылоуп уи атәыла,
Амц иахьартаз Аиаша хәа хьзыс;
Днаган ау дкьаҕҕыгәза дахьдыргылаз,
Акьаҕ дауушәа ахьырбо зегь рыткыс.

Еилымгароуп иҕоу, уара, ахьырпар
Ахьрымоу шьоукы тәцәас иҕатцаны.
Изакә рыцхароузеи, мшәан, иахьырбогь
Агаза – дҕәышны, аҕәыш – дгазаны!

2007

АМАРДУАН

Сәеиуа, сәеиуа, сцон саҕалан
Ажәәан ахь игаз мардуанк.
Аҕта кәашкәа зны срынтәалан,
Зны сахьгылаз ахь саауан.

Уи мардуанын. Саҕагылан.
Саҕаҕшыхуан ҕада ханк.
Ҕхьаҕа сназгоз мчык сылан,
Сцон саҕалан амардуан.

Ғада иҕаз шьоук ааҕшыхуан,
Ирхәо рҕамшәо, исыцәшәашәа.
Ҕаҕа игылаз ҕаҕа исыхон,
Уахь уабацо хәа уҕыхәжәа.

Сара сымҕа сыхәнажәомызт,
Уимоу, дааразак сласын.
Ажәәан салан, аха сшәомызт,
Сгәы ааҕымкәеит аказын.

Ари иаргәаау, – цкьа уазхәыцла, –
Даеакы иаргәамтцу иҕшуаз, –

(Икамло ҳаа акрыкоу пхызла!)
Сыцәгъа изнаргахъан Ҳазшаз.

Амардуан сызтаз аасытхын,
Иқәымкысуа тақа дгылк.
Рацәак сыгмызт, нақ сынхытхъан,
Исзыпшуан арахъ шыоук гыл.

Иаалыркъаны пшацәгъак асхит,
Иаасыцрыхо, сгәаг акит.
Ахангъы сәапхъа иаагазҕеазхит,
Ашәқәагъ ныдхалан иакит.

Икахызма пхъақа ҕеишыа,
Лбаашъагъ ыказма тақа!
Цақантә, хыхынтә шыоук рееиҕша,
Акы акәын ирхәозгъы: «тапқа!»

Сзыхдыркъози, сахъагази.
Исзыпшызи ас санца,
Схахъы исзаамго, атрышә сасит,
Еилагеит ҳаа арт зынза.

Амардуан пхъақа снаҕаҕит,
Аха сәапхъа уи аанцәеит.
Иара убасқан аччабжь ааҕит,
Сахъылазгъы саахәхәацәеит.

Иччон цақантә ақырқырхәа,
Иччон сахъымҕазаз шыоук хыхъ.
Слымха италомызт урт ирхәоз,
Ирҕыцуазшәа збон акәыхъ.

Иччон ахацәа рсаса рахан,
Ахәса рыц хырцацаа иччон.
Сара ажәҕан салакнахан,
Сара сыңсахы еийкәыччон.

«Сыкоуп ара!» хәа дыхәхәахуеит,
Еилымгак давахан аатра.
Аброуп хәа иархәан уахьахәо,
Ицәырцәашәа дааиуеит ашьацра.

«Схатца дшәықәзит, сыжәбароуп!» –
Пцхәыск дрызнымкыло дрыжәлоит.
Хара дахтәын хәа Хапара,
Уи арахь дыфнарыжьлоит.

Чкәынак дрыцуп ахәыс еипш,
Иртоит уажәы-уажә апырча.
Дцарц итахуп днарапысуа,
Деадхәысуп – макьана ирыздырзом...

Абартқәа баны иучхарцаз,
Иумазар акәзаап ҟ-гәыкгы.
Шәара сышәтәуп хәа, – дыцхарцан, –
Дхынхәит арахь хыркәыкәыкгы.

Анцәа ицьшьоуп,
Сара азәгы ситәзам –
Сара стәзам!..

2007

***

Иага ссир сара сацхьақа ицәырцып,
Ишниуа, аамта аахәып иагарыла.
Иага дырзып нас, иага дырзып,
Икамзышәа сызлияаз атәылаф.

Иуурызеи, итахаз итахаз ауп.
Ицазгы цеит, иузынклыом.
Сыбла ихгылоу сышьтахьқа инхаз ауп, –
Иаины уажә сацхьақа игыло.

2007

***

Хәнеилытдыз уи уажәоума –
Хәиңдырнагеит аамтақ.
Уажәа сара сзы иажәоума,
Слымха итәләшәм утақ.

Снеиуам, сыказам учараҕ,
Угылам уаины сыңсраҕы.
Ашта икәзаргы иҳәмаруа,
Ублаҕ иааиуам сара сөы.

Ублаҕ иааиуам хан хытәцараз
Исыргылаз сара ҕыц...
Сара исхара, уара иухара,
Хәиңәызит хара, хәиңәыз.

Сағызтаауам, мшәән, уабаҕоу,
Уамазәмеи Нхыт, Аахыт?!
Арахь, иаха усхаҕаҕуан,
Уҕежьуа уалахын сыңхыз.

2007

ААМТА АНҢЕИМХА...

Аамта дөыжәнаҕар алшоит аеҕаза.
Аңхьахә агарагы иартөм аеыө.
Ахы ихы шытыхзаны дтәзаап,
Уаөы итахымкәа иаақәхар ахшыө.

Ауаа бааңсқәа раамта аныбзиоу
Ахөахаха иртөма аҕәыш.
Уи дызлабзиоу, уи дышуаөқьиоу
Уазхәода, ихәгы лаҕәышт.

Ацәҕа ирцәагозар – аамтагы ҕеизам,
Икамлашәә убоит уара ҕеи.

Изеигзаша ықәыргоит, иеигзом.
Азыхәашь аҕеахәа ихееит.

Ащыза уиркыало, агыла урщашьо,
Данаагыла атынха днаскыаны,
Уатә ианаашогь ееирак калашам,
Аамта ееим, иееитәкыам, цаны.

Иларгашам итақь данщарго,
Ищаргаз данаакәтәо уа дмыкәшәатәха,
Еишьталан иаиуа ахтыскәа уеиларгап,
Ухы дыкәхарц иҕааихап уаға.

Аамта иалазуа иалазша ракәзам,
Уи анееимха – изыреиуа дагоит.
Утахызар унеины ухы ақәца, –
Аиаша алу иахажьны ирлагоит.

Ахы ианщахаша здыруада иргәаку,
Иңсымкәа-ибзамкәа иаиуа, ихәыржәаз.
Аамта ееим хәа уазхәогь дабакоу,
Рыгәкәа рымкыан иахьцаз – иахьдыршәаз.

Адгьыл атдыхәан, сааигәарагы акәзааит,
Аамта анееим – ееик уахауам.
Аамта анееим уиашара уакәзааит,
Амц уанацца – уагоит иахьакәзам.

Аамта анееимха – угәытракәа ныхуа
Ушнеиуа, урт акакала интәап.
Зны унзырхаз, иахьанза узыкәгәыгуаз
Даакылсны дааулгап – мышкала ухиртәап!

2007

АХӘТӘХАМЦА

Згәы иахәо кастцо дкаларыма?
Гәрагас сара акырцъара сшьам.
Схәатәхамцдоуп – сахьыргара рымам,
Сычуроуп – макъана сыбжьам.

Макъанагь закәыхзеи, сажәупеи,
Сжакъа кәашза ишлахьеит.
Скьафгы еилыграа исшәупеи,
Уиггы акырза ихахьеит.

Сызмыфит алада анырхәа,
Срыламызт афада ицоз.
Сымшәеит ашәкәа сцәакыр хәа,
Сырцәымшәеит ифны исыхъзоз.

Исышьтан, зны сапхьақа игылан,
Ицон, сахьцалакгы исыхъзон.
Сыфны схала саахылон,
Срыцәцон – сара скәаратцон.

Зныкгы сымцеит иахьцатәымыз,
Ихәатәымыз зныкгы исымхәеит.
Ус ртаххазарггы – стәымызт.
Сахьыргаз ааныжьны схынхәеит.

Сыфүеит сара стәала – сарымоуп,
Сшәап сара ма сыпхашьяп!
Схәатәхамцдоуп – сахьыргара рымам,
Сычуроуп – макъана сыбжьам.

2007

ЗЫҖРЫЗТАЗ

Реанрыртоз сырзымгазт, сыкәхазшәа ацәхәыра,
Ацша аасыцрыхо, саагылеит хазы.

Дгьылбжъаха саақәхейт, азыхәашьқәа ирыруз
Саарылган, ҕымт, иааивыган сыҕсы.

Сқәыпшын усқан, мариала рҕанрыртоз,
Еилкаашьа анысзамтоз ссөйза идырбаз.
Сыҕсы тастарц саҕын сара аҕсыртаҕ,
Ианысзалымгоз ақәңара абазк.

Инеины италон ирахаз асаса,
Иатшәон изтыцран иҕам шьапык,
Аха рхы иаазамыхәзәйт уаха,
Инҕеибагәаг ицеит урт хаҕык.

Иаауан урт уахьынтә, ссөйзагьы дрыцны,
Блатыхәала инхаз иахзыпшуа.
Инаргозшәа уархәон усқәак рҕыцны,
Ицәгьан рлакта, игәгәан рхыпша.

Рҕанрыртоз аарлаҳәа амҕа ианылаз,
Ианифа, ианижә, дантәы, даныпха,
Мшаҕы кәтагьк икызшәа.
дычча-ччо дуҕылон,
Днауаҕсыр – акала иеиғмызт уаға.

Мариала зыҕерызтаз мариала еидкылан,
Иахьыртахыз иажәтцан – иргылан, иртәан.
Ажәырт бааҕс иахо абнара илан,
Зных апкараҳәаг иеыжәлан иаауан...

Сааины сыҕазаргь сеидроу сыҕсыртаҕ,
Исзыруа здыруада ахахә еипш сзынпаз.
Аха усгьы срылам зыҕерызтаз, –
Сиеигәыргьо сгылоуп ари амшгьы сзырбаз.

2007

АМҘА ИАРКАРАЗ

Сыткъеит, сытцеит акырцьара амѡан,
Снеиуан нышѡашъа змамыз сзанымшѡо.
Иасыруеит хѡа сафыхын иахъамуагъ.
Иахъырбоз сара ари адгъыл санымшѡа.

Иѡам хѡакоуп хѡа сѡацхъа иаацѡырцуан,
Иалаѡоушѡа рхѡон урт излаѡам.
Реабааѡа ирыѡѡтѡан, аштѡаѡа цѡырцѡан,
Еилауѡтыруа иаагылон абраѡа.

Иара абра ахыдара аѡыжѡара анамаз,
Хѡаблаѡаѡа тѡбахуа аѡынза хѡиѡыхон.
Ишѡаѡоз аамѡа сызнымкыло саман,
Адунеигъы сыриашарц сафыхын...

Акымзараѡ ыѡам иахъала сзыргѡаауа,
Снеиуеит сшѡо, сымгылар хѡа скахар:
Сара абри адгъыл уаѡа саѡаауам,
Сара абри ажѡѡан сѡѡаѡшуам уаѡа!

2007

***

Дгѡастеит азѡы дысѡѡазшѡа, дысжъызшѡа,
Исѡѡызны иѡаз азѡ иаѡѡны дсыѡшаахт.
Схаѡа уаѡа инасгѡыдѡан сыршъызшѡа.
Салаѡшуа стѡами хлымзаахк.

Амышъѡа аанагоит арахъ хѡтелевизор,
Адиѡторгъы убас ажѡѡѡак лѡышѡшѡоит,
Иѡѡу зегъ хѡазар, иѡѡу зегъ ѡызар...
Сахъѡѡу схы еилаѡсар хѡа саашѡоит.

2007

АНЫШЬ НАСКЬОИТ...

Снышь наскьоит амшын ихыхэхәала,
Иахьааха нахьхьи сҕәара сахьанҗаз,
Дааныжьны снейеуит – сабацо сьбналан? –
Схы сцәымғызтәыз, зны бзиа исзырбаз.

Сызхьынхало акгы ыҕазам уаха,
Сеаларҗс саатәоит сара мшык.
Иҕалом ак сыхьыр, сацәкахар,
Снацәхызла сцаргы уи мшынк.

Сбаҕаза адгьыл сықәгылоуп уаҕа,
Избом инасыцйууаа зны ицарашә.
Иҕоу саргәаҕуам, иаиуа саргәаҕуам.
Адунеи ду җшзоуп уамашә.

Сабанзацо уи амш сахьынхалан, –
Сеитанҕьарыма зны сахьанҗаз?
Снышь наскьоит амшын ихыхэхәала,
Уи дааныжьны... схы бзиа исзырбаз.

2007

***

Аетцәақәа җалоит ажәфан икьдшәан.
Абна тоурақәа цәхәыран иааҗшуеит.
Ршьамхқәа рыцзаауеит ахрақәа кьдшәан,
Абаагәарақәа аамҗа риааит – иархәашеит.

Рхьышьҗра рыҗсахит азиясқәа шнейуаз,
Аҕәара иаақәхеит урт ааҕкәкәан.
Адгьыл иқәуп җакар бааҗск җеиҗеиуа,
Исабаха игьлоит ахахәқәа рлаган.

Аамҗа зышхәас ханамоу, ханажәуа,
Ицазгы җеит, аха иаазгы анажәуа,

Икоуп, ишгац игоит ҳара ҳажәа –
Ҳақсшәа – ҳақсы җанатаргыы ауашәа.

2007

АХРАҚӘА РЫМҶАН

Қәацәкгыы сыргылеит ахрақәа рымҗан,
Арахъ санааскыа исцәызшазгыы сцәызуа.
Еикәыстцеит абрақа аарлаҳәа сымца,
Азынха ахыта сцәа сҗанарзызон.

Ашьха уарбақәа алазсон ажәван,
Арқаш абжыы тахәачеза иаауан.
Аамта иахылцуаз алқақ баақс сашәын,
Сҗысны саауан сара гәақак.

Сагъаашытахеит арҗ ахрақәа рымҗан,
Сымчыдаха, сақхыақа сзымцо.
Сгәы ансымкыа, схы санахыымза,
Ишыцәара иагыыцәашан сымца.

Аха ахрақәа гылеит баагәаран.
Акгыы смыхыырц, саатқакны рыжәаа.
Исықәымхарц исықсаха еидарак,
Алақта аархаауан сыжәван.

Агәы аарқшааит иныжыны сахыымцаз,
Қхарак снаҗон адгыл сзықәгылаз.
Амра саңылон сыхрақәа рымҗан,
Ақсрагыы сара арақа саңылон.

2007

***

Зегъ изеипшны адәы дықәуп
Агәатцәажәпа – уқсы, унха.

Уи дахьыҕамгы абыкәү,
Дрылоуп ууа, уҕынха.

Иҕыргәапшәа, иҕырҕеишәа,
Ихы ауаарашәа имбазо,
Дуцахатәоит дааины аишәа,
Иҕыркәышуа, иҕыргазо.

Зегь изеипшны, итцакыдан,
Ажәақәакгы ихәоит убас,
Иеипшу уиқәымшәац ақытан,
Дшаңсамгы убоит абазк.

Дманшәалахагәышьяр, нышьла
Амшын дхылоит днауңырц.
Дцоит амҕаду уаныжылан,
Арахь уаха дымхынхәырц.

Даарылымзааит уаха ажәлар
Зегь ззеипшу уи, сашья...
Унеила, унеила, агәатҕәажәпа,
Уара уашьрым сара сызшыа.

2007

ИКНЫРХЫЗ АСАРКЫАЛ

Уаҕы издыруам уи ахьыргаз,
Зны икнырхыз асаркыал.
Инхейт ус изцаара дырган,
Аамта иаман наҕ иантал.

Абжыы гомызт иара уаха,
Абзгы аҕыхны иртәахын.
Ахатыңан даҕаак кнахан
Ааигәазны, уахь сыңшын.

Ицаз аамта шыта акгы аџуам
Шырхэоз, уи Иахья иаџшуп.
Харазантэ макъанагъ иааџуа
Икнырхыз асаркьал иабжьуп.

2007

***

Сналаџшит ус, сышнеиуаз, саатгылан,
Аџстазаара аџэхэyreиџш иџыкка.
Сџажэкуеит, арахь уаџ дыџам исџыло,
Уара идыр, нас, жэларык ахьага.

Сабаџо, саџхьяџа инымтџэо сакароуп,
Сышџажэкуа, абраџа сышгылоугы сгэыџп.
Аха сымџа аханынзагъ сагароуп
Аџслымзраџе, аџэхэyreаџе, исыџшааз зыхьк.

2007

СГЭЫ КЫЛЖЭАН СЫШЫџОУП

Сгэы кылжэан сышыџоуп. Исџахысыз
Дааугара уџоуп – дыбналт.
Дџэыџдалеит иџэџцаны хызак,
Дхэыџдалеит дааины уархалк.

Иџаџџкьан ишыџталаз дарбан, –
Амџаџэа ирну иџшаауа?
Машэыршэа азэы дибар ма
Бнакы дылџья дшаауа!

Уаџа! Дызит ахатџа,
Дхылџа-џсылџоуп – дкабеит.
Ишыџыџуам усгы, дабаџеи?
Ишыџанџэеит баша – дрымбеит.

Сгәы кылжәан сышьтоуп. Афрысрытә,
Аганаф игылоу шәкы рхәоит.
Дырдыруеит урт исфәхысыз,
Пҗәыскгы артәаа дыхәхәоит.

Уи лмыткәма далоуп сызқәызыз,
Хьзыкгы лхәоит-илхәәзом.
Хатцак, зычхара хытцыз,
Дәагылан... дахьцашаггы дцом.

Сгәы кылжәан сышьтоуп. Игәжәәжәоит.
Изгада, мшәа, исытцааны сөы?..
Абар уи дгылан дахьцәәжәо,
Ажәа анирта аңсрафы!

2007

***

Сыуацәа еизызган, сөызцәа саарыцхьан,
Исыкәагга урт аасыртәан,
Ифым ажәеинраалақәак срыцхьон,
Ихәам ажәала исыртәуан.

Ирбон – гәалақәак срытцан,
Хьақәак сыцрыхон цәгәшәа.
Сәагылар – ирбозушь? – сырцәызуан,
Иказу сцар саауашәа.

Ирахәзи ара ирмахәзи
Ириҗозшәа сшыказ хәсаб,
Сацхьа итәаз даафәрхасит, –
Ацәа дакызар калап.

Ахәхәабжь иахәхызшәа, сыуак
Дәацкьан, уа днадыртәеит.
Сдәықәлеит иказ сахыууан,
Фәха-фымтрак сартәеит.

Ашә ахь дыңшуазаарын сфызак,
Днатцкьеит дгыланы лак.
Ифымшәә икоуггы фызаап, –
Ифасызшәә збеит сцәахәақәак.

Дцеит уи дахымаара, днылаз:
Сажәа ауцәахатцәкьоу, – дыбналт.
Даагәамтцит ашьтахьшәа игылаз:
– Шьта иахшәыркында какалк!

2007

***

Исцәынтцәо сымшқәа ирылахаз гәықәхак
Сыбла даахытцуам дыңнышха.
Дысхыччозар акәхап сахьгылоу исыгхан,
Иф хәа афәаирхеит ишәхагь.

Сара сгылоуп сахьгылац сеицъыпза.
Иабастаху истахым ишәха!
Симтакәашарцгы адгьыл ду сықәзам,
Ажәфәан салартцозаргь сыццышәха!

2007

НЫШӘЫНТРАК САХЬААХАГЫЛАЗ

«Сыччапшь сфықәба ицон, схы сґтахымкәә
Сышнеиуаз исықәхаз ацәа хаа салтцуан.
Адунеи ду салапшуан
рацәак агәра сзымго,
Иара убри азақәхап сагьзалзааз.

Уара уеипштәкьа амш фыц саңылон.
Сара снафс дачеак ыґамшәа уаха...

Ашыра анытцхьеит хахэык схадыргылан,
Снышэынтра шытами итахан.

Сышпаказ, санбаказ, сахыыказ абыкәу?
Гәырз-шашәз сшызра санбази?
Адгыл иахаштит схагаха сшыкәыз,
Саагәытцакны сатәахт назаза...»

2007

***

Кәымпыл сара дысшызоуп, аха аиаша
Сымхәар ауам, уи иаха имаха:
Ихазы дыбзиоуп, са сзы дбашоуп.
Ацәа стахуп хәа, дыкәтәоуп алаха.

2007

***

Арака ижугы дацәахит аамта.
Уи сахыизхәыцуа игъежьюеит сыблахац.
Хышә шыкәса амра шкыду изгәамтац,
Хышә шыкәса амза шгыло имбазац.

Арантә избоит баагы цсгы еишьтоушәа,
Ирхаштны ишыцсыша, иуаарамшәа адунеи.
Дәәа хышә шыкәса рацхәака ишьтоушәа,
Еибаргәәкуа икәлан иаауеит.

Иаауеит амра аташәамта изахыымзо,
Ацх ирнатошәа амш ирцәагаз.
Ах, шака бжьюзеи уатәынза,
Дарбанушь уанзагь инеиуа, аф аст!

2007

***

Иааизхьапшит дызлиааз данрылзаа.
Дшаҭахытҕҕьаз рбеит уи Апсны.
Дҕаларызмашь уи иеиҕшу дырхылтџуа.
Аха, дабаҕаз, днаргон... дыҕсны.

2007

СЫНХАРҒЫ СЫҔСЫРҒЫ

Зегь акакәшәа сынхарҕы сыҕсырҕы,
Ссарҕы, сықәлан саарҕы ауашәа,
Рыгәхьаа скымшәа сџызаҕы сдырҕы.
Адәы саакәгылт ҕенак уамашәа.

Ажәџан ахь иҕаз сцәалазит ажәџан,
Адгылаҕ иҕаз гылеит иаахәны:
Идәықәлеит аҕша иаманы сажәа,
Сара ара санаатәа слахәны.

Акҕы сзаламкәа збеит зегьы змажьыз
Адунеи ду – самҕәытцшәан саауа.
Исызгәаҭозма арантә сара исқәашьыз,
Унхарҕы ахьауа, уҕсырҕы ахьауа.

Убасҕан ауп сынхарҕы сыҕсырҕы
Ауашәа анызбазҕы ҕенак.
Җазшаз снеигон азыхәашьқәа срырган,
Иаҕыҕалон арантә сахьцалак.

«Җақы уашьҕамлан, – ааџуан, – ухада!
Ухы затҕык уаиааи, еиқәырха!..»
Аха сымала стәазма, сҕынхадан,
Сөы-ццышә ааныскылт, аҕәра аҕархха.

Снарызхәыцит сышьҕахьҕа инсыжьуаз,
Снарзгәаҕит саҕхьаҕа иҕшыз.

Уртҕы егыртҕы зны ирыхъзатәгәышъан,
Амѡа снықәлар акәын сышшыз.

Сцон сара нас аанѡасрада сықәлан,
Сымѡа ианаҳалоз сымамкәа усс.
Анышә сеитарц дсышьтазан сықәлак.
Игәгы аангылт уи сышьта дышхыз.

Иааиуан еилшәа рымамкәа сырғы –
Схәыцшъа зхәыцшъаз, сымѡа зымѡаз.
Пҳъа сцалароуп сынхарғы сыңсырғы,
Изѡыз пжәаны икасыжъуаз, сыѡуаз.

Азиас аангылом урғы узмырғы,
Уагарғы унхарғы, уазнеила азнырцә!
Сыңсытәкъаз цыыршьоит сынкахан сыңсырғы,
Сыкоу цыыршьоит снантиалар скәадыр.

Сара стәалоуп сышнеиуа зегь дырны,
Акғы сзымдырзо, сѡашъо, сеикәшо.
Амѡа сықәуп, сынхарғы сыңсырғы
Саамѡахыцуеит арахь уатә аншо.

Сынхарғы сыңсырғы,
Сынхарғы сыңсырғы...

2007

***

Амш еитасып атх еимаҳап,
Амра гылап, амза пхап;
Икарыжып ирмыхәо уаҳа,
Акы рзымхап, ак рызхап.

Ирыцәталаз алкәа илеилап,
Иааныркылап изыхъзо...

Аңстазаара аеарееилап.
Даргәәтеилап иацны ицо.

Иумбара акрыкоу насггы,
Акрыкоу нас иумаҳара!
Зцаароуп арахь сеилазырхазггы:
Ҳара ҳабақало, ҳара?!

2007

ИНСЫЖЬУА РАХЬ

Саха шәыман збомызт саныказ,
Исмоуит шәара шәахагь зынза.
Егькамлазшәа шәхынхәы иахьа афныка,
Саха шәызтада, шәымфала шәца.
Ус мацароуп аамтаггы шеикәшо:
Азәы ара дынхоит, ҕазәы дцоит.
Икоу сашәхәап мышкызны ханеикәшәо,
Арака ҳаихьымзаст, уака ҳаихьзоит.

2007

***

Дзыфнатәоу иара имыргылеит,
Дызлачо иара имырҳаит.
Иузеитеихәало дааупылар,
Иара итәым, цьара иаҳаит.

Ипыхьашәо акы нижьуам,
Дыкьуа дрыцоуп аҕадхәыс.
Иаххәом, аха дитәзагәышьам...
Дитәзагәышьам иара ипхәыс!

2007

АЗӘЫ ЛЗЫ

Гәамуп уи даагылазаргъы илшо.
Дыхжәоуп. Дҕаастоуп. Ус дишеит Анцәа.
Дрыцалан афныҕа иналгар лылшоит,
Илтәху зегь ылган ахәынцәа.

2007

СГӘЫЛАК

Адәы дықәуп уи еикәа уаарала,
Иртәз игоит. Ирымтәз изап.
Дааит аранза иабхәа ицхыраарала,
Наҕгъы ианхәа лдырцәа рыла дцап.

***

Срылахеит цсы қымқымқәак,
Мцарсцәа гәықәхақәак, гәыхәқәак.
Дара рнафс акгы сҕахымкәа
Рбоит сахьааилак, сахьцалак.

Цьара иҕалан, цьара иҕысны,
Акы ргоит икәалааха.
Адәышкәағьаз иқәмацәысны,
Ицоит Аҕәаҕа еиха.

Аҕәа иҕоу ахыы ҕагәышьаз,
Сара исзалам цьаргъы абазк.
Иуаарамкәа сеикәа сышьаз,
Еицаҕьангъы схылҕа схаз.

2007

***

Дтәан иимдыршаз дырцәан,
Имаҳашаз иаҳаны.

Иртихын ипырцыр дырцаан,
Даарыдхалар дѣаханы.
Дахьрылахаз даргәәтеиуа
Дыпшын краамта дхахәханы.
Ихала днеиуан нас дгәәтеиуа,
Иимхәашазгы хәаны.

2007

ТӘЫК

Адәы дшықәыз дхәымпырцызуа,
Дхышыьарххо, даныртәыртә,
Днарышьтәлеит дхысхысуа,
Иеы инақәцан икәадыр.

Икарахан насшәа иеабаагь,
Инықәйтцеит дасны дәык.
Дрываџуа иргылон сабак –
Дшубац, дышуахац еипш тәык.

Амџақәа дырныст дышѣажәкуаз,
Дагынаржәлақәеит, дбыбын.
Данырпырыгоз, аатәажәк еипш,
Дақәжыын рышьтахьҕа уардынк.

2007

***

Апсшьартаѣ инкыдылтцеит икарахаз анык:
«Хшыцаара ҳацааанза ҳацаап даҕазнык!»

2007

***

Саргәаҕуеит, сарцыхцыхуеит – сманшәалам –
Исгәйднатцоит зны-зынла ашәақь,

Леуарса Кэытцниа изымфыз жэеинраалак,
Леуарса Кэытцниа изымхээз ажээк.

Белосток аума, иихьчо хэаами,
Дыкэнакны дгылоуп арака идца.
Арахь апоет иихэаша хэаеи,
Дзызкугы датэмеи зынза.

Ицсы ааитеикырц дцоит аказармахь,
Ифынеихоит уака икбаад ак антцо.
«Аргъа!» анырхэа иакэуршэап арма,
Уус уанахьымзо абас, уанахьзо.

«Дхаланагалазар акэхап еикфымшээк.
Акбаад дузафыргом...» – Иахбаатээз иашшуеит
Избаз уи арака зынза датахымшэа.
Иаха иршеит уи, иацухагь иршеит.

«Уахзапхьа», – анырхэа, даагэырфьеит, иаразнак
Дфагылеит, дааимхэеит, иеирфееит.
Иапхьа еилакь ауаа тэтцэфьазшэа ибазма,
Иажэакэа рфашха, ихычэа икатэеит.

«Акы ыкоуп арака», – ихэахит даарылапш,
Иауан-иашэан иахээз аазмахаз
Дгылан Леуарса, цагьа, дышгылац,
Адунеи зегь дамоушэа ахас.

Уи дзахысуа дыканда ашэала!..
Саргэафьеит, саргэафьеит сара сахьцалак
Леуарса Кэытцниа изымфыз жэеинраалак,
Леуарса Кэытцниа изымхээз ажээк.

2007

***

Иңсы штамгы Мандельштам,
Агәра хзымгеит иңсы штам.
Иахъанзагы баша иңшу
Ирзыңшаауам уи дахъжу.

Дызцазеи, мшәан, нас дынкылаз
Збаҥа хаккала идыргылаз?!

2007

НАРҢААА

Снарылагылт ус сышнеиуаз Нарҗаа...
Царамш цаны, ашкол аҕнытә иаауан.
Азәы ишәҕәы ицәықәхазаап апарта,
«Уатцәы саар изгап» хәа уахауан.

«Ухынхәы, уара, ухынхәы!» – ихәахуан
Аңхәа игылаз ишыҕахьҕа даахьаңш.
Ашәҕәы нзыжьыз ахьырхьыр дыччахуан,
Ихәарызшәәа «шәҕәыдагы ус, иахьак...»

«Нарт дабацеи, нарт ахага?!» – ҕыртуан,
Дагыхагазшәа збахит уи иаха
Аанда дхыцны, дназазшәа аңшыртаҕе,
Дкәаѡза дыкәтәан аҕылацәа рлаха.

Ацәатцла рбан, лапҕақәакгы дыршәуан,
Ршәырақәа нкажьны кыргы ихәмарт.
Иасуан амѡа иахьаныз урт аршәаа,
Нарт дыѡуа дишьтан даҕеа Нарҗк.

Абар, дара, иахьаацәырцыз Нарҗаа:
Даҕеазәгы даарылагылт Нарт захьзыз.
Ихамамзаап, схәыцуан сара, шәарҗа,
Снарыцлар урт саргы азәыс.

Нартәа дукәа, ҳа ҳазхылтыз Нартәа!
Шәыхъз сыцны сара акы сацәшәом,
Аха исмоуа саакәзырхаз ахгартә:
Нартәа азәы ңсышәак ааиңшәом!

2007

***

Шәара шәеидызкылаз ҳара ҳаиңдырнагеит,
Шәара шәышьтызхуаз хланты хтанатон,
Ҳара ҳзаазыркәрылаз шәара шәырнагеит,
Ҳаңсы тызхуаз шәыңсы танатон.

Ҳара ҳзыртәуаз шәара шәамыртәуеит.
Ҳзырччоз шәамырччеит, шәахъымзеит ҳзыхъоз.
Ашәа анаххәо аатраңны шәуеит,
Шәхашьташәа шәааиуан, шәзымцеит ҳахъцоз.

Ҳаңамкәа аныжәба, шәыңан шәаацәыртцуан,
Иаххәаз неиңахәо шәа шәтәала, иаархәны.
Ҳаншәышьтаз иаразнак шәышьтақәа шәырзуан,
Мцакы шәыңәабылгьон, ҳанаатәаз ҳлаҳәны.

Иаххәо шәлымҳа иаатамлазеит ңеила,
Ҳаибамкит бызшәала – иаххәо еиқәшәом.
Шәазатцаауеи, нас, иаҳзеилам заҳзеилам.
Шәгәы зыңнажәо уи, шәхы зыңнажәо?

2007

ДАҶА ЗЦААРАҚӘАК

Зегъ зцәызыз ишңарбо зегъ зтәызтәыз?
Ишңақоу имчыдаҳаз – зегъ зымчыз?
Иабацо ирхысыз зны изхыстәыз,
Ифахома иажәызгъы ишхәычыз?

‘Еа цәыртшыак рымоу игәымхаха ицәыртцыз?
Зцәа зхырхыз ихоума ‘еа цәак?
‘Еазәы изы ирҗахума азәы ицәырзас,
Уи зеггы лҗажьны аатцәак?

Дхатцоума, пҗәыс маҗәа ишәымкәа,
Лышьхәа иаазатцымцуа пҗәыск?
Ихы ибома зынзаскгы дажәымкәа,
Дажәны шыоуки ирырҗахыз хыс?

Бзиа изырхәо җәара ишәаҗахьоума
Ауаа ирылцны ирылам ауаа?
Зхы здыруа азәыр шәиниахьоума,
Дгьыл кәымпыл иакәшан иаауа?

2007

***

Сгәырҗьон схәычушәа: ҳақәсит ацәхәыра,
Җшааиуаз, ҳашьҗахьҗа аҗслымз-ца ааныжьын!
Шьҗа – җсеивгаран, шьҗазыхәа – кашырран,
Нахьхы сара сзыхәа изыхгылазггы нышьын.

Амшын сынхылон, аҗахызарггы схызлааит,
Сшаҗьо ацәқәырҗ хагақәа срылаз!
Схәыцрақәа срыман инеилааит, иагьхыцлааит,
Ицарым сара сгәыграк заақәрыла.

Сышгәыгуаз, сышнеиуаз, амшын дуггы сырит,
Снаҗьейт скараха акырггы җәарала;
Сапҗхә бна тоурак шышьҗазггы здырит,
Илстәны исыман, саашәарггы, са схала.

Амза исхагылаз амҗа снарбама,
Сгәы иҗаҗҗама мамзарггы шәахәак,
Аха асаркьалыбжь ааҗуан уахәамак,
Ибжьамшәагь сыҗан шьҗа уанза уамак.

Субар сузымдыруа, сжыакықәа еималан,
Абна тоура саалцит шыжык.
Саауазшәа рбеит шыок ҫыарантәи сыбналан,
Исыҫхейт, ысыхейт иаразнакгы бжык.

Сгылан снейн сара нас ауахәамаҫ,
Сгәи рахатхашәа, сиашьапкуа Анцәа.
Ажәџан ихалон дунеиладшак саман,
Амџа сизнызгы абраҫа иныртәан.

Сгәйргъон: иааигәара сыҫан аргам
Уи, зегь Ҳазшаз, зегь зымчыз.
Издыруан агәйразра хәаа ҫара ишаман,
Сеиҫәишла сышгылаз, арахь сышхәиҫыз.

Срыҫшаант сара агәйр еиҫш сырцәизын
(Исхадырсызшәа рбон шыок аҫар),
Ҳазшаз ситәын, сахьнеилакгы дсыцын,
Иҫалозма снаиҫыршәангы сҫар!

2007

***

Адуinei хазына – адуinei гәйпжәага, –
Сзыргәйргъаз, сзыргәиҫыз, сызжъаз,
Ихәа, нас, иустаран иҫоузеи шәагас,
Унахәуазар, уаахәуазар абас?!

Сышьтухуан, сҳараукуан усыҫас,
Саагылазшәа збеит сдоуханы,
Ицқан, иҫшзан зны алакыҫа,
Иладшон уи ажәџан сханы;

Уи ажәџан, сара сизлакнахаз,
Сыҫсаатәны уа схы насзырбаз
Самҫәйтшәан ахахә еиҫш санкаҳа,
Саҫсамызшәа сыҫан абазк.

Сымтэыжэақаа птэоу, ирқэыдызу,
Аамта еикәшара сашьуа
Анызба, исхаштуа исусу,
Сылапшуан сытқаа ашьа.

Аамта сашатар – сашатап,
Ишнеиуа, сагозар – сагап.
Ирцэыскуеит, – ус акэын иахьадагь, –
Мап зыцэктэу зеггы мап.

Сымта аныркуа рэаныжылан,
Цасхэа шыамхылагь санысп.
Акгы ыкам арака сынзыжьюа,
Ацтазаара мап анацэыск.

2007

***

Днықәхан дыцэоит ахырхырхэа,
Имазамкэа хьаа, гэырфа.
Даргәатеиуам ауаа изырхэо,
Қьаад ианырцоггы иоуа.

Ус имазам изашшуеи
Дазтахьоуи нақ ақша.
Дыцэоуп, дыцэоуп, дмыцәазашеи,
Дмыцәазашеи уи дмаапшуа!

2007

***

Сышьтахь уаф дыкам,
сапхьа уаф дгылам.
Ихызжәарц сафыхуп абаа.
Шыыжык пшахәак сызхыцтран санылан,
Иаапшны сьаршьон ауаа.

Сымтаа-сымтшаа
сырташылалон гөашәкәак,
Исырҗыхаз еишәталан иаауан.
Даргы саргы
икәхәа икаҳажьуан қыдбажәкәак,
Акырцх анлеиуа ма асы анауа.

Харабҗара ицеит идырҗашьаз,
Иеиехьинтәалазгы неиуеит хазы.
Арахь еибархәхәо зәаазхаз аиашаз
Гәаҗак иҗоуп рхазы.

Аилаҗеилас иалыргоҗ маҗым
Инасыгәтасны сапхьаҗа ицаз.
Урт ахыбжа ыртап, итхаҗьып,
Имҗаҗазақәаҗ ирфап изыхьзас.

Сара сабаҗоу? Сара,сара ахага,
Сгәы зхым дыстахым хәа саатәеит.
Иаазгаз сырҗырхагоуп,
ицаз сырҗырхагоуп,
Схагаха салоуп дунеик.

Срымпытҗьан,
сыҗеураха архақәа срықәуп.
Сшәарыцо хәлаанза ашьха саҗоуп.
Сажәит сышнеиуаз, –
саауеиҗьтеигь анбыкәу! –
Саатгылан, саахәыцын,
зегь реихагы сҗоуп!

Исымамзаргы исымамыз җыла,
Сҗьаршьозарҗ сҗьаршьоз ауаа.
Сышьтахь уаҗ дыҗам,
сапхьа уаҗ дгылам,
Ихызжәарц саҗыхуп абаа.

2007

АТЦХ ИАЛОУ

Атцх далоуп амш иаргәашаз.
Дыцәар шпеитахыз дынтахан,
Аха хтысқәак ддырпашашон,
Урт ааипырымшәазат уаха.

Дзыцәцаз ааины иааиҕагылон,
Имаҳашаз идырҳахуан.
Амџа иртөзшәа зегьрыла
Даанкыланы... дыршьаҳахуан.

Ипхызушәа иагьпхызымзт,
Илабҕабоушәа илабҕабамызт.
Дыбжъадырзуан, аха дызмызт.
Дхаҕәза иуада дыџнатәамыз.

Днацәхасны ашә шыапыла,
Дақәгылеит дааины абартца.
Аштаҕ ажәџан датцагылан
Ихы дџахан, цқьа дабарцаз.

Издыруада уи игәтыха
Имхәазакәа ус иаҳарггы.
Иахьыпшымыз цъара ихон,
Дааилазызон бжык иаҳарггы.

Адәы дықәхар шамуа идырит
Деиқәыхьшәашәа, атцх иҕеалак.
Ааигәа ҕеқәак ааилакьыркьырит,
Ицозу анаара иаҕалан.

Нааран имш ага зҕагылаз,
Наҕ дынхыцрын дача хәыкггы.
Аха, ипсы игәы ианкылач,
Сыҕаз ихәеит ҕа уахыкггы.

Иңсы инаршыар, мчы инатар,
Имѡа днықәларын ашамтаз.
Интаҳаны ацәарада
Итихымызт даҕаа хамтак.

Дхықәхалеит нақ дызмыруа,
Зиаск итатцәоит ихытны.
Ааигәа ҕеқәак еилакырккыруеит,
Далагылоуп дунеик хәыцны.

Аха дзыцәом, дзыцәом, башоуп,
Дкарахеит. Шьта ианбашо?!
Атцх далоуп амш иаргәашаз,
Анцәа идырааит дахьагашагь.

2007

***

Рлымха иштәѡуаз ирмаҳашаз,
Иззыңшымыз иман даахт.
Алажә еиңш даатәан дҳашҳашуа,
Иналаирңшит урт хлымзаахк.

Иаауеит, ихәеит, уи аранзагь,
Иахьа анакәымха – уатцәы.
Инаҳхысып, ихәеит, амца.
Ихы дзахәарым азәы.

Ирцәатәуп амца мцала,
Ашьа карштәуп ианаҕахха.
Икамлааит азә дыбнало,
Азә диҕамгыло аҕа!

Згәы цада, згәы мцада
Ас еиңш ажәабжь анраҳа?
– Амца еиқәылахьеит мцадагь, –
Ихәеит иқәтәаз алаҳа.

Адәы дықәын иара цасхәа,
Далахәмаруан даазыниаз.
– Шәааиламлани, иҕоу шәасхәап,
Ихытхәаап сара исахаз...

Нас, җшыаала алаха длалбаан,
Даарылагылт уи дыччо.
Иназлахаз арахь иалҗаан,
Азә дырҗехәахуа, азә дырҗыо,

Длаф мацараха, дқҗачақьны,
Иҕынеихеит, афы имыст,
Рыҗстазаара абри дагны
Рбеит иахьанзагь, анҗәиныс.

Иабартахыз ирмахашаз,
Иззыҗшым иагьазыҗшуам.
Ицап иахьцо, иаап иахьаша,
Ишыдыдуагь қәа ауам.

Еилагазшәа ибон ирҗылоз,
Ихәатәымызгы рхәацәон.
Ибз дасуан аҗхьа игылаз.
Ишьтаз ркьатеиах җцәон.

2007

АҢКӘЫН ДХЫНХӘЫЗШӘ...

Ибжъазыз аҗкәын дычча-ччо дхынхәызшәа,
Инапқәа рхахан дааталазшәа ашта...
Җхызк лбеит лара абас. Лгәы җызжәоз:
Данааҕыха, анаҭстәиқәа лхаштуан.

Дыџшәа дмааиуаз, лҕаҗхьа дкабама,
Днаихьыҗшит абартаҕе дгагоушәа.
Ицеит нас, ицеит акы даман,
Имџа дахьынтәаз шыҕоу игоушәа.

Арахь дылдымлеит аоны дыѡнашылан,
 Ҷаҳа-Ҷымтран иказ иуадаҶ.
 Уажәада илызгәамтац моақы даныпшылон,
 Ас дгәыткыа-псыткыа дкамлацызт уажәадагь.

Лплмҗа иаатаџеит бжыкгы, даарџыхан,
Дкэаџза уи даалатэоит лиарта.
Акгы ахьыкам ах гәй кәдыц лыхан,
Даакэхоит ан уа, илимамкәа хгарта.

Дтэан акраамта деицасуа, длахэызшэа,
Дхыпшыло калашья змамыз ак ашьта.
Илбон ачкэын дычча-ччо дхынхэызшэа,
Инапкэа рхахан дааталазшэа ашта.

2007

***

Ишпеилыфори, ишпеилаҳаи
Ҳаздыңсыло зны ихаргылаз!
Изыымбозеи сара уаҳа
Сзыкәгәгуаз ыызас, гәылас?

Урткәа роума, уара, ассир,
Дсымамыз азәы ешьасгы...
Ас калома аамта мѳасыр,
Иара уи акәхару сызжъазгы?
Сыкәнакрызма, нас, ацәхәыра,
Нак сынтымтцыр аҭакарха?
Сахьагәтәкьаз цкьа исыздыруам,
Иагысзеилкаауам сангархаз.

Цшатәлакәума, мшәан, сыштызхыз, –
Сшәацәалит акы сагар хәа.
Сыцстазаара аума иныхыз?
Исахауам арахыгы исархәо.

Избо избашаз анакәым,
Истахым, уара, ак саҳарггы.
Иназашаз нагзара ақәым.
Исцәеитцалеит изызҳазггы.

Схы зыдылаз схы ианасуа,
Сгәы зхыз сгәы анырхымло,
Сара саамта җарггы имҗасуам,
Иаангылалоит уи уахынла.

Сыңс хәычы зхынхалоу тәыцуп,
Исаҳахуам җаңхәа исархәо,
Аха гәыҗрак усггы исыцуп,
Иудыруеи уатәггы исызшар хәа.

2007

***

Ныхәак сымоуп , саңыргалом,
Иалаҗәода сымш ишхамха?
Абар, иблақәа заакәкәала,
Ныхтәык сынасың дахьамхо!

Дааизарггы гәагла дтәыми,
Дыңсхәеит зәырҗы дрыҗашыцны.
Дааңсеит рхәан, аха дтәаеи,
Днарылагахт зеггы рҗыцны:

Уахггы-җынггы ацәгәа иршоит,
Згәызҗеаным итыша иҗахашт.
Иргәыбзыгуа цқәа дрыздыршам,
Аха урт лассы еиҗахап.

Сара сныхәахь амҗа дықәуп,
Исымҗакәа акы азхәыцха, –
Дсеигәырҗыошәа ачча иҗықәуп, –
Инасиркуагь арбан? Қәыцхап!

Сирблакъоит саңхъа игылаз,
‘Ееи даѣума шытахъ инхазгъы!
Ишңартаху сңар снарылаз!
Абас акәхарушь нас-наsgы?

Арт са сакәхап еидызкылаз,
Еицәнымхо – еибатахзамкәа.
Сажәеинраалақәа азә дрылоуп
Имагә дуқәа ишьымхзакәа.

Ажәа иртар, симырәхәашеи,
Иихәахуазеи уи са сзыхәа!..
Арт урыцны уусқәа башоуп,
Иарбан ныхәоу, иарбан ныхәа!

2007

***

Амѡа уаркараз, аамта уаргәашаз,
Ушааиуаз гәырѡацәгъак ахы утанарқаз,
Иумбан уара аңсґазаара башан,
Иагаңъара уаршәыз – удгъыл уаңаз!

Ихымцрашәа ажәѡан аңтақәа хызар,
Цысхәшәа ушьтнахуа иасуаз аңша,
Уаанхарц утахызар, уеиқәхарц утахызар,
Уаеиғзан, иумоу зегъ рыт, ирызша.

2007

***

Аңслыш хырқәақәо азиас ихыслон,
Амза гәыґекаагаха икыдхалеит жәѡан.
Лыхцәы ыршан сыхәда иахалтахъан Зызлан,
Адгъыл сықәзомызт аңх-ау саршәан.

Инахаран иччабжь ааѡуан аѡысґаак,
Еилкаамызт уи дансыхьзоз, дахьсыхьзоз.

Исхаштны сгылан сахьынтәааз, сызустаз,
Схафы исзаамгазо уаха сахьцоз.

Дгылы жәџани аагәаар – еидыслон,
Иаарыбжькьазшәагь збеит уа мацәыск.
Лыхцәы ыршан сыхәда иахалцахьан Зылан,
Уи дагьархаго даацәыркьахьан пхәыск.

2007

ААИРА

Иааирлашеит иџанааиха,
                    хааиргәыргьейт, даамџахыцын.
Хакәа дтәлейт, хмагра дтысит,
                    дназхьысыз зегь ирџыцт.
Ашәак ииуан ирмахацыз,
                    инкашәоз игылоз рыцын,
Ирыпшаазшәа ргәы ирнатон
                    инархаштшәа иааиуаз цәызк.

Иац игыгкыз, уаџ дызмышәоз,
                    илыхәапшын, цәгьа дгәыбзыгын,
Ачча лџықәыхын тыпхакгы,
                    дзызхәыцуаз... уи мазан.
Иааиз иртеит амш ицәырцыз,
                    иара изыхәан раамта ныхын,
Зегь рыгәта ддыргылейт днаган,
                    арахь дхәыцын уи, дхәычзан.

2007

***

Уеузшьуазар, уекыдкьан уеушьып,
Унхозар, иауазар, унхап.
Егькамлатцәкьазгьы цьушьап,
Цьара инаургылап акәап.

Узмыцәар, цшаала унтытып,
Урыцсахит – уахънеиуа ууазырп.
Ғаахәыра уамкәа уеурзып,
Ауафы дзакәытәкьоугы удырп.

2007

***

Сахынтыцыз гәйрз-шашәз сышәцәызу,
Адгыл кәкә сықәхоу сгагаха,
Сшәыцуп, аха, ишәдыруазар, сагышәыцым,
Сара арака сыказам уаха.

Сара цьаргы сыказам, саахәыцын,
Идыргылаз сабоуп сызлашәаз.
Уи ааикәтәар, сналагылап сызын,
Уи ауп сара еихаракгы сзыршәаз.

Икоушәа икам ахь ианеихо,
Рхы аныржьо ирымбаз башәа,
Исымазам сара цьаргы анеиха,
Сышрылац ауаа срылоуп – уамашәа.

Исымбаша дааины сацхәа дгылаз
Сыкам сара уи дызбараны,
Игәы иртынчып, рыцха, зны санкылаз,
Агәра анига сшыкам саараны.

Уажәгы сыкам – сқәацәза сшәылагылаз,
Уажәгы сыкам – аенышыбжьон сыбжьазт.
Аҕакар баацс. Уҕсы акуеит зегьрыла.
Ихәаахъеит арака зынза ашыац.

Сыҕса цырцыруп сҕацхәа ицәыртца.
Ишәахха рәашуп еилаҕәаз хара.
Сыҕсы ҕанатойт уа арака сзырзуа,
Уахь избойт исзымбац сызхара.

Исымбац, сызхымзац, ажәѡан иалоу,
Адгьыл ду иқәу иңшаха
Сызлаңшыц ҕа дунеик саналаргало,
Сыкнахаушәа рбахуоу схы ларха,

Ирхәо рғамшәо, исыхәаңшуеит игылан,
Рыкацангьы икоуп дара убас,
Игәныргошәа срылангьы сахьрылам,
Еилкаашьа уафьы изамто сахьагаз.

2007

***

Иоуп ауаа ирцәыбнало цартак,
Анышәә ихы ахьейто иңшаап;
Диаз ма дхәыцдала ииарта,
Дагап ма ишьтасуа цшак,

Аха иусқәа цәгьоуп уи ахатца,
Зхы иацәыбналарц иашьтоу маза:
Уи ныжьны дабацо, дабацо,
Ддәықәларгьы арантә иекынтца?!

СҢЫЗАК ИАЖӘАБЖЬ

Ижәны сықан. Саауан атцх сәалак.
Сгәы ақәышрагь сымахын, сашьымшәа.
Ағаанахар, снеин атанк сағалон,
Иасырбарц аихазатқәкьагьы сшымшәо.

Ауафьы дзакәыхзеи, хьаасгьы дсымам,
Хьаасгьы дсымам уи дыбнауафьызаргь.
Сашьит, аха сытқьама, сеисыма,
Уамшьыргьы ауама, афьы ыызар.

Ақалақь сахьаалалаз шыапыла,
Иакын алашарақәа зегь каххаа.

Сынхытаруа снейуеит, уаф дыспылом,
Ицэоуп ауаа шыталаны, итахаахаа.

Сара аҕыала, сара амееи сгэарлоит,
Сахыҕазгы уасхаэзом, уасзцаар,
Апша аҕаргэҕеит, ишсыцрыхоз аарла.
Сышпеилнахрхи уи сара сҕыантазза.

Еилахэа-еилапашуан сназызхэыцуаз,
Схаҕ инхоз рацаак акгы иапсамызт.
Иҕан, иаастаххар, сахымѡахыцуаз,
Аха уахала срыхэомызт – сыбзамызт.

Ажэакала, сцон аѡныҕа сықәха,
Зны – сыццакуа, саатгылахуа нас.
Снатэар ҕара, иҕалон ацаа сықәхар,
Ашэак схэарц саҕыхын сахыауаз.

Ус, сыпшын, сылапш иқәшэеит сѡызак,
Уи даауан, сара сеипш, дхыхэхэа.
Зегь хзыхэа уаха иҕаз ѡызаап,
Иароуп хаиқэзыршэазгы: шыта шэааихэа!

Днадгылар цагыа ибомызт гэашыак,
Аха, сара сгэеитан уаха злам,
Дласны арахь иѣааихахит нас иаша,
Ажэак ауп уи иихэазгы: – Салам!..

– Уабазбахьей? – сара стцааит иаразнак.
Иагыҕакстеит иара иапхыа атак:
– Аҕармыкыаҕ! Уаагылазаргы кэацтиразма
Уара узҕыз?.. – Иааиҕазшэа аҕак,

Иааихыцсааит арыжэтэ. – Уѡашыагэышьеит,
Сара споеитуп, хѡыҕыагы уск хаҕуп...
– Ишца, уара, иууазеи, Гэыгэышыа,
Ухы атыпаҕ иҕоуп хэа сыпшуп.

Уара споетуп хәа арахь уаацәырцит!
Уара уус уадгылоуп – акәац!
Ааигәа шьоукы жәеинраалақәак сцәырзеит, –
Руазәык уара уакәзар? – Исмахац!..

Сара споетуп, субахьеит, – уашьыма? –
Снаузрыпхьап иутахызар цәахәақәак?...
Сузымдыртәкьоу, цас иухәома, Шьыма?
Снарышьтуам хәа уахь, шәа шәахь, лақәак,

Калатк азна ҟны исымоуп, иашан,
Жәабакагь анылеит ааигәа «Апсны».
– Аиеитцәкьа, – схәеит, – аиеитцәкьа, иҟамхаша,
Икапсатәымыз урт зегьы кәыкәны.

Уара иукьыпхьит!.. Акәацтира уакәыцма?
Иурхашаз уара уиала иурхау...
Акәацтиҟы сара аҟныка дсыцмааит,
Аха, исхәаз уаха имахау,

Инеитахәо дсышьтоуп иара иихәац,
Иргьежьюеит уажәы-уажә сыблахац:
– Сара споетуп!.. – Дцоит Анцәа диныхәан,
Ацьармыкьаҕгы икнахауп уи икәац.

2007

ГӘЛАШӘАРАҚӘАК РЗЫ-МШЫН САЛАГЫЛАНЫ

Ицаз амшкәа унарылс ухырхәа-хырхәо,
Уахь хьы-уардынк уакәыртәан ургазар.
Иукәпапан араҟа уцсы анухырхуа
Гәлалашәарақәак уеикәдырхаргьы ауазаап.

Урт рҕаархоит зхыцтрак еипш, уртәыртәуеит,
Ацысхә еипш рзиас ду ухыршәлоуп.

Уҳахъза ҳаа уақхъақа шьоук ғыртүеит,
Уҳадырпшуеит ушътахъқа шьоук ужалан.

Сара урт еитасдырбоит сахьынтәааз,
Мазак еипш, исыцархәоит сахъцашагъ.
Ицъаршьоит, илакәыршьоит сахьымхаз,
Иқартцоит уажәы-уажә сықатцашьяк.

Ажәакала, срыларгалт иаакылсын,
Рхьы-уардын сақәыртәаны снаргоит.
Хтысқәак, афы цъбарейпш исылсын,
Снага-џаго срымами, сыхәмаргоу?

Издыруада, ҳарт зегъ ҳкъанцъақәазар,
Аамта ҳанампыцха ҳамчыдан?
Иқалап, ура, ихымкәазо қәазар
Сызцәу сара, нахъхы цъара, ақытан.

Сара сеипш, уаргъы зны уналашәароуп
Ушътахъқа инужьуа уи азы-мшын.
Иугәаламшәашагъ зны иааугәалашәароуп.
«Исхасырштзам!..» – сара баша исымшын.

Абар уажәы снеин сахърылагылоу
Сахъцалкгъы исышътаз, исыцрыхоз.
Уатцәынза сназго мчыму сара исылоу,
Исылымшо мчыла акы сағыхуп.

Сыңсы тамы, сықами, сеихароуп.
Нкылашья амам сара сгәы, сажьозаргъ.
Цъара сыхәда иқәхауеит исхарам.
Иахъцатәымгъы снықәхәаша сцалозаап.

Схагахан хара цшақәак савоуп.
Зык сҗалоит ухагамзар узмыруа.
Сузаммырчо садхалеит Варшава,
Будапештгъы салатәоуп суазыруа.

Сахьыкоу, сахъану рыздырзом
Инкахауа зны сышьтақәа ирхызлаз.
Саарзымтазеит уаха зегъ анырцо,
Саарзымбазеит дара уаха, пхызлагъ.

Адгьыл сатәым, салоуп сара ажәџан,
Ара сыкоуп, сынхахъеит шәахьыкам.
Ианысхәало лымха итамло ажәа,
Схы хамшәа рбахуеит сара аџныка.

Аха аџноуп саныкамгы сахьыкоу,
Иара аброуп, издыруеит, сахьыцсышагъ.
Сара кадыць, снейу иахъа атыкәаџ,
Сгәы кыдгылт, акырцьара сацсышәам.

Аха нас, аддунеи ду ахьырхьырхәа
Иасҕаччаны, иснарбахуеит ссиркәак,
Усс исыман сыказам исхьырхәо,
Сагъыхәхалом зиас дук сызмыруа.

2007

***

Иааиҕахахоит ачараџ, иашьыма,
Ус картцалозу уажәадагъ.
Ирыташьыцуазшәа итәами изымааз,
Ианааилаха аракагъ ашәада.

Имџапыргоит цсракаџ амитинг.
Инаскъарго дарбан? Атәуатә!
Дрымазам, рыцха, уи ида,
Дихагылоуп иан кадыць дууууа.

Изымтәаз ақәшәом иахънеиша,
Амџа ианылаз анзалом.
Ицәгьоуп ацстазаара алеишәа:
Инеиуеит цәхәырак уанцалан.

Атх-лашә иалоуп еицәызы
Амш рацәак знамырбазгы.
Ианашалак, урт еицашыцны,
Иумбар калоит иахьагазгы.

Икам ыкоушә иуархәоит,
Икоу рымбазшә иахысуит.
Ирылшар, хаңык утафархәоит.
Удыршәарц инауыхыкынгы ихысуит.

Еилкаашә змам акы гәныргоит.
Ирылшоны икоугы абриакоуп:
Уаныргоит, мариала уаныргоит
Рымға, атышахь инагоу...

2007

***

Амра ангылаз уажә акәым,
Иаанахәлеит сымға аҫакар.
Ассир, исархәаз зегь лакәын,
Уеиларгон анафстәикәа убар.

Адәы саақәгылт сдаузшә,
Агартә сывамкәа сымч.
Абаа сагәйдлеит – иаухызжәах,
Сыкоуп – сыбзам, сагыңсым.

Мәакы санылеит сыфратха,
Сғамыз, ссирқәак кәцә.
Аа уажә баагәарак сахьадхо,
Рацәакгы еилкаамкәа сахьцо.

Сықан исхәаз раҳазшә,
Ирхәаз гәынкылан саауан.
Санкараха, сышьхәәкәа хазшә,
Исышьазгы саафс икаңсан.

Икан ахъз санашьтаз,
Ианыгәғәаз акыргыи сылша...
Сықәра уаха сабашьтуйеи,
Иагеит, иагахьейт зегь аңша.

Амѡа аҫакар ахьаншыло
Асаба цоит ианыѡѡы.
Саагылан сышьта схыңшылар,
Саагәакуейт – дсызхом ауаѡы...

Уажә акәмыз амрагь ангылаз,
Аамта еикәшара саршәоит.

Абраҫа акәаң ансыргыло
Амрагь акәаңхәа иҫашәоит.

2007

***

Ааиха уоузар, зны уааңши уахьааиз,
Ицо соуп сара, аҫаха сыҫ.
Исхәышәтәыроуп сара исымоу хьаас,
Иааивызгароуп маңк ара сыңсы.

Уара дыршьа ааузамтеит ушыңсыша,
Иѡу зегьы уа узы баша иѡуп.
Амшқәа зегьы уара узы имҫышоуп,
Уара араҫа изыҫамло уаѡуп.

Уара ахаан уаргәакуам уи, сзыргәакуа,
Сара издыруейт – ссар, ҫазны саауам.
Изулакгыи ҫалом сара араҫа,
Исхәалакгыи, ишысхәалакгыи ауам.

2007

***

Рмаланыҕаақха ирықатан, амҕа ианыршалан,
Инеиуеит чкэынцэак, сылапш рыхьзом.
Исаҕҕан ицоит, ицоит рычэсирдыршэа,
Аха сылапш инытцшэартэ изцом.

Сгэы дацрыхоит аҕхьаҕа инеиуа,
Ишьтанеиуа дхьааха дсыцралт.
Аҕакар амҕа иантэалт иңеиңеиуа,
Асаба идьрылазгыы халт.

Урт ирпылаз датоуп лшэыра.
Избоит, иаркуп лхы абант.
Дыздыруеит, ибзиан дыздыруеит,
Слыхьзап иналаҕсыр абант.

Аха даагылоит ачкэын «дааеыжэҕан», –
Аҕхьа инеиуаз иоуп уи.
Ишҕа! Дааҕьасшьоит уа сара избаз,
Ҕхьызу, сызлоугыы закэи?

Абар, снейны сыҕоуп сахьыҕам,
Бҕыцқэакгы саҕхьа икаҕсоуп.
Азҕаб дақэтэа дцоит смаланыҕаа,
Лшэыра кны игылоу са соуп!

2007

***

Ишызбоз, иеихсны иларышьтит аҕсаатэ,
Хэыхэу цысу сгэалашэом шыта.
Схэычымыз, ихьааго, сымала саан,
Сықатан акраамта ахэада.

Ипыруа ажэҕан иалан аҕсаатэ,
Амцэыжэҕақха еитдыхны иакын.

Ицеит сара сгәы наскәыпсаа.
Ишызбоз ахәгы дыркәыкәын.

Итцозеи!.. Ажәән иалан аңсаатә,
Хәыхәу цысу сгәалашәом шыта...

Аус шауц иауазаргы ссаат,
Сларышытит хәа сыкоуп схаҭа.

2007

***

Иустозма афаха, ажәха.
Қыаф уа сныкәлар адәы!..
Ушытоуп уара сҕапхәа уқыдбажәха.
Еилкаауп, иагхәоуп уара утәы.

Ухышәашәан, сурпхомызт уцазар,
Сеилоухәан, сҕалар сеикәышәшәа.
Узызар-усхытәон, субылуан-умцазар,
Угыгшәыгзар – сугон сеимыжәжәа.

2007

АЦӘҚЫРА

Арахь иааңшуеит саалаңшықәҭан,
Снаскьаргы, сааскьаргы – иааңшуеит.
Сыцәар шҕастаху схы ықәҭан!
Лақәакгы аакәымтцакәа ишуеит.

Шьоук ахыгылоу имақаруеит,
Урт ырыбжызаап, убама, иго.
Скыдцаны срымазаап цәкварас.
Дарбан сгәы кылжәаны изго?

2007

***

Кыпцхь зымбац жәеинраалақәак равтор
Сааиуеит иахьанзагы шәкәыда.
Итхажьып хәа сеихәан редакторк,
Иасхәаз ажәак ауп: – Икәыдуп!

Даагәырғеит: – Икәыдзар – икәыдзам
Акы иаңсоуп уи хәарада.
Абастәкәа атакпхықәра удзар,
Иахьала еак тхажьуам ушәкәада.

2007

САН СЫЛЦӘЫРГОИТ

Сахьынтыцыз, сан сылцәыргеит
Адәеиужькәа, арахь иаасцылан.
Амфадукәагы снарыргеит,
Сгәы каршә сахьынарнылаз.

Сан сылцәыргеит арха дгьылкәа,
Ашьха цагыакәа ааскьаны.
Срыцны снейуан сыркәымпылқәак,
Схәыцымкәа, сагхәыцны.

Зиас хагақәак снарыруан,
Сааннакылон цъара рәашк.
Икәаз, икәамызгы здыруан,
Атзам садгылан абааш.

Ақалақькәа сан сылцәыргеит,
Ханқәак срытапшуан сшанхо.
Ифәиуаз катак садырган,
Нас сәаассахит сеихо.

Сзырпырцуамызт сыбла хызкыз,
Сгәатца итымцуа итахаз.

Сахьынхалеит җара искиз.
Исхьынхалеит сзыцәцахъаз.

Сна сылцәыргеит, сан сылцәыргеит,
Сшааиуаз, хәсақәак-нцәахшақәак.
Ицәыргатәу кыргыи цәыргам,
Саацәхалацәан амҗан қәак.

Сан сылцәыргеит сара сөызцәа,
Ршыкыбжь салазҗоуп хара.
Зтыхәа цыстәаз, исызпымтәаз,
Уаха исзымбаз сызхара, –

Сан сылцәыргеит. Дышқаркареи
Инеиужьны уи ақшра!
Санаахынхәуаз зегыи зхараз
Иаалыдгылахьан ақсра.

2007

***

Дарбан ари атх салазыршәыи,
Ахьшь еицш снықәырсны знацәкыи?
Сыззамыргаз, аха ашхам сзыршәыи,
Сара схы схызхуа зегь рытқкыи.

Адәи дықәуп дсағаны, дсағамшәа
(Дуғаччаларгь амуеи уағагыи),
Сызғагылаз ахра схамларц, самжәа,
Уи дтаҳәахаа дыцәоуп уахагыи.

2007

***

Умцсыр ауазаап шәишықәса ухытцагы.
– Шәишықәса акрыкоума, дад,

Уласызар чкөынтдас ахтыста уанхыцуа,
Унахыңаргы анулшо... – Дсацәажәоит Қәәт.

Уи арии адгыл дықәзазар ҳақмыз,
Дажәызаргь, дмааиуеи дажәымшәа зынзак.
– Анцәа унаишьтааит шәышықәса, уҳагмыз... –
Исхәоит сара уи газарак.

Сажәа снаџган рацәакгы снаишьтуам,
Дахәаатәаз даапышәырчоит Қәәт:
– Шәышықәса схытдит жәашықәса рышьтахь,
Шәышықәса акрыкоума, дад!..

2007

АХӘХӘАБЖЬ

Срылашәар сыбгьыцқәа кәыкәны ишьтазцо,
Амца иазто урт ааизыхәхәаны,
Адунеиаф, ееира шығам хастап,
Шәара шәахьгы сәаасхап сыхәхәаны.
Ижәбап усқан аҝенышыбжьон сшызуа,
Анышә сазто шракәу сызлашәаз.
Шәнаскья-ааскья нағ, исытдашыцуа,
Шәара амца иашәтап исзынхаз!

2007

***

Қалашья змам ишәзәтозар қалашьяк, –
Санафәу хәашья змамгы схәарц, –
Схәычрахьы сыжәга арантә сышиашоу,
Сағахымшәа зынза ара, сыбжьарз.

Снылашәыргыл ҳашта ашьац иатцәара,
Саныхәыңыз еипш, уаға сшыапқәа хтыз. –

Скәәкәә икәшааит аены амра ацара,
Аңарчалыккәә срышьталап сытрыс.

– Уехәужәеит, иазхеит, – хәә, иаасахарцаз,
Сан лыбжыы лыргап, иагъазсырхап.
Сынхаңалап дааин дахьтәоу абарцахь,
Лнапы арахь, са сахьгы, иаалырххап.

Сгъазкызшәә лбоу анахь адәы саныкәха,
Саалыдылкылап, сцарашәә сыбнал...
Ах, сызлоу закәызеи сажәымтыеа:
Сантәалахуп сраҳатза сан лкалт!

2007

***

Схы збеит уажә сахьаатәаз сеитымха,
Сахьзеит, абар, акы азхәыцхагь:
Сызтаху зегь сычырыстар – сырзымхап,
Сеимышәшәап – исыцрыхо хыцәхәыцхар.

2007

***

Сзыднамгалац хәә икада! Сахьнеилак
Исзымдыруа шыоук арахь иаацәырцуеит.
Еиҕыркаашәә руит цъара ахеилак,
Изыдтәалоу ахәыцгыи неицәырзоит.

Снаразтаан, азәы аеҕыч хәә ишьтоуп.
Дәеазәых, абар... дцәыбзакацароуп.
Ахпатәи дымкыкыкуп, иааигәара унаишьтуам,
Думбазазшәә, наҕ уивсны уцароуп.

Ашәаргәында дтәоуп аган иеаҕан,
Дзыцәшәо уара идыр, нас, уи иахьанзагь.
Умлашьуазар, акрузыфом, азәы иҕада,
Егьырт рейшәә узахатәом ишгәамцуа.

Дрылоуп анахь хатцак, хэынтэ ицсахны,
Хэынтэ итины, инкахауа иаауа.
Дгылоуп афырхатца аамта дахэны,
Аха уи дмырбо иахьа ауаа.

Сеитаразцаан, азэ деимаазахызаап,
Итиуеит егы акэац хцъырмыкыаф.
Дыжэууп афыкапшыаа, уи ифыза
Дгэарымлац уи уахыкгы цэыкыа

Сцаа-цшаауа срылахеит атэымуаа,
Еилыскааит урт ахынтэаауаз, изфыз,
Аха сара азэггы хьаас симам,
Узфэузеи хэа дазцауам уи сус!

2007

ШЬОУКЫ РЗЫ

Инархэы-аархэны, зеггы ршашьан,
Азы ырхэашьны ацсызгы куа,
Ииашамкэа реыриашан,
Мшакы икэуп иццакуа,

Иатахызар – рычдыртатоит,
Ишгылоуггы гэагла итэны.
Ицэнымхошэа азы дартоит
Газак, икартаз итэны.

Даажьатэкеит хэа икоуп иржэо,
Иззымиааиуагы хыла иаст.
Инеилацэкеысны атэы ахьыршыуеит,
Иргэацхаз угэамцахр, иугэацхаз.

2007

ИЗРЫЛЫМЦУА ИИХЭО

Анцэа сеилоумган ари атх сахьалоу,
Сахьапыло иааиуа амш сацэшэо.
Сцарын сара арантэ хара сыбналан,
Аха ишэыфѳуп уахьгы исхышэшэо.

Истахуп наӀ хараза сынхызлар,
Аха ахылаха сышэтэзом амшын.
Сара шэара шэынсыжькъахьейт цхызлагь,
Аха шэыгэҭа сгылахын, саацшын.

Абна тоура с'еастан, шэшэарыцо
'Енак уи сылшэырӀкеит ажьейцш.
Сышэкуп сықэыргылан шэнапсыргэыҭа,
Снажэгоит наӀ шэалахэмаруа с'еицш.

– Анцэа сеилоумган! – сымшуп сахьцалакгы,
СахгэаӀуа бжыра-бжыҭэа ацара.
Иқэасқэасуа исышыҭоуп сара лакгы,
Изсышыҭоу уара идыр, изсыхьзара.

Азэы аиха сиркыхуейт шыҭа иӀьа хэа,
Ихы ықәушэа с'еаҭхьа 'еазэы ақды.
Изустцэада саҭхьа инеиуа аӀьӀьахэа,
Амѳаду зегь рымехак, шыапыхты?

Сабоуп идыргыло, иара уи акэхап
Изызкугы – иузынкылом, иузыртэом.
Инарцарцгы иа'еуп 'еадак иақэхэаан,
Иара цыгыуейт. Иургэаауагь дцом.

Анцэа сеилоумган! Ара иӀоу хазхэо
Иқәпыртцэаргы рылшоит лабақэак.
Сгылоуп сара абраӀа сеадахазшэа,
Саазрылымцуа уаха 'еадақэак.

2007

***

Аңсҕазаара азы-мшын иаласыжбыз
Сысабицәа, ишрызҳара ианрызҳагы,
Сгәы раҳаҕза рымала исызныжыуам,
Сара урт срыхзызоит еиҳагы.

Избоит бна тоурак илаҳазшәа,
Ирылашәазшәа ишааиуаз агыгшәыг,
Даргы сара исыҳааҕшуеит срыцәхазшәа,
Ара иагагь сыгуп, иана сыг.

Уи саргәамтц, ҕаакы саргәамтц, сгәыбзыгым,
Саргы акы сагоит сеимыжәжәаны.
Сгылоуп сгәы ныхуа, сыҕсы ныхуа,
Иацтәи сысабицәа срыцәшәаны.

Агәашә сылагылоуп, амҕа икәу
Данаауа хәа ара сыҕшуп сшыҕшыц.
Аха дыҕам, дахьагаз абыкәу,
Иабыкәу, мшәан, гәырг-шашәаз дахьыз?!

Избоит амҕан ахьта илалазшәа,
Икәлазшәа, срыцҳами, машәырк.
Машынақәак еиҕасызшәа, – уи рбазшәа, –
Ихыкәалааха ишааиуаз, Кылашәыр.

Исаҳауеит иаразнак исмаҳаша,
Исымбаша сумырбан, Хазшаз.
Сара адәы сықәхацәеит сҳашҳашуа,
Скарахеит аҳара сшыҕшуаз.

Сгәысеануп сахьааиуа, наҕ сахьнеиуа,
Скырҕы икылагылазоуп сыҕсы.

Сысабицәа шлеит сышдыргәаҕеиуаз, –
Зысабицәа ирышьтоу иахьазы.

Срахатза рымала исызныжыуам,
Сара урт срыхзызоит еихагы, –
Ацстазаара азы-мшын иаласыжыыз
Сысабицәа, ишрызхара ианрызхагы.

2007

***

Адунеи сахаануп, цқа уаахәыцыр,
Хьетаа ршьа иалцыз еибашьфык.
Ашьхақаа уаархытыр, унархытыр,
Иубом еицтацаажәо цъара ҕык.
Шумераа ркынтә имоуп азәы агәала,
Данихуеит даеазә адгьыл асармәт.
Атоурых азы ацака изаакәкәала
Ицоит миләтк иашьталан миләтк.
Аскифцаа ааскьоит мцала адәкәа, ирхысуа,
Еикарартәырц иашьтоуп урт геи шьхеи.
Исыздыруам сара стәыла хәыц иазызуа.
Аха усгыи еикәсырхарц сеихеит.
Хара сыбжыи шнафуаз артәаа-артәаа,
Акаршәра аееиуатә инықәууауан сөи,
Срылашәан сызрылымтца ахазарцаа,
Сара сыршыт Кәбина ацшахәаҕы.

2007

АЦЬНЫШЦӘА ДРЫЛАТӘАН АМААЛЫҚ

Ацьнышцәа дрылатәан амаалық. Улацш
Узикәгомызт уи – убас еицш дыцшзан.
Итәан урт уақа акраамта дыргәылак,
Аранза имаафт – дара ирхәоз мазан.

Рыцкәа хырцацаи иахьтәаз акы еимаркуан,
Игылаз днатәар, дфагылон итәаз.

Ус ишнеи-шнеиуаз, акыр еикәмақарқан,
Ғақкәымқәакғы еимырдеит, аф аст!

Амаалық иҕаз изамтеит еилкаашы,
Дәатрыст азәы ианааиғға ағақ.
Азә дааимыхәар, иҕәардә хәың дканажыуан,
Аха иҕатқан иара иахығы шыағақ.

Ағны дакуамызт аңынышцәа рңыза,
Иабңыар дахон уажәы-уажә – даапкын.
Ишәан рғаархар хәа ара еиғахысуа,
Рғаадыртынчқәеит – ашәқәа рхаркын.

Аңынышцәа дрылатәан амаалық уаҕа,
Ианырфоз, ианыржәуаз –
ианаатәа ак хасаб.
Игәы адәахы ихон уи, дгәаҕуан,
Аха ма иихәо ңеи ираҳап!

Уи уахь дназгаз идтәалоу ирусхап,
Аха сара сзызхәыцуа хаззоуп:
Ихаҕа даақәгылар мышкызны дыңынышха?
Дрылатәан, дрылатәоуп, ирцаз ирцоуп.

2007

ХҒЫХШҒА ЗМАМ

Излоудыррызеи уатәызны ауағ ихыша,
Иахьатәи иахьа иатәуп, иаабап.
Аха уқәымхааит иумоуа хғыхшҒа –
АцәҒа уузар – ацәҒа ухы иҕаңап.

Иагьубозааит уара уи уацәцазшәа,
Унағс уағы изымдыруа имазаз.
Ахы имғаахар ҕаларым нас-насшәа,
Иахьала шыоукғы ужьаз, иургазаз.

Дцәахушәа умбан утыша иҭахаз,
Узықәгәыгуа азәггы пшацәгъак дахнахәап.
Икау́рцааз абжыи мгарцу уаха?
Уи ацыс иахәап, ахәыхә иахәап.

Иаауцылоит ушыцшым зны амџан,
Сацәцеит хәа уцсы ааивугазаргь иахьа.
Хәыхшья змам аус аныха иамоуп.
Мышкызны уи уакып уеарбагъа!

2007

***

Хааины хәкоуп. Царта хамам уаха.
Инхаз шьяфәқәак роуп – уеилаган! –
Нас фәахәыра ахьыкам ахь хантахап,
Инаргылан ацыхәтәантәи акәац.

Хырпашья змам ауп, уамырхаган,
Зегь ирзеицшу мџоуп, уамыргазан.
Умыхәхәан адунеи аҭанардагәа,
Ишәины, уи унықәхәаша умцан.

Иазныжь уара адгьыл гәырпсахәагак,
Иушьтагылан иааиуа ргәы кәзцо.
Ажәа ныжь, ажәа-афәхәхәага,
Зеггы ихьаарго уара арантә уахьцо.

Издыруада ицәгъамхар уара уусқәа,
Хазшаз дылбаацшыргыи уара узы.
Издыруада убжыаз умцаргыи усқан,
Абри адгьыл иазынхаргыи уцсы.

2007

***

Сашьтан, цшаашьягь сымамызт уаха
Хьыдак – зы иазымго, иазымбылуа мца.

Сашьтан, сашьтан, акырцьарагь скаҳаит,
Аха сшашьтазгы сцеит хараза.

Адгьыл икәмызт, башаза сгәаһуан,
Схеит сара уи ашьта сышхыз.
Аха икәзшәа сықан анақа, –
Азнырцә цьара сылацш нахьыст.

Архақәа срықәсын, ашьхақәа ирґәауан,
Уантәи акаршәрахь инеиуан, шьханхыт.
Сгәатца ажәак еипш,
ашәак еипш иштаауаз,
Ишалаз аз иалан сыцхыз.

Издыруада ажәаан икыду етәазар,
Иамазар ма бжьра-быжьтәа анышә?
Ишыкоу здыруеит, сымџақәа нтәазаргь,
Уеынкыл, нас, ухатцоуп, уанышә!

Издырит: цшаашьагь сывамзаап уаҳа
Суафызтәуа, сназго, – сахьымза-сахьза –
Иґагылоу сааизаргьы ацсцәаҳа,
Хьзыдак –зы иазымго, иазымбылу мца.

2007

***

Ирымхәаша ахьырхәо, ирымуса ахьыруа
Икәмлашагь уа икәлоит нас-нас.
Агәхьаа умкуа уалагоит иухьырхәо.
Уаатәоит иумаҳазшәагь иуаҳаз.

Аґыхара утаххарым узыцәар,
Цхыз иубаргьы ахақәа узауаны.
Амцеипш амц адунеи иахытцәар –
Рыцхароуп: агәқәа цап итыблааны.

2007

АХАТӘЫ

Исқыхьашәо арахь срыхом,
Ирхамзар хәа сыкоуп цәак.
Иумтаҳаз – уи аарыхым,
Ғамағь амазам рацәак.
Изхыстәым акгы иахысзам.
Ғхырцәажәарам – исхәаз хәоуп.
Инаганы ақьаад ианыстдз
Ацәахәа сара исцәахәоуп.

2007

***

Еиғьзар ҕалап иахьа рыбла сахьамбо:
Еизныжьуп схи сыцсы цқьей раҳатза.
Сықәларан сыҕам истәхым амқан,
Сгылам истәым баағәаракгы ссадцан.

Схаҕа, схыжәжәарахза, сгылазаант сбаашха,
Схырғоз исықәиааз, амағқәа схыцәаз.
Сыхьз назго дҕалап аҕәара ашҕа.
Сынхар ауам сара араҕа, сахьыцәаз.

Сара стоурыхуп, ирыпхьам сыбҕыцқәа,
Ргәы ирнаҕаз урт амца иагазшәағь,
Даацәыртцрашәа збоит зегь зырҕыцуа,
Исхысны инеиуағь русқәа еиқәыбгазшәа.

Еиғьзар ҕалап иахьа рыбла сахьамбо,
Игылоугь мгыларц, инагәҕас ианкарыжьуа.
Аамта цәҕа, иҕыруа алахәа, сампаан,
Адгьыл саргәырҕо зны иҕаларушь уа?

Ашьауардынқәа ирықәкны ианхысуа,
Урт рымтәыжәәа дуқәа анпыртцәо,

Ақсцааха амџа данықәу дхысхысуа,
Ицазгы сдырцаом, иааиуагы сдырцаом.

Сыкамшәа згәахәыз, машәыршәа саагәартар,
Сдырхәашаргы аует урт – сыбжәзып.
Аха рәанаархо анышә аза сартарц,
Снарылахартә асыңсеипш сыткәацып.

2007

***

Уусқәа рацаакгы иееизам,
Ирымамшәа убозаргы хар.
Иааиран иҕада умнеизар?
Узбода – иумбар, иумахар?

Ианышәатәны зубеи узнышәаз?
Ицәахшәа иумоугь цәахзам.
Иухәома, ухәыци, аңсышәак,
Ирымџатәшәа иуархәо, гәы зцам?

Уеикәшәоушәа анубогь зегьрыла,
Инхоит иухәтам ахьухәтам.
Икоуп урылан уанрылам,
Итоушәа уңсыцәкьагь антам.

2007

***

Сгәаг икит уи, дшыздыруаз дырны,
Сгәаг икит уи, игәы сантаңшы.
Дцарц далагеит зыхәашьқәак дрырны
Аха даатгылеит аңхзы аниҕашы.

Иҕаңхьатәкьа сгылан. Днасаџсын,
Иҕынеихеит – хьаасгы сҕаимтцеит.
Исхәаз илымхақәа иртаџзаап,
Бжьра-быжьтәа дныцанҕа дцеит.

Дыкамызт краамта. Шықасыла.
Жәба цоу сыздыруам, шәйк цоу,
Деитааны саңха даағылан,
Алаңш хәа исхикъызгы мцоуп.

Дааңшуан дшыздыруз дырны,
Ишыздыруз дырны дышлаз.
Днасаџкеит, дааикәагъеж, дуазырны,
Сагықәымшәит уи сара нас.

Саразәк соуп имоугы псцәахас,
Иара уахыгы, уи дахыагаз.
Ғазнык машәыршәа хәйәхәр –
Даасылгоит. Абас ауп, абас.

2007

***

Хәивамтәар каломызт хәеины ачарағ,
Хъабон хәаидғылан хәхънеиз аңсрағы.
Инымтәаз ныхәак халан хәхәмаруа,
Сгәырғыон аңхәхә агахит хәа уеы.

Ашта уанталоз спырны сызпыххылоз,
Амџа санықәлоз снаскъызгоз хара,
Уабагеи, суазцаашт, уабации ункылаз?
Уџуа уағзашьтоузеи нас сызгара?

Еилкаашыа аманы икоума ирыхыыз
Дара егыртгы – исыңыз, сызцыз?!
Сыңшааларын исархәар иахызыз,
Исхарштны уиаахыс ус шака тыз.

Уажә сахыглоу схи сыкәә ссызхәыцуа:
Сарғажәџа згазеи абас искәыңсаа?..
Еицәоузеи ишызра уџызцәа ануцәызуа,
Импсыцкәа, арахь уа узы ианыңсуа!

2007

***

Дыцәхашхауа, лаба ыркымкымуа,
Дырнуп амфадукәа такәажәык.
Шәык даадәылтцыр (иҥоу – дыртахым уа),
Днылагылоит днеины дача шәык.

Амажәеипш, цәахәақәак лрапоит.
Иуфалықсоит, дгәаар, икәыкәны.
Илзааигәаз уаф днамыштүа ҫраңа,
Даауеит бирақс акыынтыжә ду кны.

Бааңшы ахьырхәо зынзагы дзыңшыхуам,
Дытцырлоит иааугәаларшәо бынхәак...
Егьызлам азыхәа сгәы сзыбжьыхуам:
Сыфны ифнаршәым илыфхьоу цәахәак.

2007

***

Икәышра инаҫо игазара
Иааимнахуа, усшәа дааиуеит.
Ишыҥоугы дзыхьзара,
Дызхьымзәз ихьзан, ииаиуеит.

Дашьтазахуп ауафра,
Дуафымкәа абасгы дима?
Дацәынхазаргы аңсра,
Аңсҫазаара аңәцашья имам.

2007

***

Ацәа уахагь сыблақәа ирхылом,
Сышьтоуп баша, сәцаңшуа атуан.
Хәыцрақәак сықәхароуп усгы уахыла,
Ахахә еипш икьакьоуп сгәабан.

Снахоит, саахоит, исықағылом схыза,
Ишьтастоит, ишьтысхуеит сыхчы.
Атх далыхәхәа иғааихахуеит сфызак,
Исымамкәа ибоу иара мчы.

«– Уцә, – ихәоит тынч даасхагыланы, инытдак, –
Уааласхап уара, мацк уңсы ушьар...»
Аха ацәахь сагомеи сзызхәыцуа,
Сыгәгы иаҭахымеи сажьар...

Сзалымцра ҕысшьоит, зыбларак салоуп,
Изхыцраха иааиуеит инымцәазо уск.
Царта ахьсымам ҕара сыкҕацалоуп,
Лыбла сыххалашәа дсыхәапшуеит пхәыск.

Слыргәыбзыҕуеит уи, аха дсыхәом,
Сылзырцәом – гарам сара сзыртцысуа.
Ашькыл снангылан, снақәтәахуеит ҕыхәак,
Исыпшаарц ҕара тыпк сахьыңсуа.

Адгьыл сазымкуа, ажәфан сыцәмачны,
Ишызбо урт еидыҕәғәало наҕ-ааҕ,
Исҕахалаз сеидроу сара амфан, саахьатны,
Саатцагылахуеит сааины бираҕк.

Уи атцагылаха смоурашәа збахуеит,
Рғанаарха арахь шьоук еиваф.
Амш ахаҕьа сықәтцаны сахуеит, –
Сытцанацалоит атх сара аф.

Хәыцрашәк сықәхароуп усгыы уахыла,
Ахаҳә еиңш икьакьоуп сгәабан.
Ацәа уахаҕь сыблақәа ирхылом,
Сышьтоуп баша, сатцапшуа атуан.

Сабакоу? Сабакам! Усгыы сабакоу?
Исымпытҕьо акы сахьынхалоуп ихаз.

Снахэы-аахэуеит, саргэакуеит, саргэакуеит
Аамта – сшыцэара сыцэаанза инхаз.

2007

***

Аамтагы мѳасуан илакэны,
Ханыказ хѳыцэагы азэ хакэны.
Хцыруа ажѳан хыхылаз.
Иахэицшыз уархалын хзынтэалаз.

Ханлалбаа, асаба андыргылоз,
Мѳакоуп хѳыцэагы хазнылаз.
Амшын хнаган ханхырца.
Акакэын ихамаз еидхэыцлан.

Азиас хышхыцэа ханыруаз,
Хамгакэа хшыршаз рдыруан:
Халтэыруа хцон хыхыцалак, –
Хатэын, хаицалан цэқэырцак.

Зны, абнаршэыраф, ханызуаз,
Хкараха ашьха ханхыцуаз,
Иаххэозгы, иаауазгы акын,
Хнапқэа нак-аак еибаркын.

Ихашытаѳуа атэқэа андыршоз,
Сыцсы штэзгы саныржуаз,
Исылганы ицазшэа аныршьаз,
Исхаратца исхарам, саныршьуаз,

Исаахо бмаахара анцэыршьоз
Харжэозшэа, зны, рхы аныржэоз,
Хрылцит еибгала – уи хакын,
Сааигэара бгылан, азэ хакэын.

Икан ианбырымтоз ажэа,
Бтэазарц бкэымраф быгэжэажэо.

Ируа, ирхәо смаҳазшәә,
Исхәаша сзымхәо сәаҳазма!

Хажәақәа еицылон – ирәашхеит.
Апрақәа еитцнахуан уажә хашхәа.
Ус ажәдан хашьтнахит ихатдас,
Хқалап хәа ишгәыгуаз азы аца.

Аамтагы мәасуеит илакәны.
Хәкоуп хәыцъагы азә хакәны.
Хқыруа ажәдан хәхәлоу
Хзынтәалоу иахзеицшу уархалуп.

2007

***

Иргазшәа хәамта кәыжәкәыжәны, –
Азхьацшра хтахымеи хшәаны, –
Хәатәама иаажәшагы ыжәны,
Хәаацхьак, иааушагы уны?

Ажәдан кеикеи ду хәашыма,
Хатцацшуам уи хгәырғьатцәа.
Ххызазо хгылоуп, хашыма,
Хажәыма, срыцхашьа, Анцәа!

Исыртәз ацатхь тасырцәызаап,
Итамхеит, абар, ацәыкәбар.
Исхәо засхәода, сзатцәызаап,
Сызгылом – еигьуп саатәар.

Сыцстазаара ажәдан иахәлоу
Ишыкам ахәоит сара стәы,
Уи, ирхәыз ацсаатә еицш инталан,
Иныкәхауеит сацхьатцәкьа адәы.

2007

***

– Ашә сылахеит: сасуеит, сеитасуеит...

Иаазыртыша уаф шәы́камкәоу, сан?!

– Исылшома, ара иагаф мөасуеит,

Сыззыңшу уаф дсымоума, нан!

– Сыбжыы җадыць аарлаҳәа инафуюу,

Уи еицаку – харантәи саауан –

Арахь атцаагыы бааңсыла иаргьафуюеит,

Амцахь снабышьтуанда, сан.

– Амца иагаз аццышә рхаҳаит,

Адгьыл хьшәашәа иагаз агазеит.

Уара уакәзар иааиз, аңсцәаҳа,

Агылара сылшан саны́кала – сцеит.

– Ари сара соуп, исхәо бмаҳама,

Ахьы-уардын иакәтәан ибзааз.

– Шьапылагыы сцоит сара, егьамам,

Ааңсара зқәымыз зны, саныбзаз.

– Бы́коума, бы́ка?! – игоит иуазырран

Уаха атх-лашә иалахаз бжык.

– Сы́коу, сара сара сакәугь сыздыруам...

Сы́кам, уаакылсыр, санумба шьыжык...

2007

ҖАЗШАЗ ИААИРА

Җазшаз иааира – иааиран.

Асаркьалгыы ҳаст.

Жәларык ҳахь уааира

Пҗстазааран, Җазшаз.

Иқәлашазар адгьыл,

Шәахәазар иаҳзаауаз,

Ухьышьаргэйтца хеадкыл,
Мѡакы хнықалап нас.

Амра пхап икаххаа,
Аңшагы неиқэтәп.
Ацәгъа ахы иааѡахар,
Уи уара иубап.

Иоурым тың агәымха,
Агәыразра иагап.
Ара гъангъашра нымхап.
Шәахк еиңш инкабап.

Хәқәныкәалап пқарак,
Ахарагъ хәпшуаз.
Азәгы иҳадым хара,
Уҳацлазар, Хазшаз...

Хазшаз иааира – иааиран.

2007

ИШЫСХӘА-ШЫСХӘА-ШЫСХӘӨЗ, ИХӘЕИТ...

Ишысхәа-шысхәөз, хәаиҕагылеит
Хара убас хәиҕацәаны,
Адунеиәҕ уаѡ дуңылом
Хара, иубац, дхәицәаны.

Апқаѡ аахдырган итәарта,
Иагъааиҕган апқаца,
Ишысхәа-шысхәөз, анышә дартеит
Зегь иреиҕыыз, ианихъза.

Ишысхәа-шысхәөз, аңсцәа гылеит,
Нак инықәган абзацәа.

Урт рышхәәқәа амшын ихылеит,
Ихыз хымызшәа инырцәа.

Амал рымоуп, амчггы рымоуп,
Акггы змамыз, урзыңшы.
Ишқакалеи, арғаа арымоуп.
Абла ихкылоуп атәыршы.

Ишысхәа-шысхәоз, аанда цыржәан.
Арахә алалейт амхы.
Шьоук еибарцсит, шьоук еиндыршәан,
Ҷа шьоук неиуейт еишьтаххы.

Ишысхәа-шысхәоз, уртггы егьыртггы,
Аа, тыша дук иазцоит.
Ак зылшаша таха ыртөм,
Рымға цыртәарц ырыхзоит.

Ахныкәага азәы иааирыхуейт,
Сазыңшызар, Ҷазә дабоит.
Иупырхагоу шьоукы ырыхәоит,
Иааины узыхкәа тадырбоит.

Ахыз дашьтоуп хьзыда-цәадак, –
Дыџуа ддәыкәын есымша.
Ишысхәа-шысхәоз – изахада? –
Уи иагыртөит ахыз-аңша.

Иаалаган, даара икәышыз,
Ихггы иасу, ддыргазейт.
Даарыгәтыларкын изышоз
Заагара хәа дрыма ицейт.

Даарылагылт ибз дасуа,
Ажәа ыртан аҶаха.
Ишысхәа-шысхәоз – иахдырбаз ауп, –
Ацәа Ҷалейт алаха.

Насып имоуп аламысда,
Ахәша далатәоуп җадажә;
Изыхәтаз даанрыжыт тыпда,
Изыхәтам данылхоз ашә.

Агәрамга иихәоз хартеит,
Ирымбагәышьеит дышхәаңсаз.
Ишысхәа-шысхәоз, тәык дахартеит
Згәы еилгаз, иагырзаңсаз.

Ишысхәа-шысхәоз, зегь ахызхәаз
Ишҗа инеиуан ихәхәаны.
Дагыргеит, ишысхәа-шысхәоз,
Иара убригы даххәаны.

Ома рзаарцазаап зны ихәхәоз,
Игәаан, аихазатәҗҗагы дыртәеит.
Ишысхәа-шысхәа-шысхәа-шысхәоз,
Акгы сзымхәо саадыртәеит.

2007

АИҢАГА

Фридрих Шиллер

ДОН КАРЛОС

Испаниятәи аинфант

Адраматә поэма

Иалоу ауаа

Филипп афбатәи, Испания ахәынтқар.

Елизавета Валуа, уи иңхәыс.

Дон Карлос, шытрала ипринцу.

Александр Фарнезе, Пармтәи апринц,

ахәынтқар иашыа иңа.

Аинфанта Клара Евгения, хы-шықәса зхыцуа

азғаб хәычы.

Агерцогпқхәыс Оливарес, аобер-гофмеистерпқхәыс.

Амаркиз Мондекар.

Апринцесса Еболи.

Аграфпқхәыс Фуентес.

Амаркиз де Поза, мальтатәи акавалер.

Агерцог Альба.

Аграф Лерма, ахәынтқар ихан зыхычо рхада.

Агерцог Фериа, ахытәы уасцәа аорден

змоу акавалер.

Агерцог Медина Сидониа, адмирал.

Дон Раимонд де Таксис, ағошыға адиректор.

Доминго, ахәынтқар иқьаҳиа.

Ахәынтқарра аинквизитор ду.

Картезиатәи амонастир априор.
Ахэынтқарпқхэыс лпаж.
Дон Лодовиго Меркадо,
ахэынтқарпқхэыс лыхәшәтәфы.
Ахәса, аграндцәа, апажцәа, афицарцәа,
ахэынтқарра астража убас егыртгы.

А к т ә и а қ ә г ы л а р а

Актәи ацәырйра

*Аранжуец икоу ахэынтқар ибаҳча.
Карлос. Доминго.*

Доминго

Абар, Аранжуец иаххаагоз амш ссирқәа
Рцыхәтәа ааигәахоит. Баша хсасуазма,
Акыр исзапсоу спринц, хара арақа?
Уаалахәыххартә уқазами уара уаҳа?
Зеилкаара уадафә уфымтра азырха,
Угәы кьақьаза иагәарт уаб ифәпхьа!
Уаб-ахэынтқар уара утынчра азыхәан
Акы деигзом, зегь дырзхиоуп.

(Карлос фымтқәа дгылоуп.)

Икоумашь убас еипш гәазыхәарак,
Ажәфән уара мап зуцәакра?
Толедо сықан сара, уақа
Испаниатәи апринц тоуба аниуаз аены,
Уи ифәпхьа, инапы иахьынхаланы игәзуа,
Атауадцәа асаара ихырхәо игылан.
Ф-хэынтқаррак шытан уи ишьапаны!
Сара исгәалашәоит уи ихы-ифәы
Иуаркалеиуа ашьа шықәхәмаруаз,
Ахәыцра дуқәа рфартын цәгәа дышьтнахны,

Атра итамгыло ишеисуаз игәы,
Ишаķь-шьаķьо зегъы ирыхъзоз илацш
Ажәада иуанаҳәон акы:
Сара сынасың иамазам аҳәаа!

(Карлос дынхьаҳәуеит.)

Абас, уаҳа блааитдыхрак камцакәа,
Жәы-мза ирзынацшуа, ухы укәае,
Улахь еиқәышьшы адәы уахьықәу, спринц,
Аҳәынтқарра зегь атынчра еиланагеит.
Уафьтәыџса издыруам уи зызҳәоу.
Ицәа кьалеит аҳәынтқар ду,
Ацәыуара аķынза днанагеит
Уан-аҳәынтқарцҳәыс.

Карлос

Сан? Уи сара аныс дсызтаз
Дағасымтцартә амч сылатца, зегь ҳазшаз!

Доминго

Спринц!

Карлос

(Ихы инапағьы иааганы, илахь днахьысуеит.)
Ицшьоу аб, санацәа рғьы
Ианакәзаалак исымамызт насың.
Сан лтархаралоуп
Сыңсҗазаара шхацсыркыз сара.

Доминго

Изакәызеи узлацәажәо, спринц?
Гәцхас абри умоума иахьанзагь?

Карлос

Салхәдаамхазеи, исцәымззеи
Сара саб ибзиабара, санңса илыхкьаны?

Бзантцк уи бзиа сибатѣѣьомызт сара,
Аха, иага умхѣан, ихылтцзатѣ сакѣын.
Елизавета адѣы дизыѣылтцеит апѣа.
О, иалпшны избода пѣхѣатѣи амшѣаа рымаза!

Доминго

Уара алаф ухѣоит, спринц!
Испаниатѣи ажѣлар рнапы дыѣѣыргылан
Дыркуп, хѣзи-пшеи лыртѣоит ахѣынтѣкарпѣѣыс!
Изалшарыма уара бзиа уи думбо?
Угѣы иуцданахѣо затѣык узацныѣѣома уи лѣапѣхѣа?
Апѣѣыс хазына, паса бзиа иубоз,
Уажѣ хѣынтѣкарпѣѣысс иѣоу, –
Мап, априпц, усзеилкаауам, угѣрагѣ сызгом!
Абзиабара ахѣра ахѣауа,
Апсабара ахѣта иамакны,
Карлос затѣык иоума ацѣымгѣра зеазтѣо!
Угѣуѣаныз, априпц! Илумырдырын
Лпа бзиа дшимбо ахѣынтѣкарпѣѣыс.
Лгѣы уасыр алшоит уи ала гѣгѣала.

Карлос

Цабыргну?

Доминго

Иугѣаласыршѣарц сылшоит Сарагосс иѣаз
Атѣыхѣтѣантѣи атурнир аѣы иѣалаз ахтѣыс.
Уа машѣыршѣа дырхѣит ахѣынтѣкар.
Илыцыз ахѣса рыгѣта дтѣаны дшыпшуаз
Ахѣынтѣкарпѣѣыс, арена ааигѣара азѣы
Ибжѣы иргеит: «Ахѣынтѣкар ашѣа ихѣдыршит!»
Иаазеит ахѣынтѣкарпѣѣыс ллымхѣа аѣынза
Аилаѣеилас иахылтцыз ашѣтыбжѣ, инытѣак,
Цѣѣа иузеилмыргоз ажѣлар реиѣахѣытѣхѣйтѣра.
«Априпц»! – лхѣан, арцѣаа аатлыргеит,
ѣаанкылашѣагѣ уахѣ даѣѣышмѣаѣѣа,

Арыцхара ахыѳкалаз лхы рханы,
Ддэықәлеит, уи ддэықәлеит деиханы.
«Мап, ахэынтқар иоуп!» – ихәеит ааигәа азәы.
«Шәрыпхьа, нас, ахәшәтәыѳцәа!» –
Ләаалыртынчын, мацк акара
Лыпсы ааивылгеит ахэынтқарпхәыс.
(Иеаанкылан.)
Апринц, излазбо ала,
Угәы утахәыцуа унхеит.

Карлос

Ааи, сара схырхит,
Ахэынтқар абас изааигәоу ауаѳы,
Зынза дақәшәан, казарала еикәиреаео.
(Ләхьеикәйдарыла.)
Баша ирхәом, аатпра иаватәан
Ухәан-схәанкәа зыршо,
Иѳышәо ауаа ирышьтоу агәмхақәа,
Ашхами ахәа ццышәи реихагы
Арыцхара дуқәа картцахьеит хәа адгыл аѳы.
Баша ахы аңа арбароуп ари зызхәоу!
Умпшын, уца ахэынтқар иахь,
Хәтыркәцарак уи икынтә уазыпшызар!

Доминго

Спринц гәыраз, ауаа ркны
Агәаеанызаара ахьумоу иуңышьатәу акоуп,
Аха иубароуп дара уртгы злеипшым.
Узжьарц иуґагәыбзыґуа иушьтоу
Дилаумырѳашьан бзанцык уара уѳыза.
Уара узыхәан сара абзиа стахуп есымша.

Карлос

Угәуеаныстоит, саб ирбатәым уи ус шакәу,
Мап анакәха, укардинал маґәа еилаарцыр
Абзиала хәа азхәа!

Доминго

Ишпа?

Карлос

Уақәимыргәығзас, нас, уи уара
Акардинал мағәа еилаарцыр?

Доминго

Усхыччоит ауп, уаға акагы.

Карлос

Уи анцәа имхәааит!
Ихыччашьас исымоузеи сара
Зегь зымчу, зегь зылшо ауафь,
Ианааигәаңха, саб шәипхьызс икоу зегь
Наишьтазцо мамзаргыи уи
Аңсыцқыақәа рахь днаган
Дзыргыло иаразнакы!

Доминго

Апринц, уара улахь зеикәу,
Уи мзызс иатцоу аңшаара сашьталом сара,
Аха иугәаласыршәар сҭахуп:
Уламыс иагарыла икьашьызаргыи,
Ауахәамағ хкыдкылартак уоуп.
Ахәынтқарцәа ирымам уақа мчы,
Дара ракәым изкугы ацаңха.
Ацәгьауцәа ирананажьуа рацәоуп ауахәама.
Сара исхәаз еилукаартә исхәеит, апринц.
Ус акәзами?

Доминго

Апринц, баша, зынза баша дудугарц уаҭеуп
Гәык-ңсык ала иузыкоу, уара утәы!

Карлос

(Имахәар аанкыланы.)

Мап сыцәкы, успыртц уара зынза.
Исаҳахьеит уцқьоуп хәа, уңшьоуп хәа рхәо,
Уадафк уалатцара рыцхараны избоит.
Уара умџа мџа хьантоуп, икәаратцоит акырцъара,
Атрон акнынза унеианза, уи ушануггы укарахашт.
Амцхә удыруазар, иупырхагахар калоит.
Уахънеиуа убасггы иахәа
Уара арахь уаазышьтыз ахәынтқар.

Доминго

Сара? Саазышьтыз?

Карлос

Ааи, ааи!
Избоит зеггы сшырыцсахыз,
Исышьташәарыцо ишсыцу шәы-блакы.
Филипп иңазатцә зеггы иреицәоу
Чархәаф гәмхажәк дышиааирхәо,
Ацәгъаршрақәа еиҕызкаауа, аухәан-схәанқәа
Зыршо ирзишәо иаха ишеихау,
Аус дуқәа ирҕеу ирзишәо ааста хараза.
Сара избоит... Мап! Иатахым,
Иатахым арака даҕеа ажәак!
Сгәы тәуп ихыхәхәа, исамхәхәеит амцхәггы.

Доминго

Ахәылбыҕеа ахәынтқар Мадрид дкалоит,
Иеизаша зегь еизахьеит. Апринц, сара сухәоит...

Карлос

Сыңшуам, сарггы снеиуеит.

(Доминго дцоит. Апауза.)

Филипп насыңда!
Зңа иеипштәҕкәа инасыңдоу! Ушаҕьоит,

Иузцәырцыз агәѡбара уартынчуам,
Ишхамха удақәа иртәлеит уеилшьаауа,
Иҕацәҕьоу узаатыр, ҕынкылашьа уоурым,
Уаақәгылап зынза уҕахәатәха!

А ѡ б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Карлос. Амаркиз Поза.

Карлос

Избо дарбан? Зегь зымчу анцәа!
Родриго!

Амаркиз

Карлос!

Карлос

Ҕхызу лабҕабоу?
Ари уара уакәцәҕьоума, Родриго?
Уааи, уаасгәдсыргәҕәлоит. Ҕәсеипш,
ѡаҕхьа исныруеит, сѡыза, угәы аҕхара.
Сгәы ахәрақәа зегь ҕязшәа збеит иаразнак.
Зегь лашеит, зегь ҕа цәак рхалт, Родриго!

Амаркиз

Угәы ахәрақәа? ѡаҕхьа зегь лашеит?
Иарбан ѡаҕхьа изырлашаз зегьы?
Цьашьахәыс ишьтыхсует сара артқәа.

Карлос

Иарбан уара, иаалырҕьан абас,
Бриуссельынтәи Аранжуец уаазгаз?
Уи зҕьышсьара дарбану сара?
Аха ишпыкәу ус еипш сыштәазо?
Дәтоумцан, дәтоумцан, зегь зымчу,
Насыҕ лаша зоуны зхы еилагаз!

Уара уоуп изцъысшьо, уара уоуп даазышьтыз,
Уара иудыруан сымала сшынхаз,
Ишпыкәу, нас, ус еицш сыштцаазо?

Амаркиз

Саѳоумѳан, аѳринѳ, ѳъашъахәыс иахъыскыз,
‘Еынкыларак умамкәа,
угәѳшаа-хыѳшааха уахъысѳылаз,
Аха ас акәмызт сара сышгәыѳуаз
Филипп ду ихылѳ дызбап хәа.
Ашыз зыхъыз иеиѳш, уқъышә ѳыс-ѳысуеит.
Ашоура змоу иеиѳш, узамѳақәа ѳыѳәраа иѳоит.
Акыр исзаѳсоу спринѳ, изызхәоузеи артқәа?
Уара уоума, агәаѳкра дуқәа зхызгахъоу,
Аха фырхатѳара згым ажәлар рқынтә иаашъѳу
Абри сара, иахъа сәаѳхъа избо,
Алым гәы зызѳаз арѳыс нага?
Ухәыѳѳра зыдхәалаз, иуѳыз уѳыза бзиа
Родриго сакәны маѳара сгылам
Сааины уара уәаѳхъа уажә сара!
О, мап, ауаатәыѳса иузаарышьтыз уаѳны
Усгәыдсыхәхәалоит, сыблақәа урхыѳшыл,
Урт иуархәоит сара абрахъ саазгаз.
Фландриа аѳпровинѳиақәа еитѳақъызқъызуеит,
Иацәыхъчатәуп урт аѳахара.
Урт ирыѳкъасо ашьа-рәаш иахәәеуеит,
Афанатизм лашә тәыс иамоу,
Гәы зызѳазам Альба
Испаниатәи азакәанқәа Бриуссель ианахирѳтәа.
О, иаѳсаз Карл ихылѳшъѳтра зырѳшзо,
Уара иузыѳшуп гәыѳра дула жәларык.
Урт ѳамхар ада ауам, еа мѳақ ыѳам,
Уара угәы меисуазар ауаатәыѳса рразқы азы.

Карлос

Урт ѳахоит.

Амаркиз

Анцәа срыцхашьа! Изакаэizei исахауа!

Карлос

Уара урылацәажәоит амшқәа, хара ицаз.
Уара уеицш, саргыи зны Карл игәра згон.
Уи илымха «Ахақәитра» хәа ажәа аатасыр,
Деибакуан иаразнак дымцаха.
Анышә датоуп ус еицш иказ Карл.
Дыкам уаха Карл, зны нахьхьи,
Алькала иупыртцыз гәыгра дула итәны,
Аамта ссирк, ахьтәи аамта хәа изышьтоу,
Испания уи азкылигарц дыцшын,
Аха башан, ишыбзиаггыи, хәчы хшыфын уи зызбоз!
Агәыгра еижьага!

Амаркиз

Агәгра еижьагоу, спринц?
Ишухәара, иарбан уи агәгра зшьыз,
Итазырхаз?

Карлос

Атцәуара азин сымаз,
Усгәыдыхәхәаланы сышгылоу сгәи сырдап!
Зыда дсымам сшыза! Са сзатцәуп,
Адуinei ду дзатцәны дықәхеит Карлос!
Саб хәынтқарс дахьыкоу адгьыл афәи,
Испаниатәи абирак ахра ахьауа амшынқәа рфәи,
Уара унафс уаф дсымам, иуахауама,
Родриго, адунеи зеггыи акны азэггыи,
Згәышпы сыченадцан стәуара дызбом!
Ажәфан тбаа агәцқыара ахьзала,
Ха хәидызкыло иказ зегь рыхьзала,
Сухәоит, Родриго, сыбзиабара мап ацәумкырц!

(Амаркиз игәи цшааны уи дихагылоуп.)

Карлос деитымушәа пхьаза,
Даашьтұхышәа уи уара атронаф.
Аб дсымоуп хәа схы сшьартә насып смоут,
Амонарх сицоуп сара! Смыза гәакыа,
Аиаша-атцабырг санахәозар сара сгәы,
Уара азәзатцәык сузеилкааран указар инагзаны,
Ацсабара ахатә Карлос икны
Родригогы дунарбозар,
Хгәы арахәыц мазақәа хәцсәзаара ашьыжь шараз
Иеинаалартә еипш бжык еицырханатцазар,
Уара укны акәзар иахьызбо нас сара
Сгәы итацсо сылабжышкәа аанызкыло амч,
Амонарх игәыразра аихагь ианацсоу...

Амаркиз

Иацсоуп дгыли жәшани реихагьы!

Карлос

О, сышпалеи, сышцакахаи сара зегьрыла,
Шака срыцхаузеи, схәаузеи шакагьы,
Ицахыоу ххәыцра угәаласыршәарц анызгәагыа,
Зынза иухаштхыоу уалкгы ушәарц санаакәгыло.
Уи ауал уқәуп уара, гәырәа змамыз,
Цьара иамкуаз ыыцьа ацкәынцәа, –
Неипыршәашьа змамыз ахәцкәа, –
Хаихәмаруа адәы ханыкәыз аахыс.
Зегьрыла уара ушәшыра сыцахон, Родриго, –
Убри еихаз җа лахьеиқәцтарак смоуцызт усқан.
Уара суакарахап, суеипшхап хәа
Агәгра хаара исымаз анысцәыз,
Угәы цысцәо, судхәатцало салагеит иаха:
Ешьак иеипш бзиа узбон есымша.
Угәы иахәареи ургәыбзыгреи срышьтазан.
Аха, ахамацагьа, уара ухьшәашәан,
Уара ухаарадан, Родриго, сара скны.
Шақантә – уара уи уздыруам зынзагьы! –

Сгәы сҗатәуо, сеитҗағәғәа саанурхахьааз,
Ахәмарраҗ усяаины, җа хәҗқәак угәҗак,
Сара сыгәхьаа мкыкәа уантәалоз.
«Са сзухаштыз арбан? – суазтәауан сеицралан. –
Сара бзиа усымбо сыҗоума иаха?»
Аҗак сүҗеит уара усқан укышә снықәҗан,
Сҗағхьа ушьамхқәа нарсны, абас:
«Уара хәтыр сызукәуп ахәынтқар ду уахьихшаз!»

Амаркиз

Схәыҗ газара иснарқатқоз аасгәалашәар,
Спринц, сара сҗағшьхоит иара иахьагы!

Карлос

Уи аума сара исыкәнагоз? Уара иулшон,
Ес-саат аҗәы сылатқо, усхыччаларц узхара,
Аха сыгәҗасратқәы умчмызт. Хынтә
Апринц уиҗырҗит, ахынтәгы дхынхәит,
Убзиабара дахәо, уиҗахны,
Иара ибзиабарагы уоурц иҗахны.
Карлос иҗхрааит дыззыҗшымыз хтыск:
Ушыхәмаруаз зны, машәыршәа,
Иаамҗанутаз аволан аабрын
Сан-лахәшьа ахәынтқарпхәыс иналаахеит.
Цас илзуузшәа лбеит лара уи,
Дтәуо дцан, ахәынтқар иҗны дашшит.
Саб тоуба иуит, абри зхароу,
Сара схаҗа, ихылҗыз апринц сакәзаргы,
Ғәғәала дшахьсырхәуа хәа. Убасқан
Сылаҗш уаатҗашәеит уахьылаз уеиқәҗсы.
Ғаастит: «Саб, зегы зхароу сара соуп!
Ишаауҗаххалак сахьырхәы, исыхәтоуп!»

Амаркиз

Ех, апринц, иахгәалахаршәарым уи!

Карлос

Зеггы ишырбоз, җымт ишысыңшуаз,
Бжъара зқәым тәык иеипш сахырхәын.
Аха уара сухәәпшуа сахыглаз,
Зегь сычхәит, Родриго, сылағырзқәа мааит.
Схапыцқәа еихасыргәҗеит, сцәышхеит.
Сгылан сшыадан, аха, иугәалашәома,
сылағырзқәа мааит.
Уеитцакызыкызуа, уара сҗапхъа
Ушьамхқәа аурсит, усгы җааутит: «Карл!
Уара ипутәеит схамаҗагыара атыхәтәа!
Ауал исықәу сшәоит, атрон аҗны уаншәилак».

Амаркиз

(Инапы ейҗыхны итә.)

Ус акәхоит, Карл! Тәуба зуеит,
Саныхәычыз тәуба баша ишумыз.
Ауал исықәу сшәоит сара инагзатҗәкыны,
Аҗхәара ааип!

Карлос

Уи аҗхәара ааит, Родриго, ихатца!
О, сухәоит, ацхыраара ит уәыза!
Аҗхәара ааит, – убзиабароуп сзыхәо!
Сара сгәы тнаблаауеит маза гәршак,
Аҗымтра сылшом! Исанахәааит ухы-уҗы,
Ублақәа ирхызбаалааит, уқышәқәа ирықәызбааит
Ахара исыдутцә, – сеилкаа!
Уара уи уеиланарзызашт, аха аҗәак умхәан!
Слыҗхагахо бзиа дызбоит сара сан!

Амаркиз

О, Анцәа ду!

Карлос

Мап, дрыцхаумшьан ахыда, җәара ак хәа!

Ихәа адунеи аҥны ишыҥамлац
Ари аҥыза арыцхара! Сухәоит, ихәа!
Сара ысымоуп иухәо заа идырны:
Бзиа дибоит аҥа иан.
Рим азақәани, ашәышықәсқәа рҥаси,
Иара аҥсабара ахәтеи рыла
Ас еиҥш иҥоу абзиабара шәиуп.
Сара хәбацәа рзинқәа цәҥяцәыҥхамшьарыла
Сырҥагылар акәхеит снейны.
О, ари амҥа, ахеивысрахь, аҥнахарҥахь ихоу!
Сара ысоут гәыҥра зҥым абзиабара,
Ашәа-зызара сыцуп сахьцалак,
Ацәҥяуаҥы иеиҥш, сыҥстазаара
Ашәарҥа гәҥәа иҥагылоуп, урҥқәа зегь здыруеит,
Издыруеит, аха уи сара бзиа дызбоит!

Амаркиз

Ахәынҥқарҥхәыс илдыруама?

Карлос

Исылшома сара,
Уи – Филипп иҥхәыс, ахәынҥқарҥхәыс,
Лҥаҥхәа ицәырызгарц абри! Испаниатәылан!
Излаласхәарыз сылҥахәыҥхәыҥны,
шахәҥ дамамкәа,
Лара лнаҥс даҥәзә имахаша ажәак,
Уи илхымшәозар илхыбаауа лхатца илаҥш,
Илыкәыршазар дыхьчо ылыцу рмацәаз?
Шьҥа жәы-мза ирзынаҥшуа иҥуеит,
Ахәынҥқар сааигеижьҥеи сҥара сааҥкәыган.
Есены хәибабоит лареи сареи, хнейвысуеит,
Ажәак сыхәлшәан субом, аҥаҥа сҥоушәа.
Родриго, жәы-мза дузза гәәҥроуп сара ысхызго!
Сыҥаҥыха сқьышә иаақәххуеит уажәы-уажә,
Аха иҥыблаау сгәатцан мчыла истцәахуеит.
О, ашәымҥақәак ирыдамхарҥгы,

Уи лааигәа аҕазаара сара сзыҳәан
Изаҕсоу удырундас уара, Родриго!

Амаркиз

Аха уаб, духаштма, мшәан, спринц?

Карлос

Анасыҕда! Ажәак умхәан уи избахә ала!
Сшахьхәуа саҳәа, ҕаакы сацәыршәа,
Аха зынза уиламцәажәан саб!

Амаркиз

Уаб дуцәымҕзоума уара?

Карлос

Мап! мап!

Сара саб дысцәымҕым, аха ацәҕа зуз
Ишьтоу ашәа-зызара сыхьзоит
Уи ихьз ансаҳауа! Родриго,
Сара соума ахара зду,
Саныхәыңыз, тәык иеиҕш саазаны,
Сгәаҕы иҕаттахоз абзиабара ашәтыц,
Ахҕахаха амтәкәа, икәаҳазар?
Сеилкаа! Фы-шықәса сыхьцуан сара усқан,
Иеиҕахәытхәытны зуацәҕара иалацәажәоз саб
Раҕхьаза акәны дансдырбаз.
Убри, сара раҕхьаза дансдырбаз аҕены,
Инамҕатәшәа, еҕырт иусқәа инархыҕхьазалан,
Ҕшьҕык ашьра шрықәтцоу зхәоз
Ақьаадқәа инапы рнитцеит. Ашьтахьы
Уи сара данызбоз акы анысхараз акәын.
Знымзар-зны снимыжьцыт сахьмырхәыкәа.
О, анцәа! Сцәа ианыруеит
Рыцхашьара шсылам схатаҕы.
Арт ахәыцрақәа схы аарылызгароуп!

Амаркиз

Сухэоит, уажэа нагзала, апринц,
Угэы иґоу зегь цэырга. Хҗызак ханиацэажэо,
Хара хҗэы аҗсы ахаршьоит есымша.

Карлос

Шаҗантэ сара схы саҗагылан сықэпахьааз,
Шаҗантэ, цхагэазы, исхылаҗшуаз ацэа ишагалак,
Сшьамхқэа арсны сихэахьааз анцэа,
Бзиабарак саб иахь исызцэыригарц!
Аха, Родриго, ишлытшэадаз иара нхеит.
Абацэа рахьтэ избан сара хыла
Филипп абыс дызсоурыз? Избан иаргы,
Шэнызқьыла адэ иқэу аҗацэа рахьтэ,
Дызиоурыз абри сара исеиҗшу цас?
Аҗсабара, зегьы еиҗызкааз, зегьы зшаз,
Изақэызаалак цьара акы ахымшеит
Иарей сарей хайҗштцэҗьа еиҗшымкэа абас.
Жьра-цэарала хайдцара злаилшазей анцэа?
Анасыҗцэҗьара! Избан, избан абзиабара
Иҗазырхаша мҗахэастак аҗны изеиҗанажьыз
Ғыҗьа, иеицэыбналан хазы-хаз ицоз?
Зқьышықэсала иеиҗацэаны ажэҗан иацаршэыз,
Нас икыдууаны зҗаазхаз зны,
Ишааиуазгы, иеидҗыххаала ицарц азы,
Ғахьхы, хара, имцабз еишьылха
Хланцы иҗалаз аетцэақэа хреиҗшуп харт.

Амаркиз

Сҗэы иснаҗоит хлымзаах еиқэатцэак җаларашэа.

Карлос

Схы нықэыстцар, җхыз җаастақэак
Срылоуп есымша. Сыхшыҗ саанагоит
Сзыргэаҗуа зегь мчыла срылганы.
Аха срылсит, срыцэцеит шысхэо,

Сеиҥаакылсуеит җа змам тыша дук ахықәан.
Родриго, абык иаҳасабала уи дысцәызыр, –
Ухцәышаахо уалагеит, зегь еилукаауеит уара, –
Ааи, абык иаҳасабала уи дысцәызыр, –
Дарбахын сара сзықәан аҳәынҭқар!

Амаркиз

(Акраамҭатәи анауза ашьҭахь.)

Акыр исзаҭсоу Карлос, аказы суҳәоит, –
Уеыззукуа, изакәызаалак иара,
Ажәа сыҭ сара ишысцәумзо ала,
Уфыза ансакәха, уи зегь раҭхьа
Сара ишсоухәо ҭоуба уы.

Карлос

Зегьы, зегьы сырзыхиоуп.
Убзиабара уи сыднатәоит, иара сатәуп.

Амаркиз

Исаҳаит, дук хара имгакәа,
Ахҭны-қалақь ахь дцоит хәа аҳәынҭқар.
Мазала аҳәынҭқарҭхәыс улҭыларц уҭахызар,
Уи ахьалшо ара затәык ауп, Аранжуец.
Акылҭш-кылзырәцәа маҷәуп иаҳа араҭа,
Усҭак игәғәам, имчым ақыҭа атас.

Карлос

Иара убри акәын саргьы исымаз гәығыртас,
Аха илҭшәадоуп!

Амаркиз

Угәы каумыжьын, апринц.
Сара сыҭоуп иахьа уи сылшараны.
Париж дшыҭказ еиҭш ара, Испания, дыҭазар,
Гәаартыла сацәажәара шылгәағыа хатҭа.
Уи лхы-лҭы ианықәызба

Карлос гәыҫрак изто ҫара акы, –
Ускан илыцу лаарылгароуп инхаз...

Карлос

Урт ахәса рахьтә гәык-ҫыкала
Исыҫоуггы ыҫоуп, иахаракгы – Мондекар.
Сыгәшәа ахьылхәара дашьтоуп амаркиза
Лҫа изыҫастахьоу абзиарақәа рзыхәан.
Уи сара дсымоуп пажс.

Амаркиз

Ҳарманшәалоит уи ҳара еихаггы.
Ааигәа уҫаз, нас, апринц, адырра шустаз
Ункылҫьарц азы узырхаго лбаразы.

Карлос

Сҫалоит, сҫала, амала, уара уааласы!

Амаркиз

Блеихаҫәысрак аамта баша исырзуам.
Абзиала, нас, спринц гәыраз, ҳаибабап!

Нак-аак инеиҫырҫны ицоит.

Ахҫатәи ацәырҫра

*Аранжуец иҫоу ахәынҫқарҫхәыс аҫхынҫтәи
лрезиденция. Асценаҫны иубо аллеиа аханы
иҫоуп ахәынҫқарҫхәыс аҫхынҫтәи лыҫшьарҫа.*

**Ахәынҫқарҫхәыс, агерцогҫхәыс Аливарес, апринцесса
Еболи, амаркиза Мондекар аллеиа ианыланы иааиуеит.**

Ахәынҫқарҫхәыс

(Амаркиза лахь.)

ҫытраамҫак сара бсыҫҫаз, Мондекар.

Слырааңсоит блаҭыңхарала иахъантәарак
Апринцесса. Былзыңшы, уи, ааңнынза
Абзиала хәа ақыта ааныжьуа,
Лгәырғара аарлахәа илтәахуеит.

Еболи

Схәынтқарқхәыс лҕаңхәа сара маза сывам,
Сеигәырғоит схынхәны Мадридқа сахьцо.

Мондекар

Бара уи бамеигәырғазои, ахәынқарқхәыс,
Банамыргазеи Аранжуец агәңцәа?

Ахәынтқарқхәыс

Ихьаазгоит ари атың ссир аныжьра,
Ашны сыкоушәа схы збоит ара.
Сгәы қартзоит зегьы-зегь! Аңсабара,
Акәа сҕаршәны, схәцрахьы сагоит.
Адәы снықәларашәа сыкоуп сыѡ-сыхәмаруа.
Франциатәи ахауа лбааздошәа скалоит.
Рыңсадгьыл ахь зегь ргәы рыхоит есымша.

Еболи

Цәхәырак еиңшуп ара, зегь цсуп, игәңцәагоуп!
Ла-Трапп ахаҭа.

Ахәынтқарқхәыс

О, мап, сақәшахәтым сара уи!
Зегь цсуп Мадрид. Лгәы иаанагозеи агерцогқхәыс?

Оливарес

Са сгәы снаҭоит, ахәынтқарқхәыс,
хҭдас хазыноуп хәа, –
Мызкы арақа хәңсы хшьоит хара, егьи амзас
Хнеи-ааиуа Ель Пардо абахча хәңоуп.
Азынра зегь ххаагоит ахҭны-қалақь аҕны.
Испаниатәи атрон ыкоуижьҭеи ус ауп.

Ахэынтқарпхэыс

Бара бдырра зеипшроу ала,
Жэа бымаскырц сгэы итам, агерцогпхэыс.

Мондекар

Уажэоуп Мадрид иаха ианылахфыхроу.
Шьта аштэ ду акоррида иаздырхиоит.
Уи ашьтахь ашьауға зкэу шырбылуа
Хдырбарц хақэдыргэыгт хара.

Ахэынтқарпхэыс

Амаркиза! Хақэдыргэыгит бхэоу?
Мондекар агэраз лкынтэ аума
Сара абри ашыза ахьсахауа!

Мондекар

Иалоузеи, мшэан, уи цэгьарас?
Ирбылуа ахара здытцэкью рами?

Ахэынтқарпхэыс

Сгэыгуеит, Еболи лгэаанагара хазыми?

Еболи

Сароу? Лгэы изаанагозеи ахэынтқарпхэыс,
Еболи, қырсипанпхэыск лахасабала,
Амаркиза Мондекар длеицэоуп хэа?!

Ахэынтқарпхэыс

Ах, сара сахьыкоу схаштит.
Аха даеакахьы хаиасыпи шьта.
Уажэраанза ихэмаз ақыта азбахэ акэын.
Ишпацеи ари амза ниакэкэа иаразнак!
Сара сгэыгуан гэыргьарала итэып хэа
Арака иаххааго амшкэа, аха, мап,
Икамлеит, иамуит сыззыпшыз.
Иара убас акэзар еснагь, хжьа-жьо,

Хшаго хара агэыгра? Исыздыруам
Скатэаны ианымцац хэа знымзар-зны.

Оливарес

Апринцесса Еболи, ианбахархэои харт
Дамжьеит, дамкатэеит хэа Гомец игэыгра,
Банбаабои уи бипхэысны?

Ахэынтқарпхэыс

Итабуп, агерцогпхэыс, бара уи
Дахыыбгэалабыршэаз уажэы.
(Апринцесса лахь.)
Исыхэеит Гомец изы сбацэажэарц.
Аха уи зласылшари сара?
Апринцесса илыдыскыло ауафы
Уи лааигэа аказаара дапсазароуп зегьрыла.

Оливерес

Уи ибзиа рхэоит. Ирхэоит дагыапсаны.
Даара хатыр икэцаны дизныкэеит,
Ахамтагы иитеит уи ахэынтқар.

Ахэынтқарпхэыс

О, ус анакэха, уи насып змоу уафуп!
Аха абзиабара дапсахартэ еипш,
Уи абзиабара илшомашь?
Еболи икалтааит уи атак.

Еболи

*(Дыпхашьаны ғылтүам, лыблацаакэа еикэыпсашэа
даагылоит, нас, иаалыркьаны, ахэынтқарпхэыс
лғапхьа дшьямхнышгылоит.)*
Зегь зылшо ахэынтқарпхэыс!
Анцэа дсыманы сбыхэоит, срыцхашьа,
Исцейпшбымтэын сара ахахэс ацара.

Ахэынтқарпқэыс

Ишқа! Бара ахахэыс бсышьтрану?
Исеилбыркаарц быдысдом.
Зегь еилкаауп сара сзы.
Бгыл! Разкэыцэгъароуп хахэыс ацара.
Быгэра згоит. Бѡагыл, мшэан!
Акраатцуама бара аграф мап ицэыбкижьтеи?

Еболи

(Дѡагыло.)
Шықэсык азы егъагым. Ускан
Апринц Карлос Алькала атцара итдон.

Ахэынтқарпқэыс

(Дкылкааны уи длыхэаңшует.)
Имзакэа ихэа, нас, априincessа,
Мап бкырц азы мзыз бымоума бара?

Еболи

О, ахэынтқарпқэыс, сыгэра га,
Ицэырызгар сылшоит зқы мзыз!

Ахэынтқарпқэыс

Ѧба ракэзарггы имцхэуп.
Бара Гобец дыбтахым – иазхоуп!
Уи ҳакэытцып!

(Егъырх ахэса рахь.)
Иахьала
Сыпқа хэчы дсымбац. Бцаны
Уи арахь дысзаага, амаркиза.

Оливарес

(Асаат дахэаңшует.)
Уи макъана иаамтам, ахэынтқарпқэыс.

Ахэынтқарпқэыс

Ишқа! Уи даара иңыашьахэуп!

Анны сыкалара иаамтами макъана?
Ус анакәха, ахәара җастоит
Уи аамта шааилак адырра соорц.
Даафналоит апаж, уи инытцакны
Аобергофмеистерпқхәйс акы леихәоит,
Лара иаразнак ахәынтқарпқхәйс лхы
Налықәлкуеит.

Оливарес

Амаркиз де Поза, ахәынтқарпқхәйс.

Ахәынтқарпқхәйс

Де Поза?

Оливарес

Дышиашаз
Ки Франциантәи дааит. Уаанза Бриуссель дықан.
Уи дахәоит ахәынтқарпқхәйс лкынтә
Иааигаз асалам шәкәы бытара азин иоурц.

Ахәынтқарпқхәйс

Уи азин ыкоума, агерцогпқхәйс?

Оливарес

(Даахәыц-хәыцны.)
Кастилиатәи агранд абра дааны,
Тәым дгьылк аҕнытә иаашьту
Асалам шәкәы лытара дақәитытәуа
Хтыс арбам ҳзакәан аҕны.

Ахәынтқарпқхәйс

Ус анакәха, схы иадыскылоит уи азбара, –
Дааиааит.

Оливарес

Азин сымазааит, ахәынтқарпқхәйс,
Сара мацк аҕара сынтыцырц.

Ахэынтқарпхэыс

Бцарцу? Уи бара ишыбтаху, агерцогпхэыс.

*Аобергофмеистерпхэыс дцоит,
ахэынтқарпхэыс апажгы дцарц идылцоит.*

Апшьбатэи ацэырцра

Ахэынтқарпхэыс, *апринцесса Еболи, амаркиза
Мондекар, амаркиз де Поза.*

Ахэынтқарпхэыс

Даараза сеигэыргъеит, амаркиз,
Уахыызбо ура арақа, Испания.

Амаркиз

Уи, сара сыпсадгыл, уажэеипш
Сазыгэдуны ахаангы скамлац.

Ахэынтқарпхэыс

Амаркиз де Поза Реимс иказ аицлабрақа раан
Ахыз-ацша ду иоуртэ хынтэ аиаaira игеит.

Уи дреиуоуп испаниатэи
хэынтқарпхэысны аказаара
Гэадура дус икастартэ рахыза исзырбаз.
(Амаркиз иахь.)

Рапхыза Лувр ханеикэшээз,
Зны уасны Испания устаап хэа
Упхызгы иаламшэеит зынза.
Цабыргзами сара исхэо?

Амаркиз

Мап,
Уи сгэы итамшэацызт бзанцы.
Схафэы исзаагомызт Франция хзаташыыцуа иказ
Акызатэык мышкы зны хара иахнаҕап хэа.

Ахэынтқарпхэыс

О, зхы шытыхны изку испаниатэи ауафы!
Избан, акызатцэык? Уара уғапхьа дгылоуп
Ахэынтқарпхэыс Валуа!

Амаркиз

Ус ахэара
Шьта азин сымоуп, шьта бара хара бахтэуп.

Ахэынтқарпхэыс

Ирхэо сахаит уқан хэа уара Париж,
Сани сашьцэеи рфынтэ, ишухэара,
Исзааугазеи уара ажэабжыыс?

Амаркиз

(Асалам шәкәы налыркуа.)
Бан-ахэынтқарпхэыс дышьтоуп лгэы җееймкәа.
Испания атронаф насц быманы
Банынатэо амш ауп уи дзеигэырғо дыззыцшу.

Ахэынтқарпхэыс

Исзааигәаз ауаа анысгәалашәо,
Ииасхьоу амшқәа сғапхьа ииасны ианцо,
Изалшома снасыпдан сара схы сыпхьазо.
Аха, ирхэоит, амаркиз, уара
Адунеи ду убеит хэа, иеилукааит хэа
Ажәларқәа азәырфы ртас,
Иагьутахуп хэа, уахьаахынхэыз, упсадгьыл афны,
Филипп ихата иеихагы еилизкаауа азә уакәны,
Ухы уакәитны атрон афны унатәарц.
Аха иугәапхап хэа сыказам Мадрид, –
Итынчроуп хара хфны ара зынза.

Амаркиз

Аха еиғьуп Европа егьырт атәылақәа рфны ааста.

Ахэынтқарқхэыс

Уи срагы исахахеит, аха икоуп,
Иагырацоуп арака исмахауа
(Апринцесса Еболи лахь.)
Сымашьозар, абна шэты ссирк ҫоуп,
Апринцесса Еболи. Исызфыбхыр ҕамлари?

Апринцесса иахьлархэаз дцоит.

Икалап агха сымазаргы, аха усгы
Азэы лгэы түргэырҕеит уара ара.

Амаркиз

Избеит сара арака ахьаа змазгы,
Уи тгэырҕаауа икалашан...

(Апринцесса **Еболи** дхынхэуеит ашэҗ лыманы.)

Еболи

Уныкэит уара адгьыл харақәа акыр ркны.
Иахзеитоухэарц улшоит иага ссир.

Амаркиз

О, хэарада! Адгьыл харақәа рахь аныкэара,
Ашэартақәа рыңшаара, рҕагылара,
Ахатца иуалны исыңхьазоит. Аха зегь реиха
Уи иуалу ахәса рыхьчароуп...

Мондекар

Адауцәа рцәыхьчароу? Аха ирылгеит,
Икам адауцәа.

Амаркиз

Мчы змам рықәғәғәара –
Адауцәа бзоушәа иканатоит.

Ахэынтқарпхэыс

Уара уиашоуп, хымпада. Адауцэа ыкоуп,
Ахацэа роуп икам иахъазы.

Амаркиз

Уажэ ааигэа, Неапольынтэи схынхэны сшаауаз,
Саниеит сара амѡан хтыск.
Сгэы иасит уи даараза. Икалап
Сажэабжь шэанаргозар агэыпцэа...

Ахэынтқарпхэыс

Аха сара исымам ъа мѡақы, –
Апринцесса исахарызеи хэа дыпшуеит.
Ихэала? Саргыи ажэабжькэа бзиа избоит.

Амаркиз

Мирандоль ѡ-таацэарак,
Ргэы анаакыднах айғара ирыбжьаз,
Уи айғара гибелинааи гвельфааи
Раахысгыи иаауан аеыргэғэо, –
Ирызбеит иеинышэарц, гэалагь
Рымамкэа шыта, ахнатэ аахыс
Иеицэнымхозшэа рнапкэа еикэдыршарц.
Еилшэара зқэым айфызара иадырган,
Хатцара згымыз Педро иашы ица Фернандо
Иқэшэеит Колонна лыпқа
Анцэахша Матильда лгара.
Адуinei ршазар аахыс ақсабара
Абастэқьа иканамтац шыца еиқысаауа.
Макыана лпартрет затэык ала акэын
Фернандо уи ақхэызба блахкыга дызлеидыруаз.
Аха ихы-ицсы зегь шылгара илгахъан.
Дзызхэыцуаз леиха иибаран иказ
Хараза деиғзар ауеит хэа,
Атра итамгыло, ицон игэ тыцны.
Аха дыпшын Фернандо, ицара далганы,
Матильда лахы амѡа дықэларц деиханы...

*(Ахэынтқарқхэыс иаха лыхшыа азыштыны
Азрыафрра далагоит. Амаркиз, мацк даатгылан,
аапхьа иажэбэжэ наигзоит, ахэынтқарқхэыс
Лыказаара иахьынзалнаршо ала апринцесса Еболи
ихы налықакны.)*

Иаалырқьаны лыпстазаара далцит
Педро ипқхэыс. Дыцкэынха даакэгылазшэа,
Зегь идырехэо Матильда лахь
Аёынанахоит уи илапш шаќь-шаќьо.
Ддэықэлеит лара лахь ихы рханы.
Дибейт, иара уи акэхейт, ахы дтарқаны,
Дыхнахт лыбзиабара, иххэцуам игэы,
Дагыгоит Матильда уи пқхэысс, –
Фернандо дгэақуа дшыпшыз.

Ахэынтқарқхэыс

Икаицазеи Фернандо?

Амаркиз

Гэграла дытэны
Икоу, изыпшу хэа акгы изымдырзо,
Мирондолаќа ихы рханы даауейт.
Иеы дакетэаны, дпырны аќалаќь дахьаалалаз,
Агэырѓара иамехакны иамоуп зегьы.
Шэахэароуп, кэашароуп, аонќэа лашоуп.
Ирымоуп аныхэа. Амардуан дыахашлейт, абар,
Дырдыраанза иаша дныаххит,
Педро, қыф уа, асасцэа рыгэта,
Аишэа дахьахатэаз, уи диватэоуп анцэахша.
Фернандо ихы-ипсы зегь ззиштыхьаз анцэахша.
Иаразнак иагыейликааит убраќа Фернандо
Дзакэ ссырыз дыззыпшыз, ицэызызгы дзакэыз.

Еболи

О, гэырғацэѓала идыртэыз Фернандо!

Ахэынтқарпхэыс

Уажэа наугзама, нас, ашевалие?

Сгэы иснаџоит акгыы ыкам хэа уи иацутџо уаха.

Амаркиз

Иџоуп, салымгац сажэабжь нагзатџёкыны.

Ахэынтқарпхэыс

Излоухэаз ала, Фернандо ура душыза бзиан?

Амаркиз

Уи сшызцэа зегь реиха дысзааигэан.

Ахэынтқарпхэыс

Нас, уажэабжь нагзала.

Амаркиз

Уи алгамџа џеим.

Агэалашэарақэа сгэы ахэра дырџыцит џапхэа,

Иацу мхэакэа сычыныскылар еиџзаргыы калап.

(џымџроуп)

Ахэынтқарпхэыс

(Апринцесса Еболи лахь.)

Сгэы иаанагоит, сыпхэа хэыч

Дысдырбар калоит хэа ма уажэшьџа?

Апринцесса, бцаны уи дысзаага!

*(Апринцесса дџоит. Амаркиз инапы анааиџьалак,
асцена аханы игылоу апажгыы дныџашэкэа дџоит.*

*Ахэынтқарпхэыс иааиџылхуеит амаркиз илиџаз
асалам шэкэы, дшаашанхазгыы аалнубаалоит. Убри
аамџаз амаркиз иныџакшэа амаркиза Мондекар
ак леиухэоит. Ашэкэы бгыыцкэа дрыпхэан дшаалагаз
еипш, ахэынтқарпхэыс амаркиз лхы наикэылхуеит,
дылкаангыы дихэапшхуеит.)*

Уара ихаумхәеит изеипшрахаз
Зызбахә цәыругаз Матильда ллахьынтца.
Издыруада, Фернандо игәәкрақәа ртәы
Еилкааны илымамзар зынза?

Амаркиз

Матильда цагъа инагзаны
Азәгъы иҕаҕхъа лгәы аалыртуам.
Ҷымтзакәоуп агәәкрақәа
Агәы гәгәа ишахнаго.

Ахәынтқарқхәыс

Ублақәа шаҕьо акы иашьтоуп, –
Уи закәызеи умхәоишь?

Амаркиз

Шаҕа насың ду иманы ихы ибарыз
Зыхьз ахәара сзымгәагъуа азәы,
Уи дыказар уажәы араҕа!

Ахәынтқарқхәыс

Ахара здыда, нас, уи дыкамзар уажә араҕа?

Амаркиз

Хәашъа сзаҕарыма уи дызустоу, насгъы
Уаҕ деикәанамыршәарыз, дҕалазаргъы
Даины уажәы арахь?

Ахәынтқарқхәыс

(Дшааны.)

Арахь, уажәы?

Амаркиз, иаанагозеи, мшәан, ари?

Амаркиз

Дҕаларыма уи гәыграк иоуны – дҕаларыма...

Ахэынтқарпхэыс

(Лшэазызара иацло.)

О, Анцэа! Агэткыа саургоит ура!

Амаркиз, калашыа амоума...

Амаркиз

Абар дахыыкоу ихатагы!

Ахэбатэи ацэыртра

Ахэынтқарпхэыс. *Карлос. Амаркиз де Позаи*

Амарикиза Мондекари асцена агэахыи инаскьоит.

Карлос

(Ахэынтқарпхэыс лғапхыа ишыамхкэа нарсны.)

Сыззыпшыз аамтагы ааит, – насып змоу Карлос

Дырхысырц илшоит акыр изапсоу анапкэа!

Ахэынтқарпхэыс

Узфэу закэызеи! Изакэ хыдароузеи!

Угыл, апринц! Ихэхьзар алшоит

Хакэша-мыкэша икоу ауаа рылапш.

Карлос

Сгылом! Абас абрака сшыамхкэа шарсу,

Фыртысрак хэа сымамкэа сынхоит.

Ахэынтқарпхэыс

Ахыда! Скыиара, сгэыразра ухы иархэаны

Абас кауцеит! Иухаштит хэа сыкоуп, цабыргны,

Уғапхыа игылоу уан ахэынтқарпхэыс шлакэу,

Ушпааи абри афыза ажэа ухэарц абрака!

О, сара схата, идырны иумаз, сара схата

Зегыи-зегь шиасхэо ахэынтқар!

Карлос

Исыңшыз аңсра, сымшатакәа, сыкнаҳаны
сыршыааит!
Блеихаҕәысрак аһнуцка ҕанат аҕазаара азыҳәан
Аңсра хышәашәа саңылоит сгәыргәтцәа!

Аҳәынтқарпхәыс

Блеихаҕәырсак аһнуцка ҕанат аҕазаара?
Бзиа иубо ишңалыңсыхәо усқан?

Карлос

О, Анцәа! Анцәа! Сцоит, саҕамыз!
Бынсыжъеит! Исылшома, мшәан, сара
Снеины ибхәо мчыла саҕағыларц!
Исылахәмарырц шңалшоишь бгәатахра!
Бҕы иаатшәо ма былаңш исанахәо
Исыднатцоит аңсҕазаара ма аҕахара.
Исылабыгзарц крыбтахумашь уаҳа?
Амра аҕаҕа иҕоума убас еиңш акы,
Бара бзыҳәа схы зқәысымтцо сымшәа-смырха!

Аҳәынтқарпхәыс

Уца!

Карлос

О, Анцәа!

Аҳәынтқарпхәыс

Акы затәык ауп сара сызухәо исымоу,
Шәипхьызс иҕоу зеггы ушьҕастцоит,
Иудыруазааит, уи, схәатәы, ануумырха!
Уца, Карлос! Уца, абра ҳайдгылан
Хшеицәажәо, ирбаз ыршо, аҕара аццаны
Изнаргаанза аҳәынтқар.

Карлос

Исыдыскылоит аңсраггы абзараггы.

О, анцәа ду! Сара сгәыграқәа зегъы
Абри ҳаикәшәара иадысхәалон,
Шәа-зызароума испырхагаһаз уажәы,
Абра зынза ахықә акны санааи?
Мап, ахәынтқарпхәыс, даеа акыр
Шәнызқьынтә адунеи алыра ду иахагьежып,
Ари ашыза ахтыс еиҥақалаанза.

Ахәынтқарпхәыс

Иҥамлааит ари ашыза знымзар-зны!
Иуҥахузеи, анасыпда, сара сҥынтә?

Карлос

О, ахәынтқарпхәыс! Сықәпон схы саҥагыланы,
Уафытәыџса ихы дшаҥамгылаша
саҥагыланы сықәпон!
Аха, анцәа дшахәтуп, ахәынтқарпхәыс,
Изақаразаалак акгы алымтцит уи!
Ақәпараҥ сара сымчқәа зегь қаҥсеит!

Ахәынтқарпхәыс

Иазхоуп – сара сгәы атынчра азыхәан...

Карлос

Адуinei зегь аҥақхәа сара сакәын
Бара бызтәыз, џ-тронк – анцәа ихәтеи аҥсабарей –
Бзыршаз сара сзыхәан ауп, аха дарбан
Бымтцарсны бысцәызгаз! **Филипп! Филипп!**

Ахәынтқарпхәыс

Уи ура дуабуп.

Карлос

Бара дыбхәцоуп.

Ахәынтқарпхәыс

Уи ура ахәынтцарра ду узынижъуеит.

Карлос

Барггы – аныс!

Ахэынтқарпхэыс

О, ғұмтын!

Карлос

Ахэ изшьома уи инапағы иҕалаз амал!
Илшома бара бгэы пшқа баимыргарц?
Схы ахашшаарақәа наҕ сырқәатүеит,
Исхэом насып ду шсыбташаз атәггы, –
Насып иманы дыҕазар иара?
Аха иарггы днасыпдоуп, абар, нас,
Цьаҳаным еилашыра ахата!
Насып иоуран дыҕам уи назаза!
Бара сара сзыхзызаауаз сыцәбырзит,
Саб бхы наимада, ибҕьяшыт.

Ахэынтқарпхэыс

Сухэоит, ухы унапағы иааг, априңц!

Карлос

Сара издыруеит, ааи, сара издыруеит,
Ари апхэысаагара еиҕызкааз, изызхэоу.
Сара издыруеит бзиа уи бибоу бимбоу.
Бызустада бара ахэынтқаррағы? Атак ҕатца!
Ахра зуоу? О, мап! Излаилшоз, мшәан, Альба
Бара амчра ахыыбку атәылаҕ иааигәапхо ҕаитцарц?
Илагылозма Фландриа шьамханынза ашьа-рәаш?
Бипхэысума, нас, бара Филипп?!
О, мап! Иабоит уи ажәәан ахата!
Ахатца игәы цозароуп апхэыс иахьлырхо,
Аха иабыкәу иахькду иара игәы?
Уи зны иҳәазозарггы ажәа ҕәандақәак,
Ишлароуп, иқәроуп изырхәо.

Ахэынтқарпқхэыс

Иуазхэада уара Филипп иааигэара сыказаара
Иахьтэуатэуп хэа, исымам хэа насың?

Карлос

Зтра итамгыло, сара сааигэа ианыкала
Издашьыцтэхоз агэы.

Ахэынтқарпқхэыс

О, уара даара
Зхы замхапагьоу арқысуп. Сгэы исанахэо еакзоуп.
Уара уажэа хыдақэеи урт ирхылкьо амцеи рааста
Сархэозар Филипп иахатырқэцареи
Ғымт ибзиабареи? Уи абырг...

Карлос

О, ус анакэха... Сара схьатцеит...
Сағамыз усқан! Сара исыздыруамызт,
Исыздыруамызт бзиа дшыббоз ахэынтқар.

Ахэынтқарпқхэыс

Сара уи хатыр иқэстдар сҥахуп.

Карлос

Азэыр бзиа дыббахьазма?

Ахэынтқарпқхэыс

Ицьашьахэуп уара узцаара.

Карлос

Бзиа дбымбазацыз?

Ахэынтқарпқхэыс

Уаха дызбазом.

Карлос

Уи бзырқатцо бгэы акэу иҥоубоу?

Ахэынтқарпқэыс

Успырт, апырнц, ас еипш икоу ухэарц азы
Уара сымдан уқэымлан бзанцы!

Карлос

Уи бзырқатц бгэы акэу итоубоу?

Ахэынтқарпқэыс

Суалпшыа! Ухы унапағы иааг, апырнц!
Ахыргэафра ара зынза илтшэадоуп,
Хлахынтца ххы анахраалоит, зегь акоуп..

Карлос

Ишца? Хлахынтца? Ххы анахраалоу хлахынтца?

Ахэынтқарпқэыс

Ишпеилкаатэу уи уеигэыргъан уцэажэара?

Карлос

Ишеилкаатэу абас ауп:
Игэы иатаху шыкоу Карлос
Илшом инапқэа ивапса атэара.
Карлос игэы итам, азақэан ааумырхэыкэа
Насып лаша ахьюмоуа атэылағы
Днасыпданы атэара.

Ахэынтқарпқэыс

Усзеилкаауам сара.
Мшэан, узықэгэгуаз наумпыцышша имцазеи?
Узашьтоузеи узықэгэгыгра ахыыкам гэгыртақ?

Карлос

Гэыгырта змам ацсцэа роуп.

Ахэынтқарпқэыс

Сара, уан, соума узықэгэгуа, Карлос?

Дызхылцыз иусқәа хьзыла инаигзарц...

Згәаҕы иахьанзагы иxxаза иаку.

Угәы каумыжбын, апринц! Рыгәкәа рымкѡан,
Егьырт шытахька иахьхьацуа
Карл иҗа ақәпараз дыхиоуп.

Карлос

Мап, сара сагхеит. Ихатца, сагхацәеит сара!

Ахәынтқарпхәыс

Ахатцахароу? О, апринц! Иабанзашытыху,
Цкѡа уазхәыц, изкәырто рхы-рыпсы!
Уара ушытызхыз узлагылоу рааста
Хараза ухаранакит, урт иртахуп
Ауаа зегь узлареипшым рбарцы,
Иарбан мчу иутцасны җада узгазгы.
Апринц, ажәҗан шиашоу шыакәргәгәа,
Иаарпшы апхьагылара ушапсоу.

Карлос

Быбзиабара сапсахарц азы исылымшара егьыкам,
Бара бырзроуп са сымч зкәымхо, ихатца!

Ахәынтқарпхәыс

Ухы агәра арга, Карлос! Ахамапәгьара,
Ацәымҗра, аңандара – абарткәа роуп
Иухан сара сахь уара уаазго.
Ухы рыцхаушьом, угәы ушатом цъара акала,
Аха, иудыруаз, уара ухы, уара угәы
Иузынхараны иҗоу ахәынтқарра иатахуп.
Ухы уеичаха, апринц, унапәҗы иҗоу
Рмал ду ус инумхын – уи уара ухата уоуп.
Абзиабара уара иууалпшья дууп,
Уан лахь акәын уи иахьанза иахьырхаз.
Иахьарнахыс уи рыт ауаа, ахәынтқарра иат,
Уламыс җыпныхәа унаҗо акәымкәа,
Иуоурц нцәаны аҗазаара насыпс.
Рапхьатәи убзиабара сара сакәзар,

Аѡбатѡи убзиабара Испания акѡхароуп, апринц.
Хатыр ду зкѡутцаша, бзиа иубаша умоуп, с-Карл!

Карлос

*(Изѡысыз ацѡанырра датѡнатѡны,
Лѡаѡхѡ днышьамхнышгылоит.)*

Бара бмаалыѡуп! Бара агѡы халал бызѡоуп.
Адѡа сыѡ! Иаасыдыбѡо насыгзарѡ сыхиоуп.
(Дѡагылоит.)

Абра, хазшаз иѡаѡхѡ, ѡоуба зует.

Назаѡа, – о, ажѡѡан, мап! –

Назаѡа бшысхасырштѡа хѡа акѡым,

Назаѡа, ѡымѡрала, сгѡаѡы...

Ахѡынѡѡарѡхѡыс

Излаистари Карлос сара адѡа,

Мчы сывамзар схѡа ус ѡастартѡ еипш.

Амаркиз

(Даѡѡнаххны.)

Ахѡынѡѡар!

Ахѡынѡѡарѡхѡыс

Анѡѡа хазшаз!

Амаркиз

Уѡа, умѡшыкѡа уѡа, апринц!

Ахѡынѡѡарѡхѡыс

Баѡѡсыла деилашѡашт ара уаниба.

Карлос

Сара сынхоит.

Ахѡынѡѡарѡхѡыс

Изауада уи азы ахѡынѡѡа?

Карлос

(Амаркиз инапы днамѣасны.)

Сцоит, сца. Уласны хашьты, Родриго!

(Дцоит, деиѣахынхәуеит.)

Сцоит, аха сзыкәгәгузеи. Изгозеи сахьцо?

Ахәынтқарқхәыс

Уароу? Уан лфызара.

Карлос

Уаха акагы?

Ахәынтқарқхәыс

Нидерландаа рылағызқәагы, апринц.

(Шәкәы бғыцқәак илтәуит.)

*Карлоси амаркизи цоит. Ахәынтқарқхәыс лаңшыла
уаанза илыңыз ахәса дрышьтоуп. Уи асцена агаахы
днaskьар лтәахуп, аха убри аамтәзы
дааиуеит ахәынтқар.*

А ф б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахәынтқар, ахәынтқарқхәыс, агерцог Альба, аграф

Лерма. Доминго, ахәсақәеи аграндцәеи.

Аңыхәтәантәиқәа неины настха иаагылоит.

Ахәынтқар

(Гәынамзарала днаңшы-ааңшуеит,

ңытраамтәакгыи ҕитүам.)

Изакәызеи, мшәан, избо? Ахқәажә,

Бара бхала быкоум ара?

Иабакоу егырт ибыңыз ахәса?

Ахәынтқарқхәыс

Хәтыр дузза зқәысцо схатца!

Ахэынтқар

Ахәса абаҕоу?

(Ицу рахь.)

Сара адца кастоит ари зызхәоу

Ишақәнагоу ала шәахәаңшны еилшәыргарц.

Иахьа ахэынтқарқхәыс илыцзарц зыхәтадаз?

Ахэынтқарқхәыс

Угәы нумырхан, схатца, сара соуп

Апринцесса Еболи дцарц адца лызтаз.

Ахэынтқар

Адца лызтаз бхәоу?

Ахэынтқарқхәыс

Азааңқхәыс даалыңхьарц.

Сыңха хәчы лбара сазыхьуан.

Ахэынтқар

Убри азоума егырт ибыцыз зеимбырпыз?

Бызлацәажәо ахәса руазы лыхәыхгоуп,

Дабаҕоу аәбатәи, уи лфыза?

Мондекар

(Убри аамтаз егырт ахәса даарылңны.)

Сара ахара сыдуп, ахэынтқар.

Ахэынтқар

Азин быстоит жәа-шықәса,

Мадрид атзамцқәа ирцәыхараны,

Хәаңхьа ахара ибыду базхәцларц.

Амаркиза лылабжышқәа лҕахәхәы дцоит.

Зегь уи рылахь еиқәнаңан, ғымт

ахэынтқарқхәыс илзыңшуеит.

Ахәынтқарқхәыс

Дарбан бара алабжыш зызкабтәо, Мондекар?
Ахара зду сара сакәзаргы, ахәынтқар,
Иныкәызго испаниатәи агәыргын
Ақхашьарей агәнырхарей ркнытә сахьчозароуп.
Испаниатәи ахәынтқаррағ икоума
Ирқхашьагоу убас еипштәи закәанк,
Зегы ишырбо ахәынтқарқхәыс
Лыкәызбара алзыршо насгы қәмчыла аума
Ишырыхьчо арақатәи ахәса рыпату?
Сағамыз, ахәынтқар! Сара сашьцылам, Мондекар,
Ғәыла-ңсыла исзыкоу лгәы нырханы лдәықәцара.
(Лмака аалымғхны амаркиза илылтоит.)
Ахәынтқар иоуп ибызгәау, сара сакәым,
Ига абри иахьа абрака икалаз
Ахтыс иагәаларшәаганы. Ахәынтқарра балц, –
Бара ахара быдуп абра, Испания затәык.
Бқырны бца сара сзаазаз Франциака,
Уака алабжыш арбашьа рдыруейт. О, анцәа!
*(Аобергофмеистерқхәыс дналгәыдхаланы
лнапқәа лхы-лғы инаңыралкуейт.)*
Сабанзакоу сара абас, с-Франция сазыхьуа!

Ахәынтқар

(Иааицәымғханы.)

Бгәы иасма сыбзиабара ибнағаз аеыңныхәа?
Бгәы ннархама сбеицахауа исхәаз ажәа?
(Аграндцәа зегы ихы нарықәкны)
Строн авассалцәа срызцаауейт:
Икалахьоума уахыкымзар уахык
Сыңсы сшьарц саннышьтало аамғаз
Сыжәлар сырзымхәыцуа, сырзымхәыцуа
Схәынтқарра ду акәакьқәа зегы?
Аха строн ахьз-аңшеипш, акырза
Иаңсаны исымбазои сыңқхәыс лыбзиабара?
Строн азы ақакпхықәра рыдуп

Сахәа ццышәи агерцог Альбеи.
Сыпхәыс лыбзиабаразы – сара азәк.

Ахәынтқарпхәыс

Аха уара угәы нсырхазар, схатца...

Ахәынтқар

Ақырсианцәа рдунеи акны дыкам
Филипп иааста ибеиоу уажәазы.
Сара схәынтқарраф амра ташәазом.
Аха артқәа рыман са сызхылцыз,
Са сышьтахьгы ирзынхашт азәырфы.
Цәа змам смазара алахьынтца иахәхоит.
Елизавета Филипп иоуп дызтәу.
Арака сара ипсуа ауаа зеггы среипшуп.

Ахәынтқарпхәыс

Уара ушәома, мшәан?

Ахәынтқар

Сышлара сацәшәом!
Мап, Филипп ашәара даналага асаат азы
Ипырихуеит амзыз, ашәартә зырцысыз.
(Аграндцәа *рахь*.)
Аграндцәа зегь ара икоуп, аха дызбом
Урт рапхәа исыргыло. Дабакоу сычкәын, аинфант?

Азәгы җитүам.

Даара сгәы изтычым сара схылтц.
Алькалантәи дхынхәижьтәи
Машәыршәагы ихы аасықәиршәом җара.
Иарпысра дтагылоуп, амца ицроуп,
Аха избан, уи илахь зеикәузеи есымша?
Ишәабжыызго – шәгәы шәеаныз.

Альба

Абри акәалзы зду сгәы еисуанатцы
Иеыртынчны дыцәаларц илшоит ахәынтқар.
Дшылагылоу еипш анцәа имаалықь Едем агәашә,
Атрон ахьчаразы дгылоуп агерцог Альба.

Лерма

Икалома ахәынтқарцәа реиха здыруа
Ахәынтқар сицықланы имаскырц акы?
Сара **Филипп** игәыразра убас агәра згоит,
Схахы исзаагом уи ихылтц
Абас гәгәала, дыццакцәаны диқәызбап хәа.
Ишәартоу Карлос игәы акәым. Ишьоуп.

Ахәынтқар

Аграф Лерма ағәгәыбзығажәа ихәеит.
Аха агерцог ахәынтқар дизиқалоит гәыгыртас.
Хәкәыцып уи. *(Ицу рахь.)*
Ахәынтқарра аусқәа рцыхәала
Сара Мадридқа сыццакуеит.
Егъызлазам, асамарлықь еипш,
Иаарылалан хәжәлар ннарцәоит.
Нидерландаа рқны аилафеилас гәгәоуп.
Ағәхәара ааины иаахадгылт,
Имбатәу ғырцштәык дырбатәуп.
Ифашьаз, иқьалаз еиқәзырхо.
Инасыгзар стахуп ақырсиан
Хәынтқарцәа зегъы рхыдта.
Уи уатцә акәхоит, уатцә акәхоит
Ашьаза-гәазагъы анкашуа.
Уахь инацхьоуп уи алацшра зыхәтоу зегъ.

*(Ахәынтқарцәа дигоит,
Ирышьталаны рғынархоит егъыртгъы.)*

Абыжьбатәи ацәырцра

*Асалам шәкәы зку Карли амаркиз
Де Позаи ааѡналоит наҝ-ааҝынтә.*

Карлос

Абас ауп иҝоу, избоуп. Фландриа еикәсырхоит.
Ахәынтқарқхәыс лгәаҭахра са сзы изакәануп.

Амаркиз

Блеихаҝәысрак аамта арзха ыҝам.
Аусҝа рнапы ацарѡит иацы.
Агерцог Альба Нидерландҝа
Ддәықәҭахоит напхгаѡыс.

Карлос

Уатәы ахәынтқар сидикылартә сныкәап.
Уи атыңгы сара исиҭарц сиҳәап.
Рақхьаза акәны аказы сиҳәоит ахәынтқар,
Уи мап сцәикрым. Акраатцуеит
Мадрид сахьыҝоу игәы иамхәоуижҭеи иара.
Изакә ҭытҭгоузеи сиҭыригарц азыҳәан!
Агәра гангы сыҝоуп, – ихоуҭоума, Родриго? –
Ҭыразрак ааирҝшып хәа хәизынхар.
Аҭсабара абжы иахауамызт уи иахьанза,
Аха, сеазыскып, иудыруеи, Родриго,
Сара сажәақәа ддырҭыхар дыкказа?

Амаркиз

Уеилыскаауа салагеит ѡақхьа,
Уеиҭаақәгылеит, Карлос, избәц уакәны.

А а б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Иҝақәази аграф Лермеи.

Лерма

Ахәынтқар Филипп Аранжуец аанижыт,
Снапгы ианиҭеит.

Карлос

Ибзиоуп, аграф Лерма,
Сишьталоит уажэйтцэ́кьа ахэынтқар.

Амаркиз

(Дцарашэа кайцоит.)
Издыруада, исутозар напынтца?

Карлос

Мап, ухатқы. Мѡамш уқэлааит Мадридқа!
Дачеазны ханеикэшэо иаха инартбааны
Исоухэап Фландриа азбахэ.
(Изыңшны игылоу Лерма иахь.)
Уажэйтцэ́кьа.

Аграф Лерма дцоит.

А ж э б а т э и а ц э ы р ц р а

Дон Карлос. Амаркиз.

Карлос

Уеилыскааит, итабуп хэаггы уасхэоит идуззан.
Аха ас еипш аёынкылар ахьа́таху
Атэымуаа р́кны ауп. Уареи сареи хайшьцэами?
Зны-зынла ачынқэа, ауаа зеипшратцэ́кьоу
Ыкэ́хажьларым хайфызара амқан.
Ухакны иааг абри афыза: уареи сареи
Машэыршэа абал акны хайкэшэеит.
Асабрадакэа х́фахуп х́фы́цаггы.
Уара тэык иеипш уеилахэоуп.
Сара, иаххэап, исшэу зегь блахкыгоуп.
Агэырғара хапырхагамхарц акала,
Хачча-хэмаруа хролькэа нахагзоит.
Аха сара асабрада с́фатцаны сыччоит,
Уара уансаѡсуа снапкэа анкылан иургэгэоит,
Хаибадыруеит гэыла, хаилибакаауеит на́к-аа́к.

Амаркиз

Апхыз хазына, аха уанбанзалоу апхыз?
Убас дыгәғәоума гәыла, хшыџла с-Карл,
Амчра иоуны дхызхуа дырғағылартә?
Ихарам, – уи угәалашәозароуп уара, –
Ғәғәала уңызшәаран иҫоу аамта ааскьоит.
Филипп дыпсышт, уи ихатыпан
Ақырсианра адунеи аҫны иреихау
Ахәынтқарра уара уаиушт, Карлос, хадас.
Ца змам тымитышак ахь зегь агазшә,
Уи уаргылашт ауаатәыџса урыҫғаны.
Иахьа иуаџу, уатәы уаақәгылашт унцәаха.
Ғәнаха змам уаџеит, ихаштит Карл
Ауаа рҫапхьа ауалгыи шидыз.
Дара ауаагыи – уажәраанза уи
Хатыр изақән ажәа «ауаџы» –
Ипсыгагақәаха ицоит иҫапхьа ихәазаны.
Ицәанырра бзиақәа зегь реипш,
Ғәхьаас даҫазә иштыхра ацәаныррагь
Пшьяала инеиқәтәоит. Ихы дшашытоу
Агәразра ицәызуеит уи зынза.
Игазаразы Перу ахьы инатоит,
Игәнаҳарақәа рзы иааикәыршан
Иаргылоит иматцуцәа. Насыпла
Ихы-игәы хыхәхәа, дтаҳәахаа дыцәоит.
Ажәџан аҫны дыҫоушәа ихы иџо.
Ацәа хаа даланатц уаџ дипырхагам,
Уи дынцәоуп. Пеипшцәгыа рзыпшуп
Ахыдақәа, дрыцхашьан дзырҫыхо!
Уара у-Родриго! – Уи дызгәалашәода!
Мшәан, аиџызара агә аартуп,
Ишәом, ииашоуп, уи иахылтуа ашәахәақәа
Ауаа ирылҫны игылоу дырбылуеит.
Уара иузыхҫомызт ауаџ иаша игәаҫра.
Сара схәынтқархуп хәа угәы дуны аныҫәара.

Карлос

Ииашоуп, уаџ дацәшәаратәгы иҝоуп
Уара итұхыз аҳәынтқарцәа рсахьа.
Уиашоуп сџыза, ирацәоуп рхы злабжьырхуа,
Урт нас гра бааҝсны ирзынхоит.
Сара сакәзар, сҟоуп, сыцқьоуп макьана.
Ѡажәи хҝа шықәса сыртагылоуп.
Егьырт аҳәса ишырхьынхалоу инырхуа –
Рмалқәа иреиҝу – ахатца идоуха мчы гәҟәа
Аҳәынтқарра аматц ауразы исыхьчоит.
Иарбан ҳарт ҳаиҝәызгараны иҝоу,
Мчы анрымам аҳәса?

Амаркиз

Сара схатә!
Суцәшәо саналага, Карлос,
Узласшьари усқан сара џызас?

Карлос

Мап, ус еиҝш ахаангы иҝалом.
Сзакәи сара уараа узыхәан? Узышьтоу малу?
Мамзаргы уекажьны узыхәо атронаҟ крыҝоу?
Уара утәуп, сара хылтшьырала спринцуп,
Аха уара са сааста убеиоуп хараза.
Мамзаргы уашьтоу уара ахьз-аҝша?
Ушыцкәыназ иужәит уи зтәз аҝатхьқәа руак,
Мап ацәукит аџбастәи аҝатхь.
Ҳарт аџыцьягь ҳҝынтә дарбан ауал зшәо,
Дарбан ҳауа ауал зықәхо?
Издыруада уара аҝыжәара уацәшәазар?
Ухы агәра умгои?

Амаркиз

Сақәшахәтуп, устҝ снапы!

Карлос

Уи саргы иснапума?

Амаркиз

Наунагза –

Ажәа атцакы хартәаан иаанарпшыртә.

Карлос

Ихылтдыз иеипш, гәык-псык ала

Уизыкалома ахәынтқар?

Амаркиз

Тәуба зүеит.

Карлос

Сазымпшкәа, иаалырқяны, пхашьара злам

Ағәгәбзығажәа сатәнатәуа ағәаанахар,

Акырынтә алағырз казтәахьаз сара,

Сгәы цәымсаханы, уаха сылағырзқәа маар,

Сдагәахар, гәынқыбжыкгы смахауа,

Ихәа, ыызатцас, икьякьаза

Исзауртуама угәы?

Амаркиз

Иаасыртуеит!

Карлос

Сухәоит җаказгы: иахьарнахысгы

«Уара» хәа сазхәо ыызан усзынха.

Уи сара сгәы иахәоит уафы ишимбац.

Атакс исоухәо здыруеит, иатахым.

Аха еилкаа: рацәак зцазымкуа уа узы

Апринц изы амбатә аанагар калоит.

Нас, уакәшахатуп уара ешыас сзыкалара?

Амаркиз

Уара суашьоуп!

Карлос

Шьта хашьты саб иахь!

Шьта сара даараза сығәғәуоп,
Хшәышықәса сағагыланы ақәпараз сыхиоуп.

Ицоит.

А ѿ батәи ақәгылара

Актәи ацәыртцра

Мадрид икоу ахәынтқар ихан аҕны.
*Ахәынтқар **Филипп**. Агерцог Альба. Карлос.*

Карлос

Зеггы иреихауп ахәынтқарра аусқәа.
Карлос аминистр диҳәоит раҕхәа ажәа ихәарц, –
Уи Испания ахьзала хәынтқарра
усуп дызлацәажәо.
Сара супоуп затәык ауп.
(*Дхырхәаны шытахьҕа днаскьоит.*)

Ахәынтқар

Агерцог ара дынхоит,
Аинфант азин истоит иажәа ихәарц.

Карлос

Агерцог, сухәоит даара, хамтакы
Саби сареи ххала хаизынуужьырц.
Зынгы аҕа, – усықәшахатхап сгәахәуеит, –
Ғәаартыла иаб диацәажәарц иҕаххоит.
Иманшәалоума уи атәымуаа шыҕоу?
Сара ахәынтқар дуцәызгарц сгәы иҕазам,
Аха саб дсызныжьтәуп хамтакы.

Филипп

Альба са дысҕызоуп.

Карлос

Саңсоума иара саргъы
Агерцог Альба ыызас иңхызара?

Филипп

Саңсоума ухәоу? Бзиа избом сара
Аңа иалихыз анеиңишьо аб иалихны ааста.

Карлос

Уңагыра иулнаршоме, агерцог Альба,
Абас еиңш икоу ажәәкәа рзызырәра?
Тәым састас, ңхашьаракгы сыламкәа,
Садырсызшәа аби ңеи рыбжьара
Ианаамтазам агылара сыдызто ароль,
Хамта дук соуазаргы уи азыхәан,
Истоубоуп, мап аңәыскуан иаразнакы!

Ахәынтқар

*(Илакта ырцәгыаны априңи
днаихәаңшыны дәагылоит.)*
Хәизныжь, агерцог!

*Альба иңынеихоит Карлос дызлаәналаз ашә хада
шыкоу. Ахәынтқар уи егыи ашә ала дцарц иирбоит.*

Мап, скабинет ахь! Сара суңхьоит.

А ғ батәи а ц ә ы р ц р а

Ахәынтқар Филипп. Дон Карлос.

Карлос

*(Агерцог дшындәылңыз еиңшїәкәа, игәы атра
иңамгыло, днеины иаб иңәаңхәа
днышьамхнышгылоит.)*
Шьта ғаңхәа усабуп, ааи, ғаңхәа! Иңабуп.

Унапы уаах, сагәзуеит. Ари мшаң-шароуп!
Сазыпшижытеигыи шақа цуааз!
Избан, саб, изсымамзеи угәәҗ тып?
Икастцазеи гәнаҳарас?

Аҳәынтқар

Аинфант!

Сара издыруеит уара гәыла ушыцқьоу,
Ара баша аҗыргызмалра атахым!

Карлос

Абар иара! Абар уааигәа игылоу ауаа ирхәаз!
Аха, зегь збартоу анцәа шаҳаҗс дҕатцаны,
Агәра усыргоит, улымҳа иҕахәҗхәыҕны
Иуархәо рыбжеиҳаразак шацәыхароу аиаша.
Сцәа зысхырхуазеи аатцра рҗавкны, маза!
Сыгәра га, агәарахәа сшыа ахьеиашуа,
Сказшыала сахыиҗбароу, сахьҗоу рнафыс
Цәгьарас сара салаҕам уаҳа акгы.
Икастцазеи гәнаҳарас? Зны-зынла
Аеынкылашыа сақәымшәозаргы,
сгәы разуп, ицқьоуп.

Аҳәынтқар

Уажәақәа реипш, ицқьоуп уара угәгы!

Карлос

Уажәы ма бзанцы! Ара ххала ҳаҕоуп.
Аҳәаа иҳабжыаз ҳабжыыхны ҳаизынхеит.
Уажәы ма бзанцы! Гәыҕра лашарак
Избоит ихыхәхәа сгәы артәуашә.
Дгыли жәфани ирыбжыанакыз зегь
Агәырғара иатәнатәуеит, ишьтнахуеит.
Амаалықыцәа, анцәа ихшаз зегь
Җара иахзыңшуп, саб! Җаинышәап!
(Иҗаңхьа днышьамхнышгылоит.)

Ахэынтқар

Иазхоуп, угыл, Карлос!

Карлос

Ҳаинышэап!

Ахэынтқар

(Диңыригар итаҳуп.)

Усқыртц! Ари ҫырғашьяроуп!

Карлос

ҫырғашьяроума аб бзиа ибара?

Ахэынтқар

Упхашья! Атәуарагь далагахт!

Усқыртц! Иумаҳауеи?

Карлос

Ҳаинышэап! Уажэы ма бзантцы!

Ахэынтқар

Уапырцқьа сыбла! Хьымзг уманы
Аибашья адэы аҕынтәи ухынхәыр,
Исылшоит снапқәа рхаханы суңылар,
Аха уқутәуара сгәы хыннархәуеит.
Ахара зду иоуп, Карл, абас итәуо,
Аеахьырхәра иашьтало есымша.
Абас аеахьырхәра иацәыпхамшьо
ҫынкылашьагьы издыруам.

Карлос

Дуафума уи?

Дырхыпхьазалоу уи машәыршәа ауаа?

Алағьыз аханатә аахыс иҕан

Ауаа ргәыцқьара, риашара иадырган.

Пқәыс дылхымшеит – иказымтәо лағьрызк.

Имтәуац ихышәахаанза ацәуашьа дшәыртца, –
Мамзар ацәуара рыкәшәар калоит даеакала...

Филипп

Уара жәа цшзала сгәыѳбарақәа схуцарц утахуп.

Карлос

Акы аанмыжкәа, иухысцоит сара урт зегь.
Сеадырцсылан искуеит саб игәы.
Ихаҳәа икоу уи ахышәашәара иаадысхып,
Абзиабара аңсы цқьа ахатцаны.
Дарбан уи, аби цей ирыбжагылаз?
Ица итыпан иргылада аҳәынтқар?
Аб аца иахь бзиабара имамкәа
Итыкка ицо амш злахеиртәаараны дыкоузеи
Агерцог Альба? Мап ицәумкын, саб,
Иуашьапкуа уәаңхьа ишьтоу ухылтц.
Сгәаҕы итхәраауеит абзиабара азыхь-цқьа,
Уи уәаңхоит, еилаарцыруеит
Аҳәынтқар Филипп итәахны
Дзыдтәалоу ахы аастагь хараза.

Филипп

Уажәа шҳамкәа умыррацәан! Насгьы, идыр,
Ант зцәа зхухуа, аҳәынтцәа иаурго,
Сара гәык-ңсык ала исзыкоу уаауп.
Урт хатыр рыкәцара ууалуп уара!

Карлос

О, мап, бзанцы! Сара сыхә здыруеит –
Имч ақәхоит Карлосгьы Альбаа ирылшо,
Аха Карлос илшоит иаҳагьы. Изакаызеи урт,
Атәымуаа рзыҳәан уара уҳәынтқарра!
Филипп ишлара закәыхзеи урт рзы!
Карлос уа дутәуп, дшуңоу еиңш бзиа уибарын.
О, игәыткьагоуп изатцәны анхара,
Абастәкьа атрон аҕны изатцәны анхара!

Ахэынтқар

*(Иңа иажәәқәа ддырхәыцын, ихы иқәжыны
дгылоуп. Пытрак ифымтра ашьтахь.)*
Сара сзатәуп!

Карлос

Ус акәын, саб!
Ус акәын, ааи, аха дыпхоумтан,
Даргәажәфаны даауагылеит ухылт.
Бзиа узбалап сулатәан, хәтцас, –
Цәымґрала усзыкамлар уара.
Изакә насыпузеи иуоуа, уааигәа
Бзиа узбо даныкоу, уи дгәырґоит
Уангәырґо, дтәуоит уантәуо,
Угәала игәалоуп, игәрџоуп угәырџа!
Уазхәыц, саб, изакә лахынтца бзиоу изызхәоу
џапхьа бзиа иубо уңа уицны ацара,
Аґара амш ссирқәа рымџа лаша анылара,
Пхыз хаак еипш аңстазаара абара!
Насыпуп – иухшаз ихатцарақәа рыла
Ауаа ухьз рхәо, еитархәо икалар.
Насыпуп иузылатцар убас еипш ажәла,
Уи иахылтцуа изымарымажахо ухылт,
Иара уанизаапсо уахи ґени.
Шака игәы иахәо, ишьтнахуа убо!
Адгьыл аґны абас еипш икоу анасып
Уоур шалшо улымґа итарымхәазеи, саб?

Филипп

Сыцкәын! Уара ухоуп узқәызбо.
Шәыга хкыс икоу зегьрыла иқәтцаны
Ажәа цшзала уалацәажәоит
Иузсымтаз анасып.

Карлос

Анцәа ибоит,
Уа уакәзами, саб, хара сзыргылаз,

Ахәынтқарра сацәтәымушәа сказтаз!
Иахьанза – уи хьымзгзами ауаа рғаңхьа? –
Иахьанза сара, хылтшьтрала
Испаниатәи апринц, Испания стәымуаѡуп.
Схәынтқархаран сахьыкоу адгьыл аҕны.
Итҕәаны ирымоу рыцхак сиеиңшуп.
Ихәа ухаҗа, иқәнагоума ари?
О, саб, шаҕантә сара сҕаңшьхахьааз
Нхытцынтә иаашьту азәы иғала
Ма агаетқәа рыла, атдыхәтәаны,
Зегь рышьтахь, Аранжуецтәи
ажәабжьқәа ансахауаз!

Ахәынтқар

Аха уара ушьа еилашцәоит,
Уара иулшоз зегьы рхырбгалара акәын.

Карлос

О, исыт сара ахырбгалара азин.
Ааи, сшьа еилашуеит, иугәаларшәа,
ѡажәи хҗа шықәса сырҗагылоуп.
Иҕастахьоузеи, цсра зқәымкәа истынхо?
Схы здырит сара, стәит. Сыңхеит.
Ауал зқәу ауафы даналырхуа еиңш ацәа,
Сдырғыхеит сара ахәынтқарра аусқәа.
Сғара ашықәсқәа, иниакәкәа баша ицаз,
Исгәаласыршәоит ауалқәа шсықәу.
Иааит насың зцу, сыззыңшыз уи амш,
Нап асыркуеит суал дукәа ршәара.
Атоурых ашьағашьтыбжьқәа слымха иҗаѡеит,
Урт ирылыѡеит хабацәа рхатцара азбахә.
Иааит ус дула ажәларқәа рыршанхара аамҗа.
Схәынтқар, иҕалома уацәажәара зыстахыз,
Сызухәо азбахә цәырызгар?

Ахәынтқар

Уагысыхәону? Ихәеишь, нас.

Есаи́ра изы́зхауа
Аила́феи́лас иамехана́кит Браба́нт.
Ахэ́атэ́хамта́цэа хшы́ѳ ду́ла рфе́аргы́лара а́тахуп.
Ази́нкэа и́ѳоу ры́мчра иманы́,
Афа́нати́зм апсе́ибакра да́феагы́ларц,
ар дра́цгы́ланы
Аге́рцог Альба́ Фла́ндриа́ка дцо́ит.
Уи и́ѳоуп узта́шыы́цша, ха́тыр ду́ зкэ́у анапы́нтца.
Уи анапы́нтца иа́ра са́ргыи
Ахы́з-а́пша амѳа́хь скы́лнага́р кало́ит.
Абри́ аус а́ѳы са́ра сы́гэра га́, ахэ́ынтқа́р!
Бзи́а сы́рбо́ит са́ра а́флама́ндцэа́, га́ык-псы́кала
Урт шы́сзы́ѳоу шаа́пшуа́ аге́ра усы́ргоит.

Уртқаа зеггы баша цәажәароуп!
Иулымшашоуп узышьтоу!
Ацкәын иакәым, ара аус хьантә
Ахатца иоуп иатаху!

Мап, ауаф иоуп, саб, уи иаҗаху!
Рыцхарас иҗоу, агерцог Альба
Дуафымызт, ахаангы дҗалашам дуафны.

Аилаџеилас еикѣртѣашѣа азѣо аршѣароуп.
Агѣыразра хыѣароуп, газароуп ара.
Уара угѣы разцѣоуп, агерцог урт еилаирзызоит.
Иѣалом, сычкѣын, иѣалом!

Саб, сышыты,
Сышыты уара Фландриаҥа, сгәыразра уақәгәы,
Ахәынтқар иҗа даауеит хәа, сыхьз

Ирпыр-пыруа инарго абираккәа ирацнагап.
Альба зкышыла ауаа ахынирцәо,
Иалшоит шыакаҥарада аиааира агара.
Сшамхнышгылан сухәоит.
Сумыхәазац уажәадагы.
Саб, Фландриа са снапы ианца!

Филипп

(Иңа дкылкааны дихәәпшуеит.)
Иара убри ала уара, ахәынтқарра
Знапағы иаазгарц иашытоу ауағы,
Иреиғыу сыр зегь унапәцака икастдарцу?
Стархара иашытоу иусыркырцу ахәызба?

Карлос

Анцәа срыцхашы! Зегь шыказ еипш иаанхеит,
Лцшәа амамкәа имфаст сыззыпшыз асаат!
(Пытраамтак даахәыцын, иаха иеынкыланы.)
Агәпшқара аарпшны, цыара гәыграк сыт!
Сара истәхым, сара исылшом, саб,
Абас еипш икоу атак ада акгы смаха,
Сгәы нханы абрантәи ацара!
Абзиабара сахәоит, схы, сыңсы, сшыа,
Сдакәа зегь ухәоит агәыпшқара ааурпшырц.
Ахатца ишиатәоу еипш, ичханы,
Исыдыскылартә еипш сымч азхом,
Абаскак санухәа, иахысцәукуа мап.
Уара усыцакыан сыпхоуцоит. Ари гәакроуп!
Шәкы-зкыы урыкәгәыгуа, ушыпшым,
Зегы-зегь умпыцышша ианцо,
Агерцог Альбеи уара у-Домингои
Аиааира иргаз рхы-ргәы антнарпраауа,
Ихы хымызгышаны, ахәхәыхәа дцәуалап уца.
Укәша-мыкәша игылоу – аграндцәа,
аберцәа, акыахиацәа, –
Рызегь ирбон, даара ухшыф сзышытны,
Улымха кыдцан усзызрыфрц сышудукулаз.

Хьымзг иумырган, нас, Карлос!
Иутаххама, мшәан, дызгаша ахәра инутарц?
Дѣаутарц зеггы ихыччо, зеггы деибадырбо?
Бзиабарала ушысзыкоу иадырганы, сухәоит,
Фландриака сышыты!

Филипп

Иазхоуп, Карлос!
Еибаумыркзан ура ахәынтқар ицсахы!

Карлос

Еибасыркааит, сухәоит дачазнык,
Сухәоит, саб, атдыхәтәаны,
Фландриака сушытырц смырпшыкәа.
Сцароуп хара наќ, сыцсадгыл ныжыны,
Аиха кны исхагылоушәа збоит ара!
Ахауа сызхом Мадридтәи ажәван ацака.
Ашыра зуз азә сакәушәа сшаќьоит.
Тәым жәванк ацака цсеивгара соуроуп.
Уца ицстазаара ахызала
Дышыты иахьатәќба Бриусселька.

Филипп

(Иеыртынчны.)

Сыцкәын! Уара уеипш икоу ачымазцәа
Ахылацшра ртахуп, ирхымшәароуп
ахаќымцәа рылапш.
Уара Испания унхоит, Бриусселька дцоит агерцог.

Карлос

(Деиладжәаны.)

О, шәсыцхраа мчы змоу зеггы!

Филипп

(Шьафак даахьайны.)

Уеынкыл! Ишпыкәу ушысзыпшуа?

Карлос

(Ибжыы ыыс-ыысуа.)

Иуэбыз ысахра ақэсами, саб?

Филипп

Ахэынтқар иажэа иысахзом, иихэаз хэоуп!

Карлос

Зегь ытабгеит. Сара сҕахеит!

(Дцоит.)

А х ц а т ә и а ц ә ы р ц р а

Филипп илахь еикәйаны, дхәыцуа дгылоуп.

*Нас днеи-ааиуа дыџоноуп. Альба, ииура изымдыруа,
уи дизааигәахоит.*

Филипп

Адта шаауоулакгы Бриуссельҕа

Ацара уазыхиаз, агерцог.

Альба

Сара сыхиоуп, ахэынтқар.

Филипп

Снапы зтаџтәыз зеггы ирытазџит.

Амхәыр раархоуп. Ахэынтқарпхәыс

Бзиала хәа лахәара уахыццак.

Уцамтаз аинфант иҕынгы ункыдгыл.

Альба

Сара игәастеит уи, ара дандәылцуаз,

Иысы еилахәо дшыҕаз. Ахэынтқар,

Иара уаргы уҕәы тынчым.

Издыруада зызбахә шәымаз...

Филипп

(Днеиааиуа.)

Агерцог Альба иакэын.

(Илахь еикэџаны агерцог диџаџшуа.)

Сазыхиоуп уажэы сминистрцэа

Сџа иџахым хэа сахарц.

Аха сгэы иаламзо аартра џыц катцоуп:

Карлос урт ибаны дынхом.

(Альба дцэышхоит, игэы ишамыхэаз

иарзнак иныџшуеит.)

Ўумтын! Азин устоит уцаны

Апринц дуртынчырц.

Альба

Ахэынтқар!

Филипп

Ихэа, дарбан ухылтц игэтакқэа џеим хэа

Раџхэа исхазырцэз? Иара иакэмызт.

Ускан сыззызырџуаз уара уоуп.

Агерцог, шыџа џакала сныкэоит.

Апринц дазааигэастэуеит атрон. Уца.

Ахэынтқар икабинет ахь иџынеихоит.

Агерцог егы ашэала дцоит.

А ц ш ь б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахэынтқарқхэыс лышџталартџа ааџс икоу азал акны.

Дон Карлос, апаж диаџэажэо , дааиуеит абжъаратәи

ашә ала. Априңц данаацэыртїлак, амаїуцэа егырт

ауадақәа рахь ицоит.

Карлос

Сароу? Сара соума ари асалам шкэы зтәу?

Ацадхаггы? Иабантә? Насггы, избан
зегь зымазоу?
Уааскья, мшәан, арахь. Уаазышьтда уара?

Апаж

Уи дызустоу лхәарц акәым,
Угәы азварцауп илтәху ухаҭа.

Карлос

(Дхьайуа.)

Лара? Лара илтәху? Уара узустада, ачкәын?

Апаж

Сара схәынтқарпхәыс пажс слымоуп.

Карлос

(Дшәаны днаидыххылан, иҕы инапы напыреикуеит.)

Ғумтын уаха! Зеггы еилыскааит, ғумтын!

*(Дласны ашәкәы аахиртуеит, дапхьарц акәакь ахь д
наскьоит. Убри аамтәз даафналоит агерцог Альба,
апринц ихы имырбакәа, ахәынтқарпхәыс луадахь дцо
ит. Карлос зны дқапшьхоит, зны дцәышхоит, ашыз
ихьызшәа деиҕасуеит. Ашәкәы данапхьалак, уи
дахәапшуа, краамтә ғымткәа дгылоуп. Айыхәтәаны
апаж иахь даахьахәуеит.)*

Лара лнапала иултама ашәкәы?

Апаж

Лара лнапала.

Карлос

Лнапалатәкья иултану? Усхыччарц утаху?

Знымзар-зны исымбац уи лнапфымтә.

Ғоуба умукәа угәра сызгом.

Иухәаз мцызар, смыргәәккәа ихәа ишымцу.

Схыччара атахым.

Апаж

Ахыччара? Сароу?

Карлос

(Асалам шәкәы дахәәңшуеит. Нас җаңхья гәрамгарала апаж дизыңшуеит.)

Ихәа, иҗоума уара уҗаацәа?

Уаб дызустәда? Диспанума?

Иматц иуама ахәынтқар?

Апаж

Уи дҗахеит Сент-Кентен амцан, –

Агерцог Саваиа җылатәи ирхәҗа напхгара азиуан.

Аграф Алонзо де Енар хәа иңхьон.

Карлос

(Имахәар аанкыланы, иблақәа дырхаңшлоит.)

Ахәынтқар иоума иузтаз уара ашәкәы?

Апаж

(Игәы нырханы.)

Спринц! Сзыҗауцазеи гәрамгартас абас?

Карлос

(Даңхьоит.)

«Инастиуеит ахәынтқарқхәыс аңхын
лыпсы ахьылшьо

Ашьтахьтәи ауадақәа руақы ацаңха.

Иаша уназыдгыло ашә уахьнафсуа,

Арыҗарахь, иҗоуп уи җацәны.

Назашья амам уанза ачархәаф илаңш,

Ишәаңырхаңуа абзиабара иҗәахны иамаз

Цәырнагар алшоит уаҗа аргамә.

Ачхара змаз аҳамта ду изыңшуп».

(Ғитүам, нас – ацәа даалҗызшәә.)

Ари ңхызым, мап... абар са саҳәә.

Абар сарҕа нап, абар ашәкәы.
Ари лабҕабоуп, ари иашоуп –
Бзиа сылбоит, уи бзиа сылбоит!
Ааи, ааи, бзиа сылбоит!
*(Ихы инапакны изаамго, инапкәа ажәџан ахь
иштыхны, асцена дықәуп.)*

Апаж

Ҳашыты, апринци, сара унаскызгоит.

Карлос

Схы атың аҕны иааип, иаасараза.
Исзеилкаауам, шәа-зызароу
Ғәырҕароу, мшәан, сгәы италаз?
Скалахьоума зныкыр ас агәыҕра сыманы?
Агәрагашыас иҕасатцрызеи иаалырҕканы
Ауаҕы даақәгылар дынцәаха?
Сзакәыз сара саатк уажә аңхә,
Иара уажәгы сызустада сара!
Даеа мроуп уажәы икыду сханы!
Лара дсыңхьоит!

Апаж

(Дигар итаҳуп.)
Апринци! Спринц, ара иатыңым.
Уара иухаштит...

Карлос

(Иаалырҕканы.)
Саб, ахәынтқар!
*(Инапкәа наиваңсаны, дшәаны
Даанаңш-ааңшуеит, нас, иеаартынчуа.)*
Ааи, ари гәтҕкагоуп, сычкәын, цабыргыми?
Итабуп хәа уасхәоит, – сара сшәаны
Схы атың иқәкьеит. Аха ари аҕыза
Уахангы, уи угәы итацәахны афымтра гәаҕроуп!

(Апаж имахээр аанкыланы аган ахь днeицхьoит.)
Иубазгьы иумбазгьы угэатца итаршэны итэахыз!
Уца! Сара сгэы стахэыцроуп цэа!
Харбар алшоит, уааццакы!

Апаж дцар итэхуп.

Мап, уаанфас! Уаасзызрыѿ!
(Апаж дхынхэуеит, Карлос,
Уи ижэаахыр инапы ныкэкны, иблакэа дырхыцшылоит.)
Изтатэаху еикэжэа изго ашхам еипш,
Мазак уман. Акы анумырцшын ухы-уфы,
Гэыла иудыруа ухшыѿ иазнумыжын агэра ганы!
Уафызыха арупор, ашытыбжыкэа зегь здызкыло,
Изхылцуа, аха зхата шытыбжыы змахазо.
Уара уцкэынзоуп, ус унха, гэырѿа змам,
Акы агэхьаа зкым уакэны. Изака хшыѿузеи
Абзиабара дацхаржэхэафны ахэыцы икатара!
Арака ихэазо аматацшыкэа гэарейтарым саб.

Апаж

Сара сакэзар, сныкэалап апринц,
Испаниатэи ахэынтқар иааста мазак ала
Сахьбеиахаз сгэы аздуну...

Карлос

Агаза!
Иара убри ауп зегь реихагьы узыцэшэаша
Уареи сареи хыхьааикэшэо, уцхашьаны
Ма ушэаны уаагылала,
машэыршэагьы иунумырцшын
Апринц ихата гэыкала дшузыкоу.
Ацэгьоура ааста иузеицэахоит, сыцкэын,
Карлос гэыкала дшузыкоу аацшыр!
Дыррак сутарц ануцахха аамтазгьы,
Убжыы тумган, ахахаи, убз агэра умган!

Угәы иҗоу ухәарц, зегъы ишыруеиңш умныкәалан.
Уцәажәала блала, җымт зегъ еилсыргоит.
Алашара, ахауа – Филипп иматц ауп зегъ ируа,
Атзамцкәатцәкьа ирымоуп ара алымха.
Арахъ иаауеит!
Ахәынтқарпхәыс луада ашә аатуеит.
Дааиуеит агерцог Альба.

Альба

Уца! Абзиала!

Апаж

Иуцәымҗашьяаит, апринц, ашәкәа! (*Дцоит.*)

Карлос

Ари агерцог иоуп. Мап, мап!
Схы снапаҗы иаазгеит. Пхьака!

А х ә б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Дон Карлос. Агерцог Альба.

Альба

(*Имҗа ааихцәо.*)

Җ-ажәа затцәык, хатыр зқәу апринц!

Карлос

Ибзиоуп. Даара ибзиоуп... аха даҗазны...

Альба

Хәарада, ара иатыңым. Икалап,
Усзызыршырц азыхәан, ууадакәа руакахы
Усыццар иаха иеиҗушыозар, ухаткы.

Карлос

Ицәгьам аракагы. Амала,
Иутаху ааркьяҗны ихәа.

Альба

Сара истахуп гəахəара дула
Идуззаны итабуп хəа схəарц....

Карлос

Итабуп ухəоу? Альба икнйтə аума
Сара итабуп хəа ахьсахауа?

Альба

Ааи, априц, ушындəылцыз еицштəкьа
Уара ахəынтқар иуада ааныжьны,
Бриусселька амѡа сықəларц
Адца ситєит уи.

Карлос

Бриусселька?

Альба

Уара уакəымкəа, дарбану, априц,
Ахəынтқар ду икны исыдгылаз,
Схырхəан итабуп хəагы засхəара?

Карлос

Сароу? О, мап! Сара сакəым, сара сакəым!
Уєурхиама? Уца, агерцог, мѡамш уанылааит!

Альба

Уаха акагы? Фландриака сахьцо
Исумтазои уара уаха напынтца?

Карлос

Анапынтцоу? Изакə напынтцоузеи, агерцог?

Альба

Сгəы иснаѡом Фламандриатəи адгьылқəа
Рлахьынца азбарафьы даѡахуп хəа аинфант.

Карлос

Сароу? Аиеитцәкыа... иашан... усоуп цаса...
Аха еигъуп... ааи, ибзиоуп... даара ибзиоуп...

Альба

Уамашәа избоит, апринц...

Карлос

(Айәы аламџакәа.)

Уара ар урацгылаџ дууп.
Дарбан ари ззымдыруа? Ашыыцрагы
Уи ус шакәу хәа аґы ақәшахатханы
Тоуба ауеит. Сара сакәзар,
Акырза сґоуп макыана. Абар,
Иара ахәынтқар дзызхәыцызгы.
Иеилыскаауеит, уи диашоуп,
Зегы-зегь рыла диашоуп.
Сикәшахатуп зегь рылагы, уи азхоуп!
Мџамш! Аха, рыцхарас иґоу,
Сара уажәы даара сыццакуеит.
Абзиала, агерцог! Уажә хазхьымзас
Уатґы ма Бриуссельынтәи уаахынхәыр иаххәап.

Альба

Ишца!

Карлос

(Аатгылара ашытахь, агерцог дшымцо анибалак.)

Уара амџа уқәлоит аамта ссирк азы.
Милани Лотарингиеи, анаџс –
Бургундия, Германия, абар умџа шгоу.
Сгә иаанагоит, Германия, ааи, ааи...
Уаґа ибзиазан урдыруеит.
Апрель мза акәу, мшәан, хазну?
Маи, ииун, ииуль, – ааи, хәарада,
Август аналагамтаз Бриуссель уқәлоит.

Дук хара имгакәа уиааирақәа рызбахә
Ишиашоу ҳара ҳҕынза иаафышт.
Агәрагара ду иуртаз ушақсахо
Сыҕоуп сара зегърыла ихатцаны.

Альба

(Инақәырзәғәаны.)

Уи сақәгәығыр сылшом, ҕыргызмалрыла
Сара акы сшақсам ансырбаха?

Карлос

(Апауза ашьтаҳь, ихы шьтыхны.)

Уара угәы нхеит, агерцог, иагъахәтацәҕьан.
Сара сганахьала, имзакәа исхәоит,
Шатара катцамызт: схы иасырхәеит
Сәагылара улзмыршоз абцъар.

Альба

Исылзмыршоз ухәоу?

Карлос

Уажәтәи ҳаиҕагылара иаамтам, иагъагыным,
Ғазны ҳахъзап, ҳыҕыҕагъ ишхәхәтоу еипш,
Нак-аак аиҕагылара.

Альба

Апринц, ҳыҕыҕагъ ҳәашьеит,
Аха дасу иара итәала. Қажәа шықәса
Уара уқәра еиҳазшәа ухы ушьеит,
Сара сакәзар, сабис усыпхъазеит.

Карлос

Нас?

Альба

Сара ссызхәыцуа:

Уаб ахэынтқар партугалиатэи апхэыс пшза –
Уара уан – лкны ихигахью атх ссирқәа
Шпаирхынхэрыз абри сара снапы еипш икоу,
Дзыкэгэгүа анапқәа раанкылара азыхэан,
Уи ибзиазаны идыруеит ахэынтқарцәа
Рхыпхьазара азырхара иаха ишымариоу,
Урт рыдгьылқәа ирытдаркуа рзырхара ааста.
Уи идыруеит ахэынтқарцәа рықәргыларагы
Иаха ишымариоу, урт атынчра рытара ааста.

Карлос

Уара уиашоуп, агерцог, уиашоуп, анафс?

Альба

Шака шья-рфаш картэазгы ажәлар,
Шәдыргыларц ахэынтқарра ахадарафы.

Карлос

Зегь иашоуп, анцәа ибартоуп! @-ажәак рыла
Уара иааурпшит хлахынты афапхьа
Ацъабаатәкьа збаз. Аха иухәозеи анафс?
Иалукаауа арбану, агерцог?

Альба

Заназзеи илхыччаз, датэамбакәа иныкәаз,
Гәырфә игхараны дыказам, априңц!
Уи дыцәоуп хара хъабаакәеи
Хус хьантәкәеи ргара даниаланы.
Аиааира злаагаз ашьеи ахәрақәеи ихарштны,
Убла хнакуа иеилаарцыруеит ихоу агәргын.
Ари ахәа ццышә испаниатэи азақәанқәа
Апнатон егырт ажәларқәа рзыхэан.
Изныкымкәа уи ахауаф имацәысхьеит,
Атәым дгьылқәа ашьаза-гәаза рықәршны,
Агәыгъра дуқәа рыжәла ланатон.
Адгьыл акны сара сшахатуп, ажәфәан акны – анцәа.

Карлос

Анцәа иакә, аѡстаа иакә – зегь акы акәзами?
Зегьы ирдыруеит уаргъажәваны
ушидгылаз ахәынтқар.
Аха, сүхәоит, уи хәкәытцп наф, агерцог.
Исгәаласыршәарц истахкәамгы акрыкоуп.
Сара хәтыр сзакәуп саб дзыдгыло.
Уи уара уеипш икоу, Альба, ауаа итәхуп.
Имцуп, ситцашыцуеит хәа уасхәар
Уи арака; икалап ууаѡ дуззазар,
Убасгы акәзааит, иамаскуам, агерцог.
Акоуп сзыцәшәо: уара арахь уаанагеит,
Уаараны уаныказ зкышыкәса афхьа.
Альба иеипшу ахатца, исхәоит имзакәа,
Дцәыртыр акәын адунеи ианахабго аены,
Аус кьашькәа зегь цъара,
Аеаѡра анеизырго еипш,
Реизыхәхәара анатаххоз. Убаскан
Узмараз аус унахагылон. Утып акны укалон.
О, цъанат! Брабант! Фландриа, уара!
Абри азхәыцра затәык... Аха иазхоуп!
Ирхәоит, уара Фландриака уахьцо,
Иазгәоутәхьеит хәа уака итоурхаша.
Заа иазцхәгәоутаз уаѡ иуцьишьаша акоуп.
Шьта уафьтәыѡса дшәартам уара узыхәан.
Уиашан, саб! Ушқасзеилымкааи уара!
Альба иеипшу ауаа рхы злаадырцшуа аус
Снапы иахьанумтаз азыхәан
Уаѡ гәымбылцьбарас усыцхәзеит сара агаза,
Аха уара уи ала сахәтыр убеит.

Альба

Апринц, ас еирцш икоу ажәазы...

Карлос

(Деикәашәаны.)

Инагза!

Альба

Уара ахэынтқар уицоуп, сара афымтра суалуп.

Карлос

(Иахэа даахо.)

Ари азыхэан ашыа карштәуп!

Уахэа ҥых, агерцог!

Альба

(Деикэыхышәашәа

Сара ахэынтқар симатцуәуп.

Карлос

(Деилашәазаны дижәло.)

Уәааха, агерцог! Цәгьаңсышыала уҥахоит!

Альба

(Иахэа ҥыхуа.)

Ус анакәха...

А ф б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахэынтқарқхәыс. Карлос. Агерцог Альба.

Ахэынтқарқхәыс

(Дшәаны луада даадәылкьоит.)

Шәәаанышәкыл!

(Диқәымчны, гәынамзарала апринц иахь.)

Карлос!

Карлос

*(Ахэынтқарқхәыс лааира даршанхан, иахэа
лаишътүеит, дадырсызшәа даашьақәхоит, нас,
агерцог днаидыххыланы, дгәыдикылоит.)*

Агерцог! Хаинышәап, иаҳхаҳарштып зегьы!
(Ғымт аҳәынтқарқхәыс лҕаңхә дшәмхнышгыло-
ит, нас, ашырхәа дѡагыланы, ихы инапакны изаамгакәа
ауада дныѡнкьоит.)

Альба

(Дшанханы, илаңш аарыхмырҕо дрыхәаңшуеит.)
Анцәа ибааит, артқәа зегь ҕашьахәуп.

Аҳәынтқарқхәыс

(Ғытраамтәк лгәы штынчым лныңшуа дгылоуп,
нас ңшьаала луадахь лғыналхоит, ашә днылагылоны
еиңш даахьахәуеит.)
Уѡнал, агерцог Альба!

Агерцог длышъталаны иҕынеихоит.

А б ы ж ь б а т ә и а ц ы р т ц р а

Апринцесса Еболи луада. Априңцесса, илнаало матәа
башала деилахәаны, дтәаны арфа алырхәоит.
Дааиуеит аҳәынтқарқхәыс лпаж.

Еболи

(Дѡайкьоит.)
Даауеит!

Апаж

(Дыццакуа.)
Бхала боума икоу, априңцесса?
Априңц дмааици? Уи уажәытцәкья
Ара дҕалароуп.

Еболи

Дҕалароуп ухәоу?

Ус анакәха, ара дҕаларцгы иҕахуп.
Лакҕакра ыкам...

Апаж

Дсышьталан даауеит.
Апринцесса гәыраз, уи бзиа бибоит,
Ааи, бибоит, убас бзиа бибоит,
Уафытәыфса адунеиаҕны уаф бзиа дшимбац.
Уи сара агәра згартә еиҕш избеит!

Еболи

(Лгәы атра иҕамгыло даанхоит,)
Уласы! Шәеицәажәозма? Ииҳәазеи иара?
Ишьара дықәҕыны дыҕазма, ииуа,
иихәо дақәымшәо?
Игәы лызҕама, дидырма ацаҕха изыназтиз?
Игәгы лзымҕазеи? Иҕатца, мшәан, атак.
Издыруада, уи ихәазар даеазә лыхьз?
Уҕы шҕааилымго, иараби, – уҕхашья!
О, сара исыздыруамызт зынза.
Уафы уизымычхаартә, абас ушцәалашышыз!

Апаж

Ажжәа ахәаха сыбтар, априцесса,
Атакгы быстап. Апринц изназгеит ацаҕха.
Ашҕәгы иаргы наисыркит инаган.
Ҕхәыск саалышьтит хәа аниасхәа,
Даара дыҕхашьеит.

Еболи

Дыҕхашьеит ухәоу?
Абзиа, зынза абзиа! Аламыс? Анафс?
Уласны ихәала!

Апаж

Сара истахын
Даеа фбаҕа ажәа иасхәарц, аха уи

Иаразнак дцэышхеит, ашәкәы насымжәаны,
Зеггы здыруеит, ихәеит. Сара дысәаңшуа.
Ашәкәы данаңхьоуп атынчра ицәызны,
Ацысра даналага...

Еболи

Ишңа, нас?

Идыруану зеггы? Убасцәкәы ихәоу?

Апаж

Ааи, ус ихәеит, хынтә, цшынтәггы
Лхаңа илшыма хәа исиңеит азцаара.

Еболи

Схаңа? Сыхъзггы ихәама, мшәан, иаахтны?

Апаж

Быхъзу? Мап, быхъз имхәеит. Амала,
Цәгъахәафык даахъызрыфны,
Ахәынтқар илымха аңынза
Инеигар калоит хәа ауп иихәаз.

Еболи

Убас ихәоу?

Апаж

Ахәынтқар, ихәеит, иахтнитцоз рацәазан,
О, даара ирацәазан, ихәеит,
Бышәкәы бггыц хәыч абара.

Еболи

Ахәынтқар ихәоу? Ахәынтқар?
Иумамзааит ура агха?

Апаж

Ари амаза

Даара ишәартоу акоуп хәаггы сеихәеит,

Сгәйсәанитцеит, лымхәтәск иоуны
Даныкала ахәынтқар, зегь шытабго
Атәггы ихәеит.

Еболи

(Даахәыц-хәыцны, ицъашьо,)

Иашан, ицъоушьаша акоуп ари:
Зегьы идыруеит! Зегьы-зегьы! Иазхәада?
Дызустада? Лакфакрасгьы иарбан икоу!
Абзиабара акәмзар, ахьшыцба аблақәа реицш,
Иарбан зегь збо! Аха анафс,
Икалазеи анафс? Ашәкәы дацхьеит...

Апаж

Насыцуп, ихәеит, уи са исзаанагаз.
Ихы-игәы зегь артәит иаразнакала,
Лабәбаба акәым, цхызгьы дазыцшымызт.
Аха, рыцхарас икалаз, убри аамтаз
Даафналеит агерцог...

Еболи

(Иаалцәымыгханы.)

Ииуазеи агерцог?
Иицахыз, дабаказ уака агерцог?..
Дынзырхазеи, мшәан? Дзыкамзеи аскаамта?
Мап, уи игәра агара иацсамшәа збоит.
Анасыц дшазхьуа атәы халацәажәонатц
Ара дыказар, имамзаауаз иара насыц.

Апаж

Сшәоит агерцог...

Еболи

Ида ухамшәалеит
Уафытәыфса изхымго уи агерцог!
Ихәа, ииуазеи, иицахузеи уи ара?

Усс имоузеи хъзи-пшеи згым айбашьфы
Сара сызлацэажэо анасың аҥны?
Иҥалон апринц уи ҥара дишьтыр,
Ма ихата диҥыртыр. Иҥамлазоз?
Ахэса реиҥш ауп абзиабарагы
Иашамкэа ишеиликаауа уара упринц.
Уи издыруам шаҥа аҥанакуа
Араҥа шэымҥак. Аха ҥшыаала, ҥшыаала!
Абар ашыапышьтыбжьқэа ахыго, уца!
Ари апринц иоуп. Хымҥада!

Апаж дындаылҥьоит.

Иабазгеи ашэа зцысхэоз аинструмент?
Абар! Иаалырҥьан дсыхтыгэлааит уи!
Сахьызыҥшу исырдырып уи сара ашэала.

А а б а т ә и а ц ә ы р ц р а

*Апринцесса Еболи, лассы дааиуеит дон Карлос.
Апринцесса адиуан дықәтәаны илку аинструмент
архәара далагоит.*

Карлос

*(Ауада даафнаххуеит, апринцесса дшибалак
дадырсызшәа даатгылоит.)*
О, Анцәа!

Еболи

(Илкыз налымпыҥьаны.)
Ах, апринц уоума? Дон Карлос?

Карлос

Сабаҥоу, мшәан, сара ? О, афстаа ицәгьахәыцрақәа!
Сәашьан сара арахь сыфнанагалт.

Еболи

Аха шаҳат дызмам аҳәса руадақәа роуп

Карлос дфашьан дзыѡнанагало!

Карлос

Апринцесса! Саҭабымцарц сбыхәоит, апринцесса!

Ашә аартын...

Еболи

Ус акәхару, апринц?

Мшәан, иасыркитеи уи сара схаҭа...

Карлос

Апринцесса, агха бымоуп, ҭоуба зуеит!

Ибгәаларшәа, бара ашә абыркыр бҭахын,

Агәра згоит уи шыбҭахыз, аха иабырку?

Иабымырkit бара ашә, – ашәа бхәон,

Ашәа ацыбхәон ари, иашами, иацбымхәоз ашәа?

(Агәыѡбара лыманы днаҭшы-аапшуеит)

Ашәа ацыбхәон, абар, иахьышьтоу уи макьанагы.

Уи сара бзиа избоит. Анцәа дшахатуп,

Уи сара сыҭсеипш бзиа избоит.

Ишаатасыз еипштәкьа абжьи-хаа слымха,

Адунеиаҕ зегьы схаштны, сеиханы

Сдәықәлеит, абас сгәы кәзтаз, исзымдыруа

Артистка лыбла гәыкқәа снархыпшыларц.

Еболи

Баша зеилкаара уҭахыз акы акәын,

Иагьеилукааит, излазбо ала, уи лассы.

Анауза.

Саҭа хәтыр иқәстцарц сыхәтоуп

Аҭхәыс димырқапшыырц азыхәан

Мыцхәарала зхы халазырхаз.

Карлос

(Гәартыла.)

Избоит, априңцесса, ахыхычара атыңан
Ахтархара сшафәу. Сацәыхыча,
Исыдбымтдан исзынамгзо ароль.
Ибтахызар акәхарын бара ари ауадаф
Лапшыс икоу зегь бөырцәыхычан атәара,
Бычербтозар акәхарын ахәыцра ссирқәа.
Сара, анасыңдара иахшаз, снабыхтыгәлан,
Бызлаз аңхыз-хаа баалысхит иаразнак.
Убри аҕнытә иаразнакгы снабпыртцуеит...
(Дцар итаһуп. Илура дақәымшәо даанхоит.
Нас лхы лнапакны иаалгоит.)
Изакә хымғаңгашы цәгьюзеии!

Карлос

Априңцесса, иеилыскаауеит
бәанпшылара исанахәо,
Быпхашы-пхатцара иснатоит хатыр
бықәстарц адта.
Апхәыс дшықапшыхо гәатаны
иахагы зычезырбабо,
Сара даара газақәас исшьоит, ас иңхашы
Апхәыс лҕны, аиашаз, схаҭа сыпхашыоит.

Еболи

Қалашы амоума ас? Ахәынтқар ду иңа
Дыхзыргафым, дыпхашыоит, арахь дегьфәуп.
Суҳәоит шыта, сара схаҭа суҳәоит:
Уаанха, априңц! Асеиңштәи агәыразра
Апхәыс лшәа-зызара лыхнаоит.
Аха уара, азынаказ, узлааиз ала,
Аиаша схәар ами, суршәеит.
(Длыманы лфыналхоит ашәа зцылхәоз ахь.)
Уахьсырхәырц азыхәан уи ашәа
Еиҭаузасырхәоит сара. Уаазырфы.

Карлос

(Рацәакгы итәхымкәа даалыватәоит априңцесса.)

О, уи афыза ахьырхәра агәахәа снаҗоит,
Арахь сааира ишыснаҗаз еиңш агәахәа.
Бара башәа слымхә итәфуан убас ихааза,
Ахынтә раангы уи азызрыџра сшазхиоу хатә.

Еболи

Ус анакәха, уара укылзрџуан, априңц!
Уи хәымгароуп. Бзиабаразма изызкыз уи ашәа?

Карлос

Насың зцу абзиабара. Ус иеилыскааит.
Ақышә пшзақәа ажәа пшзақәа рфьшәшәон.
Аха урт шыпшзз аз еиңш ииашан хәа узхәом.

Еболи

Рацәак ииашамкәоу? Априңцесса лыгәра умгеи?

Карлос

Агәра ганы сыҗам еилибакаашьа рымоуп хәа
Априңц Карлоси априңцесса Еболии,
Урт аналацәажәо абзиабара азбахә.

*Априңцесса дгачамкны дихәаңшуеит,
Уи гәатаны, иара иажәа наигзоит.*

Ари агәы абзиабара мца ацрасхьеит хәа,
Арт азамџа тыңхаақәа дарбан рыгәра зго?
Илылшару зыхзамхаҗагыоу Еболи
Гәыгртада, атак лмоуа, абзиабара?
Гәыгртада абзиабара змоу иоуп
Абзиабара захьзу еилызкааз.

Еболи

О, ушақәыцра! Игәргагоуп уа уажәа!
Сгәы иснаҗоит, априңц, ухаҗа

Унасыңданы уканатцеит хэа улахьынтца...
(Имахээр аанылкылоит. Зегь реилкаара лтҕахны.)
Уара улахь еикэуп, спринц. Анцэиныс
Гэырѡак шумоу. Ицъашьатэзами, мшэан, ари?
Иеикэзтцазеи апринц илахь, изтои агэырѡа?
Зхы-зыцсы ишаҭаху иныкээрц зылшо,
Ацсбаара ахаҭа зыцныкэо есымша,
Гэыргьарала адунеи ақэзаара затэашьоу!
Уара ахэынтқар ду уицоуп.
Уи инеихангы, апринц, уи инеихангы –
Агара угартцны адэы уаакэлеижьҭеи
Убас иуцныкэон, уарманшэало улахьынтца.
Амра ахаҭагы ацштэы ахыггар алшон
Уара ушыцганы. Ахацэа ирықэызбо,
Рыхэгы иашан изшьо ахэса рыгэҭаны
Уара еснагь иуман адгылаѡцэа.
Ишааиз еицш иаразнак аиааира зго,
Иуафыхьшэашэаны, арахь, зегь
амца рыцразырсуа,
Амца зыцралар, цъанат атца иҭазырпшуа,
Анасың ду рзызшо зыкъѡыла,
Е апытѡыкгы рхы ргэазырпхо ауафы
Ихаҭа дҕалар ауама, мшэан, днасыңдан?
О, анцэа! Уи уара зегь иутеит,
Зегьы-зегь, нас избан имоу
Аиааирақэа изырбо аблақэа зихоумтцаз!

Карлос

(Ихы иқажьны, игэы дтҕахэыцуа ацэажэара
дшаҕыс, данааҕэый, дѡатрысны.)
Иссируп, иршанхагоуп, апринцесса!
Беиҭасзыхэмар ҕазнык ари аҭың!

Еболи

(Дшанханы дихэаңшуеит.)
Дон Карлос! Уабахаргалей ухэыцрақэа!

Карлос

(Дөһайкыо.)

О, Анцэа! Азцаара бтиит ианаамтаз!
Сара сцароуп... ааи, сара сцароуп шыта.
Уажэытдэҕа!

Еболи

(Уи даанкыло.)

Иаба?

Карлос

(Игэалаказаара бжысзаны.)

Уахь, ахақәиҕа ахыкыу!
Соужь, априңцесса! Ара сара
Ахауа сызхом... Сгә иснаҕоит, адунеи зегь,
Амца ацраланы, иаауеит ибылуа...

Еболи

(Мчыла даанкыло.)

Иухъзеи, априңц, шаҕа иеилкаамзеи
Уара иухэо, шаҕаҕы иҕыашахэузеи!

*Карлос дхэыцуа даатгылоит. Априңцесса уи длыманы
абарҕахь лҕыналхоит.*

Ушьа еилашуеит ауп иҕалаз, Карлос гэыраз.
Уеуртынчроуп, уаасыватэа араҕа уааины.
Наҕ иухаршт уара, иуцырга узырпато.
Угэы змыртынчуа еилнаргома ухшыѿ?
Иеилнаргозар, дыҕхэысзаит, дхатцазаит,
Иунылаз ахэрақәа зырҕо азэгы
Дыҕазами, мшэан, араҕа?
Исхэап иаха еилырганы:
Дыҕазами уеилкаара зылшо?

Карлос

(Игэы ихаштны, иихэо ажэақәа ҕак рымтҕо.)

Априңцесса Еболи лхаҕа лакэзар?

Еболи

(Дгэыргъайдэ. Дыццакны.)

Иагшану?

Карлос

Сбыхэоит даара,

Ахэынтқар ихызала исзыбдырц шәкәыбгъыцк.

Сбыхэоит, априңцесса, исызфы!

Сара изласархэаз ала, амчгы бымоуп.

Еболи

Уи уазхэада, априңц?

Сыгэра мгакэоуп, иашан, ғымт узгылаз!

Карлос

Зеггы ирдыруеит хэа сгә иаанагоит

Уи ус шакәу. Ма махмызқәак срыңсахарц,

Сара истәхын Фландриақа ацара,

Аха саб иуам. Уи дшэоит, хадара рызуа

Ар сышрапхәагылоу сыбжы цар хэа.

Еболи

Уеургызмалуеит, Карлос! Уғы уқәшахатха,

Уцәа утацәины усымпытцдәраарц ауп узҗу.

Аа, агъангаш! Арахь уааңшы! Арахь!

Слакта утаңшы! Ахатцара аусқәеи ахьз-аңшеи

Ирышьтоу ауафы, ихы неигома убри аҕынза,

Апхәыс машәыршәа илымпытшәаз алента шьтыхны,

Саҗоумтқан, априңц, аргама иуасхәо –

Хыира ҕаттамтак еиңш, икуа итацаны итәахуа.

(Ихәда ааибартны икәа иаатигаз

Алента ааимылхуеит.)

Карлос

(Ицәашаны дхәйуеит.)

Ари... Мап, иазхоуп! Сара сақәкуп.

Априңцесса, бара уафы бизжьом.

Ба бизааигәоуп афстаа ихата!

Еболи

Апринц дгачамкма? Уааи, хаисап,
Сара иугәаласыршәарц ысылшо рацәахоит.
Усазтцаа, спышәа, апринц!
Рацәак тцазымкуаз алаф, учыт бжыы,
Баша иаау́кьаз унапы, уаапышәырччара, –
Ааи, итдымшәозтгыы убарт зегь сылапш,
Иеилыскаауазар акакала изызхәаз,
Еилымкаашья сымазма, уазхәыц,
Уара уха́та исеилуркаарц иута́ху, апринц?

Карлос

Цаны, бара еи́фамск боуп. Сақәшахатуп,
Исыдыскылоит, апринцесса, ба бызсеисо.
Сақәбыргәы́т сгәы амазақәа аабыртырц,
Сха́та исзымдыруаз

Еболи

(Лгәы нханы.)

Иуздыруамызт, апринц!
Иугәаларшәа. Зны угәы у́тахәыц!
Иабата́ху ае́ырдагәара? Ари ауада
Ахан егы́рт ауадақәа излареи́пшым уи ауп,
Асабрада у́фоутарц а́тахым ара́а, апринц.
Уара у́қапшьеит! Абар зеилкаара цә́гьахаз.
Дарбан, иара иха́та уи дизгәамто,
Зеыргызмалны Карлос ишы́клапшуа ацә́гьахәаф!
Изымбада ат́ыхәтәантәи абал а́кны,
Узцыкәашоз а́хәынтқарп́хәыс дааны́жыны,
Уи лхаты́пан дшалу́хыз апринцесса Еболи?
Уи гхан, апринц, уи гәеи́теит
Иара убас́кан иаафна́лаз а́хәынтқаргыы.

Карлос

(Дааччаны.)

Иара иха́тагыы! Апринцесса гәы́раз,
Зегь реи́хагыы а́хәынтқар иакә́ын уи зымбашаз.

Еболи

Ауахәама афәтәи ахтыс! Иугәалашәома, апринц,
Улахь-уцъымшь затәуа ипцшьоу анцәа тыпцха
Лсахьа ушадгылаз, ахәса анааувала,
Шәара ззымдыруаз ахәынтқар ица
Аҕәара-ҕәарахәа аитцасра ушалагаз.
Анцәа тыпцха уматанеины илоухәоз ажәақәа
Уқыышә иахьнықәыххыз – иара уаҕа иаанхеит.
Утагылазаашьа уаф дарччартә,
Игәгы арцшаартә иҕан, цабыргны.
Амармалташь иалхыз анцәа тыпцха
Лмахәар уахьынцашаланы агәзра уалагеит.

Карлос

Иамоузеи, нас, априincessа,
Уи сымцхатцара иадырган, уаха акгы!

Еболи

Хәарада, апринц! Уи мцра алан иҕам!
Уатцахар хәа ушәаны акәхап зны,
Ахәынтқархәыси сареи уанхацасуаз амаца,
Изутцәахыз, афсҕаа, снаптырцәқәа.

Карлос ицъашьаны дфатцҕьоит.

Ашьтахьы, амаца ахатыцан,
Уфашьаны инықәуцсеит снаптырцәқәа.

Карлос

О, Анцәа срыцхашьа! Анафс?

Еболи

Сгәы иаанагоит мап узацәкрым хәа уи шыта.
Аха сышцеигәыргъеи, апринц, ашьтахьы
Анаптырца итаз усалам шҕәы анызба!
Уи ашәа ссирк еидшын сара сзы...

Карлос

(Дналтыфланы.)

Уи жееинраалан, уаха акгы!
Сыхшыф иаргылалоит лассы-ласс
Иаразнак инкабо ашээх.
Иаххахарштып уи.

Еболи

(Апринц днаидѣны днаскьоит, ытытраамтыкгы харантэила дѣашьо дихэаѣшуеит.)

Сеазкрақәа зегъ лтшәа рымамкәа инхоит.
Агызмал, амат еипш, дхәазаны дсыцэцоит!

(Даатгыланы.)

Ихамаҕагыара акәзар зегъы зхароу?

(Апринц деитеизааигәаханы, игәра мгакәа дихэаѣшуеит.)

Усыдхалеит, апринц, аартышья змам ачыкь-маҕьеипш.

Карлос

Иара убас ауп бшыкоу бхаҕагы.

Еболи

(Днаидѣны, ҕымт, дхәыцуа ауада дыфноуп.

Ҕытырак ашыҕахь.)

Икалалак калааит!

Зегъы аахтны исхәароуп сара шыҕа!

Сус азбара унапы иануп, апринц,

Сухьчап хәагы агәыҕра сымоуп даара.

Усыцхраа, нас, апринц, сеикәырха!

Ма улаҕырз сыкәтәа унасхагылан, санҕаха.

Апринц дылзааигәаханы,

дгачамкны длыхәаѣшуеит.

Ахәынтқар мыцхә бзиа иибо

Ауафы хҕара – аграф Сильва Риуи Гомес

Пхэысс ситахуп. Дақәшахәтүп ахәынтқар.
Сиаархәоуп зегь зағәазшьо. Иеилахәаахәтит.

Карлос

Ғаңхьа аилахәаахәтра! Ғаңхьа атира!
Дызтиуада умхәои!
Еицырдыруа абжьахәаахәтәы қаза!

Еболи

Уаасзырызә инагзаны. Сара аполитика
Мацара акәым сзыхәхаз. Сырқьашьырцгы
Исышәтоуп ишәарыцо. Уаңхь, арақа зегьы убоит.

*Карлос ашәкәы бгъыц аалымихуеит.
Аха дамыңхьакәа илхәо дазызырәуеит.*

Дарбан иашьтало шыта сыхьчара? Иахьанза
Сказшьа цагьароуп саазгаз, апринц.

Карлос

Нас, нас? Бцәа цырәыма, априцесса?
О, мап лыркы, анцәа!

Еболи

Уңхашьа, апринц!

Апауза.

Сара издыруеит доухала игәғәоу
Псычеран абри шрымоу, аха уи хьымзгүп!
Ахәса рыбзиабара ахә анышәшьо,
Излеилахәаахәтуа акеиңш ишәыңхьазоит.
Аха абзиабарейңш иҕам адунеиағ
Изабалакгы иузиаамырхәо акы,
Уи зуто даңсацәкьазароуп, ихәтаггы
Бзиабарала дтәызароуп. Хәы амам
Уи абзиабара иаша. Ма хамтак еиңш истиуеит,

Ма, анышә нақәхәхәаны, истәахуеит назаза.
Диашан уи – Фиальтотәи ахыи ихнамхыз,
Изыңсаз анирымта, зфельдышь наганы
Амшын ҟаңхьа иазтаз иршәны.

Карлос

Истоубоуп, дыссируп ари аңхәыс!

Еболи

Исыдыркылааит аеыруафдура, аеырпагыра харас,
Аееишара стахым сара зынза.
Исылатәаны бзиа сызбаз иоуп
Збзиабарагыи сылшо. Уи азәк дкастоит
Насың ду иманы, ихы нцәас ишьо.
Агәы ңшқарахқәа реидлара, агәзра –
Абзиабареи аңшзареи зықәгылоу зегь –
Мра шеишеик иахылтца шәахәақәоуп,
Ибыбышза ңыарак еиңҟоу шәтуп.
Ирзысшомә, схы атың иқәкьан, абри ашәт!
Аңхәыс лахатыр ласырҟәуама,
Игәы ҟастарц азы мышгафык!

Карлос

Абри лҟыза аңхәызба Мадрид дыканы,
Иахьоума уи даныздыруа сара!

Еболи

Сзон иахьанзагы сара ара саңырцны,
Монастирк атзамцқәа сырцәахрын,
Иҟамзар макьанагыи инханы
Ари адунеи садызхәало арахәыц-па.
Уи ноурзааит, аха сара сзы игәазырхагоуп.
Апринц, бзиа сибом сара бзиа избо.

Карлос

(Амца иҟықәыхәхә, дналзааигәаханы.)
Бароу? Хыхь ажәфан аҟны

Дшыкоу еипш хазшаз, дыкоуп
Бара бзиа бызбогы, истоубоуп, дыкоуп!

Еболи

Уара тоуба ууану? Ари анца ибжьоуп!
Агәра згоит, тоуба уаазар, Карл.
Изгоит уара угәра!

Карлос

(Дааигәыдихәхәалоит.)

О, бара анцәахша!
Агәы цшқа, агәы кәымшәышә зызтоу!
Схәыцрақәеи, схи, сыхшәи зтәызтәыз!
Зны затдәык иадамхаргы ба бызбаз
Ихәарц илшом: бзиабара смоуц!
Ибыцшаараны икоузеи бара ара, Мадрид?
Бзышьтоузеи, амаалык хазынахә,
Апапцәеи урт ртыхәакцәеи рыгәта?
Ас еипш икоу ашәтқәа арака иртыпым!
Урт рфыхра иашьтазами дара еивас?
О, сара издыруеит рыцхашьара шрылам урт.
Снапқәа быкәыршаны, уаф
дыкәсыжыларым бымпан.
Сара бызгоит цаханым аилашыра балганы.
Сбыхәоит, исыт маалыкыс бзыкалара азин.

Еболи

(Бзиабарала дихәапшуа)
О, Карлос! Усыздыруамызт сара цқя!
Изака гәы қалалузеи иузтоу!
Уи аилкаарагь мариам.

Карлос

(Инапы аалымпыцхуа.)

Апринцесса, изакәызеи, мшәан, бызфәу?

Еболи

(Инапы дахэаңшуа.)

Уара унапы! Угэеиңш иҳалалуп, иразуп.

Макыана иатэарымшыац џ-хамтак уи иануп:

Агэргыни Карлос игэи.

Урт аџбагы лоуазар акэхап азэы.

Азэы? Иреихау идгылтэым ахамтакэа џба!

Азэы лзыхэан имцхэзами, нас, урт?

Икаларыз, уара урт реиџшара угэагыр?

Ахэынтқархэсақэа ирзеилкаауам абзиабара захьзу,

Абзиабара зауз ахэынтқарқхэысра лызныкэгом.

Уи ааста еигып, апринц, еиџша урт аџбагы!

Издыруада еиџушахьазар уара урт?

Исцэумтэахын!

О, ус анакэха, иссируп зынза! Аха, ихэа,

Дызустада уи, насың лаша змоу?

Сара дыздыруама?

Карлос

Дыбдыруеит!

Сымаза басхэоит, апринцесса, бгэы цшқа,

Бгэы халал сара сеилнакаап.

Бара азэк боуп зегь рацхьаза арака

Сыгэрагара иацсахаз. Бара азэк боуп

Иаацэырганы сыгэтыха засхэо, –

Мап сзацэкуам абзиабара сшархаго!

Еболи

О, уара ауаџы цэгьа! Аераргамара

Убасқак иатахызма! Алагырз скарцсатэызма,

Убзиабара абас еиңш санацсаз?

Карлос

(Уамашэа ибаны.)

Апринцесса!

Еболи

Абас усхыччарцу!

Уқхамшыазои уаха? Мап ацәукуама ацацхагы?

Карлос

Ишца? Ацацхагы?

(Даахэыц-хэыцуеит.)

Ааи, ааи, бара биашоуп – Анцәа срыцхашья! –

Зегь еилкаауп!

(Ишьамхқәа ааицәкәалан, ақәардә иеаакыдыкылоит.

Акраамтә афыцьягы ҕыртүам.)

Еболи

(Арцәаа аатырганы дкахауеит.)

Изаке хымзг баацсузеи, анцәа ду!

Карлос

(Иеааириашоит. Ғәгәала игәы иалырсны.)

Ажәван акнытә абас атымнтыша аҕахара!

Баацысла ишәартоуп уи!

Еболи

(Ахчы лхы ылагәаны.)

Схы абазгари, сабацари сыцхашьяны!

Карлос

(Лҕаацхәа днышьамхнышгыланы)

Апринцесса! Истоубоуп сара ишысхарам!

О, анцәа! Сәашьеит... Ацәанырра ғәгәа...

Аха. Ихатца, сара истахымызт...

Еболи

Сыбла уеаумырбан! Анцәа дсыманы сүхәоит!

Карлос

Сцом! Игәымбылцьбарароуп абас баныкоу бныжра.

Еболи

Суҳаоит Анцәа дсыманы! Угәыразра,
Угәшатарә иадырганы, суҳаоит, сныжь!
Уца нак! Сҭаурхарц узбеит!
Узбаны саанхом!

Карлос дцарц иҭахуп.

Сысалам шәкәи сцаҭхеи сыҭ арахь!
Иабакоу егы ашәкәы?

Карлос

Егы бхәоу? Иарбан иара егы?

Еболи

Ахәынтқар иҕнытә.

Карлос

(Даатрысны.)
Ишҭа? Зыҕнытә?

Еболи

Ахәынтқар иҕнытә.
Уажәы иустаз!

Карлос

Ахәынтқар иҕнытә. Изызфыдаз? Бароу?

Еболи

О, ажәван, срыцхашьа! Сышҭеилаҭаҭеи уамашәа!
Апринц! Ашәкәы сзырхынхә, суҳаоит, апринц!

Карлос

Ахәынтқар бара ибзифыз ашәкәу?

Еболи

Ашәкәы! Псы цқьа зхоу зегь сыманы суҳаоит!

Карлос

Ашәкәы, излаҕапысырц сылшо...

Еболи

Са сҕахеит! Исыт, априңц!

Карлос

Ахәынтқар икнытә ашәкәы...

Еболи

(Икалцара лзымдыруа.)

Сгәысеанымкәа сзыкааз сара абас!

Карлос

Ари аҕыза абгъыц, априңцесса гәыраз,

Зегь аҕсахуеит, зегъы ираҕсуеит.

(Дгәырғайда уи ҕышьтихуеит.)

Хәы змазам ашәкәы! Филипп имч-илшара,

Ихы зегъы акгъы иаҕсам, ари ианадукуыла!

Сара изгоит ашәкәы.

(Дцоит.)

Еболи

(Днаишьтаххны.)

Сара сҕахеит!

А ж ә б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Априңцесса лхала. Лхы лнапакны илзаамго,

дшанханы дгылоуп. Нас, длырхынхәырц лҕахны, априңц

деитанаишьталоит.

Уаангыл, априңц! Усызрыѿ! О, анцәа!

Дцеит! Уи дцеит! Исоут даҕа аахак!

Сибаны дынхом. Агәыскара саақәирхеит

Сзатцәза! Мап сыцәкуп! Сааныжьуп!

(Акәардә днықәтәоит.)

Апауза.

О, мап! Дсымазкуа дысиааит ауп, уаха акгы!
Уи бзиа дибоит. Җашьара ақәым. Уи азбахә ала
Ихата зеггы ихәеит имзакәа. Аха дарбан уи,
Насың змоу? Сара сзы иеилкаауп акы:
Уи бзиа дибоит зыбзиабара дақәйтүм,
Иеилыркаар хәагы бааңсыла дшәоит.
Ицәанырра гәгәа ицәйтцәахуеит ахәынтқар,
Ишңаңыашьатәу – дамеигәыргьоз уи
ахәынтқар иахагы!

Аха иаб икны иаб ихата иакәзар дзыцәшәо?
Дзырлахҗыхзеи усгы ахәынтқар дзыкәгәыгуа,
Иекынтца дзышьтоу аниаха? Избан иара
Убасқанцәкыа дзыкалаз убас? Исзеилкаауам,
Дзыргәыргьараны икоузеи апринц,
Ахәынтқар ипхәыс...

*(Лхы акы ааташәаны даатгылоит. Карлос илитәз
алента лгәы инаджааны днахәаңшуеит,
иагылдыруеит икоу.)*

Сара слашәуп!

Абар, сыблақәа хтит атыхәтәаны!

Сгәы шңазымәеи уажәраанза сара уи?

Ахәынтқар уи пхәысс дигаанзагы

Бзиа иеибабахьан. Хәарада!

Уи слыцымкәа симбацызт сара апринц!

Уи лакәзаарын бзиа иибоз, арахь,

Сгәы сажьахуан сара сакәызшәа абас,

Ихы ихаштны, еснагь дызҗынцәаауаз.

О, сышңажьоу, сышңақатәоу сара!

Сыңсычәра уи иҗаңхыа иаасырңшит!

(Даатгылоит.)

Аха гәгра изтәда акала?

Калашыа амоума? Гәыгра зцым абзиабара

Асеиңштәи ақәцараҗ иңсрын.

Закә гәыгроузеи ари еиңш аарңшра иаҗаху!

Уи ақыафура илшон, адунеи аҕны
 Ахэынтқарцэа зегь иреиҕу дтарханы!
 Гэыгра зцым абзиабара иулнаршом ахақэитра!
 Шака дысҕыгэхэааны сигэзуааз уи сара!
 Изакэ цэанырра мцапшыыз сигэйдзырҕэғалоз!
 Хара иузгом, иага цэанырра атцаз,
 Гэыграк узымто абзиабара! Абар,
 Иара игэы излаинатаз ала,
 Ахэынтқарцхэыс изаалтиз ацапха.
 Ааи, уи агэра игоит, дақэгэыгуеит
 Ибзиабара хыда инарҕатцо ашыаҕа,
 Дагыааит арахь, Филипп ипхэыс
 Лцэаныррақэа дырцэымѡашьо. Изыгэаҕрызма,
 Илшарызма уи абри еипш ашыаҕа аҕатара,
 Уаанза иҕымшэакэа, ишигара имгакэа агэра?..
 Зегь еилкаауп! Уи бзиа дылбоит.
 Ахэынтқарцхэыс цкыа ззырхэоз дхыхуп.
 Изакэ афыстаароузеи иаалырпшыыз уеизгы!
 Уи лҕапхыа сшэа-зызон есымша...
 Ажэѡан илбааз, цсы цкыа зхоу азэ лакэны
 Слыхэапшуан сахылывагылаз. Ааи,
 Срытадырзуан уи илхылцуаз ашэахэақэа.
 Лыпшзара ианасыжыуамызт зых иақэитү
 Адгыыл аҕтэи ацэанырра ҳаракқэа
 Иахьрыцэгылоз хараза. Аха уи
 Адэахьала иубоз акэын, зегь мазан!
 Ѡ-жыак ркра дашьтан лҕыргызмалны!
 Амаалыкыцэа реипш дыцкыоушэа ҳарбаны,
 Ѓангыашрыла лыгра баапсқэа
 ирықэлыхэхэон ахэа.
 Лымцхэарақэа рзыхэан илзыпшзами ахьхэра?
 Зшыа зуша дыҕоума? Анцэа ибоит,
 Смананеиуан лыхьзала, иара убри азыхэангы
 Азин сымоуп сара ашыаура.
 Ахэынтқар иеиликаароуп зегьы.
 Ахэынтқар? *(Дааипхьхэцуеит.)* Хэарада!

Ари иреигъу ҕытгоуп,
Ахэынтқар дузызыршырц анутаху.
(Дцоит.)

А ж а б а т а и а ц ы р ц р а

*Ахэынтқар ихан ағтәи ауадақәа руак акны.
Агерцог Альба. Доминго.*

Доминго

Исоухэарц иутәхузеи, агерцог?

Альба

Аартра ҕыцк ҕасцеит сара иахъа,
Уи азы угә иаанаго сахарц стахуп.

Доминго

Аартра ухәоу? Изака аартроузеи?

Альба

Ахэынтқарпқхәйс асасцәа ахылыдылкыло ауадаҕы
Апринци сареи хәикәшәеит. Иахъа.
Уи сгәы нирхеит. Хәаидыслеит, иаразнак
Хәхәақәа ирзыфит хнапқәа.
Хәштыбжь лаҳаны даадәылцит ахэынтқарпқхәйс,
Лылапш наикәшәеит ақапыхәа апринц, –
Имчын, аха иагыхаан уи алапш! –
Иара уи акәхеит, иаангылт инапы,
Иаалырҕыаны сыхәда днахьынхәлеит,
Дсыцәнымхо, атәаххәа днасыгәзын,
Днытцабеит Карл.

Доминго

(Пытрак ҕитүам.)

Ицәшәятәуп, ицәшәятәы!

Сгәы зызфоз ак шыҕақәаз саргыы шыта иззом,

Амала, урт хастдар сҥахымызт иахьанза,
Уаѡгы иасхѡомызт, исѡызцѡатцѡяз ракѡзаргы.
Иѡоуп, аѡама аѡеипш, ѡ-ѡык змоу аѡызцѡагы.
Имариам ѡазѡы игѡы аѡапшра,
Уи аилкаара цѡгьоуп иахагы.
Изызхѡыцым, цѡа изам, ишѡам ажѡа,
Згѡы даара инурхаз иеипш ишѡартоуп.
Убри азоуп изсымоу сара макьаназ
Ари амаза сгѡатцан ицѡахны.
Иузхаша афактѡа умамкѡа унапакны,
Ахѡынтѡарцѡа рыматц аура иахыццактѡым
Зны-зынла, агерцог. Изыцѡгьарахар ѡалоит
Ашѡарыцаѡ изѡѡикыз аѡѡьара ианизааѡмыршѡа.
Сара тоуба зур сылшоит уажѡы
Шѡтак сышхылаз хѡа, аха улымха иахаз
Ма ухаѡа ублала иубаз иаха атцанакуеит,
Уцѡанырра иуцанахѡаз ааста.
Хара, рыцхарас иѡалаз,
Хаѡгьылоуп испаниатѡи адгьыл.

Альба

Иалоузеи уи цѡгьарас?

Доминго

Иалоу умбо, ара ааста зехьынѡьара
Абзиабара ахы иаѡѡитуп иаха.
Инытшѡан залшом уи араѡа
Рыцхашьара злам азакѡанѡа рылаѡш.
Ахаѡѡитра аман иѡам
Испаниатѡи ахѡынтѡарцѡхѡыс лыбзиабарагы.
Уи, ишакѡым ѡьара лшьапы неихылгар,
Ишубо еипш, халаѡш налыхѡзоит.

Альба

Аха сара салымгазеит. Иахьа Карлос
Дыѡан ахѡынтѡар иѡны. Саат наѡьак иеицѡажѡон.

Апринц ахэынтқар диҳэон Фландриақа дишьтырц.
Иихэоз зегь сахауан: дцэажэон ибжыы ыганы.
Уи дандэылтуаз иблақэа цэаакын.
Ихы-ифы ықэлашо дызбахт ашьтахы,
Деигэырғыон Фландриақа сара сахьдэықэйтцоз
Ахэынтқар. Уи иахагы, ихэеит, аус азы еиғып.
Урт ажэақэа гыангыашрала ихэам, излазбаз ала.
Аха еилкаашьас, еидкылашьас ирымоузеи урт?
Мап ахыцэку деигэырғыоит апринц,
Ахэынтқар дазцасны исицоит уи итып.
Иахысхэаара сыздыруам, анцэиныс.
Хатыр сықэцара акэу, арантэ сықэцара акэу,
Уара утэала, абри зызхэоу?

Доминго

Убранзатцэқа инеима, мшэан, аусқэа?!
Шықэсыла хэыззықахцоз, иарзнак
Инеилаха ицама? Утынчцэоушэа збоит, агерцог.
Уара ибзиан дудыруама дон Карлос?
Иахэиураны икоузеи, иаб итып аанкылан,
Днеины уи атрон афы дантэалак?
Анцэа ибааит, сара апринц сияғам,
Аха хьаас исымоуп ахэынтқарра,
Срызхэыцуеит ауахэаемеи анцэа ихатеи.
Апринц игэтакқэа еeim, сыгэра га,
Ихеитцарацгы игы итазам хара ихахцэ,
Иуафрала азэгы дхаипшым уи зынза!
Карлос дхэыцуеит! Хатыр изиқэуп ауафы!
Ишухэара, агерцог, абри иеипшу
Дзыкалома Испания ахэынтқарс?

Альба

Ашэиқэа иалоу уафуп, уаха акгы!
Издыруада, хэыч газаразаргы ихьзо?
Иаха дахьеицгэарташа атып ахь,
Роль хадак ахь ихоит уи игы.
Аха уи аамталоуп.

Доминго

Агәра згацәом.

Уи ахақәйтра дашьтацәоуп, азәы иҕаҕхьа

Схы ласырҕәып хәагы иҕәы итазам.

Иара иҕаҕхьа уаф длаҕәыргы итахым.

Имоуп шәара зқәым, мчы гәгәа злоу идоуха,

Ххәынтқарра ахшыф ду злеибарку

Арахәыцқәа игашт иҕытәтцәа . Ибашахеит

Абзиабара атыхәала ихыхра сеахьазыскыз,

Исызиламшыит ахақәйтрахь имоу азхьра.

Ари иеипшу иҕны ишәартоуп ари афьыза адоуха.

Арахь Филипп хынџажәи жәаба дыртагылоуп.

Альба

Уара даара хара уцшуеит, удыруоу!

Доминго

Ахәынтқарцхәыси иареи шыта азә роуп.

Зегы ирцәытәахнатц, мазала, агәымхара

Иаҕыкәкәо ашхам урт ргәы итацәоит.

Цқьа анацш-аапшхагы уамразакәоуп

Уи апхәыс атрон ашхам ишалырго.

Дшаапсычехаз еипш Филипп даеа мацзак

Даақәгыежыны лшы кәапеила илташт.

Насыц змоу уааны ххы хәпхьазонатцы

Ирацаагап хара ахтысқәа, – ишыцшым,

Иааидгәаланы рфьыцагы цәҕыак иеицахаркып!

Иҕәы инықәахшып ахәынтқар, макьана

Иахзымхозаргы ршахәтҕақәак. Акы агәвара аниоу,

Зегь маншәалахоит. Ишахтаху иҕалоит.

Хзырлақәакуа хәа акгы ыҕам, агәра аагоит.

Агәра аргара изымариоуп усгы еснагь

Агәра гәтәҕьаны иҕоу. Насгы

Аартра ҕыц аҕацаразы агәагыра зауз,

Имџа аартхоит, иманшәалахоит иус.

Альба

Аха иеилкааны сара исымам:
Иазхэода уи ахэынтқар?

Доминго

Уара уакэым, саргы сакэым.
Хагэтакы анагзара азыхэан,
Уазхэыц сара икастаз, қасабс исымоу.
Уажэ дхазхом зегь реиқа
Хус иацхраауа азэы. Ахэынтқар
Бзиа дибоит апринцесса Еболи.
Уи зынза амца итцастеит,
Абри хус ағы хаикэшэарц.
Напы зласкыз анагзаха соур,
Апринцесса қа хыхь даанагоит.
Уи лышьтахь ахэынтқарпхэыс лхатагы
Дшахызахо сымшашьо агэра усыргоит.
Апринцессеи сареи, иуцэыззом,
Хаикэшэараны хакоуп уаха.
Анцэа длыцхраар, аиспан пхэызба қәпш
Валуаа ргерб дағрақало илкэахашт.
Издыруада иара уаха акэхаргы.

Альба

Изакэызеи исахауа! Уцэа утазыза, апринц!
Ипцэеит шыта ахэмарра атыхэтэа!
Уара уцъасшьоит, агерцог! Хаиааизшэа пхъаза!

Доминго

Пшьаала. Дарбан иааиуа? Лара! Лара лхата!

Альба

Уааигэара скалоит. Издыруада...

Доминго

Ибзиоуп, сүдхьоит, устаххар.

(Агерцог Альба дцоит.

А ж ә е и з а т ә и а ц ә ы р ц р а

Апринцесса. Доминго.

Доминго

Исыдыбто сазыңшуп, априцесса гәыраз.

Еболи

(Лгәы тынчымкәа, агецрог дишьтаңшуа.)

Җхала җаума иҗоу? Излазбо ала,

Ашахатҗы думоуп.

Доминго

Изакезыеи ибхәо?

Еболи

Дарбан уажәы арантәи иццакны ицаз?

Доминго

Дарбанхарыз, агерцог Альба иакәымкәа?

Уи сара сышьтахь ббара азин иоурц

Ахәара җаитцоит.

Еболи

Агерцог Альбоу?

Ииҗахузеи? Уара исоухәар җамлари?

Доминго

Сара исахарцҗы истаху ыҗоуп, априцесса.

Иацхраазеи сара асҗаамта сыззыңшыз анагзара, –

Изаке хтысузеи араҗа бысырбаз?

Апауза.

(Аҗак дазыңшуа.)

Издыруада ахәынҗар игәазыхәара

Налыгзарц лызбызар априңцесса?
Издыруада, цкѡа баназхѡыц ашьтахь,
Хамаѡагыарала мап зыцѡкыз базааизар?
Сара сгѡы атра иѡамгыло сыѡшуп.

Еболи

Аѡакс иѡастаз иоухѡама аѡѡынѡар?

Доминго

Сахымыѡцакит игѡы аѡѡра анѡара,
Макъана аамѡа ыѡоуп, априңцесса гѡыраз.
Аѡак арѡсыѡера бымч зыѡѡо аѡоуп.

Еболи

Инагза аѡѡынѡар илымѡа аѡынза.
Сара уи сазыѡшуп.

Доминго

Априңцесса бзиаѡѡ,
Лафзар ибѡѡо?

Еболи

Сара аѡѡмарѡа сывам!
Анѡѡиныс уѡѡ дуѡѡѡѡартѡ ушыѡалаз уара!
Аѡа уѡштѡы наухыгга уѡартѡ еиѡш
Иѡастазеи, мшѡан, сара уеизгы?

Доминго

Ари аѡыза сазыѡшымызт, априңцесса!
Исылшом инагзаны аилѡара...

Еболи

Иагыухѡѡам,
Инагзаны уи аилѡара уара иуусым.

Сзызхьуа зеггы рынагзара сақәшахәтхом,
Уи ус ахьакәу азхоит уара уҕһытә.
Зажәа цшза ухәаз иеилкаарагь уашьтамлан.
Угәы артынчраз иуасхәарц исылшо акоюп.
Ауахәамаггы уарггы ари агәнаха
Шәадхәалам акала. Арахь уара
Лабҕаба исурбеит ауахәама,
Цқьа иеилыргам гәҕакы хәракқәак рзыхәан,
Иреигьу иара аҕҳацәа ахахәыс иашьтырц шалшо.
Аха хадара злоу уи акәым, сара
Агәҕакы хәракқәа рҕынза исзымҳац.

Доминго

Апринцесса! Урт аҕахымкәа ианыҕало
Аамтаз сарггы мап рцәыскуеит.

Еболи

Сухәоит, сахьақәшахәтхаз ахәынтқар
Ииашан иеиликаартә ҕацә.
Сара сшыҕаз еицш сынхеит.
Аха уи аахыс рөырыцсахт аусқәа.
Гәцсахеибакрала ахәынтқар мап аницәыскуаз,
Ахәынтқарцхәыс хазына иааигәа дызбон,
Анасыц имоуп хәа исшьон, иаггысыцхьазон
Ғәыкала изыҕоу аҕхәыс лгәы анырхара
Азин сывамкәа, аха шыҕа, аха шыҕа
Сара издыруеит...

Доминго

Апринцесса, бажәа нагзала!
Беилыскааит бышналагаз еицш.

Еболи

Иазхоуп!
Ашьацхәа даҕашәеит! Дшаҕатәым амцхәаф!
Уи дылжьеит, дылҕаҕәеит ахәынтқар,

Сара сылжьеит. Испания зегь лжьеит!
Сыгәра га, уи бзиа дылбоижътеи акыр тјеуит!
Сара уи дѣапызыххаауа убаскак узысыпшаап,
Акәарахәа лцәа дтасырқыцьқыцьып! Ахәынтқар
Джьоуп баапсыла. Ишыа кәапеила ишысто ухасыртцит.
Иазхоуп! Илѣжәатәуп илѣоу асабрада!
Илгаз ахымзг адунеи зегь иабааит!
Амбатә калааит сара уи иахтнысто, –
Аха сзеигәырғьо, схазгало ажәван, –
Лара иахтнылцо еихахоит хараза!

Доминго

Афхәара ааины иаахадгылеит. Сағамыз,
Агерцог сааипхьоит арахь.

Еболи

(Ицъашьаны.)

Избан?

А ж ә а џ а т ә и а ц ә ы р ц р а

Апринцесса. Агерцог. Альба. Доминго.

Доминго

(Агерцог диманы ауада дааџнало.)

Ара уажәабжь агхан иааит,
Агерцог **Альба**. Апринцесса исалхәеит
Хара илаххәарц иахтахыз.

Альба

Иага ус акәзарггы,
Апринцесса дарпхашьап ара сыҕазаара,
Сара, иашан, сыблақәа ирбо рацәак
Агәра згом. Ари аус аҕны ацхәыс
Лыблақәа иаха итаруп.

Еболи

Уара узрацаажәо
Иеилыскааз аума?

Доминго

Иаадыруазар хтахын,
Апринцесса гәыраз, ба бкынтә,
Тытс иабыкәу, ианбыкәу насггы...

Еболи

Азамана! Уатдәы ашыыбжьон сышәзыцшуп.
Уи ацәгъа маза ахәынтқар илымха акынза
Иназгарц сыдызтцо амзызқәа сымоуп сара.

Альба

Сара сзаазггы иара убри азоуп, –
Уажәытәккәа инеи ааит ахәынтқар икынза!
Аха бара ибуалуп, апринцесса,
Бхы иадыбтарц уи. Бара беипштәккәа
Дарбан уи уажә зыгәра иго!

Доминго

Бара ианаабтахха, апринцесса,
Бнацәа дахабыргьежьюеит ххәынтқар.

Альба

Сара апринц сиягоуп хәа зеггы ирыцхьазоит.

Доминго

Иара убастәккәа сзырхәоит схатаггы.
Бара боуп цынгыла змам, апринцесса.
Хара хабз хәы аатакра ахьхақәшәо,
Азин бнатоит ба бусура ацәажәараз.
Знык игәы ибызнықәшыыр ахәынтқар,
Нас зыцшрада аус нап ахаркуан.

Альба

Аха зыпшра аҭахым изаҕаразаалак.
Исоур ҕалоит амҕа ақалараз адтца.

Доминго

(Дааипхьхэцаақәаны, апринцесса лахь.)

Иабаагари асалам шәҕәы? Апринц
Ахәынтқарпқәыс лахь ииҕыз ашәҕәы.
Уи ҕамазар, зегы-зегь збахон.
Шәыцәалоит хәа сыҕоуп лареи барей
Уадак аҕны.

Еболи

Мап, сара хазы сыцәоит.
Избан уи?

Доминго

Иззаартрыда лчыкымаңа?
Цьаргы ибымбазаци уи ацаңха?

Еболи

(Дхәыцуа.)

Ааи, уи ҕахәон ҕарт! Иҕалап
Уи ацаңха сыңшааргы.

Доминго

Ашәҕәы зыыз
Цьара азәы иимтар ҕалом.
Ахәынтқарпқәыс матцуцәа гәартак лымоуп.
Руа дарбан зышьта ххылара?
Аңара кралшоит. Издыруада...

Альба

Еилкаашьас иатәтәузеи, имазами
Аинфант зыгәра иго ауаа?

Доминго

Азәы затәыкгы, – Мадрид димам
Уи азәы затәыкгы.

Альба

Ицъашьатәуп!

Доминго

Сыгәра жәга, уаф димам. Сашьтан
Ус уаф дыказар сыңшаатәкьарц, аха башан.
Карлос зеггы ицәымгуп.

Альба

Аха усггы, иахьа избеит,
Ахәынтқарқәыс лкынтә дахьаадәылцыз,
Мазала уи лпаж дышиацәажәоз.

Еболи

(Иажәа ахәаха имтә.)

Мап! Мап! Уа излацәажәоз даҕеакзан.

Доминго

Излацәажәоз? Уи гәфарас икаутцар калоит.

(Альба иахь.)

Агерцог, уара апаж дудырма?

Еболи

Хәыц леишәацәгъароуп,

Уаха акаггы! Издыруеит зегь зыхкьо.

Ахәынтқари уареи шәеипылаанза

Хәитеикәшәоит, нас, хара. Иара убранза

Иеилахқаақәап ҕе акык-ѡбак.

Доминго

(Аган ахь днацхьаны.)

Ахәынтқар акыр дақәсыргәыгуама?

О, ианбааиуеи уи дыззыцшу асаат?

Еболи

Ұымш-хымш рышьтахь сара сыммазаџхоит,
Ахэyntқарпқэыс лахь снaryшьтуам усқан,
Схала суадакны саанхоит.

Доминго

Зынза абзиа! Уаџ иимбац аиааира!
Ахэyntқарқасақәа зегь ҳарғагылоит ҳнеины!

Еболи

Дарбан уақа икоу? Пшыаала!
Исыпқхьо ахэyntқарпқэыс лоуп!
(Лфыналхоит)
Абас ауп, нас, абзиала!

А ж ә а х а т ә и а ц ә ы р т р а

Альба. Доминго.

Доминго

*(Папшыла априңцесса днаскъаго,
Апауза ашьтахь.)*
Нас, агерцог, ари афара ашәтқәеи
Иузыпшу ақәпарақәеи...

Альба

Уара унцәеи, Доминго, –
Изақә дады-мацәысузеи уаха ҳзыцәшәара?

(Ицоит.)

А ж ә и ц ш ь т ә и а ц ә ы р т р а

*Картезиатәи амонастир.
Дон Карлос. Априор.*

Карлос

(Дшааиуа, априор иахь.)
Уи дааихьоума арахь? Сгәы иалсит даара.

Априор

Шыжь аахыс иахъа хынтә даахъеит.
Саатк аңхъа дцеит.

Карлос

Аха дыхнымхәуеи уи?

Априор

Ааи, сиргәыгт.

Карлос

(Аңенцьыр дкылпшыны атып гәеитъоит.)

Амѡақәа зегъ ирцәыхаран
Игылоуп умонастир. Аха арт аңенцьырқәа ркынтә
Иубартоуп Мадридтәи абаашқәа рхықәцәқәа.
Мансанарес анакоума? Изакә тың ссирузеи?!
Амазеипш, зегъ цәахуп ара.

Априор

Егы адунеи иалагамтоушәоуп ишыкоу.

Карлос

Угәра ганы исызтәцәахыз амаза
Унапы ианыстцеит, уара аңсыцқәа.
Уаѡцсы зхылахәоу дизымдырроуп,
Гәѡарасгы димкыроуп сара арака
Сзацәажәараны сыкоу мазала.
Ари амаза адунеи ацәытцәахра
Сыдызцо амзызқәа рацәоуп.
Убри азоуп ҳаиниараз изалысхыз
Умонастир. Сгәы иаанагоит, арака
Ирыцәшәатәым хәа аңсахреи атахарей.
Иугәалашәома сәаңхъа тоуба шууыз?

Априор

Сыгәра га, усықәгәыг инагзатцәкһан,
Ахәынтқарцәа рыгәрамгара анышәынтрақәа

рґы еимдом.

Ацәанырра ґәґәеи анасыңи иахьырхаргалаз ауп
Ашә иахьадгылоу ашьыцра, алымхақәа кьидцаны.
Адунеи ашыкьыбжьы ааџуам ҳара ҳґынза.

Карлос

Иґалап, сыламыс иснарґатцаз ғәнаҳараки
Ағәәґанызаареи ирхылцит ҳәа угәы иаанагозар
Сшәара.

Априор

Сґәы иаанагазом сара акґы.

Карлос

Уґапҳа амаалық иеипшцәґыа сыцқьоуп.
Анцәа иакәым, сыґәра га, ауаа роуп.
Сара сымаза еилыркаар ҳәа сзыцәшәо.

Априор

Уи сара сус алам, сыцкәын.
Сара исыдыскылоит ацәґауреи ағәыразреи,
Ақьиареи агра баапси, амала,
Уара урт уеитарыхәапш , угәы утахәыцны.

Карлос

Ғара иуцәаазо узымцаныхәо анцәа игәы ннархом.
Анцәа ихатаґы иуспшьоуп уи аус цқьа.
Иаахтны иуасҳәар сылшоит изакәугы.

Априор

Избан? Иатахым, апринц. Ғә дунеик ахь
Амџа ақәлара сеазырхио, сара мап рцәыскхьеит
Ари адунеиаґ иапсам зегы-зегь.
Исзынхаз аамта кьаґ ала иапсоума
Урт рзыыхнҳәра? Ихатца,
Иатахны иґам ақьафураз рацәазакґы.

Аха игоит асаркьалбжбы, иаамтоуп,
Сара сцароуп анцәа сиашьапкырц азы.
(Дцоит.)

А ж а о х ә т ә и а ц ә ы р т ц р а

Дон Карлоси амаркиз де Позаи ааиуеит.

Карлос

Иа, Анцәа ицъшьоуп!

Амаркиз

О, Карлос,
Изакә чхәроузеи иаасырцшыз сара,
Уара уцеицш збахеижътеи, амра
Ҧынтә игылан итәшәеит.
Аха уажәоуп ианеилсырго зегъы-зегъ.
Нас, шәеинышәама шәара?

Карлос

Ҧазустцәада хара?

Амаркиз

Ахәынтқари уареи. Фландриақа уишьтуама?

Карлос

Зегъ шықаз еицш иаанхеит.
Уатәы агерцог амәа дықәлоит уахъ.

Амаркиз

Қалашъа амам! Ихастцом, қалашъа амам!
Мадрид зегъы жьоума? Излархәо ала,
Аицәажәара шәыман. Ахәынтқар...

Карлос

Мап сцәикит. Иара убас ҳагъеилгеит,
Ҧаизықазашъа еицәахеит зынза.

Амаркиз

Фландриаға ицо уа уакәзами, нас?

Карлос

Мап!

Амаркиз

Сгәығрақәа зегь башахеит!

Карлос

Родриго! Хадара амоуп даеакы.

Уареи сареи ҳаипырдижътеи

Исхызгахьюзеи, злыпқа ҳаура!

Уажә зегь рақхъаза истаху

Уабжъагажәоуп. Ҳиапылароуп,

Ҳаипылароуп лареи сареи!

Уабжъагажәоуп. Ҳаипылароуп,

Ҳаипылароуп лареи сареи!

Амаркиз

Уани уареиу? Избан?

Карлос

Сара гәығрак соуит. Уа узырцәышзеи?

О, уеыртынч! Сара насың сымазар сҭахуп,

Сагъықалеит, иашан, насың сыман.

Уи атәы уажәы акәым, нас иаххәап.

Уажәы исабжъа,еиқәшәашъас

Иқахцарызеи лареи сареи?

Амаркиз

Исаҳәа, Карл,

Иаанагозеи ари ақхыз хыда?

Карлос

О, мап, ари пхызым!

Анцәа дыснықәуеит, ари цабыргуп!

*(Ахэынтқар апринцесса Еболи
Илзиѡыз асалм шәкәы аатигоит.)*
Шахатра лзызуа абра иануп, Родриго!
Лхы дақәитуп уи ауааи анцәа дуи рәақхьа.
Уақхь – ицёушью акгыы ы́кам уи нахыс.

Амаркиз

(Ашәкәы хыртло.)
Изакәызеи избо! Ахэынтқар инапала ииѡуа ашәкәы!
Илзиѡыз дарбан?

Карлос

Апринцесса Еболи!
ѡымш уажә ақхьа ахэынтқарпқхәыс лпаж
Мазала иситәит ашәкәи ацақхеи.
Абгыыц сапхьан, дысзеилкаауам изѡыз,
Сапхьо сёынасхазар, уа иахәоит
Ахэынтқарпқхәыс лышьтәларта азааигәара и́коу
Ауадакны пқхәызбак дшысыпшу,
Бзиа уи сылбоижьтәи акыр шаатцуа...
Сёынасхоит...

Амаркиз

Ахыда, уцама уахь?

Карлос

Анапѡымта сзымдрит, аха усгыы
Сгәы азѡеит сара уи дызустаз, –
Ла лакәымкәа дызустадаз Карл и́ѡыпсаарыз?
Агәыгра иаразнак сымтәыжәѡакәа еитнахын,
Уахь сдәықәлеит спырны. Ухы-угәы зыркәандо
Шәахәабжык аценцьыр ахьтә исаҳаит.
Сцоит уи ахьго, ашә ааимысдаан,
Сныѡнаххызар – иеилукаауоу
сзыниаз а́цъашьатәы?

Амаркиз

О, Карлос, зеггы сгэы рызѡоит!

Карлос

Иаасыкәшаз уи амаалыкъ илнапқәамзар,
Сара исѣеицшыз тахаран, Родриго!
Зегъ зхароу ѡашьяроуп, уи дѡашьеит.
Сылаңш иланахәоз ѣакала иеилылкаан,
Сзыцәнымхо лара лакәушәа еиллыргеит.
Ўымт сахьгәакуаз, гәйтбаарала
Дсыдгыларц лызбан, хыдарыла
Лгәы халал сзаалыртит априincessa.
Ахатырқәцара иснаѡомызт ацәажәара азин.
Уи лыгәагъра атынчра еиланагеит,
Иагысзаатит агәы цшқа, агәы раз.

Амаркиз

Уеыртынчны аума ишсоухәо, нас, абри!
Хәарада, зегъ еилылкааит априincessa Еболи,
Уи иацылхит убзиабара амаза!
Лгәы нурхеит лара, арахь,
Игәы ткәаны илымоуп ахәынтқар!

Карлос

Дуаѡыцкьоуп, дразуп априincessa.

Амаркиз

Ўыргызмалроуп уртқәа! Сара издыруеит,
Карлос, уи аѡыза агәразра ахә!
Шақа дырцәыхароузеи уи
Уара илыдуkyло, Карлос!
Бахчаазаѡык ицхыраара змазамкәа,
Зхала адгьыл иқәиааз, илаха-лахауа,
Игәыртәыгоу афѡы зхылтцуа,
Ауроузоуроу ахаа-цәа зхьыкәкәо ашәт
Деицшым уи зынза. Ихатца, уи дзеицшу
Ажәѡан гәы хәашь ацәқа иқалаз,

Зынза гъама змам ашәыр ауп.
Аладатәи ауаа бзиақәа ирҕырқшны,
Рыцхарыла зсахъа тыху пхәысуп.
Аазара, ашыцылара – иутаху рызхәа
Уи иахъа дызлақоу зеггы зхылтцыз.
Уазхәыц, илылшома знымзар-зны априңцесса
Ахәынтқарпхәыс иланалыжъырц, уи,
Атәым пхәыс, бзиа дахьибо
Уажәраанза ҕабаацәгъала
Лара лышка ихьалырқшыз ауафы!

Карлос

Ибзиан ус дудыруама уара априңцесса?

Амаркиз

Мап. Ҡынтә затцәык дызбахъеит.
Сгәы иаанагоит дазқазоуп хәа уи даара,
Лыгра баақсқәа гызмалрыла итцәахны,
Дмаалықбушәа ауафы иҕапхъа ацәыртцра.
Ахәынтқарпхәысггы дызбеит сара уи лааигәа,
Аха априңцессеи лареи шақа иеипшымзеи!
Ахқарареи аласреи дырцәыхараны,
Ахатыр баны, ишьтыхны илку лхы дацәымшәо,
Дцоит уи, зеггы нцәахшас дшыршьо лымбазо,
Изақаразаалак рехәаракггы дазымпшыкәа.
Уи дызныпхаауа асаркыаҕы Карлос
Илшома априңцесса Еболи дибарц?
Априңцесса лыгәғәара абзиабара иахшеит,
Абзиабароуп икалаз
имҕақәтцагоу тагылазашъаны.
Дыззыпшыз аҳамта ланамшьакәа данынужъ,
Ускан...

Карлос

(Дгәааны.)

Мап, мап!

(Игәы тынчымкәа данеи-ааиуеит.)

Мап хәа уасхәоит. Шака иунымаало
Удыруандаз, Родриго, зегь реиха зыхә сшьо
Ауафьтәыфса игәрагара!

Амаркиз

Закә җыпныхәоузеи! Уи афьза сықәнагам.
Истоубоуп, упринцесса дмаалықьтәкьан,
Иашан, уара уеицш, уи лҗапхьа саргы
Сшьамхқәа арсны сгыларын, лара
Илзымдыруазтгыи умаза.

Карлос

Аха икам,
Икам, сыгәра га, уара узыцәшәаша,
Узлафалкуа хәа апринцесса илымоу
Лхата хымзг лнамыргар ауам.
Угәи ишцаанаго, шьоура хәымгак азыхәан
Уи лыламыс цқьазар илкьашьру?

Амаркиз

Азәым-фьцьам, Карлос, ианыцхашьа,
Ршьа рурц азыхәан зхы зкьашьхьоу.

Карлос

(Деикәашәаны.)

Уажәақәа цьбарацәоуп, Родриго,
Апринцесса дцагьоуп, аха дразуп.
Сара уи дыздыруеит, сагылыцәшәом,
Амала, баша сгәыгра урзырц уашьтоуп.
Сан слацәажәоит сара.

Амаркиз

Избан?

Карлос

Уаха исшаҗо уаф дыкам – исцеицшу

Здыруазароуп шыта. Аха усыцхраа.
Иҥастари лацэажэашьас?

Амаркиз

Ашәкәы лурбарц аума угәы иҥоу?

Карлос

Уи уазымтаан, исоухәаша хазуп.
Ианбыкәу, иабыкәу сахлынио?

Амаркиз

Уара уакәзамыз сан бзиа дшызбо хәа
Ҧоуба зуаз? Иуҥахума уажәы ушәкәы лурбарц!

Карлос ҕымткәа дгылоуп.

Ублакәа ирхызбаалоит, Карлос,
Иахьанза исзымдыруаз акы.
Ухьахәны угылеит. Сыблакәа урхыпшыл,
Сиашами сара? Исыт, нас...

*Карлос уи асалам шәкәы иитоит.
Амаркиз ашәкәы ңижәоит.*

Карлос

Ухы еилагашәа уҕоума, цьым-цьым!
(Иеааныкло.)
Аха имзакәа иуасхәоит – ари ашәкәы
Иадхәалан сара сгәыгракәа акыр.

Амаркиз

Сгәы азшеит, Карлос, уи азоуп изҕызжәазгьы.
(Амаркиз илаҕш иларҕацаны апринц дихәапшуеит,
апринц дшылакшакуа иныпшуеит.)

Краамтәа ҕыртуам.

Ирзеипшузеи ахэынтқари уареи шэыбзиабара?
Филипп дшэартоума уара узыхэан?
Еидхэалашьас ирымоузеи угэыграқәеи,
Ипхэыс дыпсахны, уи ҕазэы дахьлыштыоуи?
Икаитцазеи убзиабара аҕапхьа гәнахас?
Ухы унапакны иааг! Иахьанза, Карлос,
Ишқасымамыз убзиабара еилкааны?

Карлос

Уи иаанагозеи, Родриго?

Амаркиз

О, сара издыруеит
Зегь схасырштырц шсыхэтоу. Ааи,
Ғакала акэын ушыказ уара зны.
Угэы тбаан, убеиан, уеиғамсын.
Угэы дунеик дук шеибгаз итазон.
Изырбгазеи, еилазыжьзеи уи адунеи?
Ахамағағареи ацэанырреи ирыхэхеит.
Утацэит, Карл. Уара хьаас иумам
Уама итагылоу нидерландаа рлахьынца!
Ргэырға цэгьа лағырзыла иукэабазом.
О, Карлос, ушқаиазааи, ушқаныхтэхеи,
Ухы затэык бзиа иубо уаналага!

Карлос

*(Акресла иенықәижьуеит. Апауза ашытаһь,
игэы дыштәйәуо йәахуа.)*
Сыгәра угом уара шыта!

Амаркиз

Абас уеицразыршәаз
Уцэанырра цьқақәа уцраст имцаха.
Зхы-зыпсы зегь узтараны иказ
Уа дутәымхеит, дучәизеит ахэынтқар.
Уажәраанза уара узинқәа рыгәра угомызт,

Длықәнагоит хәа ухәыцуан уи Филипп.
Иаахтны иузыгәагыамызт угәы иаанагоз ахәара.
Илықәнагатцәкьаз уара шуакәыз
уеилнаркааит ашәкәы.
Аргәафы иңеипшу дырны угәыргъеит,
Насың уоуит уаанза згәы нырхаз.
Ииашам ачхара гәы-тбаа, гә-гәгәа зызтоу
Иргәргъароуп, аха уфашъеит уара араҕа:
Ухы уамхаҕагыахеит, ухы уақәгәыгт.
Ишубо еипш, сара уеилыскааит, аха уара
Ухы узеилкаауам, агха ухыт уажәы.

Карлос

(Игәы ңшааны.)

О, мап, уара уоуп, Родриго,
Уажәы азыхәа агха зыхьыз.
Сыҕам сара суаҕгыразны устцәкьа.

Амаркиз

Инагзаны суздыруам ауп, о, Карлос!
Уаниашам аамтаз, иуңышьатәу шәкы ыҕазар,
Руак алысхуеит грас ипхьазаны.
Аха уареи сареи хаилибакааит араҕа.
Шьта уара улықәшәоит ахәынтқарцхәыс.

Карлос

(Ихәда дахьынхало.)

Уҕаҕхьа сыпхашьоит.

Амаркиз

Сара исыдта,
Исанажъ иаҕаху зегъ. Нап зсыркуа аус
Сышьтнахт исытас, схәыцрақәа амеханакит,
Сатәнатәит сауразоуроу. Иуахап лара лҕала.
Агәра усыргоит ахәынтқарцхәыс лҕны
Сышнеиуа изулакгы. Иҕалап уатцәытцәкьагы

Мѡак ҳақшаар. Уаанза иухоумырштын, Карлос:
«Иреихау хшыѡзар ауаа рынасың азы
Ақәпарахь ҳазго, шә-нызқынтә
инамзаргы ҳагәтакы,
Абцьаршьтәцара ҳара иҳахәтам».
Иуахауама исхәо! Иугәалашәоз Фландриа!

Карлос

Истоубоуп, иназароуп снап иану!

Амаркиз

(Аңенцьыр днадгылоит.)

Арахь иаауеит. Зегьы нхоит ишыҕац:
Уара упринцуп, Поза – увассал.

Карлос

Ақалақь ахь уцома?

Амаркиз

Ааи.

Карлос

Уаангыл! Иуасхәоит даеа ѡ-ажәак!
Шьарда зтәзкуа адырра: «Ихдыртлоит
Фландриаҕа ицо ашәкәкәа зегьы».
Угәуеаныз, Родриго! Изласархәаз ала,
Аңошьта мазала иаиуит анапынцә.
Аграф Таксис сара дысѡыза бзиоуп.

Амаркиз

(Дааиңхьхәыцны.)

Исырташт даеа гәтыхак! Аха егьаурым:
Иакәршан Германиала исышьтлап.

Ицоит.

А х ꞑ а т ә и а қ ә р г ы л а р а

А к т ә и а ц ә ы р т ц р а

*Ахэынтқар дахышьтало ауада.
Иаркны астал иқэгылоуп ө-цәашык. Ауада акэакь
афь, ршьахмкэа арсны, ихырсысуеит гэыңфык апажцэа.
Акресла иеадкыланы, астал азааигэара дхэыцуа дгы
лоуп ахэынтқар. Икуп амедалиони бгъыцқэаки.*

Ахэынтқар

Уи лыхшыө цыруа еснагь ахауа иалан.
Бзиабара сызлымтэит. Аха избахьазма
Уи лылахь еикэнацэ? Мап, иеилкаауп:
Дмыцхэафуп лара!
(Ихэыцра даалыцуеит. Ицъашыаны днаңшы-ааңшуеит.)
Изакэыз, мшэан, сызлаз?
Ахэынтқар затэык иоума арака ицэам?
Ашара ааигэоу? Ацэашькэа ғыблаауеит.
Лацэааихьшь камтцакэа исхызгеит ари атцх.
Аха сыңсы сшьазшэа сыңхьазап.
Имыцэакэа ирхырго атцхкэа рзыхэан
Ахэынтқарцэа ироуам ахтацэыха.
Сара сфыхоуп, ус анакэха, ишеит.
*(Ацэашькэа ирцэоит, аңенцьыркыдыршэыла днахоит.
Шьафақэак неихигоны ицэоу ачкэынцэа гэеитоит.
Хамтқакы ғымт дрыхэаңшуеит, нас айэйэа дасуеит.)*
Зегь ыцэоума адкыларта ауада афынгы?

А ө б а т ә и а ц ә ы р т ц р а

Ахэынтқар. Аграф Лерма.

Лерма

(Ахэынтқар дахьааиуа цъашыаны.)
Угэы еикарами, ахэынтқар?

Ахәынтқар

Изылашоз армарахьтәи апавилион аҗенцьырқәа?
Уара шытыбжыи умаҳазеи, аграф?

Лерма

Мап, ухатқы.

Ахәынтқар

Ҕхыз избоу?
Мыызда ас еиҗш иҕоу Ҕхыз убом.
АхәынтқарҔхәыс уами, мшәан, дахьыцәо?

Лерма

Ус ауп, ахәынтқар.

Ахәынтқар

Иееим сыҔхыз, иееим!
Уи зыхьчо рхыҔхьазара еиҳатәтәуп
Ҕынтә рыла! Иааилахәлар, исхәо умаҳауеи,
Уафы имырбакәа, зынза имазаны!
Истахым... ИшҔыкәу уара ушсыхәапшуа?

Лерма

Саҕоумҕан, ахәынтқар, аха, излазбо ала,
Ацәа угуп. Азин сыҕ уҔстазаара
Акыр ишаҔсоу угәаласыршәарц,
Иугәаласыршәарц абас ацәа угны
Збо ужәлар ргәи ишацәызуа аҕынчра.
Ма ашьыжь, иаҳа ацәа аныхаау,
Ҕбаҕа саат...

Ахәынтқар

Сыцәарцу?
Ҕынч ацәара сылшоит Ескуриал.
Ахәынтқар даныцәа, ицәызуеит игәыргьын,
Ахатца иҔхәыс дшицәызуеиҔш. Мап, имцуп ари!

Дыпхәысзар исҕахәытхәытны ари аҕыза сазхәаз?
Амц – аңхәыс илыхъзуп. Ахатца исхаирцаанза
Сара ацәгъара агәра сызгом.
(Убри аамтаз иааҕыхаз апажцәа рахъ.)
Шәиңхь Альба!

Апажцәа цоит.

Аранза уааи, аграф! Ииашоума ари?
(Дкылкааны дихәаңшуеит.)
О, ажәа затәык алашыцара
Цкьа-шәкьа иагарын. Аграф Лерма,
Ииашоума ари? Сара сжьами, сжьа?

Лерма

О, схәынтқар ду, схәнтқар гәыраз!

Ахәынтқар

(Даахьайны.)

Ахәынтқар, ҕаңхьа ахәынтқар,
Уааҕәымтцакәа ахәынтқар!
Цакы змам бжьаныҕроуп уара утак!
Лабашьала ахра снасны азы сазыпшын,
Аха аңслымзра илатәоит ахьы тәаны.

Лерма

Узыргәамтцуазеи, схәынтқар?

Ахәынтқар

Мап, мап, акгы! Схы сазныжьны уца!

*Аграф дцар итаҳуп,
аха ахәынтқар уи ҕаңхьа иибжьы науқәиргоит.*

Аңхәыс думоума? Ахәцкәа умоума уара?

Лерма

Ааи, ухатқы.

Ахэынтқар

Умшэеит акәу, нас,
Абри атх ага дузза абрақа,
Ухэынтқар иааигәара уара уахьынхаз!
Ухы шлахьеит икәашза, арахь
Уацэыпхашьом упқхэыс лыгәра ахьуго!
Аграф! Упырны афныка уца,
Уака урыниоит уара уцеи упқхэыси,
Пхамшьарыла урт ахьтәоу рнапқәа еикәырша!
Аграф! Упыры хәа уеихәоит ахэынтқар.
Ушанханы узсыхәапшуазеи ас?
Агәра умгои? Схата сышлоуп азу?
Аразкы-цәгьа! Ухы атып акны иааг!
Гра баапс лыман залшом ахэынтқарпқхэыс,
Псроуп ицеипшу уи агәра зымго!

Лерма

Хара ххэынтқарраф изгәагьуада
Апсы цкьа зхоу анцәахша ссир
Агәрамгара ашхам лхьырсра?!
Изгәагьуада иреигьу ахэынтқарпқхэыс...

Ахэынтқар

Иреигьу? Акы рцеит зегьы: иреигьу.
Излазбо ала, уи илыкәшәом илыдгыло
Рыпшаара. Уи азыхәан илшәеит ирацәаны.
Сара издыруеит, илымоу аиха ахтнылцеит.
Ухы уақәитуп, аграф. Агерцог дааиааит.

Лерма

Адкыларта ауадафә ибжыы гоит.

Ахэынтқар

(Иаха иеаарпсыены.)

Уара уиашан, аграф, хэарада:
Ацэа сыгуп. Наҕ иухаршт
Иуасхэаз зегь, иуахауама? Иухаршт!
Агэра га, гэыкала дузыкоуп ахэынтқар.
*(Инапы дагэзырц инаимҕеикуеит.
Лерма ицамтэз ашэ изааиртуеит
агерцог Альба.)*

А х ц а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахэынтқари агерцог Альбеи.

Альба

(Гэагьра имамкэа дааскьоит.)
Ас шаанза сазыңшызма сара адтца!
(Цқьа ахэынтқар днаихэаңшны, дцъашьо.)
Угэы бзиоума, ахэынтқар?

Ахэынтқар

*(Днатэоит, астал иаақәихуеит
амедалион, ажэак мхэазақэа акраамтэ
Агерцог дихэаңшуеит.)*
Иашоуп, ус анакэха? Зыгэра игаша
Матцуф димам ахэынтқар?

Альба

(Дыңхашьаны.)
Схэынтқару?

Ахэынтқар

Гэгэала сгэы нырхоуп, зегьы ирдыруеит,
Арахь сара исеихэом азэы ажэак!

Альба

(Ицъашьаны.)
Ишца? Игэы нырхоума са схэынтқар?

Ахәынтқар

(Асалам шәкәкәа ирбо.)

Изнапѡымтада ари? Атак катца!

Альба

Апринц.

Ахәынтқар

(Ибла ааихмырсығызакәа агерцог

Дихәаңшуеит. Апауза.)

Изакәызеи, нас? Иузеилымкааи?

Уа уакәзамыз апринц ихзыргара сацәзыршәоз?

Уиак акәзма, нас, сара сзыцәшәашаз?

Альба

Аха ажәа «ахзыргара» иамоуп ахшыѡцак дузза.

Ахәынтқар

Агерцог, уаха исоухәара умами уара?

Альба

(Апауза ашьтахь.)

Атәыла ахьчара, ахәынтқар, снапы ианутцеит,

Атакпхыкәра ду ганы, уи иазыскуеит сымч-сылша.

Уи аусқәа ирыстоит сара схи сыхшыѡи.

Аха сгәаанагарақәа, схәыцрақәа

сара исзынхароуп,

Урт срыкәитызароуп еснагь. Авассал иакәым,

Атәитәыхгы имоуп ари аѡыза дақәитызарц азин.

Сара сзыхәан иеилкаау зегь макъана

Ахәынтқар ду илымха ақынза

Инагамзар калоит, иаамтамзар хәа сшәоит.

Дрыкәитны схәыцрақәаггы реилкаара итахызар,

Дсазцааит хәынтқарк иеипш акәымкәа.

Ахәынтқар

(Ашәкәы наииркуеит.)

Уапхь!

Альба

(Даңхьоит, дшәаны ахэынтқар дихәаңшуеит.)

Дарбан хыдоу ахэынтқар изтаз

Аңбал цәгә зхылцуа ари ашәкәы бгъыц?

Ахэынтқар

Дудыруама зыхызала иџу ари ашәкәы?

Уи аҕны априңц хъзы аирбом!

Альба

(Дгачамкны, дхьайуеит.)

Ахэынтқар! Сара истахын...

Ахэынтқар

Идыруама зегъы?

Альба

(Дааипххәыцын.)

Хьатшыа сымам, адца ансито ахэынтқар!

Ааи, сара дыздыруеит ашәкәы зтәу.

Ахэынтқар

(Игәы тынчымкәа дџагылоит.)

О, ашьаура анцәа гәымбылцъбара! Усыцхраа,

Кнахашья хкыс исызбара сызхәыц!

Зегъы ирдыруеит, анықәырцшра азәгъы итахым,

Алакџакра тып амамкәа иҕалахьеит!

Мап, ари мыцхәуп! Сгәы иснатозма сара:

Ахэынтқар атыхәтәаны – иаба? – иара

Ихэынтқарраџ, атыхәтәаны, аиаша иахәуеит!

Альба

(Ахэынтқар иџапхья днашьамхнышгыло.)

Сыџсықәшахәтуп, ахара сыдуп гәгәала!

О, ахэынтқар! Сара сыпхашьоит,

Иара аиаша ахәтеи уара ухъзи

Зегъ цәырызгарц шсыдыртцоз, сшәаны,

Акы ахәашьа сақәмшәо, ҕымткәа сахьыпшыз.
Апшзара амч аҕапхьа, хатырқәцара дула
Ғымткәа зегь ахьгылоу, Альба ихәтоуп,
Альба иуалуп ацәажәара, маза
Аңа ииуа атоубеи апхәыс пшза бзиахә
Лылағрызқәа зызхәоу шидыруағьы.

Ахәынтқар

(Даацакны, дацраланы.)

Угыл, ажәа устоит, угыл!

Умшәакәа, акы аанмыжькәа ихәа!

Альба

(Даагыло.)

Сузызрыџеит. Издыруада, ахәынтқар,

Уара иугәалауршәарц улшозар

Аранжуец абахчаҕтәи ахтыс?

Уара ахәынтқарпхәыс усқан улыниет,

Илуа дақымшәо, уаџ длыцымкәа, аллеиа аханы.

Ахәынтқар

Ха! Исахауазеишь, нас?

Альба

Ахәынтқар! Амаркиза де Мондекар

Атәыла далцан, гәыразра дула

Ахәынтқарпхәыс дахьҕылхыз азыхәан затцәык.

Ашьтахьы иеилкаахеит ахәынтқарпхәыс

Лыдта дахымпакәа Мондекар дышцаз.

Абахчаҕны уи длыцқан апринц Карлос.

Ахәынтқар

(Деилашәаны.)

Абахчаҕны? Лара длыцны?

Альба

Аңслымзра ианхалт ахатца ишьта.

Уи ххыланы хҗанынахха, иаабейт
Апринц ихаштыз ачабра. Абахчаазаф
Игҗейтеит, уара уанаацәыртц,
Апринц иаразнак днытцашәкәа дышцаз.

Ахәынтқар

(Ихәыцра хьантәқәа даарылйуа.)
Санаашанха, санаалықәымч, инеималтәан,
Далагахт атәуара. Исыцыз рҗапхьа
Саалырқапшыт, схы пхасшьо сҗалеит!
Схы слырбейт ахара здыз иеипш.
(Акраамтә җитүам.
Ихы кны даатәоит.)
Уара уиашоуп, агерцог, –
Иалшон иакәымк сымпытцҗьаргы.
Уца, сааныжь хамтакы.

Альба

Аха, схәынтқар, макьана
Иара убри ала зегь аарпшым.

Ахәынтқар

(Ақьаад бҗьыцқәа дрыхәапшуа.)
Иарбан уаха? Абартү? Егьыртү?
Шака цәыртырц рылшой еизыкәкәа?
О, артқәа зегь амш ааста еихыккоуп!
Аха, ус схәаргы, иара иахьанзагы
Иҗаз здыруан. Уи лыпсахра ахы анакыз
Дшәапырхапуа Мадрид данысзааугаз ауп.
Лгәы атра итамгыло, исгәалашәоит,
Сышлара инахылгейт лылапш. Абас
Далагейт лҗырафыстааны амцхәара.

Альба

Бзиа иибоз дицәнарзт апринц Карлос
Аныс уи лыкалара. Ашыцагы

Иеиѳагәыҳәауа бзиа иеибабон.
Атагылазаашьа ҕыц илоуз лгәыҕрақәа зегь
Дрықәитымкәа даакартцеит. Аҕыцьягы
Бзиа ишеибабоз иаахтны аҳәара ргәаҕхьан.
Ицахьаз амшқәа рыгәқәа дырхытхытуа,
Еихагы иеизхьаңшуа иалагеит нас-нас.
Иеизааигәартәуан рықәреи рхәцшьеи,
Ақәымчра агәағ ирымаз иеиднакылон,
Иаҳа агәағра рыманы, аҕыцьягы
Иацныкәон рцәанырра ирыднацоз. Аха
Аполитика урт зызхьуаз зегь
Рцыхәтәа ааңнацәеит. Ишңыкәу, нас,
Аҳәынтқар, лгәы лыртынчма уи,
Амчра ду лоуны лнапаҕы? Уи дыззыңшыз
Бзиабаран – лара илоуит агәыргьын.

Аҳәынтқар

(Игәы нханы.)

Агерцог, уара хшыѳ дула зегь еилургеит –
Уцәажәашьа, уажәа ңшза сыхнахт. Иҕабуп.
(Дыхьшәашәаза дҕагылоит.)
Уара уиашоуп. Апринц абаҳчаңны дахьлыцыз,
Уи ишәкәқәа ахьысцәылтәахыз азыхәан
Ахара ғәғәа лыдуп аҳәынтқарңхәыс.
Ахара лыдуп ихыдарахаз лгәыразра иахкьаны.
Уи лахьырхәра сылшоит. (Ацәтцәа дасуеит.)
Адкылартаҕ икада?
Шьта уцар улшоит, агерцог Альба!

Альба

Ғәыкала сыҕазаареи сгәы иҕыхози рыла
Угәы нсырхама, нас, аҳәынтқар?

Аҳәынтқар

(Иаафналаз апаж иахь.)

Доминго уиңхь!

Апаж дцоит.

Уаҕасцом ухаҕа узыцәшәашаз ацәгәура
Q-минут наҕыак сара сахьацәуршәоз.

Альба дцоит.

А ц ш ь б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахэынтқар. Доминго.

Ахэынтқар днѐиааиуа, дхэыцуа ауада дыѐноуп.

Доминго

*(Игерцог данца ашыҕахь минутқәак аайуаны
дааиуеит, ахэынтқар дааизааигәаханы,
ихы-игәы алаҕаны дихәаңшуеит.)*

Сара насың сымоуп, ахэынтқар,
Аеынкыларей атынчрей уманы уахьызбо.

Ахэынтқар

Насың умоума?

Доминго

Хазшаз иҕыысшьоит

Сшәара ахьыбзамыҕәраһаз, насгы

Агәыҕра ахьыҕоу... Схэынтқар ду,

Амаза атәы саргы ишыздыруа уцәыззом.

Ахэынтқар

(Деиқәылашьца.)

Истахуп хәа уасхәама уи азбахә

Халацәажәар? Дарбан сара сусқәа

Аерылагалара згәағыуа? Уара иухаштзаап

Ашәара захьзу.

Доминго

Ахэынтқар!

Уи амаза ахьсархәаз атыңи

Сахэашьас икартази, аѡбагы,
Сацэырыхчоит ахара исыдукыло.
Исахаит сара уи амаза
Ауасиаѣ ажэа ахьырхэоз, – гэкахарала,
Гэнаха цэгьас ипхьазаны, уи агэнахаѣтаѡы
Рыцха лыламыс дшаргэамцуа,
Датеимтарц анцэа дышихэо еилсыргартэ.
Ихьшэаны лыгха еилылкааит апринцесса,
Ахэынтқарпхэыс лзы уи иахылцуа
‘Еимхар хэагы дшэоит.

Ахэынтқар

Изаке гэрэроузеи!
Узаасыпхьаз удыруеит. Гэыкала сахьыказ
Сусқэа цэгьашэа иеиланарпатеит.
Усыцхрааны салга схэыпы-зыпуа сызлахаз.
Сара уара укынтэ аиашоуп сыззыпшу.
Исцэымзакэа исахэа – изури, исхэцри?
Уматцура иуднатцоит аиаша ухэарц.

Доминго

О, ахэынтқар! Сматцура агэыпшқара сыднатцозаргы.
Сыгэра га, уара узыхэан, утынчра азыхэан
Сышухэо. Иуахаз уахаит, удэықэымлан итцаауа,
Уеиташьклапшуа. Уи иузаанагом гэырғыарак,
Иухэаша хэа уи акгы узаанагом.
Уаѡы ианахартэ иѣоуп са исахаз.
Ахэынтқар ажэа затцэык анихэа –
Ахэынтқарпхэыс хара лыдым уи нахыс.
Ахэынтқар игэапхарала, анасып мацара акэым,
Агэыразрагы ишоит, уи тынч иѣзаара затцэык
Иалнаршоит ухэан-схэанқэа ртыхэа апцэара.

Ахэынтқар

Ухэан-схэанқэоу? Ихэынтқар изкны? Жэлар рыгэѣ?

Доминго

Амц! Уаџ цэымгс икайтцаша мцуп ари!
Агәра усыргоит. Аха зны-зынла, ахэынтқар,
Ажәлар гәгәала акы агәра анырго,
Аиаша аиҳа акапануеит амц.

Ахэынтқар

О, Анцәа срыцхашья! Мшәан...

Доминго

Излалылшои, лыхьз бзиа ала акэымзар,
Ахэынтқарқхәыс қхәызба башак лацлабра?

Ахэынтқар

Сгәыгүеит азәгы илшом хәа
Ахэынтқарқхәыс лыхьз...
*(Длакџакуа Доминго дихәаңшуеит.
Апауза ашьтахь.)*
Сухәоит акгы сцәумзарц! Излазбо ала,
Угәы ак тыхоит, уҕы иузархәом.
Уҕаныңшыларала иаразнак иеилыскааит
Иееим акы угәы итаны ушысзааз.
Ицәырга, нас, – иҕалалак ҕалааит,
Иумыргәагәан уаҳа. Ирхәозеи ауаа?

Доминго

Ахэынтқар! Агәрагара рылоуп ажәлар,
Абзхәацәа ражәа агәра ргеит,
Цакык рытан урыхәаңшыроуп
Аңша урт ирҕанагало.
Аха абри аҕыза ахьгәарартцаз...

Ахэынтқар

Изакәызеи игәарартцаз? Ишхамха иҕоу
Уи ажәабжыгы соуҳәрц суашьапкру?

Доминго

Ажэлэр ырпхашьоуп, ахэынтқар ухатқы,
Гэыпсахеибакрыла иргэаладыршэоит урт,
Учмазафы ғәғэаны ушышътаз,
Фышэи жэамш затэык аабжыысхьаны,
Ахэынтқарпхэыс дышлоуз ахшаа...

*Ахэынтқар джагыланы айәйәә
Дасуеит. Даафналоит агерцог Альба.
Доминго дгачамкны дыңшуеит.*

Исхароузеи, ахэынтқар?

Ахэынтқар

(Агерцог иахь ифынаханы.)

Толедо!

Уара усолдатуп, – сицэуухьчарц сухэоит
Абри апап!

Доминго

*(Агерцог Альбеи иареи пхашьаны
инеихэаңшы-ааихэаңшуеит. Апауза ашьтахь.)*

Заа идырны ҳақазтғы

Имшәакәа абри афыза зхәаз

Ахэынтқар игәағ шихигоз...

Ахэынтқар

Сыпқа хэычы слабзами сара? Излоухәаз ала,

Сычмазафы ғәғэаны сышьтан, сара сыпхэыс

Данлоуз ахшара? Сымфашьозар, усқан

Доминик ацқьа иңышәшөон шәматанеины

Сымш лашара ссирны иахьсирбаз.

Ишқа, нас, иссиру, иссирмзу?

Усқан акәу, уажә акәу сара санжьоу?

Аиаша абақоу? О, шәызбоит шыта шәгәы стаңшны.

Издыруада, ахәшьадра ағхәара ааихьазар, –

Ицозтғы, ацәгьа, ухьз наумпыцышшан?

Альба

Ишца? Ахэшъадроу?

Ахэынтқар

Агэра сшэыргарц шэтахума
Зеипш камлац ари айқашахатхара
Шээзкылсит хэа баша шэшеилацэажэоз?
Иштышэымхит хэа заа ихасабны?
Ишэтахума шэыгэра згарц?
Сгэыпсахеибаркреи схъаакэеи шэыцырхырааны,
Шэыпсықымқым шэыртэырц шэтахны,
Шака гызмалрыла шэсышьтоу сымбошэа,
Сца изыстахыз мцарсны игарцаз
Гэыгра дула агерцог Альба дыштэоу сымбошэа,
Игэынхара мац азыхэан ашьаура
дшазыхиоу сымбошэа,
Шэгэы иаанагома иахъаашэтаххалак,
Ианашэтаххо аамта азыхэан
Ишэкъаша ахэа шэкушэа ирхианы?
Макъаназ ачхара сымоуп, схы снапакны иааганы
Сыченыскылартэ сыкоуп, аха агэарагра анысцэыз,
Ижэдыр шэа шэыла нап шасыркуа...

Альба

Гэыкала азыказаараз абри ашыза хахауа!

Ахэынтқар

Гэыкала азыказаара? Ацэгъара калаанза
Угэуеанызцо ауп гэкала азыказаара захъзу.
Икалаз аныкала ашьтахь ицэырызго
Иахъзу ашьоуроуп. Иснэазеи
гэыкала шэахъысыказ?
Мцра аламкэа ихэазар шэара ишэхэаз –
Иарбан аипрыцра ахъаа цэгъа ада исзынхо?
Ашьаура иснэто агэахэара ашоу? О, мап!
Шэара шэеишыстаацеоуп, ишэхэаз ашьақэыргэғэара

Шәәцәшәәит, итәшәәирхо атымитыша ахықәәф днаган,
Шәара шәамтдырц шәтахуп шәыцқьаза!

Доминго

Аха иалшома ухаҫа узыхтыгәымлаз,
Ублала иумбаз ухәан-схәанла ишыәқәурғәғәрц!

Ахәәынтқар

*(Краамтә афымттра ашьтахь,
Доминго ихы наиқәкны.)*
Адтә кәтсоит аусзбара азыхәан
Ахәәынтқарра аґрандцәә зегь еизгахарц.
Хадара сара ирзызуеит. Шәара ишәзаарцшырма
Зегьы рәәпхәа убас еицш ахатара,
Иаахтны ахәәынтқарпхәыс ацсахра
Харас илыдышәтцартә? Лара дыцсуеит.
Рыцхашьарак лоушам, априңцгы уи изыпхшоит,
Аха, ижәдыр, лхы анылзыриааша ахәәынтқарпхәыс,
Шәәыцәагы шәтахоит! Ишәажәбо?
Шәәқәшахәтума абасала шәхы еиқәшәәирхарц?
Шәазхәыц! Ижәгәагы! Шәәқәшахәтума?
Аа, шәгачамкит акәу! Шәәқәшахәтми?
Абар амцхәәцәә гәыкала ишузыкоу!

Альба

(Деиқәңсы зымәа дахьгылоу, тынч.)
Сара сақәшахәтуп.

Ахәәынтқар

О, акругәагыеит, аґерцог!
Аха, ус схәеит хәа, уалашықкны,
Амацасәы иеицш, хьыз хәчык азыхәан,
Уцстазаара ықәуцон еснагы!
Изақәыхузеи уара узы ацстазаара?
Аха сара исыләу ахәәынтқар шыа
Авассал икасыртәом, насыц ду иманы

Уи ихы шипхъазо здыруеит, иара иахьатцѣкыагы
Изыпшаауазар сара сызирго.
Уи афыза уақәмгәйғын баша! Шәца!
Шәнеи ауденция азал ахь! Уаҕа
Шәазыпшыз ишәыдысто анафс.

Афыцъагы цоит.

А х ә б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахәынтқар ихала дыкоуп.

Ахәынтқар

Шьта ауафы дыстахуп. О, анцәа,
Ирацәоуп уара исутаз. Шьта
Дсыт сара ауафы! Уара азәк уоуп
Зегь гәазто алапш-цар зхоу.
Дсыт афыза, уара уеипш, фызада
Схала исзыкатом зегы. Фызцәам
Уара цхыраафцәас исутаз,
Рматцура ахә рзысшәоит, уа хәилгоит.
Уара иудыруеит изыцәшәо урт рыгра баацқәа
Сара рхы ахьсырхо. Филипп игәтаку
Адыд-мацәыс ықәырсны адунеи арыцқароуп.
Исызцәырга аиаша! Бла иамбо уи аҕацхьа
Амцхәарақәеи амфәхкхарақәеи рыбнаршәыраф
Апшаара ицәыцәгьоуп ахәынтқар!
Дсыт згәы аарту, згәы цкьоу афыза,
Цәгъара ацамк, зылапш уцыло ихааза,
Зкьфыла сгәыргын ашәахәақәа рытцака игҕацо
Дсызрых ма азәызатцәык!
\Ачақьмацъа аартны антда шәкәы хәыц ааҕигоит.
Абгьыцқәа еихиршәшәоит, дыргәылапшуеит.
(Ахьзқәа, егьуазымхәо ахьз мацарақәа, уаф дызбом
Зцәбаазы табуп хәа захәоу рсиафы.
Абар, даеа бгьыцқәак, даеа сиак.

Ара иануп ахара зду азәырфы.
Аха урт абастаху, иабасыхәо?
Ари ашыза аус аҥны, – сыҥсҥыхраҥны, –
Ирзыкаҭома цыхыра?
(Даҥхьоит.)

Аграф Егмонт

Дзанузеи уи араҥа, Сант-Кентен данҭахоз
Иааирҭшыз ахатара иатанарззар идкылаз ахара?
Иҥсыз рахь данҭатәуп.
(Ихьз ааҭаагәаны, даҭа бгьыцк аҥны ианиҭоит.
Даҥхьоит анафс иану.)
Амаркиз де Поза. Поза? Поза? Иашаны,
Ари ауаф и сареи хайқәымшәазац ҕьаргы.
Аха уи ихьз ҕынтә иатҭшыуп. Ус анакәха,
Ус дуқәак рзыхәан дыстахын ауп.
Ахәынтқар иахь дегьшҭақәымлеи абри ауаф!
Зуал иқәу диниарц иҭахыму!
Анцәа дшахатуп, ахәынтқарра зегь аҥны
Иара абри азәк иоуп сара сызтахым!
Ситаххон, заманала даҕьяанакон атрон аҥны,
Атыҭи ахьзи ирызгәаҕуа азә иакәзар.
Ишҭақалари дҭысшәар? Аиаша ихәоит
Ахәынтқар ида зхы изахәарашәа збо.
(Дцоит.)

А ф б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Аудиенцзал.
Дон Карлос пармтәи априңц диацәажәоит.
Агерцогцәа Альба. Фериа, Медина Сидониа.
Аграф Лермеи егырт аҭрандцәеи қьаад
бгьыцқәак ркуп. Зегьы ахәынтқар изыҭшыуп.

Медина Сидониа

(Хәыцрала иҭәны инеиааиуа, зылахь еиқәышьшыы
ауада иәноу агерцог Альба ихы наикәкны.)

Уара ахэынтқар уиацәажәон, агерцог, –
Изеипшроузеи игәалақазаара?

Альба

Даараза иееим уи игәалақазаара.

Медина Сидониа

Англиатәи ар ихажәыртцоз амцашыра аҕны ааста
Исцәуадафуп сара абри азал аҕны.

*(Ғымт уи ихәаңшуаз Карлос
дааидгыланы инапы имхуеит.)*

Идуззан итабуп, априңц, угәыразразы,
Иубоит уафы дшымааиуа сааигәа.

Сара исзыпшуп атахара.

Карлос

Рыгәра ганы указ, сөыза бзиа,
Ахэынтқар зегь шуанаижьуеи
Ухаҕа изақаразаалак ак шухарами.

Медина Сидониа

Сара ахэынтқар ифлот ду заасырқәрылеит, –
Мшын ихымлацызт уи афыза флотк.

Сара арыцха сыпсҕазаара закәыхзеи,
Итахаз хынәажәижәаба галион ирыдукылар!

Аха уара иуеипшу, априңц, хәыык акыалантарцәа –
Сыхә-цацәа рзоуп изыстахым ацсра.

А б ж ь б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахэынтқар даафналоит ипарад маҕәа ишәтцаны.

*Зегьы рхылқақәа рыхны иаанаскья-ааскьян,
иааикәшаны иаагылоит. Ғымтпроуп.*

Ахэынтқар

(Икоу зегьы илаңш нархыганы.)

Шәхылқақәа шәхашәтца!

*Дон Карлоси Пармтәи апринци зегъ раҥхьа инеины
ахэынтқар инапы инагэзуеит. Уи, иҥа дизхьампшкәа,
лактә хаала Пармтәи апринц ихы науқәикуеит.*

Сашьа иҥа, уан еилкааны илымазар лҥахуп
Мадрид уара ула ргәы назоу инамзоу.

Пармтәи апринц

Уи дазцааит лара аҥхьатәи аидыслара ашьтахь.

Ахэынтқар

Ачҳара умаз! Иаап уара уаамтаҥы,
Иахьа ахатцара нызкыло анымдас.
(Агерцог Фериа иахь.)
Иахзааугазеи уара?

Фериа

(Ахэынтқар иҥаҥхьа днышьамхнышгыланы.)
Калаватратәи акомтур ду иорден
Ырхынхәны иаазгеит, ахэынтқар.
Уи дыпсит иахьа ашьыжь.

Ахэынтқар

(Аорден ааимхны, аграндцәа зегъы
илапш нархигоит.)
Изыкәнагода, иапсада ари аныкәгара?
(Альба дааипхьоит. Уи дааины
ахэынтқар иҥаҥхьа ишьамхкәа арсны
даагылоит. Ахэынтқар уи игәы аорден
нкыдиҥоит.)
Уара уаҥсоуп, агерцог, ақәҥаф гәымшәа,
Узлакоу иузаццар, уаҥсахап еиҳау.
(Дгәеитҥоит Медина Сидониа.)
Ари уара уоума, с-адмирал!

Медина Сидониа

(Дгарыгәеи дааскьоит, дшааиуа, ишьамхкәа
ларсны, ахэынтқар иаҥхьа даагылоит.)

Абри иубо соуп, схэынтқар ду,
Испаниатәи афар рахьынтә инхаз.
Армада исыхьчаз сара.

Ахэынтқар

(Краамта ифымтра ашьтахь.)
Зегьы ханрыжьыргы, анцәа ихатә ханижьшам!
Сара сфлот афыртыни абахәқәеи ирыжәсымцеит,
Уи сышьтит англиатәи ар ирғасыргыларц.
Бзиала уаабеит хәа уаххәоит Мадрид!
(Инапы дағазырц инаирххоит.)
Итабуп хәагы уасхәоит уара, агерцог,
Ғыкала исзыкоу матцуфны уахьынхаз.
Ааи, сара уи ус дсыцхьазоит, аграндцәа,
Сшәыхәоит, хәтыр иқәцаны, бзиа дыжәбаларц.
(Дғагыланы ихылға ихейцарц идицоит,
Нас егьырт ихы нарықәикуеит.)
Нас, исашәхәозеи уаха?
(Дон Карлоси Пармтәи апринци рахь.)
Итабуп хәа шәасхәоит, апринццәа.

Урт наскьоит. Егьырт аграндцәа ааскьоит,
ишьамхнышгыло, рқьаадқәа ахэынтқар иртҕоит.
Иара, урт ақьаадқәа илацш нархыганы,
Агерцог Альба иитҕоит.

Сыстол иқәца. Халгама абри ала?

Азәгы ґитуам.

Аграндцәа рыгәта дзызымбозеи
Амаркиз Поза? Сара издыруеит, краатцуеит
Уи акавалер ламысла хаматц иуеижутеи.
Издыруада, уи дыцсхьазар? Мап анакәха,
Ишцеилкаатәу амаркиз икамзаара?

Лерма

Европа зегь ағтәи иныкәарақәа дрылганы,

Уажәы ааигәоуп даныхынхәыз акавалер.
Уи уажәы Мадрид дыҕоуп, даҕазыпшуп
Ахәынтқар ду данидкыло аамта.

Альба

Амаркиз де Поза мальтатәи фырхатца гәымшәоуп.
Данқәыпшыз аахысгыи зыхьз нагоу рахь дыршьоит.
Зегыи иргәалашәоит уи идхәалоу ахтыс.
Урт рыдгьылбжьаха Солиман ахамацагьа
Данакәша, гәеитасра ззымдырзоз ахьырқар,
Амагистр ду ибирақ атцака рееидкыланы,
Ахыхчара ренаныкартоз, Алькала
Ирейхау ашкол итаз руазәи,
Абас жәаака шықәса зхьтцаз чкәынак дыбналеит.
Ла-Валетт дахьнеиз, аорден дырбаны,
Усгыи рейхәоит: «Ари аорден сзаархәеит,
Аныкәгара аеацсатәра стахуп».
Уи, гәымшәарыла Санкт-Ельмо аидыслара гәгәаҕы
Гассеми, Пиалеи, Мыстафеи ирғагыланы икәпоз
Ұынғажааҕык афырхатца рхьпхьазара далан.
Адгьылбжьаха аға ианимпытцеихала,
Уи зыхьчоз фырхатцарала иантаха,
Амаркиз хагәха амшын иеналажыны,
Ихала, дызсаны ла-Валеттка дхынхәит.
Ұымз рышьтахь, атырқәца анықәрца,
Итцара наигзарц азы, уи Алькалака дхынхәит.

Фериа

Ишдыру еипш, иара убри Поза иоуп,
Ахәшьядра баапс ишьтихыз аарпшны,
Гәымшәарыла, кәышра дула,
Апровинциақәа ирейгьыз азеикәзырхаз атрон.

Ахәынтқар

Ицъашьатәзами, мшәан, абаскак кәзцаз,
Сзызцаауаз аҕык рахьтә, иташьыцуаз
Азә дкамлеит! Мап, уи имоуп

Уаф иимбац аказшы мамзаргы
Уи казшы имазам зынза.
Дызбароуп сара абас икоу ауафы.
(Агерцог Альба иахь.)
Амесса ашытахь шәеицны шәаа иареи ураеи.

Агерцог дцоит.
Ахәынтқар Фериа дааиңхьоит.

Фериа

Ахәынтқар иахь даара игәы разуп.

Медина Сидониа

Ихәа – дынцәоуп. Иахь
Анцәа дызбеит сара хаҭала.

Фериа

Уара насың уеаңсоутәит, адмирал!
Сыбзиабарей сөызарей удкыл.
Суташыыцит сара иахь даара.

Аграндцәа руазәы

Саргы!

Афбатәи

Саргы!

Ахпатәи

Сара сгәы атра иҭагыломызт.
Уара шәара ззымдыруа, хьзы змоу еибашьоуп.

Актәи

Аҭабыргтәҕьа уашьҭазар, ахәынтқар иахь
Игәыразра аастагы, ииашара атәы хәатәуп.

Лерма

(Иҕанынаихо, агерцог Медина Сидониа иахь.)

Q-ажәа затцәык удырбеиеит, агерцог!

Зегъ цоит.

А а б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахәынтқар икабинет.

Амаркиз де Поза. Агерцог Альба.

Амаркиз

(Даафнало.)

Сароу? Сара дсыпхьазарцу?

Қалашья амам! Цъара азәы уихѡашьялеит –

Уи сара сыззиѡаххарыз?

Альба

Иаҳа уеиликаарц азыҳәан.

Амаркиз

Зегъы рдырра иѡахну? О, усқан

Ихьяазгоит аамѡа ахьысцәызуа, –

Хәпсѡазаара кьәѣцәоуп.

Альба

Уаныстдоит улахьынтѡа анапы.

Ибзиан дузыѡоуп уара ахәынтқар.

Ухы иархә уи икны иуоуа аамѡа.

Узыхьзәз уахьзеит, иуцәцәз,

Узхьымзәз ухы иавба.

(Дцоит.)

А ж ә б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Амаркиз ихала дыѡоуп.

Амаркиз

Уиашоуп, агерцог! Асеипш

Ауаѡы дманшәалахом ѡынтә.

Схы иасырхэароуп. Уиашоуп уара.
 Аха схы иасырхэароуп уи аамта,
 Ахэынтқар игэы ишаанаго еипш акэымкэа,
 Сара сшазхэыцуа.
(Ауадакны даанеиөеиуеит.)
 Сзыкоузеи сара?
 Машэыршэа икалаз хтысны ипхьазатэу?
 Избан сара, миллионфык срылкааны,
 Зегь реиха сазыпшымзар шыкалозгыы уи,
 Слахьынтца ахэынтқар ихы сызтанаршээз?
 Машэыру анцэа иакэу уи згэапхаз?
 Ауафы машэыршэа дзынио ахтыс зеипшу
 Аскульптор импытцэиуа анышэапшь ауп.
 Хазшаз игэапхарала уи изаанашьтуеит ажэфан,
 Ауафьтэыфса уи хыкэкык аитарц.
 Ахэынтқар сара скнытэ иааитаххалакгы,
 Уи икынтэ истаху здыруеит сара.
 Игэы исызтапсар аиаша ажэла наган,
 Ихэартамхар калом уи иахылтцуа.
 Машэырс сара исыпхьазоз калап
 Хшыф дула избу усны. Шьта
 Икала-икамла, зегь акоуп.
 Аха, агэыгра сыманы, сцап пхьака!
*(Деитанеиаиуеит ауадакны, айыхэтэаны,
 даатгылан, атзы икыду сахьак дахэапшуеит.)*

*Ахэынтқар даацэырйуеит егы ауадакны,
 уи напынқақэак ритюит. Ус даафналоит, ашэ акны
 мацк даатгылан, амаркиз дизыпшуеит.*

А ж а б а т а и а ц э ы р ц р а

Ахэынтқар. Амаркиз Поза.

*Ахэынтқар дшаагэаиталак, амаркиз уи иахь
 иөынеихоит, днеины днышьамхнышгылоит.*

*Нас дѡагаыланы, җхашьарак инмырҗшкѡа,
ахѡынтҗқар иаҗхѡа даагылоит.*

Ахѡынтҗқар

Җаибадыруама уареи сареи?

Амаркиз

Мап.

Ахѡынтҗқар

Ибзианы сгѡыргын аматц ууит, амаркиз.
Җабуп хѡа уахѡара сахъашьтоу узацѡыбналозеи?
Сгѡалашѡараѣ зегъытѡѡа рхырѣқѡа нхом.
Зегъы згѡалашѡо анцѡа ихѡта затцѡык иоуп.
Уара ухѡынтҗқар иѣаҗхѡа уаагылахѡазар акѡын.
Аха, излеилыскаауа ала, уара
Уи ахыццакра уҗахымызт, амаркиз?

Амаркиз

Ѧымш затцѡык роуп итцуа, схѡынтҗқар,
Сара арахѡ, Мадридѡа, схынхѡижьѡеи.

Ахѡынтҗқар

Сматцуцѡа рѣаҗхѡа сара бзантцыкгы
Уал сықѡсмыжьыц. Ахѡмтѡа уахѡа.

Амаркиз

Сара ахѡынтҗқарра азақѡанқѡа схы иасырхѡоит.

Ахѡынтҗқар

Ақѡылаѡгы урт ихы иаирхѡоит.

Амаркиз

Иацсоу ауаѡы – зегъы реихагы.
Сара акгы сҗахзам.

Ахэынтқар

Ажәа цыпхьаза – ахамацагьареи агәагьрей!
Истоубоуп сара иара убри сегьшазыпшыз.
Сычхара цозаргьы ихыжжы, бзиа избоит
Краныргәагьуа испанияа, шәара анырзымдыруа урт.
Сымац уурц уаха иутахым хәа,
Сара исымоуп лымхатаск.

Амаркиз

Исеигьу амѡа истарц азы сцеит.

Ахэынтқар

Сгәы иалоуп даара. Уара иуеипшу рцара
Ахэынтқарра азы даара идуу цәызуп.
Издыруада, убаѡхатәра аарцшразы
Ара екьарта умоузар, амаркиз?

Амаркиз

О, мап, сара издыруеит, ахэынтқар,
Ахшыѡ дузза змоу уара
Ишеилукаауа иаха сахьхәартәхаша.
Ауал ду сыдны збоит уәацхьа.
Идуззаны итабуп хәагьы уасхәоит
Исықәуцә ахатыраз, аехәыпхьыаз,
Аха...

Ахэынтқар

Изакәызеи узырлакѡакуа?

Амаркиз

Уара узызхәыцуа иакәнагоу ажәала
Рырцшзара сазықаттам сара.
Атрон ааныжьны ацара ианақәыск,
Сгәы иаанамгеит уи сзырқатцоз амзызқәа
Уәацхьа рцәыргара сықәшәап хәа, схэынтқар.

Ахәынтқар

Рацәак рыцарымкуоу урт амзызқәа,
Ицәгьоу рцәыргара агәағра акәу?

Амаркиз

О, урт схәартә еипш, ахәынтқар
Аамта ситозар, сеигзома схы.
Аха мап анысцәикгы,
Аиаша цәыргамкәа инхоит.
Ма усықәымчроуп, ма сцәымгра
уоуроуп, ахәынтқар.
Руақы сзалхтәуп, инхеит абарт аѡба.
Иатығым алакѡакра, ақы збатәуп.
Аха еиғьуп, еиғьуп, ахәынтқар,
Газас ааста цәғьаршѡыс сипхьазазар.

Ахәынтқар

(Дааиҕеиҕшны.)

Нас?

Амаркиз

Исызуам сара, ахәынтқар, уматц.

Ахәынтқар дцъашьаны уи дихәаңшуеит.

Исылшом ужьара. Амацура санахаургылоз
Иузыкастцашазгы шьтухит заа ихасабны.
Уара иутахуп иску ахәа, сгәымшәара,
Иуабжьызго. Аламыси аиашеи ракәым,
Сара сзышьтоу акоуп – уара иугәаңхо,
Ауаѡра, аңсыцқыара саргы хәык сзақәуп.
Снапала иушарц иутаху анасып,
Уалс исыдудо сеигәыргьаны, бзиа ибаны
Схата схы ақәыстцарц сыхиоуп.
Ус акәым угәахәума? Уакәшаҳатхарыма
Ухата узлақоу удитцар еазәы?

Ма изласылшарызеи, исылшо ныжны,
Исылымшо җасдоит хәә нап асыркырц.
Сара ауаатәфса зеггы бзиа избоит.
Ахәынтқар иматц зуанатцы,
Схы затәык бзиа избалароуп.

Ахәынтқар

Иумарчәхәатәуп ас еиңш иҗоу ажәа.
Уара иулшоит, амаркиз,
Абзиара җауцарц. Абзиара җазцо,
Апатриот, ауаф җәыш изеиңшзароуп
Уи ахыҗкаитцо, насггы ирзыҗкаитцо.
Уара иалухырц улшоит
Иаха уахыаңсахаша җыңк.

Амаркиз

Иҗам ус еиңш җың!

Ахәынтқар

Ус акәтәҗкәну?

Амаркиз

Ахәынтқар сара снапала иҗаитцарц ииҗаху –
Абри аума иңхязатәу насыңс ауаа рзы!
Абри афыза насыңума сыбзиабара ду
Ауаа ирнаҗарц иаҗаху? О, мап!
Ари афыза анасың аҗаңхәа
Атронқәа зеггы хыңхыңрын.
Дәҗәа насыңуп араҗа ауаа ирышәҗаз:
Уи хәдацәаҗынза ихнартәалошәа иажьоит.
Ари афыза анасың ахәынтқарра
Меигзарах иашоит, иазеиҗынҗгы абоит.
Аиаша захьзу иара изыхьзнатцз ауп,
Атрон азы ишәартам уи аиаша.
Аха аҗоума атрон зышьтоуи
Сара сзышьтоуи? Аишьцәа реибардсра

Сыбзиабара ссазкуама? Иауама,
Иссазхәома анасың хәа мамзар
Ахәыцра зин ахьамам, амҭа ахьку!
Мап, ахәынтқар, исылшом, иагьсыдумтан
Ари аҭыза анасың рзысшаларц ауаа.
Уматц сызуам, ахәынтқар.

Ахәынтқар

(Дласны.)

Аҭагылара кәзтцо уаҭума уара?

Амаркиз

(Дааицхьхәыцын.)

Мап, ахәынтқар, уара узьдгыло, ихоутцо –
Убри оуп сзыдгыло, ихастцо схатаггы.

Апауза

Ииашамкәа сеилукааит, ахәынтқар,
Иара убри акәын сегьзыцәшәоз.
Атрон амазақәа рцәыргара згәагьуазар,
Уаҭы агәра злеигари, цаны,
Акы нхеит хәа арака са сзы ицшьоу?
Сырбар кәлоит уаҭ дзыцәшәаша сакәны,
Аха, мап, сара сшәартам, ахәынтқар!
Сгәатахарақәа абрака сгәы итацсуеит.
(Инапы игәы инадикылоит.)
Сахыччоит аартра ҭыцқәак рыкатцара азгәышьра.
Уи ауаа еидцахла изку ашьамтлахәкәа
Азпыцәцәом, изтцоу аидара рыкәнаргәғәоит иаха.
Зынза ихаауп, даҭа цәанырроуп
Сара сшьа еилазыршуа. Хара хазну
Ари ашәышықәса ицшьоу схықәк хада азыхәа имшәыц.
Сара игылараны икоу абицарақәа сыртәуп.
Аха схәыцрақәа рҭоуп абартқәа ахьааиуа исахьан,
Уара утынчра азеилгома асахьа?
Икам ауп уи – ишугәампцо анунурцш!

Ахэынтқар

Исцәумзан, сара соума рақхьа абри зауҳәо?

Амаркиз

Ааи, уара уоуп.

Ахэынтқар

*(Дѡагылоит, ауадакны даанеиѡеины,
амаркиз иѡапхьа даатгылоит, ихазы.)*

Ахэынтқар ас иацәажәара кәзшьа ҕыцуп.

Аѡагәыбзыгажәа ахәара иақәытд.

Шьоукы ирҕыпшны акы ақатара ауаа кәышқәа

Рхы рыхнахуеит. Иңысшәап даҕаакы.

Иаалырқьаны иңушәо лтшәаггы ацуп.

Ус анакәха, идсырбап зеггы.

Атрон шыатас иаиуеит адоуха гәгәа.

Амаркиз

Сара избоит, ахэынтқар, ауаа ушырызықоу,

Урт шақа иаңсамкәа рыхә ушьо!

Згәаанагара иаша мзакәа ицәырызго,

Аѡагәыбзыгажәа зхәо рахь иупхьазоит.

Сара издыруеит дара ауаа рхатақәа

Шракәу ус ухәартә еиңшггы уқазцо.

Уафы ирыдимтакәа, рхатә гәапхарала,

Анцәа ианишоз ирылеитцаз нышьтатцан зымѡа,

Ирыцәдырзт идмырзшаз, рхы ладырқәит.

Урт рхы шытыхны ағылара иацәшәоит,

Аҕерыцхатәра иашыцылеит бааңсыла,

Ашьамтлаҳәқәа инықәырго ирнаалт,

Ус ахәтоушәа, ҕа мѡак рымамшәа рхы ржьоит.

Абас иқаны иуоуит уара адунеи,

Уаб ахэынтқарра дуззаггы абас иоуит.

Хатыр зларықәуцарц улшозеи ауаа,

Абас акәзар урт уара ублақәа ишрыхгылоу.

Ахэынтқар

Ааи, уара узлаиашақәоуггы ықоуп.

Амаркиз

Аха, рыцхарас иҕалаз, унапатцаҕа
Анцэа иишаз зегь иреихау – Ауаҕы
Дааганы, уи иҕаҕхьа нцэас ухы ҕауттан,
Иухаштит иара уара ухаҕаҕы ушуаҕыз!
Уара ууаҕуп, анцэа иишаз ауаҕы.
Хцэа ианыруа зегь уцэа ианыруеит,
Харт зегь хаипш, адгылара утахуп.
Ауаҕытэыҕса рыцха анцэа иҕаҕхьа
Дшыҕоу даҕаалоуп: иҕекаҕыны
Уи диашьапкуеит, диҕаҕоит, инапкэа раҕа,
Дрыцхахэха дитцаҕшуеит дшэа-зызо.
Ари изкэзбатэу, аҕсабара иархэанчаз аҕоуп!
Унапаҕы хэмаргас ауаҕы даныҕала,
Излаурцшзарц угэы иҕоузеи адунеи!

Ахэынтқар

Иажэақэа сгэы иалакшоит зызтас!

Амаркиз

Уара узыхэан уи дзакэыхзеи, уи арыцха!
Уара уазэуп, зегьы урыцэцоит, иаҕыҕам
Уара узыхэан аҕкарақэеи азакэанқэеи.
Уара унцэоуп – изакэ хэ дуузеи
Анцэахара иахтныртцо? Ғаырҕацэҕан, схэынтқар,
Абаскаҕык рынасыҕ ахэынтцэа – илакэаханы,
Уара унцэамхаргы! Унхазтгы
Иухэаҕеыз ахақэитра затэык уалаҕаыргыо!
Сухэоит ацара азин сутарц, ухаткы.
Сара саланагалацэеит, сгэы тэуп ихыхэхэа.
Ғынкылашья сзыҕамтэит, акы мзакэа,
Сыҕаҕыхақэа зегь засхэарц сылшо
Ауаҕы иҕаҕхьа.

*Дааҕналоит аграф Лерма, уи иныҕакны ахэынтқар ак
иеиҕаҕоит. Ахэынтқар аграф дындэылцырц иирбоит.*

Ахэынтқар

(Лерма данындэылї, амаркиз иахь.)

Уажэа нагзала!

Амаркиз

(Апауза ашьтахь.)

Сара иеилыскаауеит, ахэынтқар, иуасхэаз...

Ахэынтқар

Зеггы соумхэац. Уажэа нагзала!

Амаркиз

Схынхэит сара Фландриантэ, избейт Брабант.

Избейт ишэтуа, иґацо атэыла.

Иґэґоуп уаґа ажэлар, амч ду рымоуп.

Схэыцуан: анасыңқэа ирейхауп

Хэынтқарс урт рхагылара.

Аңхыз хаа еиңш, хэыцра бзиақ сшалаз,

Сара араґа, хтэылаґ, ауаатэыџса

Зцэеижь зытхэаз рыбаџқэа снарыхкышеит.

(Даатгылан илаңш ахэынтқар инаидирхалоит.

*Ахэынтқаргыи уи лаңшыла атәқ иитәрц итаҳуп,
аха илымшакәа ихы лаиркәуеит.)*

Ааи, уара иууалуп! Аха уара иулшаз,

Иууалны иуңхэазаз, иагынаугзоз аус

Ауаџы ицәа дтанарзызоит, ахэынтқар!

Ирыцхәхәха зшыа изаабылгыо илшом

Агәәкра ду дтазыргылаз ашәа изихәарц!

Ажәџан аґынза ихагалоу, нцәас ишыоу рақәым

Атоурых зыџуа, уи зыџуа ауаа роуп!

Филипп иаамта мџасышт иґамызшәа,

Уи атыңан иааип даґеа аамтақәак.

Аңсы еивнагап, аґеартатап, аґеарыцқяп

Ашәышықәса иаха! Ирейчахауа,

Ирхылаңшуа рхэынтқарцәа,

Насың рыман иґалап ауаагыи.

Иаха рыжәџа еибыртап ауаџи ауаџрей.

Ахәынтқар

Ианбазыкаларыз, ура утәала,
Ауафра зцу хәа узғу убри аамта,
Хшәышықәса гәымбылцьбарамзар абаскак?
Цқба унағшы-аағш, иба Испания шышәтыз.
Уи иахыку ажәван кеикеиуа ицқьоуп,
Ажәлар насың ду рыманы инхоит.
Ирымоуп атынчра. Агәра усыргоит афламандцәагы
Ишрысто сара анасың иашеи атынчрей.

Амаркиз

(Дласны.)

Анышәынтқарәа ртынчра! Уара
Агәра гацәкьан укоуп зегь ирзеиңшу,
Адунеи зырғо, нкылашья змам ааңынра
Ағагылара иақәхап хәа умч!
Уара агәра гацәкьаны укоуп, абра,
Европа, иаануқылап хәа умала
Аффахәа игьежьюа атоурых абарбал!
О, башаза угәгуеит! Зыкьшыла
Инрыжьюеит, иалцуеит уа утәыла.
Мап уцәызкыз, удин агәра зымгаз,
Хьзы змаз, ууаажәлар иреиғьыз цеицәан.
О, англиа ахәынтқарпхәыс Елизавета
Гәаартыла илыдылкылоит, ибналаны,
Атәыла иалцны арантә ицо.
Хажәлар идырхаз амал ауп
Британия зырбеиогы абас.
Гранада тацәит, игәырғьоит Европа
Аға инапала ихы ахьтаирхо.
*(Ахәынтқар иңсы еилахәоит. Амаркиз, уи
гәатаны, днаизааигәахоит.)*
Ашьаа укырц уашьтоуп цсра зқәым,
Аха ацсра ахадоуп ура зымәа шытоутцо.
Ақәмчра аусқәа ицдсуеит ақәмчра кәзцо.
Дыкам, дузыпшаауам табуп хәа уазхәаша.

Аңсабара уағагыланы баша уқәңейт:
Ухәынтқар ңсҕазаара ду зынза баша
Иазукит зегь реилажыра, ырыбгара.
Мап, ауафы уара узызхәыңқәо дырхыхәхәойт,
Урт реихағы даңсоуп хараза.
Уи иңыххааса ишьҕейтҕашт ишьамтлаҳәқәа,
Ирхынхәышт иңшыоу изин хазынахәқәа,
Нерон уидкыланы дуқәзбап уара.
Ари лахьеиқәҕагоуп, избанзар, уа уразуп.

Ахәынтқар

Дарбан уара уи агәра узыргаз?

Амаркиз

(Даңраланы.)

Ааи, анңәа дшахатуп, ааи, агәра згоит!
Иахңәугаз зегь еиҕархынхәны ихат!
Ауаа гәҕәақәа ишырқазшыоу еиңш,
Ғәыразрала анасың хзаага,
Ухәынтқаррағ ахы иақәиҕны иҕаҕа
Ихәаҕны иумоу ауафытәыҕса идоуха.
Иахңәугаз зегь еиҕархынхәны ихат –
Убасқан ахәынтқарңәа зегь урхәынтқархойт!
*(Иблақәа амца рхыхәхәы, шәара изымдыруа
ахәынтқар днаизааигәахойт.)*
О, ажәахәара азқазаңәа зықьыла, –
Ара иҕам, аха усғыы арақа исыцу, –
Рыцхырара сыманы, ухы-уҕы
иааныңхалаз ашәахәа
Мца-қьоуқьадны исзеибаркуа сықазтғыи!
Адҕа ҕаҕа аңсабара иаңәтәыму азакәан –
Азәы имҕахырхәара, нңәатҕас
иашәапкра – аңыххарц!
Ихарба изҕыңштәу, ииашоу, ңсра зқәым!
Ңсы зхоу зегь рахьтә, анңәа иеиңштәҕьа
Дҕамлац зегь зымпыҕаку, зегь ршарағыы зылшо.

Ахэынтқарцэа зегы хатыр рзақәуп
Испаниатэи агэыргын, ирапга, нас,
Европа ахэынтқарцэа! Уара ианааутахха,
Акы ахыцуам, аеапсахуеит адунеи!
О, ирыт ауаа, ирыт ахақәйтра!
(Ахэынтқар иҕапхьа иҕынкаижьуеит.)

Ахэынтқар

(Дгачамкны дынхьахэуеит, нас аапхьа
амаркиз ихы наикәикуеит.)
Ицъашьатәу азәы уоуп! Аха – угыл – сара...

Амаркиз

Апсабара пстазаашьас иамоу гәат!
Хакәйтроуп уи иныкәнаго закәанс.
Абеиарақәа зегь азтаз ахақәйтроуп.
Зегь зшаз илапш ахәаццәкьа иахирпом.
Уи цәаакыра агирхом бантцы.
Пстазаарак ыказамшәа ахьыршәо апсабара ахраҕ
Иаабоит ахақәйтра ахра шауа.
Аха рыцхароуп уара ахра ахьыууа
Ахэынтқарраҕ! Акьырсианцәа знапаҕы икоу
Дацәшәоит абжьтахәае,
Аламыси агэыразреи дрыцәшәоит.
Ахақәйтра зегы ирызто апсабараҕ,
Уи зхәаҕуа ирҕагылан икәҕо есымша,
Ахас дрымоуп дгыли жәәани,
Арахь, хабла уи дыхгылом даабартәы.
Адгыл аҕны икоу згәампхо иоуп дызбартоу,
Анцәа дабахтаху хәа уи,
Анцәа дызгәампхазо, дцаауеит.
Иара убри ала иахагы дхареикуеит.

Ахэынтқар

Ишца, нас, убри ашыза аҕырцшы бзиахә
Икәныкәо икауцарцу сара схэынтқарраҕ?

Амаркиз

Уара, уара азәызатәык – дарбан уаха? –
Зегы идурбарц улшоит изфьпшша аус.
Иблахкыгаха атрон акацара акәымкәа,
Аринахыс уара улшара азкы
Ажәлар цсгахак рытара, ргәы атгара.
Ирзырхынхә ауаа зны излаказ, изацсаз.
Ауафы дкаца иуалцшыа шацхыа идыруа,
Атрон аматц гәык-цсык ала иуа.
Ауафы иуафра еитеизыпшаа.
Ишьяпык данаарықәгыла ахақәитра иманы,
Ускан, сыгәра га, уара ухәынтқарра
Ажәван ду ацака зегь реиха насып змоу
Хәынтқарран иаақәгылоит, убаскан
Адуinei зегь унапакны аагароуп иузынхо!

Ахәынтқар

(Акраамтатәи ифымтра ашьтахь.)
Зхы укыз ажәа анагзаха устеит:
Уара адунеи уазхәцуеит
Излаказам акала, убри акнытә
Иудыскылом зегь ирзеипшу шәагак.
Сара скны ауп уара абас
Рацхыаза акәны иахьяауртыз угәы.
Сара уи ус шакәу агәра згоит.
Абарт ухәыцрақәа, амца уцразцо
Ацәаныррақәа ахәынтқар уицылаанза
Ицәахны иахьумаз, ахшыө еилафачареи
Агә акәышреи ахьяаурпшыз азыхәан
Иаауҳаәаз зегы схасырштырц сыхиоуп.
Уоагыл! Арцыс, аццакра изацнагаз,
Сара атак истоит хәынтқартас акәымкәа,
Ус баша тахмадак иеипш –
Ахәынтқар игәатахразаргы уи.
Сара избоит иара ашхам ахататцәкыагы
Абас иразу агәафы аус разқәа шахылцуа.

Аха усгъы иузысызбо уацәшәа.
Сгәы урыцҳанашьарын...

Амаркиз

Сароу? Калашья амоушь ус?

Аҳәынтқар

(Дкылкааны дихәаңшуеит.)

Сара уара иуеиңшу уаф дсымбац.
Мап, мап, амаркиз! Уара уцәгьацәоуп.
Сара с-Неронзар сҭахым, иудыуаз,
Сагьыҕалом уи сакәны уара уҕы.
Иамамкәоу Филипп ихәынтқарраҕе
Насыпк уаха тың! О, мап,
Уара аматц ууеит сара сҕны.
Ус анакәха, аринахысгъы
Унхароуп ууафны.

Амаркиз

Аҳәынтқар, уи – сара, аха егьырт?
Исыхьчо схы аума, сус затәык аума!
Ишҭарыңсыхәо, аҳәынтқар, егьырт уматцуцәа?

Аҳәынтқар

Аха уара иудыуазар пхьаҕа игыло
Абицарақәа исзырхәараны иҕоу,
Урт агәра дырга аҳәынтқар
Ауафара зланы иибоз шаҕа аҳаҭыр изикәыз.

Амаркиз

О, зегь рыла ииашоу аҳәынтқар
Диашазтгъы абраҕагъы! Афламандцәа рыфнунцҕа
Иҕоуп зкынтә рыла са сеиха иаңсақәоу.
Аха иҕалаз саҭоумтарц сухәоит, аҳәынтқар,
Рапхьаза акәны дубеит, ахақәитра дазыхьуа,
Зхы анрааланы иҕаз ауафы.

Ахэынтқар

(Дацрамлакәә.)

Иазхоуп, иазха, иаҥахым даҕа ажәак!
Сара ауаа шыздыруа еипш, иеилкааны
Уарггы зны иануоулак, сыгәра га,
Ухәыцрақәа рҕеитәркуеит иаразнак.
Аха уаха усымбатқәьарггы сҥахымызт.
Узласыдысхалари уара?

Амаркиз

Сызлақоу мырзкәа
Анхароуп сара исҥаху! Знык санааухәа,
Сзыцсахараны иқоузеи, мшәан, нас!

Ахэынтқар

Санышәом ари аҕыза ахамапағьара.
Сымац уа, сааигәа уқалоит шыҥарнахыс.
Иамоукын! Сара ус сызбеит.
(Апауза ашьҥахь.)
Изақәыз, мшәан, аиаша акәзамыз сзышыҥаз?
Сара арақа исыпшааит уи еихау.
Абасала, исурбеит атрон ақны сзеипшроу, –
Сыҕны сшықоу соухәар қамлари?
(Амаркиз дышхәыцуа баны.)
Уеилыскааит. Абацәа зегь реиха
Снасыпдазааит сара, аха издыруада
Хатқак иахасабала исымазар насыц?

Амаркиз

О, ақхәыс хазынеи агәыҥра дуқәа узто
Ақа бзиен рымазаара иахьззар
Насыцла ақазаара, дарбан усқан
Уара уеиха насыц змоу?

Ахэынтқар

(Илахь еиқәйазаны.)

Мап, сара снасыпдоуп, уи уажәеипшгы
Иеилыскаауа сҕамлац.
(Акраамтҕа амаркиз дихәаңшуеит.)

Амаркиз

Аха апринц
Иҕазшыа импсахит, пәсеипш игәы разуп.

Ахәынтқар

О, мап, уи иубац иакәым, уи исцәизеит
Знык ианца иузмырхынхәуа – сыпхәыс лыбзиабара.

Амаркиз

Ахәынтқар! Изгәаҕуада...

Ахәынтқар

Ахәанхәах! Ауаа! Сара схаҕа!
Абраҕа иҕоуп зыгәра угаша аршахатҕакәа.
Дәеакгы ыҕақәоуп, аха урт
Еицәоу ахь удырпшуеит. Зыгәра гатәыда?
Ахара лыдызцо зусдцәада хыла?
Данбаҕалеи абас дылахартә ахәынтцәа?
Издыруада Еболи илыцәҕахәыцразар ари?
Доминго ицәымгзами ани цеи?
Дазхиазами Альба ашьоура? Мап,
Филипп ипхәыс урт азәҕы дитнипсахлом!

Амаркиз

Уи сгәы иахәоит, ахәынтқар. Апхәыс далаҕоуп
Адәныҕатәи лыпшзара еихау дәеакгы.
Уи лгәыразроуп, агәыразра ацәҕахәара иацәшәом.

Ахәынтқар

Уара уиашоуп. Амц лхәарц азыхәан
Даара акрылгәаҕыр акәын ахәынтқарпхәыс.
Ғрамгартас лхы сыҕара иаха илзымариан уи,

Ламысдарала ахныкәгара ааста. Амаркиз,
Уара, излазбо ала, ауаа удыруеит,
Акраатцуеит абас ауаа здыруа
Цхыраафыс дсымазарц стахуижьтеи сара.
Насгыи уара агәалакәзаара бзиа змоу,
Иразу азә уоуп, снацәа зкәыскуагы уара уоуп!

Амаркиз

(Дгачамкны, дшәаны.)

Ахәынтқар! Сароу?

Ахәынтқар

Гәартыла уиацәажәон уара ахәынтқар,
Уагьимыхәеит – избахьада! – ухазыхәан аказы.
Икәм уажәи утып акны зхы сазмырхәоз.
Уара, хәарада, ахымфәпгашья удыруеит.
Спа аеизааигәатәшья уакәшәа,
Еилкаа ахәынтқарпхәыс лгәи итоуггы.
Умала улацәажәарц иустоит азин.
Уцар улшоит шьта.

Амаркиз

Агәра згарыма
Сгәыггракәа руаки нагзахар шауа?
О, уи ус акәзар, ари амш
Сыпсҭазаараф зегь иреигьу мшуп.

Ахәынтқар

(Дагәзырц инапы наито.)

Саргыи исцәызт хәа сыпхьазом ари амш.

Амаркиз дфәгыланы дцоит.

Дааиуеит аграф Лерма.

Амаркиз де Поза сара сахь
Дымтцаакәа дааилар илшоит шьта.

Аң ш ь б а т ә и а қ ә г ы л а р а

А к т ә и а ц ә ы р т р а

*Ахәынтқарпқәыс лыңсы ахылышьо ауадақәа
ирыңаркуа азал аңны.*

*Ахәынтқарпқәыс, агерцогпқәыс Оливарес,
апринцесса Еболи, аграфпқәыс Фуентес,
егьырт аҳәсақәа.*

Ахәынтқарпқәыс

(Дәагыло, аобергофмеистерпқәыс лахь.)

Ацаңха шәымбеит, нас? Ус анакәха,
Зыңшрак ҕамтқакәа, иңетәуп ачықмаңьа.

(Иаалыдгыланы лнапы иагәзуа

апринцесса Еболи лахь.)

Абар дахьыкоу ҳапринцесса бзиахәгы.

Даара сеигәырҕоит бгәабзиара ахъеиҕхаз.

Аха бара макъана бцәышуп даара.

Фуентес

(Ғызмалрыла.)

Зегь зхароу, лшоура шытыңын, дпатон,

Адақәа уи бааңсыла иңхастанатәуеит.

Ус акәзами, апринцесса?

Ахәынтқарпқәыс

Сара бара даара истахын,

Аха исымамзар акәхап уи азин.

Оливрес

Сгәы иаанагом апринцесса Еболи,

Дызбо длымамкәа, дышьтан ҳәа дзатқәза.

Ахәынтқарпқәыс

Сыкоуп уи агәра ганы. Апринцесса,

Ибыхъеи, бқыңқыңьуама, мшәан, бара?

Еболи

Мап... башоуп, баша... сбыхэоит,
Ацара азин сыбтарц, ахэынтқарпхэыс.

Ахэынтқарпхэыс

Иќалазеи, беицэахама? О, бара бгэы баапсуп!
Бчымазара хцэыбтэахырц бзафеузеи?
Агыларатцэќыа былшом! Аграфпхэыс,
Апринцесса блицхрааны днартэа.

Еболи

Адэны, ахауаќны, сыпсы еивызгоит иаха.
(Дцоит.)

Ахэынтқарпхэыс

Сбыхэоит, аграфпхэыс, бналышьталарц.
Сгэы далоуп уи сара даара.

*Апаж даафналаны аграфпхэыс
ак леихэоит, уи ахэынтқарпхэыс
лхы налықаылкуеит.*

Оливарес

Хатыр ду зќэу ахэынтқарпхэыс,
Амаркиз де Поза, ахэынтқар ду
Инапынцда иманы, дааины дыќоуп.

Ахэынтқарпхэыс

Шэааипхь акавалер.

Апаж дындэылцны амаркиз ашэ изааиртуеит.

А ъ б а т э и а ц э ы р ц р а

*Амаркиз де Позаи иќаќази.
Амаркиз ахэынтқарпхэыс лғапхьа*

*днышьамхнышгылоит.
Лара уи дѡагыларц наилырбоит.*

Ахэынтқарқхэыс

Изаке дцоузеи ахэынтқар икнытэ исзааугаз?
Икалома, абарт шыкоу...

Амаркиз

Мап, ахэынтқарқхэыс,
Бара азэк боуп изызку снапынтца.

Ахэса цоит.

А х ц а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахэынтқарқхэыс. Амаркиз де Поза.

Ахэынтқарқхэыс

(Даара дгачамкны.)

Сыбла иабо агэра згарыма, амаркиз?
Ахэынтқар уааишьтма, мшэан, уара?

Амаркиз

Дзаргачамкзеи ахэынтқарқхэыс уи абас?
Сара арака ицьоушьаша акгы збом.

Ахэынтқарқхэыс

Ус анакэха, дгыли жѡфани рышьақэгылашьа аахэит.
Уареи ахэынтқари! Имзакэа исхэароуп, амаркиз...

Амаркиз

Ас еипш икоу аимадара цьашьахэуп хэоу?
Аха хара хаамтаз ицьоушьаша рацэоуп.

Ахэынтқарқхэыс

Мап, ас еипштцэкьа икоу рацэазам.

Амаркиз

Избан иара изырацэам? Аха издыруада
Зеггы иреипшым сакэны срыпхъазо
Уаха сыкамзарггы. Зеггы иреипшым!
Иунатозеи уи, зеггы уахъреипшым?
Ауаа акала урыхээрц утахызар,
Зны дара уреипшха, уракараха.
Иабатаху уалкыны хазы агылара!
Дарбан иара, адгылащэа ирышьтам,
Иаххэап, сарггы урт срышьтоуп сычекынца,
Иаххэап, исыпшаап хэа сгэыгуеит урт атрон афгы.

Ахэынтқарпхэыс

О, мап, амаркиз, хэмаршақэггы
Схахы иаазгарц стахым, абас цакы змам
Ахэыцрақэа ушьтыхны урымоуп хэа уара.
Уара баша акы иазхъуа итэо уафым.
Сара издыруеит узылгап хэа
Узқэымгэгуа аус нап шаумыркуа.

Амаркиз

Сара ус схы агэра гатцэкъан сыкам.

Ахэынтқарпхэыс

Сара иуаецнысхээрц акызатцэык исылшо,
Иуатэасымшьо, зыгэрагара сцэыуадафуггы...
Иуасхэарыма уи закәу?

Амаркиз

Q-хафык умоуп хэа акэхап.

Ахэынтқарпхэыс

Уи аламысдара хэа азухэарггы калоит.

Ахэынтқар унапы ианитцаз азы акэзам
Узааз, амаркиз.

Амаркиз

Уи азы акэзам.

Ахэынтқарпқхэыс

Аха угэтакы анагзаразы ухы иааурхэалак
Калома, мшэан? Уара, ахамацагыара злоу ауафы,
Уанылама абри афызам?

Амаркиз

Уи саныломызт, цаны,
Ахэынтқар ижыарахы мацара акэзар
Аусқаа рхы ахьхоу. Исымоу еа хықэкүп.
Уажэазыхэан уи ишсыдитцаз аихагы
Ламысла еиғны иматц зурц стахуп.

Ахэынтқарпқхэыс

Амаркиз де Поза шуакөу фашьом,
Аха уи ҳақэытып ҳара шыта!
Дышқакоу ахэынтқар?

Амаркиз

Ахэынтқару? Сгэы иаанагоит
Ахара гэгэа сыдызцо лкны иаарласны
Сшьа ухап ҳаа. Сара зхэара сахымыццакуа
Исаханда ҳаа бахыццакцэом баргы.
Аха азызрыфара бықэшэоит! Ахэынтқар
Снапы ианитцеит Франциатэи иаашьту ауафы
Иахья дышбыдбымкылаша басхэарц.
Сара инасыгзеит ахэынтқар инапынцда.

Ахэынтқарпқхэыс

Абри ак аума, нас, амаркиз,
Напынцас уара иуитаз ахэынтқар?

Амаркиз

Ааи, абри ак ауп, иара убри абзоуралоуп
Иахья ббарта зласоуз, ахэынтқарпқхэыс.

Ахэынтқарпқхэыс

Сара сазтцаауам, амаркиз, здырра суалым.
Иќалап имазазар иаха еиѓуап хэа ишьатэу.

Амаркиз

Бара биашоуп, ахэынтқарпқхэыс, иаха еиѓуап.
‘Еа ҕазшьаки ‘еа уаџраки былазар,
Ибасхэон бгэыб‘еанытцаша акы-џба,
Бацэысыхьчон шьоукы-шьоук рыбз.
Аха ирылыбхузеи урт? Хабла иамбо ашэартэ,
Ишааиз еицш, ицоит, иахымдыруазар еиѓзами?
Ацэгьаршрақэа, абзхэарақэа рыла,
Далхтэума амаалыќ лыпхыз хаа!
Уи азы акэым сзааз сара арахь.
Апринц Карлос...

Ахэынтқарпқхэыс

Апринц? Дышцакоу уи?

Амаркиз

Уи, аиаша абзиабара харас издыртцаз
Анкьазатэи уаџ ҕэыш дук иеицш,
Ибзиабараз ацсра дацэымшэакэа дапылоит.
Аха уи ус шакэуиҕэааит иара ихатэ.
(Ахэынтқарпқхэыс асалам шэҕэы литоит.)

Ахэынтқарпқхэыс

(Ашэҕэы дапхьаны.)

Уи хэикэшэарц шитахыз ауп ара дызлацэаажэо.

Амаркиз

Ибхэозеи атэкс?

Ахэынтқарпқхэыс

Иаха насып иоушам,
Иара саргыи сшынасыпдоу анибалак.

Амаркиз

Аха иаха дархатап уи,
Иаха игәәгъуа дканатап.

Ахәынтқарқхәыс

Ишңеилкаатәу уи?

Амаркиз

Франциаға ддәықәтцахоит агерцог Альба.

Ахәынтқарқхәыс

Исахахьеит.

Амаркиз

Ахәынтқар знык иизбаз дахыңом.
Харт зегъы ибзиан даадыруеит Филипп.
Аха Карлос араға нхашъа имам.
Фландриа атархарагъы калом.

Ахәынтқарқхәыс

Уи излацхраатәу акрыказан убома?

Амаркиз

Ааи, иҕоуп. Аха ацхыраашъас иҕоу,
Иара ашәартә ахәтеиңш, ишәартоуп.
Уи акы иннамкыло ахңарароуп.
Иҕам уаха даҕа мҕак.

Ахәынтқарқхәыс

Изакәызеи узлацәажәо?

Амаркиз

Быгәра ганы бара затәык
Ибасхәарц сылшоит, ахәынтқарқхәыс.
Бара бҕынтә затәык гәңсахңжәарада
Карлос иахар илшоит уи ажәа хьантә.

Ахэынтқарпқхэыс

Изака ажэоузеи? Ахэшэадроу?

Амаркиз

Ахэынтқар дизымзыршыкэа, зыпшрак қамтқакэа,
Бриусселька амша дықэларауп Карлос.
Афламандцэа рнапқэа еитцыхны изыпшуп.
Ибжыы шаарахаз еипш, Нидерландаа
Рыжэахыр еибытаны ишагылоит.
Аиаша аус пшыа гэгыртас даиуеит
Ахэынтқар ица. Уи абцарла
Испаниатэи атрон еилаирхыцхыцуеит.
Ица Мадрид ззин иимтаз
Бриуссель азин ииптап ахэынтқар.

Ахэынтқарпқхэыс

Уара уажэы уи уиацэажэон, ус анакэха,
Абартқэа шыакэуртэгэарц ухиоуп?

Амаркиз

Ааи, сыхиоуп.

Ахэынтқарпқхэыс

(Дааипххэыцны.)

Уацэшэартэ ифоуп, уагыаднахалоит, цаны, ари.
Аха, излазбо ала, уиашоуп. Уара уыызхэыцуа,
Жэахэара ақэым, зыгэагыра цэгьюо акоуп,
Аха убри азоуп сгэы изахэо иахагыы.
Ацхыраара шусто идыруамашь апринц?

Амаркиз

Сгэы излаанаго ала, апринц уи
Бара бкынтэ иахароуп.

Ахэынтқарпқхэыс

Икалап. Хшыола ишытыхуп,
Аха сшэоит, апринц ифара...

Амаркиз

О, уи хьаас иктәым, ибашоуп!
Уа икоуп Карл ахәбатәи ир раҭхьагылаџцәа –
Аграф Егмонти апринц Орантәии –
Урт аибашьра адәаҕны шәара шырзымдыруа,
Адырра ду шаадырҭшуа еиҭш,
Ирылшоит абжьгара дуқәагыи ҕартцарц.

Ахәынтқарпхәыс

(Далалхҕыхханы.)

О, уи иссиру гәҭак дуззоуп.
Иузыҕатом гәџарас!
Апринц аус напы аиркыроуп.
Сылахь еиқәнатцоит, ианызбо
Уи Мадрид закә рольу имоу.
Уи заа Франция дақәсыргәыҕеит,
Савонагыи. Суқәшахатуп, амаркиз –
Уи аус напы аиркыроуп дымпшыкәа.
Аха ақәпаразы аҭарагыи атахуп.

Амаркиз

Сара ахәҭак еизызгеит.

Ахәынтқарпхәыс

Егыи злеизгатәу амџақәа усырбап.

Амаркиз

Дақәсыргәыҕырц сылшома сара апринц
Иареи बारेи шәеиқәшәара?

Ахәынтқарпхәыс

Сгәы сҭахәыцроуп.

Амаркиз

Аха Карлос аҭак дазыҭшуп.
Сара исылшом, ахәынтқарпхәыс,
Уи ҕара аҭакк изназымгарц.

(Ианџа шәкәы хәычык налитџоит.)

Qбака ажәа азхоит макъаназ.

Ахәынтәрпхәыс

(Акы нанџаны.)

Уеитазбома?

Амаркиз

Ианаабтаххо.

Ахәынтқарпхәыс

Ианаастаххо бхәоу? Ишңеилкаатәу

Ари афыза ахақәйтра?

Амаркиз

Иеилкаа ииашан, гәфарас ак кәмтәкәа.

Ахақәйтра хәтоуп, уи азхоуп.

Уи лызхоуп – ииашами? – ахәынтқарпхәыс!

Ахәынтқарпхәыс

(Дхәыцуа.)

Шака сәргәргъарыз, амаркиз, уи –

Ма Европа ахәтак ахақәйтра аиур!

Исылшо ала сышшәыцхраауа агәра га.

Амаркиз

(Дегәырғаны.)

Издыруан, сшеилыбкаауаз здыруан сара!

Агерцогпхәыс Оливарес ашә даалагылоит.

Ахәынтқарпхәыс

(Леархышәашәаны, амаркиз иахь.)

Ахәынтқар икаитцо адтә сара сзы иңшьоу закәануп,

Уи ихәатәы сшахымқо агәра ирга.

(Лхы аалырџысуеит.)

Амаркиз дцоит.

А ꞑ ш ь б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Агаллереи.

Карлос. Аграф Лерма.

Карлос

Җамала җауп ара иҗоу. Иухәарц иуҗахыз уара?

Лерма

Араҗа, аҗтынраҗы, уара ашыза бзиа думоуп.

Карлос

(Ицъашъаны.)

Ашыза бзиа ухәоу? Сара исзымдыруа?

Ари иаанагозеи?

Лерма

О, саҗоумҗарц сухәоит, апринц,

Издыруазарц исыхәҗаз аиҗа ахъеилыскааз азы.

Аха уара баша уи уацәымшәан,

Зыгәра угаша иныҗакны исеиҗәеит, –

Аиашаҗәҗыа ухәар, схаҗа исаҗаит.

Карлос

Дарбан, мшәан, зызбахә умоу?

Лерма

Амаркиз де Поза.

Карлос

Нас?

Лерма

Уи иидыршаз аиҗа иоухәазар, сшәоит...

Карлос

Ишәо – уароу?

Лерма

Ахэынтқар иҕны дықан уи.

Карлос

Ишқа? Иашану?

Лерма

Ф-саатқ наҕыак иеицәажәон мазала.

Карлос

Иеибырхәоз, аграф?

Лерма

Сара стәала,

Баша-маша усмызт урт злацәажәоз.

Карлос

Агәра згоит.

Лерма

Лассы-ласс уара ухыз сахауан, апринц.

Карлос

Цәгьарас иатцоузеи уи?

Лерма

Иахьа ашьыжыгы

Ахэынтқар иҕны иугәампхаша акы рхәақәон

Ахэынтқарцхәыс лызбахә ала.

Карлос

(Дгачамкны даахьайуеит.)

Аграф Лерма!

Лерма

Амаркиз данца ашытахь, шытарнахыс
Дымтцаакэа уи ахэынтқар иахь
Днарышыталарц исоуит адтца.

Карлос

Убастцэкьоу?! Ари цыашьахэуп!

Лерма

Спринц, ахэынтқар ду иматц зуеижьтеи
Ари ашыза бзантцык икамлац.

Карлос

Ааи, аилкаара уадаџуп. Уара иухэеит, аграф...
Излацаажэоз закэыз уа ахэынтқарпхэыс
лызбахэ ала?

Лерма

Усмазтаан, апринц! Суал азингыы снаџом.

Карлос

Ушцеилкаатэу уара? Акы аахтны инасахэан,
Даеак сцауцэахырц уаџума?

Лерма

Ааи, спринц;
Акы – уара уџапхьа исыдыз уалын,
Егьи схэынтқар ду иџапхьа исыдуп.

Карлос

Ииашоуп.

Лерма

Ламыс змоу уаџны акэын
Амаркиз дшыздыруз сара еснагь.

Карлос

О, уара усқан уи ибзиязан дудыруан.

Лерма

Иңушәанза агәыразра гха ацым, иразоуп.

Карлос

Иңушәаргы ус ауп уи ишыкоу, аграф.

Лерма

Акратанакуеит хәа сыкоуп ахәынтқар игәы анузааирт.
Ағаанахар алшоит агәыразрагы ашыа ацрыкәкәа,
Уи знык ахтәы дәгәыр инеин ианағашәа.

Карлос

Уара уиашоуп, аграф.

Лерма

Иаха икәышроуп,
Цәахышыа змам ацәыцагәара уеазуқыр ааста,
Иаацәырганы уи зегы идурбар.

Карлос

Иаха икәышроуп! Аха ламыс змоу
Уафы цқан ами дшудыруа уара амаркиз?

Лерма

Спринц, ус акәзар дшыкоу уи иахьанзагы,
Сара сгәыѡбарақәа дырзымқсахыр қалап.
Уара уакәзар, ғынтә рыла аиааира угеит.
(Ашә ахь иҕынеихоит.)

Карлос

(Дгәыңшаа-хыңшаауа днеихъзаны
инапы ааникылоит.)
Хынтә рыла, сѡыза гәыраз, хынтә рыла!

Изака мшы ссирузеи иахьатәи амш!
Афыза ҕыц дсырхаит, дмырзкәа җасатәи!

Лерма дцоит.

А х ә б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Амаркиз де Поза агаллереи ала дцоит.

Карлос

Амаркиз

Апринц Карлос! Карлос!

Карлос

Уарбан уа икоу?

Ари уара уоума, амаркиз?

Амонастир ахь сыццакуеит.

Усышьталан уаала.

(Дцарц итахуп.)

Амаркиз

Уеаанкыл мацзак!

Карлос

Аха ара иаххәо рахар...

Амаркиз

Ирахауам. Ахәынтқарпхәыс...

Карлос

Саб икны указма уара?

Амаркиз

Ааи, сықан. Дсыпхьаны сигеит.

Карлос

Нас?

Амаркиз

Зеггы ссирхеит,
Лереи уареи шәеикәшәоит.

Карлос

Ииуаз, узиҗахыз ахәынтқар?

Амаркиз

Ахәынтқару? Башоуп!
Сзеипшра уаџу еиликаарц иҗахын, -
Исыцәнымхо сфызцәак ирыбзоурахап.
Иматц зуларц дсыҳәеит.

Карлос

Уара мап укыма?

Амаркиз

Хәарас иаҗахузеи.

Карлос

Нас, шәышҗеипырци?

Амаркиз

Даара ибзианы.

Карлос

Сызбахә шәаламцәажәазеи?

Амаркиз

Җаклацәажәон... ус баша...
(*Инҗа хәыҗы аатғаны априң инаиитҗоит.*)
Җбака ажә ануп ахәынтқарҗхәыс
Илнапшымтан. Уатҗы еилыскаауеит
Шәәнеикәшәо, шәахъеикәшәо.

Карлос

*(Днаңхьаны, анйа шәкәы хәычы иңыба
интаңаны, ацара иеыназикуеит.)*
Абас ауп, нас, априор иңны ҳаикәшәоит.

Амаркиз

Уаанфас! Уабаццакуеи? Уаф дыказам.

Карлос

(Еырчча кайо.)
Хрольқәа еитнаҳаңсахлеит хәа сыкоуп,
Агәағра умацәоушәа збоит уара иахьа.

Амаркиз

Иахьа ухәоу? Иңьасшьоит, избан иара иахьа?

Карлос

Исзылфәузеи ахәынтқарқхәыс?

Амаркиз

Уамыңхьазеи, мшәан, уи иузылфәыз?

Карлос

Аиеитцәкьа.

Амаркиз

Аха иухъзеи, мшәан, уара, ишухәара?
Ухы утәымшәа, иахьа акалашәа узбоит.

Карлос

О, ажәфәан иқәтәоу амаалықь!
Истоубоуп, истоубоуп уара сышуңсахо,
Избан акәзар, абзиабара ашьха ҳаракқәа рахь
Иханагалоит агәы тырпрааны.
Иаасыдудалак насыгзоит гәахәара дула!
Уи илыфәуеит сыказарц ус дук сазыхианы.
Уи иаанаго узымдырзоишь уара?

Издързозаргы, уи азызырорра
Уажә ҫара ҫазыкатцоума, Карл?

Угәы нсырхеит, схаҭа сгәы еиҕарамызт.
Саҭоумҭан, Родриго!

Угәы еиҕарамкәа иухъзеи?

Уи... схаҭаггы исыздыруам!
Иузсыҭома анҭа шәы́кә хәы́цы хамтас?

Мап, сгәыраз Карлос, уимоу,
Суҳәарц сҭахуп, исуҭарц уара утәы.

Сара стәу? Избан?

Раџаак зџазымкуа, аха уаџ ипыхьамшџаша –
Салам шџџџык, гџаанагарак, баша нџамџак –
Зегь агџылазџит уи.

Аха изустозеи уи?

Зейиш камло егыкам, истәахып,
Сара сҗны уи аңшаара уаҗытәыҗса иеазикуам.
Исыт!

(Игдәы тынчымкаа.)
Иңыашыатәуп уеизгы! Иаалырқан абасгы...

Амаркиз

Хъаас иҕаумтан! Гәфарас акгыы устөм.
Аха агәәҕанызаара еснагъ иаҕахуп.
Акгыы схахыы имааит ура узыцәшәаша.

Карлос

(Ианҕа шәыҕа хәычы наииҥоит.)
Ицәахны иумаз.

Амаркиз

Акы ахыыр хәа умшәан.

Карлос

Радриго! Сара уи иацданы иустаз рацәазоуп.

Амаркиз

Сыгәра га, Карлос, акраатцуеит
Зегъ иреихау – уфызара – сүтеижьҕеи ура.
Егьырҕ амонастир аҕны хрылацәажәап.
Абзиала!
(Ашә ахъ иҕынеихоит.)

Карлос

*(Иҕаиҕара изымдыруа ҕитүам, нас
ѡаҕхъа амаркиз ихы наиқәикуеит.)*
Уаанҕас! Асалам шәкәы сыҕ арахъ!
Урт ирылоуп еснагъ сгәы иадыз шәкәык.
Уи соуит лара лҕынтә Алькала саныҕаз.
Сышьтан сара усқан ҕәҕәала сычмазафны.
Убриак сывамкәа сгәы иауам.
Исзырхынхә, нас, убриак. Егьырҕ га.
(Ашәкәы аалхны игоит.)

Амаркиз

Башаза уи ырхынхәны иугеит.
Убри ашәкәы акәын ехаҕыы сзыцәшәоз.

Карлос

Абзиала!

*(Ғымт, ңшыаала ашә ахь иҕынеихоит,
мачк даатгылоит, даахынханы
амаркиз ашәкәы иитоит.)*

Ига!

*(Инапкәа ҕысуеит, илаҕырзқәа
Хақәкәалоит. Амаркиз дааигәыҕаихәхәан
игәы иенадиргәгәалоит.)*

Мап, саб уи афыза кәитцом! Икәитцом!

(Дласны дцоит.)

А ф б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Амаркиз

(Дцъашъаны уи дишьтаңшуа.)

Избац Карлос иоума абри?

Ус анакәха, уи зынза дсыздыруамызт акәуу?

Ма инагзаны дысзымдыруазу? Идызбалахъазма

Афыза игәрамгареипш икоу аказшьа?

Мап! Ари цәҕяхәароуп! Иссиузеи уи?

Ахара гәгәа идыскылт. Иара убри ала

Ахара гәгәа идтәкьангыы сыпхъазеит.

Цъашъахәыс ишьтихыр илшон уи, хәарада.

Ас цәәетәтәәхра идибалахъазма зныкыр

Уи Радриго? Угәы унархьыртә икоуп, **Карлос**,

Аха уаха цсыхәагь ыкам. Акраамта

Дсымазаашт сара сфыза игәы нырхазаны!

Сыгәра ганы ахәынтқар ду

Снапы ианитцеит амаза.

Сапсахароуп сара уи игәрагара.

Иабатаху аецәыргарагь, ағымтра

Еидараха иуқәыгәғәом, икалап

Агәәкрақәа ркынтә уахьчозар еихагы.

Дырғыхатәума ихааза ацәа иалоу,

Еилахәашьза уи ихаҳаз
Апстхәа еикәатцәа ибарц азы?
Хараза еигьми зны апстхәа хуцар,
Данафыхо, уи ажәџан днацапшырц ицкьаза!
(Дцоит.)

А б ы ж ь б а т ә и а ц ә ы р ц р а

*Ахәынтқар икабинет.
Ахәынтқар акресла дықәтәоуп,
Дивагылоуп иңха хәычы – аинфанта
Клара Евгения.*

Ахәынтқар

(Дызлаз ахәыцра цәула даалцны.)
Мап! Ари, зегь акоуп, сара дысхәычуп!
Ас хәнеицшнатә, ацсабара мцы ахәом!
Сыблақәа лхоуп, уртгы жәџангәашәпштәылоуп.
Изакаразаалак дызласеицшым ак убом.
Сыбзиабара иахылцыз асаби! Сгәы быченадца, -
Сцәеижьи сшьеи ирхылцыз боуп бара.
(Хәыцрак даргачамкны, җитүам.)
Сара дыстәумашь? О, иарбан уи еицәоу?
Иара ихаҗагы сара сакәзами дзеицшу?
*(Амедалион ааникылоит, зны уи дахәапшуеит,
зны – иҗаңхәа икыду асаркьа, нас иаалыркьаны
амедалион адашьма илықәыжьны, ихы җышьтихуеит,
аинфанта нак дналыхоит.)*
Нак! Нак! Абри атымитышақны сҗахоит.

А а б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Аграф Лерма. Ахәынтқар.

Лерма

Адкыларта азал дныџналеит абыржәы
Ахәынтқарпхәыс.

Ахэынтқар

Ас шаанза!

Лерма

Духэоит дудуқыларц, уагьылзызыршырц лара!

Ахэынтқар

Абри аамтаз! Ашара адэы ақәлаха амтакәә!

Мап, мап! Уажэы исылшом – даеазны...

Лерма

Ахэынтқарпқхэыс! (*Диоит.*)

А ж э б а т ә и а ц ы р ц р а

Ахэынтқар. Ахэынтқарпқхэыс даафналоит.

Аинфанта. Ахэычы дыфны лан дналхьынхалоит.

Ахэынтқарпқхэыс днеины ахэынтқар иғапхьа

днышьамхнышгылоит. Ахэынтқар уи длыхэапшуеит

дыпхашьаны.

Ахэынтқарпқхэыс

Мыч ду змоу схатца – ахэынтқар ду!

Сара утрон ағапхьа аузбара иаша сахэоит.

Ахэынтқар

Аузбара иаша бхэоу?

Ахэынтқарпқхэыс

Испаниатәи ахэынтқаррағ

Сара ишсықәнагам ала исызныкәоит.

Ипыреит счықымаңьа.

Ахэынтқар

Ачықымаңьа?

Ахәынтқарпқәыс

Акыр исзаңсаны уи исызтатәахыз сцәырзеит.

Ахәынтқар

Ишңа, акыр иаңсазу?

Ахәынтқарпқәыс

Ааи, ауаа хңарақәа

Мңла еибаркны цакыс иартә хасаб азузар.

Ахәынтқар

Ауаа хңарақәа? Аңақы? Аха бәагыли зны!

Ахәынтқарпқәыс

Зны ажәа сың, ухәынтқар наңәа наиқәкны

Ахара зду дшысурбо, – мап анакәха, азин сың

Ағыч дызтәахуа атәыла

Салцны аңара.

Ахәынтқар

Бәагыл!

Ахәынтқар ипқәыс уи лаңәам...

Сбыхәоит, бгыл!

Ахәынтқарпқәыс

(Дәагылоит.)

Ағыч баша-маша ғычфым.

Ачықьмаңьа иңан ф-миллионк рыхә

Абрилиантқәеи афелдышь цырақәеи.

Аха иара, урт акгы дакьымскәа,

Ашәкәқәа затәык игеит.

Ахәынтқар

Уи ашәкәқәа сара...

Ахәынтқарпқәыс

Карлос итәын урт ашәкәқәеи амедалиони.

Ахэынтқар

Ишқа?

Ахэынтқарпқхэыс

Аинфант дон Карлос итэын, схэеит.

Ахэынтқар

Ашәкәқәа бзиѡлозма уи бара?

Ахэынтқарпқхэыс

Иѡлон.

Ахэынтқар

Дон Карлосу? Сара соума абри забхәо?

Ахэынтқарпқхэыс

Изуасымхәарызеи, мшәан, уи?

Ахэынтқар

Быгәгы абас иртынчну?

Ахэынтқарпқхэыс

Изакәызеи иңьоушьо? Сгәы иаанагоит,
 Ахэынтқарцәа аѡыңагы шәзин иманы,
 Уи Сен-Жерменка ашәкәқәа шысзиѡуаз
 Удыруеит хәа уара. Амала,
 Ипатрет ахысзынаитиз, гәыграк дыхнаңаау,
 Азин иманы уи кәитѡу сызуахәом.
 Уи аццакра иахкәеит хәа сархәааит,
 Сақәшахәтүп. Аха уақәзбар иашоума?
 Уи усқан иабейдыруз сышианңсахоз?!
 (Ахэынтқар дшеикәашәаз баны.)
 Иухъзеи, схатца?

Аинфанта

(Убри аамтәзы ишыхәмаруаз адашьмакны
 амедалион збаз, уи ааганы лан илылѡит.)
 Сан, сан, бахәаңши шака иңшзоу ари апатрет!

Ахэынтқарқхэыс

Ишқа! Ари...

*(Амедалион зтәу дылдырын, икалцара лзымдыруа,
дҕахаха дгылоуп. Афыцъагы, рылаңшқәа ааиқәымго,
Нак-аак еиҕаңшуеит. Акраамтә ҕыртүам.)*

Ақхэыс лбзиабара абас ала агәатара,
Цабыргны, аамсташәала анықәароуп изызхәоу,
Ахэынтқар! Аха зтцаарак атира згәагыеит.

Ахэынтқар

Шьта ахэынтқар иоуп азцаарақәа зтиуа!

Ахэынтқарқхэыс

Сара истахым, гәрамгартас ишьтыхны,
Ахара здым хыдарыла дахьырхәарц,
Ари агыычра уара ула еиҕкаазаргы...

Ахэынтқар

Ааи.

Ахэынтқарқхэыс

Ус анакәха, сара арақа ирыцхасшьо,
Ахарагы здысто уара азәк уоуп, –
Уңқарақәа зхы иззамырхәо ақхэыс
дахьуднагалаз азы.

Ахэынтқар

Сара арт ажәақәа знык исахахьеит,
Аха ахэынтқар дбызжьом дачеа зныкгы,
Дшыбжьаз, дшыбқатәаз еиңш уи Аранжуец.
Бейбыхьеит усқан, ахэынтқарқхэыс,
Бмаалықыызшәа бхы насырбаны.
Сара шьта быздыруеит.

Ахэынтқарқхэыс

Иаанагозеи ари?

Ахэынтқар

Гызмалрыда, ахэынтқарқхэыс ! Тоуба уы,
Ускан бара уа уащы бшимацэажэоз!
Зынза уащы!

Ахэынтқарқхэыс

Мап, сара сияцэажэон аинфант.

Ахэынтқар

Аинфант! Еилкаауп! Зегь шыкоу сгэы шрызщоз ауп!
Сыламыс абас қхамшьарыла икьашьуп.

Ахэынтқарқхэыс

Сыламыс ухэоу, ахэынтқар? Аха арақа
Кастилия исыднатцаз аламыс иаха иакьысуп.

Ахэынтқар

Изыбхэозеи бара амц?

Ахэынтқарқхэыс

Избанзар, сашыцылам сара, –
Аматцуцэа зегьы – ахэса, аграндцэа – ишырбо,
Хара дук зду иеипш скыдцаланы стьртцаауа.
Усазтцаазтгыы сыгэра ганы, хатьырқэтцарала,
Акы мзакэа, аиаша уасхэон ускан.
Аха иугэаларшэа уақа, Аранжуец, ушсацэажэоз!
Аматцуцэа зегьы ишырбо, иабыкэу
Ахэынтқарқхэыс абас дахькыдырцало?
Апринц уи аамтаз хайқэшэарц даара дсыхэон.
Уи азин истейт, избан акэзар,
Сара ус стыхын, избан акэзар
Сара сзыхэан атцас – ианакэзаалак
Цэгъара злам, ххэаа-цхэаа змам иафаргылатэым.
Изуасымхэаз, истыхымызт уматцуцэа ишырбоз
Суфагыланы суейсар!

Ахэынтқар

О, бара даара акры бгәағыуеит!

Ахэынтқарқхэыс

Убри инацдан исхәо, усқан
Апринци сареи хшеицәажәоз зуцәыззаз,
Бзиабара имоуит уи уа уҕнытә, дшапсоугыи.

Ахэынтқар

Дапсоуп бхәоу?

Ахэынтқарқхэыс

Ааи, исхәоит иаахтны.
Бзиа дызбоит уи, хатыр икәстоит даара,
Исзааигәоу тахык иеипш дсыпхьазоит.
Сара исзеилкаауам, еилкаашьасгыи иамоузеи,
Дзыкаларызеи зны зегь реиҕа исзааигәаз ауафы,
Уажәы зегь реиҕа уи дысцәыхаран?
О, ахэынтқарра иазеиҕу аусқәа рзы
Ауаа реидкылара узымариамзар уара,
Урт реиҕәҕьара цәҕахап хәа сыҕоуп иахагыи.
Ауафы дысцәымҕхарцгыи узсыдтцом, уи ауам.
Зегыи аахтны исымхәар умуазар,
Истахым, ааи, истахым зынза
Мчыла – ацәымҕра, абзиабарагыи – мчыла.

Ахэынтқар

Елизавета! Сара сшыпсычехало бдыруеит азоуп
Ас быгәағыра зыгәгәоу. Изныкымкәа
Сыпсычера бхы иабырхәахьеит. Иазхоуп.
Ихы изнымкыло аҕынза днанагар ҕалоит
Филипп иахьанза дыпсычәәаны дҕазтцоз.

Ахэынтқарқхэыс

Исхароузеи сара?

Ахэынтқар

Бара ахара быдзар –
Сара уи ус шакэыз агэра згоит! –
Ускан сара сжэоуп, ускан...
(Лнапы аауишьуеит.)
Гэырѡа сымтѡашам сара!
Аха, идыр, Елизавета,
Баргы ибыгхом агэырѡа!

Ахэынтқарпхэыс

Исхароузеи сара?

Ахэынтқар

Икатэааит ашьа,
Сара сзыхэан зегь акоуп!

Ахэынтқарпхэыс

Анцэа срыцхашья! Убри афынза унеима!

Ахэынтқар

Изакаразаалак акы сыннаклыом – ацсабара иабжыыз,
Цасыз, ахэынтқаррақэа реиѡызара акэыз...

Ахэынтқарпхэыс

Сгэы ушцалоу, ахэынтқар!

Ахэынтқар

Бгэы салоуп!
Срыцхалшьеит, жэбома, зыламыс ызыз!

Аинфант

(Дшэаны, лан лычелыларцсны дылкуеит.)
Уара уеургэаан, саб, сан ацэуара далагеит.

Ахэынтқар ахэычы мчыла лан дналхьижэоит.

Ахэынтқарпқхэыс

(Дшэаны, лыбжыы ҕыс-ҕысуа.)

Сара схэычы ауаф хжэа дицэысыхьчар сылшоит.

Баала, сыпшқа!

(Ахэчы лнапы аанылкылоит)

Ахэынтқар мап бцәикзар,

Пиренеинтә хзыхьчо шьоук ҳапшаап,

Убасқан иахәапшааит ҳара ҳус.

(Ашә ахь лҕыналхоит.)

Ахэынтқар

Ахэынтқарпқхэыс!

Ахэынтқарпқхэыс

Уаҳа сылшом... Мыч кәарак сылам уаҳа!

*(Ашә аалыртырц шылтәху, ахәцгыы ларгыы
нылаҳауеит ашәхымс.)*

Ахэынтқар

(Иҕаиҕара изымдыруа дналыдыххылоит.)

Ибыхъзеи, мшәан, ибыхъзеи!

Аинфанта

(Дшэаны.)

Ашьа! Сан ашьа лыхьшуп!

(Дыфны дцоит.)

Ахэынтқар

(Ииура дақәымшәо ахэынтқарпқхэыс длывагьежьюеит.)

Ашьа! Иараби, изакә насыпдароузеи!

Абас сахьырхәтәызма, исықәнагазма абри!

Бәагыл, ахэынтқарпқхэыс! Иааг бхы бнапәкны!

Ауаа ххыбмырччан, бгыл, иазхоуп.

(Лнапы кны дфәиргылоит.)

А ж а б а т ә и а ц ә ы р ц а р а

*Иказ. Ишәаны иаафналоит
Альбеи Домингои. Урт ырыштыаланы
иааиуеит ахәса.*

Ахәынтқар

Ахәынтқарқхәыс днаскыажәга, лгәы еиқарам.

*Ахәынтқарқхәыс дцоит ахәса лыцны.
Альбеи Домингои ааскыоит.*

Альба

Ахәынтқарқхәыс лылагырз лҕахәхәы,
Ашьа лыхышы дықоуп.

Ахәынтқар

Ишқа иара! Сзырғашыаз
Аәстаацәа роума иңызшыо, нас, абри!

Альба, Доминго

Хара...

Ахәынтқар

Ахагахара ақынза снаганы, арахь,
Зыгәра згәцәкыаша акы нагзаны
Иззымхәаз роуп аәстаацәа хәа сара сызғеу!

Альба, Доминго

Хара иаадыруаз акы аанмыжкәа иаххәеит.

Ахәынтқар

Цыаханым уи даара ишәыңынашьоит.
Сара, ахара схы иадцаны, сахьхәыроуп, –
Абас аума агәнаҳа қазцазгыы шахьхәуа?

Амаркиз

(Асцена ашытаһь.)

Ахэынтқар дызбар ҡалома?

А ж ә е и з а т ә и а ц ә ы р ц р а

Амаркиз Поза. Уаанза иҕаз.

Ахэынтқар

(Амаркиз ибжыы шааиаһаз еиңш, уи иахь иҕеһинеихоит.)

Аа! Абар иара дахыыҕоу!

Бзиала уаабейт, амаркиз! Агерцог,

Шэарт шыта шэцар ҡалоит. Хаизыншэыжы!

Альбеи Домингои гачамкны,

инеиҕаҕшы-ааиҕаҕшны ицоит.

А ж ә а җ а т ә и а ц ә ы р ц р а

Ахэынтқар. Амаркиз де Поза.

Амаркиз

Ахэынтқар! Аидыслара ғәғәәқәа жәәәа рҕны

Уара узыхәан аҕсра иапылоз ауааы

Ас уахызныҕәаз игәы инархышт акыр.

Ахэынтқар

Уара ус угәы иаанагар ҡалоит,

Аха саргыы сныҕәар сылшон ус.

Уара аамта кыаҕк аһнуцҕала уезыцсоутәыз

Иара знымзар-зны дзацсамхеит, мап.

Бзиа избаз, уи дызбейт, цәахышыа сывам.

Сгәы ахыузаарту, мра шәәхәатас

Иарлашааит уара ухы-уҕы.

Ұызас ушалысыхз зеггы ирбааит, ирахааит,
Уи азыхэан иуташыыцлааит маза-аргама.

Амаркиз

Ари ашыза агэрагара ду сара сапсазтэыз
Исеиғыз алашыцара дахьузалымбааз акэзар?

Ахэынтқар

Исзааугазеи ажэабжыыс?

Амаркиз

Ахэынтқар!
Арахь сёанаасхоз сара исоуит
Зыгэра сзымгоз лымхатаск, –
Агэеизынхара – ашыа – ахэынтқарпхэыс...

Ахэынтқар

Ус анакэха, уара уахынтэи уаауеит?

Амаркиз

Ғэгэала ицьасшыашан, цаны, исоуз алымхатас
Изакаразаалак цыара акала ииашазар.
Сара уаы изымдыруаз аартра ғык кастеит,
Уи зеггы ирауеит.

Ахэынтқар

Изакеызеи уи?

Амаркиз

Апринц исалам шәкәкәа зтаз апаратра
Снапағы икоуп. Сгэы иаанагоит, уи...

(Карлос иңаратра ахэынтқар инаииркуеит.)

Ахэынтқар

(Дыццакны ақьаадқәа дрылаңшуеит.)

Апринц иахь ашәкәы. Иәуеит саб аимператор.
Исгәалашәом сара ари афыза ашәкәы...
*(Даңхьоит, нас егьырт, ақьаадқәа дыргәылаңшуа
иҕынаихоит.)*
Ахырғәғәртәкәа рплан... Тацит иҕнытә
Еиуеиңшым ахшыҕдакқәа... Ари закәызеи?
Даара издыруа напшымтоуп! Иңьашьахәуп ари...
*(Даара ихшыҕ азышынны даңхьоит,
зны – ихазы, нас – ибжьы ҕтыганы.)*
«...Ауада ацапха... Аңхынтәи аңсшәртә тың...»
Ишңа! «Уа хамшәа-хмырха...»
«Зеиңшыҕказам ахамта...»
Аңьныш! Аңьныш! Шыта иеиыскааит, –
Ари зегы зыршо лара лоуп! Лара!
Лара илыхам!

Амаркиз

Дарбану лара?
Ахәынтқарпқәысу? Калашья амоума!

Ахәынтқар

Апрницесса Еболи!

Амаркиз

Ус анакәха,
Ииашоуп апаж Енарес исеихәоз уажә ааигәа.
Уи апринц ииҕеит асалам шәкәи ацапхеи.

Ахәынтқар

*(Амаркиз инапы днамцасны, гәгәала
игәы штынчым иныңшуа.)*
Амаркиз! Сара аңьныш икаҕа сҕашәеит.
Уи аңхәыс лоуп, – иуахауама, – уи аңхәыс,
Иңызҕеыз ахәынтқарпқәыс лчықьмаңьа.
Агәшара сызтазгы лара лоуп.
Иеиызкаауада ахәынтқар араҕа ихароу, ихарам?
Амцхәара бааңс сахәхеит. Уаха акгы!

Амаркиз

Аха уи насыпуп, ахэынтқар!

Ахэынтқар

Амаркиз! Амаркиз! Ирагыцэаны
Слацэажэазшэа сгэы иаанагоит сыпцхэыс.

Амаркиз

Апринци лареи рыбжьара, иаххэап,
Цьара еицэажэарак ыказазаргы,
Хымпада, еа хырхартан иамаз уи!
Сара агэра згеит, Фландриака ацара
Апринц ихата ихы иштэмшэаз амалахазгы,
Уи ахэынтқарпцхэыс дыззыкалцаз акоуп.

Ахэынтқар

Ус сгэы иаанакон иара саргы.

Амаркиз

Ахэынтқарпцхэыс ахзыргара бзиа илбоит,
Уи лгэы иалоуп лгэыгра дахьяжьо,
Дахьургыло ахэынтқарра усқэа дрыкэганы.
Апринц ифара уи илыхэар алшоит
Хара ицшуа лыгэтаккэа рынагзара аус азы.
Аха абзиабараз, мап, бзиа дылбазом.

Ахэынтқар

Ахэынтқарра усқэа ртыхэала сыпцхэыс
Иеидылхэыцло сара срыцэшэазом.

Амаркиз

Иара бзиа дибом? Иазыпштэума
Апринц икнытэ баапсык? Ари
Итцаатэу зцаароуп. Апринц иахь
Агэаеанызаара атахуп.

Ахэынтқар

Уи ура унапы ианыстоит.

Амарикз

(Данаипххэыцлак ашытахь.)

Сара исзынагзап хэа игэы иаанагозар

Ахэынтқар асеипш икоу ароль,

Ускан ахэара кастоит ари аус

Снапы ианцазарц сара азэзатэык,

Уаха азэггы.

Ахэынтқар

Уара унапы иануп.

Амаркиз

Дызуस्ताаалак цхырааф дыстахым.

Иахэтаны исыпхъазо схы сақәитны икасталароуп.

Ахэынтқар

Иахэтаны иааупхъазо! Сымаалыкь гэыраз,

Исабжьугаз азы даараза итабуп!

(Айыхэтәантәи ажәакәа шихәоз

Иаафналаз Лерма иахь.)

Дышпакоу ахэынтқарпхэыс? Деигьума иаха?

Лерма

Лыпштәы лхзыггоуп уи макьаназ дшыкоу.

(Гәрамгарала амаркиз днаихәаңшыны дындәылйеит.)

Амарикз

(Апауза ашытахь, ахэынтқар иахь.)

Дәеа гәәеанызааракгы атахуп.

Апринц имоуп афызцәа рацәафны, –

Икалап уи Гентатәи абунткатцафцәа

Дрымадазарггы. Иалшоит, заа игэы иеаныртцаны,

Дшәаны иакәым цьара ак импытцьарггы.

Убри аҥнытә, иахәтаны исыңхьазоит
Заа акы иазхәыцқәазаргы цәгьам хәа.

Ахәынтқар

Аха иарбан изызхәыцтәу хыла?

Амаркиз

Ианаҥаххо аамҥазы схы иасырхәарц,
Апринц иҥакразы априказ ансуҥа...
(Ахәынтқар дшылакѡакуа баны.)
Аха хәынтқарратә ус маза дуззаны
Инхааит уи макьана...

Ахәынтқар

(Апиупитр днадгыланы априказ иѡуеит.)
Ахәынтқарра ашәартә гәгәа иҥагылоуп.
Ашәартә анааигәоу, ас еиңш ада
Псыхәагы ыҕам. Абар, амаркиз, ига.
Иугәаларшәатәым хәа сыҕоуп ашаҥара анахәтоу!

Амаркиз

(Апринц иҥакразы априказ ааимхуа.)
Уи – даҥа мѡак аныҕам, ахәынтқар!

Ахәынтқар

(Ижәѡахыр инапы нықәикуеит.)
Уца, акыр исзаңсоу смаркиз.
Ирҕьалоу сыцәа ырхынхә, сыгәгы рҥынч.

Аѡыцьягы цоит.

А ж ә а х а т ә и а ц ә ы р ц р а

Агаллереиа.

Карлос игәы ҥыҕны ицо дааѡналоит.
Уи днаиңылоит аграф Лерма.

Карлос

Уара сушьтоуп.

Лерма

Саргы уара сушьтоуп, апринц.

Карлос

Анцәа дсыманы сухәоит, ииашоума ари?

Лерма

Изакаэizei?

Карлос

Ахәынтқар иахәа икьеит, излархәаз ала,
Ашьа лыхышы ддәылыргеит лара. Ус аума?
Аграф Лерма! Ихәа умқшыкәа, ииашоума ари?

Лерма

Лыңсы лылшәшәан дахьынкахаз
Лңынцә ашьа цеит, уаха акагы.

Карлос

Ус анакәха, аграф, шәартагы ыкам?

Лерма

Ахәынтқарқхәыс лзы ус егыкам,
Аха, апринц, уи уа узыхәа ишәартоуп иахагы.

Карлос

Аха лара ашәарта лымам? Анцәа срыцхашьа!
Ухәан-схәанны зегы ирылсит, ахәынтқар
Ани қхаи дырзыцкьеит хәа бааңсыла,
Аргмаду иагәааңшит хәа мазак.

Лерма

Икалап уи иашазаргы.

Карлос

Изака мазоузеи уи?

Лерма

Апринц, сара иуасхәаз ак узхамцеит,
Аха уазызырѳ уажә ҕаакы.

Карлос

Аграф Лерма!

Лерма

Сымѳашьозар, апринц,
Ѵымш уажә аҗхьа иукны избеит
Җаратра иатцәак, хьыла ихырцаны.

Карлос

(Ицъашъаны.)

Ааи, исымоуп сара уи аѳыза.

Лерма

Иқәцаны фелдышь сахьакгыи ану.

Карлос

Иауазеи, нас, уи, иумхәои?

Лерма

Ахәынтқар иҕны сахьыныѳналаз,
Икын убри аҗаратра ахаҕа.
Иҕаҗхьа дгылан амаркиз.

Карлос

Ииашам уи!

Лерма

Усқан сара сымцхәәѳуп.

Карлос

Умцхэафуп!

Лерма

Уаҕастом.

Карлос

Изланирхазеи уи уара угэы? Ихэа,
Избан абас, цыныш ҕадцаларала,
Узашытоу айфызара цкыа атшэаара?

Лерма

Спринц, исгэаҕхеит ари угэы ахыннархаз,
Аха уара уиашам.

Карлос

О, Анцэа, агэрамгара сацэыхыча!

Лерма

Ари афыза ажэбажь ҕыц азы
Даараза иҕабуп хэа ахэынтқар ишихэаз
Слымхала исахаит, – иара убасқан ауп
Сара урт санынарыхтыгэлазгы!

Карлос

Акы еицшымокэа сухэоит, иазырха!

Лерма

Агерцог Альба игэы нырхоуп.
Апринц Риуи Гомес имхны,
Амхэыр иҕоуп амаркиз.

Карлос

(Инарҕауланы дхэыцуа.)

Сара исцэизеит. Изысцэизазеи сара?

Лерма

Зегъ даараза иаршанхеит, аиашаз,
Адгылара җәҗәа иоуны, уи
Мыч ду змоу министрны дахьяақәгылаз.

Карлос

Уи даара бзиа сибон сара, бзиа сибон.
Ихы-иҗсы аиҗштәҗкыа. Уи абзиабара мца
Шәкыла иаххаагаз аҗышәарақәа ирызмырцәеит.
Аха сара азәк сааста дрыхзызозар акәзами
Аҗсадгьыл, ауаажәлар? Иҗыза затәык изыхәан
Амаркиз игәәҗы ирацәацәоуп аҗып,
Карлос инасып акгьы атәанакуам
Уи ибзиабара ду аҗапхьа.
Ауал иднатоз сиханарштит,
Чархәара сзиуртә еиҗш дҗканатцеит.
Сизгәаар калома? Истәр калома аҗыпныхәа?
Аха уи дызит сара сзыхәан, дызит!
*(Зымҗа днаскьаны, ихы-иҗы
инапкәа наҗыреикуеит.)*

Лерма

(Апауза ашьтахь.)
Спринц гәыраз, иҗастарызеи уара узыхәан?

Карлос

(Дихәамҗшзакәа.)
Сутир улшоит, ахәынтқар иҗкны уцаны!
Хамтас иустара сывам сара.

Лерма

Иалцуа уазыпшырц узбыма?

Карлос

(Абыркьыл иенадҗан ахара дыңшуеит.)
Дызит, уи дысцәызит!
Адуinei санхалеит сывала, сзатцәуп!

Лерма

(Дааидгылоит игэы иалырсны.)

Ахеикэырхара уазхэыцырц утахзами?

Карлос

Ахеикэырхара ухэоу? Уаф гэыразуп уара.

Лерма

Уаха... Акрыкоума уара уаха узыцэшэо?

Карлос

(Ицэа даатзызаны.)

Уиала иухэарц иутахузеи? О, Анцэа!

Лышэкэы истеит, истарц шыстахзамызгы!

(Дгэатгеуа ауада дыфноуп.)

Икалцэзеишь лара? Ашатара иуалын уи.

Иашами исхэо, Лерма, уи дишатар акэын.

(Иаалыркэаны.)

Ицатэуп лара лкынза! Лгэы леантатэуп!

Исыштрыда уахь, о, Лерма гэыраз?

Ус уаф дсымам. Сымала саанхеит!

Мап, анцэа ибоит, фызак дысзынхеит!

Исцэалазуа хэа егыккам шыта ара!

(Дцоит.)

Лерма

(Уи днаишьтаххны.)

Апринц! Априноц!

Ажэицшьтэи ацэыртцра

Ахэынтқарқхэыс. Альба. Доминго.

Альба

Азин хэмоума ахэынтқарқхэыс дузза...

Ахэынтқарпқхэыс

Сыматц злажэурц иарбан уажэ шэзышьтоу?

Доминго

Иахуалны аабоит ипшьоу быхъз ахьчара,
Афымтраггы халшом бтынчра еиларгар анауа.

Альба

Ибаххэарц хааит, ахэынтқарпқхэыс,
Цэгъа-мыцэгъас икоу зегъ бзеитцакэакеара ишафу.

Доминго

Гэыкала хшыбзыкоу аарпшра хахыццакуеит,
Ихалшо акрыказар, ибхэо хазыхиоуп.

Ахэынтқарпқхэыс

(Ицъашьаны дрыхэапшует.)

Акъахиа псыцкъа, агерцог гэыраз,
Шэара даара сшэыршанхеит, цаны.
Схафы иааихъазма мамзар, абас гэыкала
Исзыкоуп хэа Домингои агерцог Альбеи!
Сара издыруеит уи ахэ шшьатэу.
Излашэхэо ала, ацэгъа-мыцэгъа сзеитцаркэакеоит, –
Исашэхэар камлари, нас, дарбан уи ацэгъа зыршо?

Альба

Хбыхэоит, амаркиз де Поза
Беицэыбыхьчаларц бара ари нахыс:
Уи ахэынтқар иус мазақэа мѡапигоит.

Ахэынтқарпқхэыс

Сара даара сеигэыргэоит, ахэынтқар
Ахшыѡ ду ахъааирпшыз аракагъ.
Изласахэхэоу ала, амаркиз дуаѡ гэытбаауп,
Ауаѡ ду хэа изырхэоит, иагыашоуп
Ахэынтқар уи иааигэа дахьиргылаз.

Доминго

Ииашану? Мап, даѐа гѐаанагароуп
Хара ихамоу.

Альба

Зеггы ирдыруеит
Уи ауаџ иааимгѐагъуа ак шыџам.

Ахѐынтқарпхѐыс

Иигѐагъуазеи усггы? Атак саханда хѐа сыпшуп.

Альба

Акраатцуама, ахѐынтқарпхѐыс, сазтцааџуп сара,
Бчықьмацъа бџампшижьџеи?

Ахѐынтқарпхѐыс

Ишџа?

Альба

Издыруада, ацѐыз шбымоу гѐабџахъазар?

Ахѐынтқарпхѐыс

Уи зеггы ирахахъоу акоуп.
Аха ииуазеи, мшѐан, араџа Поза?
Излеимадоузеи амаркизи ари агъычреи?

Альба

Еимадоуп, ахѐынтқарпхѐыс: апринцггы
Акрызтцазкуа абггыцкѐа ицѐызт.
Ахѐынтқар урт дрыпхъо ишикыз рбеит,
Иара иџны амаркиз иахъа даныџаз.

Ахѐынтқарпхѐыс

(Дааипхъхѐыцны.)

Ари цъашъахѐуп! Схаџы исзаагом!
Ус анакѐа, сгѐы ззымџазоз дсаџоуп,

Гәыкала ишысыҥаз сызмырбоз роуп
Сара исфызцәоп! Аиаша схәар ами,
(Афыңагы кылкааны дрыхәаңшуа)
Ишәанасыжыырц акы аасыгмызт уи,
Цәгъарыла ахәынтқар шәара сызлаишәырбаз.

Альба

Ишңа! Хароу?

Ахәынтқарцхәыс

Ааи, шәара!

Доминго

Хара, агерцог Альба!

Ахәынтқарцхәыс

(Дышрыхәаңшың икылкааны дрыхәаңшуа.)
Сеигәырғоит сара схаҥа иахьеилыскааз сыгха.
Уи акәымзар, ахара сыдызкыло
Цәыригарц сиҳәон ахәынтқар.
Аха аусқәа еиғъеит уажә иаҳа.
Сара исылшоит арбарақәа иҥауцаз
Срықәныҥәарц, агерцог Альба.

Альба

Ишңа? Лафны ихәоума ари?

Ахәынтқарцхәыс

Амалахазгы!

Альба

Бара абри ала заа ихбырбгалоит,
Ҳхы неидкылан, мазала...

Ахәынтқарцхәыс

Мазала?
(Ңагъарала, лхы ҳаҥыр ақәҥаны.)

Исахар сҭахын, иарбан уи, агерцог Альба,
Ма уара укны, Доминго, лхатҭа ицэзаны,
Ахэынтқарпқхэыс хэатэыс илоуран иказ?
Сиашоу сиашаму сара?

Доминго

Иззеилымкаауа дарбан уи?

Альба

Аха еснагь ииашоу ахэынтқар
Уажэ даеакала дныкээр?

Ахэынтқарпқхэыс

Иаха еигу амшқәа сырзыпшлап.
Абзиара рыгымзааит ахэынтқар иусқәа рҕы
Абзиарақәа збо.
(Лхы аарҕысны днарыдҕуеит.)

Альбеи Доминго цоит даеа ганкахьала.

А ж э о х э т а и а ц ы р ц р а

Апринцесса Еболи луада.
Апринцесса Еболи. Карлос.

Еболи

Ииашоумашь, анаҕьалбеит, ари ажэабжь,
Зегыи ргэыреанызцо, ицъаршьо алымхатас?

Карлос

(Даафнало.)
О, зынза бысцэымшэан, апринцесса,
Асаби иеипш, уафы сицырхагам.

Еболи

Апринц, ас иаразнак...

Карлос

Исанабмыжьзеи бгәы ахьнырхоу?

Еболи

Апринц!

Карлос

(Иенадцаланы.)

Ихәа, сбыхәоит, ианабыжьма Карл

Бгәы ахьнирхаз?

Еболи

Апринц, иаанагозеи ари?

Ма уара иухашту... Иуҭахзоузеи уара ара?

Карлос

(Лнапы аанкыланы.)

Гәыпшқарак бзаамырпшуа, сшыбцәымгу сынхазома?

Иалымшазои згәы нырхоу быбзиабара

ак сананажьырц?

Еболи

(Лнапы наимѣжәо.)

Излазбо ала, апринц исгәалаиршәарц иҭахуп...

Карлос

Сара сыламысдареи бара бгәыразреи ртәы.

Сара издыруеит бгәы гәгәала ишынсырхаз.

Агәы пшқа сасит имшатакәа,

Арт абла гәыцқяқәа лағырзыла исырхәашыит.

Аха иара уажәгы сзааз

Саҭабымҭан хәа сбыхәарц акәым...

Еболи

Усқыртц, апринц, усқыртц!

Карлос

Сара сааит арахь, бгәы шыразу,
Ишыцқоу, ишытбаау дырны.
О, адунеи зегь аҕны Карл ҫыза димам, –
Уи изынхаз бара азә затцәык боуп!
Бзиа сбымбоз, мшәан, бара!
Сшыбцәымҕу баанхазома, ихәа,
Еинышәашьа ҕамазами?

Еболи

Анцәа дсыманы сухәоит,
Ҷумтын, априңц, ҕумтын!

Карлос

Азин сыт ицахьоу амш ссирқәа бгәаласыршәарц,
Зтак ҕасымтцаз быбзиабарахь бхьасырпшырц еиҕа!
Ааи, атак ҕасымтцеит уи быбзиабара,
Аха усқан бызлаз аңхыз хаақәа беиҕанарылал,
Иара убасқан еипш, бзиа сеиҕаббошәа цхьаза,
Иахьа исанабмыжьюа ианажь, нас, уи,
Бзиа иббоз, бхы-бгәы зегь зыбтоз ауафы!

Еболи

Ах, Карлос, ишцыкәу, мшәан,
Ғымбылцьбарыла ас ушсылахәмаруа!

Карлос

Ибхаршт аңхәыс лыцсабара,
Уи ааста беиҕаха, иагьыкатца
Иахьанза уаф илзыҕамтцац, наунагза
Илзыҕатцарангы дыҕам: азин сыт, –
Ибборма, сшьамхқәа арсны сбыхәоит, –
Азин сыт ҫажәа затцәык ласхәарц ахәынтқарпцхәыс!
(Лҕаңхьа длышьамхнышгылоит.)

А ж а ф т а и а ц а ы р ц р а

*Иказ. Дааџнаххуеит амаркиз де Поза.
Уи ишьталаны иааиуеит џыџа афицарцаа.*

Амаркиз

*(Иңсы игаы икылаханы даарыбжагылоит.)
Бизымзырџын! Игара бымган! Изакаызеи дзыхэо?*

Карлос

*(Дшышьамхнышгылац дшьамхнышгыланы.)
Ажэван ахызала сбыхэоит!*

Амаркиз

*(Днаиџыџланы, дыццакны.)
Ихы итэым! Бизымзырџын зхы зтэым!*

Карлос

*(Ибжыы аарыгэгэаны.)
Сылныриа! Срыбжагылоуп аџсреи абзарей!*

Амаркиз

*(Мчыла апринцесса днаидихуеит.)
Ѣсроуп ибзыџшу – ианыкабца шыаџак!
(Афицерцаа руазэ иахь.)
Аграф Кордуа! Адца џастцоит дугарц!
(Карлос иџакра азин изџо априказ аацэыригоит.)
Ахэынџкар иџаитцаз адцала апринц дытџэоуп.*

*Карлос дшанханы, дадырсызшэа даанхоит.
Апринцесса дшэаны лыбжыы џџылцоит. Уи дыџны
дцар лџахуп. Афицарцаа гачамкны иџшуеит. Акраамџа
џымџроуп. Амаркиз ихы инапаџкны изаамгакаа
деиџасуеит.*

(Апринц иахь.)

Уахаа сыт! Апринцесса, бара ара баанхоит макьана.
(Афицар иахь.)
Апринц азэ димацэажэарц уааихылапш,
Ажэак уи икны иуёаумыршэын ухаҭагыи!
(Иныйакны афицар даеакгыи иеиҳақәоит,
нас егыи иахь даахьахәуеит.)
Сышныкәаз назгоит ахәынтқар икынза.
Уи иеилсыркаауеит икастцаз зыкастцаз.

А ж ә и б ж ь т ә и а ц ә ы р ц р а

Апринцесса Еболи. Амаркиз Поза.

Еболи

Соужь, анцәа дсыманы сухәоит, соужь!

Амаркиз

(Авансценахь диманы дааиуеит. Длықәымчны.)
Анасыҭда, ибеиҳәазеи уи бара?

Еболи

О, акымзарак сеимхәеит, соужь!

Амаркиз

(Лнапы аумыжькәа, ицегь дналықәымчны.)
Иеиыбкаазеи бара? Хацәгашьа бымам.
‘Еазэы ибызиахәаран быкам ари адунеиае.

Еболи

(Дшәаны дихәаңшуеит.)
Анцәа срыцхашьа! Ишҭеилкаатәу ари?
Сушьырц утахума, мшәан, уара?

Амаркиз

(Икама аатыхуа.)
Истахуп! Баацакы, иаабыдгылеит бацәал!

Еболи

Сара сушьырцу? О, анцэа! Икасцазеи гəнахарас?

Амаркиз

(Акама лгəы инадыргыланы, ажəван дацашуа.)

Макьана икоуп аамта.

Ашхам алыкəкəаанза скама ацынтца.

Аускəа неины икоуп убри афынза,

Ихьчатəуп руакы – Испания алахьынтца

Ма иацсам ацхəыс лыцстазаара.

(Длакəакуеит, аха итың дахыцысыуам.)

Еболи

Умпшын, нас, усмеигзан! Сухəом сушатарц!

Сара ацсра сыхəтоуп, сагьазыхиоуп.

Амаркиз

(Пшьаала инапы длахоит. Дааицххəыцны.)

Мап, ари гыгшəыграхон, шəыргəындарахон!

Аха, анцəа ицшьоуп, икоуп даеа мəак!

(Икама наимпыцыфруеит, дласны дцоит.)

Апринцесса егы ашə ала дцоит.

А ж ə а т ə и а ц ə ы р ц р а

Ахəынтқарцхəыс луадакəа руакы акны.

Ахəынтқарцхəыс. Аграфцхəыс Фуентес.

Ахəынтқарцхəыс

Изаке еилашеиласроузеи ахан акны икоу?

Ашьтыбжькəа зегь сгəы тырцьоит сара иахьа.

Аграфцхəыс, быцшишь бара анахь,

Ишсабхəара иахьа уака икоу.

Аграфцхəыс Фуентес дцоит.

Дааəнаххуеит апринцесса Еболи.

Азеижәтәи ацәырцра

Ахәынтқарпқәыс. Апринцесса Еболи.

Еболи

*(Лыңсы лгәы икылахан, дцәышза,
ахәынтқарпқәыс лҕапхьа днышьамхнышгылоит.)*
Ахәынтқарпқәыс! Бицхраа! Дыргеит уи деимырхха!

Ахәынтқарпқәыс

Дарбан?

Еболи

Ахәынтқар иҕаитқаз адтчала
Амаркиз де Поза ҕакра дигеит!

Ахәынтқарпқәыс

Аха дарбан, мшәан, дарбан?

Еболи

Апринц Карлос.

Ахәынтқарпқәыс

Бара беилагеит!

Еболи

Истоубоуп, абыржә дыргеит, абыржәы!

Ахәынтқарпқәыс

Ихәа, дызгада уи?

Еболи

Амаркиз де Поза.

Ахәынтқарпқәыс

Хьзи-пшеи имазааит ҳазшаз,
Карлос дахьигаз азы амаркиз ихәта!

Еболи

Бгәы ртынчны абри афыза бхәома,
Ахәынтқарқхәыс! Абас быхышәашәаза!
О, мап, бара ибыздыруам,
Бара гәварасгы икабцом...

Ахәынтқарқхәыс

Ҥакра дзыргазу? Ак ҕаитцазар акәһап, –
Карлос дуафыцьбароуп, насгы дҕоуп,
Уи уафы иеилкаартә иҕоуп.

Еболи

Мап! О, мап! Сара издыруеит
Апринц дышҕадырхо, афыстаа цәгьахәароуп
Убри зыхҕызгы! О, ахәынтқарқхәыс!
Уи дыңсуеит!

Ахәынтқарқхәыс

Дыңсуеит ба?

Еболи

Сара соуп дызшыуагы!

Ахәынтқарқхәыс

Дыңсуеит бхәоу?
Изакәызеи бызлацәажәо, бхы бнапаҕны иааг!

Еболи

О, иззы? Иарбан уи дзыхҕьо?
Издыруеит иара абрака ишеилго!

Ахәынтқарқхәыс

(Лнапы аанкыланы дыргәыбзыгуа.)
Апринцесса! Бгәы аҕың иқәҕьеит бара мацк.
Сбыхәоит, бәаартынч, иааг бхы бнапаҕы.
Иаҕахым оумас иҕоу зегь рызхәыцра,

Иаҥахым баша агәыпжәара.
Иҕалазеи? Иеиыбҕаазеи усгы?

Еболи

О, аҕәынтқарқәыс! Сбыхәоит,
Бсыхәампшын, зегь санажыуа,
Гәыпшқарала, гәыразрыла абас!
Сыламыс иацрасуеит уи,
Цьаханым иахылкьо мцабзны.
Гәнаҳарыла итәу лапшыла
Сара исымам быцқьара абара азин!
Сбызхәоит, рыцхашьарак ҕамтакәа,
Бҕапхьа зыекажыны иуазыруа,
Иахьхәыз, зхы зцәымгү,
Хьымзгыла итәу ацәгьяуащы дкәаха.

Аҕәынтқарқәыс

Анасыпда! Изакәызеи бызлацәажәо?

Еболи

Апсыцқьа! Амаалыкь! Бара ибыздырамызт,
Ибылшомызт гәфарасгы иҕабтқарц,
Апқәыс сахьа лытаны, афстаа
Ахәа жуа дышбытда есымша.
Сара соуп уи афстаа! Сара соуп бтәзырхаз!
Ибыцәгычыз сара соуп.

Аҕәынтқарқәыс

Бароу?

Еболи

Урт асалам шәкәкәа сара соуп изтәз аҕәынтқар.

Аҕәынтқарқәыс

Бароу?

Еболи

Сара! Ахара быдлартә иҕазтәз са соуп!

Ахэынтқарқхэыс

Апринцесса! Излабгәағъзазеи...

Еболи

Абзиабара... ахыдара... ашьоура...
Бысцәымғхеит бааңсыла, апринц бзиа дызбон!

Ахэынтқарқхэыс

Апринц бзиа дахыиббоз азы...

Еболи

Бзиа дшызбоз иасхәеит сара уи,
Аха иара бзиа сизымбеит!

Ахэынтқарқхэыс

Зегъ еилыскаауеит сара шыта! Бәагыл!
Бара уи бзиа дыббон. Еилыргоуп.
Зегъ банасыжът, зегъ схасырштит, бәагыл!
(Лнапы налырххоит.)

Еболи

Мап! Мап! Иреицәазоу сымхәац!
Ахэынтқарқхэыс, заа...

Ахэынтқарқхэыс

(Лхы лзышытны.)
Уи закәызеи? Сыбзызырәуеит.

Еболи

Ахэынтқар ссихит... О, агәырәа!
Бара бхәхәит... Бхы-бґы ианызбаалоит
Бшысзыґоу шыта! Ааи, сара,
Сара схата исыдуп бара ибыдысцаз ахара!
(Лхы лалыркәзоит.)

Ахэынтқарқхэыс дцоит. Акраамта ғымтпроуп.

*Минутқаак рышытаахь аҳаынтқарқхәыс дзыѳналаз
ауада даадәылѳуеит аґерцогқхәыс Оливарес. Ҷымт
апринцесса даалхагылоит. Апринцесса лхы
ѳышытылхуеит. Ашырхәа, аҳаынтқарқхәыс
данылымбалак, иаразнак дѳагылоит.*

А ѳ а ж ә а т ә и а ц ә ы р ц р а

Апринцесса Еболи. Аґерцогқхәыс Оливарес.

Еболи

Дыспыртны дцеит! Ипцдәеит шыта зегь ртыхәтәа!

Оливарес

(Дналыдгылоит.)

Апринцесса Еболи!

Еболи

Сара издыруеит, аҳкәажә, арахь баазгаз:

Ибымоуп аҳаынтқарқхәыс лыдта. Уи...

Оливерес

Адта калцоит ибырхынхәырц

Ацъарсахъеи ацапхақәеи.

Еболи

(Лыхәда иааыхны ахытәы цъарсахъа лылтѳоит.)

Азин сымоума аҳаынтқархәсақәа иреигъу

Абзиала хәа анласхәо ґазнык лнапы аґәзра?

Оливарес

Мариа лмонастир аґны иеилыбкаап,

Апринцесса, блахынта.

Еболи

(Дейцакыа.)

Истахуп знык,

Зны затәык аҳаынтқарқхәыс лбара!

Оливарес

(Даалгэйдыхэхэаланы.)

Абзиала, насып бымаз, апринцесса!

Дыццакны дцоит. Апринцесса уи дналышьталоит, аха ахэынтқарқхэыс луада днадгылоны, лғапхья ашә ныдхалоит. Минутқаак апринцесса лшьамхқәа арсны ашә дылагылоуп, нас, ашырхәа дфайќһан, дыфны дцоит.

А ъ а ж ә и а к т ә и а ц ә ы р т ц р а

Ахэынтқарқхэыс. Амаркиз Поза.

Ахэынтқарқхэыс

Уааит, амаркиз, атыхәтәаны, сгәақуа сшузыпшыз!

Амаркиз

(Гәғәала игәы шалақам иныңшуеит.

Дцәышза дыкоуп. Ибжыы цыс-цысуеит.

Реицәажәара зегь аан уи даара игәы тынчым.)

Бхала бықоума, ахэынтқарқхэыс? Мазала

Дахзызрыфр илшома арақа азәыр?

Ахэынтқарқхэыс

Уаф дықам ааигәа-сигәа. Иқоузеи ажәабжыыс?

(Цқьа днацғапшыны, дшәаны даахьайуеит.)

Уешпоупсахи! Иқалазеи, амаркиз?

Ақсра иафү иеипш, цштәы ухазам.

Амаркиз

Ишыбдыруа еипш, ахэынтқарқхэыс...

Ахэынтқарқхэыс

Апринц Карлос дтакуп, дтакызтғыы уа уоуп.

Ииашоума ари? Исылшоит уаразәк угәра згар.

Амаркиз

Ииашоуп.

Ахэынтқарпқэыс

Уара уоума дтазкыз?

Амаркиз

Сара соуп.

Ахэынтқарпқэыс

(Пытраамтқак гэрамгарала дихэаңшуеит.)

Хатыр сызрықәуп уара иаақауцо зеггы,
Исзеилымкаакәо ыказарггы, аха уажәы,
Саҥоумтан пқэыс псыек, даара сшәоит
Уеалаугалар хәа хәмарра шәартқак.

Амаркиз

Сара сатцахеит уи аҥны.

Ахэынтқарпқэыс

Анцәа хазшаз!

Амаркиз

О, мап, бөыртынч, ахэынтқарпқэыс!

Иара деикәсырхеит, аха сара схы ҥасырхеит.

Ахэынтқарпқэыс

Изакеызеи исахауа!

Амаркиз

Иарбан сара сназгаз абри аҥынза!

Ахагәрагара сызтаз, крызгәаҥуа сказтаз!

Дарбан уи, зегь зымпытаку иеипш,

Ахырхарта ззаҥошәа збаз алахьынтца!

Избоу иашоуп. Аха, ахэынтқарпқэыс,

Сара сызбахә акәым излацәажәатәу уажәы,

Блеихаҕаысрак ҕстазаарак ианаҕсуа,
Уажы, иҕалап, аҕыхэтэантэи сыҕаара
Азба инапы ианану.

Ахэынҕкарҕаыс

Азба инапы ухэоу? Сца станарзызоит
Угэыргъатца ас уахыцаажэо. Иаанагозеи ари?

Амаркиз

Сара априң деиқасырхеит ишакэхалакгы,
Аха деиқасырхеит уи хэйлпазынза.
Дааццакит. Саатқаак изынхеит.
Уахатқаҕа далцроуп уи Мадрид.

Ахэынҕкарҕаыс

Уахатқаҕа!

Амарикиз

Сара зегь еиқасыршэеит. Ихиоуп
Картезиатэи амонастир ахь дызлацаша аҕеуардын.
Аңца исатэеишьаз кэрышь-мрышьқаак
Абра иҕоуп. Изымхо бара изацца.
Сгэи ыҕыхо, иасхэаша акры нхеит,
Карлос идыруазарц ихэтоу рацеоуп.
Аха сара аамта соушам шыта
Уи сияцаажэартэ еицш, хэйлпазынза
Бара уи дыббашт, сбыхэоит даара.

Ахэынҕкарҕаыс

Сгэи сыртынчырц азыхэан, амаркиз,
Иухэо хэала цқа иеилырганы, –
Уажэакэа даара игэтқагоуп,
Реилкаара цэгьоуп, иҕалазеи?

Амаркиз

Бғацхэа сгэи аасыртыроуп, ахэынҕкарҕаыс.
Азэи-фыҕеи реицш саргыи анасыц сызшеит:

Бзиа дызбеит апринц. Уи истеит схы-сыңсы.
Иара убри алагы исгэйтдасыхэхэеит адунеи зеггы.
Миллионфыла ауаа рзы
Карл игэы цкьаҥны избеит сара җыанат.
О, изакә хэыцра ссирқәаз сара сызлаз!
Аха иластдаз ажәла ахәахаха роуаанза,
Урт зықәҗацо адгыл сықәцыр акәхоит схата, –
Карлос лассы җызада дынхашт,
Җызара изылуааит ахэынтқарқхэыс.
Бгәаҗы инхааит инсыжыуа ауасиат,
Сара саныҕам апринц уи уантә иахап.
(Дынхәахәуеит, илагырзқәа иажәа идырхәом.)

Ахэынтқарқхэыс

Адсра иаҗу иеиңш ауп ушцәажәо,
Аха, иашан, гәтынчымрахап уи зыхҕо,
Исзеилкаауам сара уажәақәа рцакы.

Амаркиз

(Ихы инапаҕны иааигарц иҗахны,
иаха иаарыҗәҗәаны инацитцоит)

Апринц исызиахәа, агәгра дукәа анхамаз,
Еишыцәатдас хәидгыланы, зны җоуба шаауз
Иаргы саргы, ихеимыршҗааит иара уи.
Сара исхәаз насыгзон җсраенынза,
Иара иихәазгы наигзааит...

Ахэынтқарқхэыс

Җсраенынзоу? Уи шца?

Амаркиз

Инаигзааит иҗыцу, еиҗу ахэынтқарра аҗатцаразы
Иаргы саргы хзызхәыцуаз, хзызхыуаз.
Иара ишыҗаитцааит рапхәтәи ахахә!
Зеггы акы акәзами аус изынагзоу,

Уи анагзаха иоуаанза дтахоу!
Хадара злоу – ишьтеитцааит рапхьатәи ахахә!
Ашәышықәсқәа мѡасып – иара иеипшу
Принцк икалап атрон акны днеины дтәар.
Ма убри апринц ҕыц инаигзап
Иахьа имцаха хгәатца италаз аус.
Апринц исызиахәа, дапсаны,
Дхатца гәгәаны данаақәгылалакгы,
Ихеимырштырц данҕаз зны дзышьтаз,
Ажәѡан ахатә инаҕаз агәазыхәара
Имыркьарц ианалагогы деиқәҕаца дынхарц.
Уи сара иасхәахьейт изныкымкәан.

Ахәынтқарпхәыс

Амаркиз, изызхәоузеи, рхы абахоу уажәакәа?

Амаркиз

Убасгы иахәа, ауаатәыѡса рынасып азы,
Апринц, ақәпара удитѡит хәа уѡыза ипсымтаз, –
Ааи, идыстѡит, азин сымоуп идыстцарггы,
Избанзар, схаҕа исылшон ари атәыла,
Атцх иалганы, иахьысыгзарц ашара.
Бзиа сибейт сара ахәынтқар, цак иеипш.
Имхәыр ааганы снапаҕы инаситан,
Иаапцтәейт арт Альбараа ртыхәтәа!
*(Даатгылоит, ашәымтқак ҕымт
ахәынтқарпхәыс длыхәапшуеит.)*
Ацәуара баҕуп, о, апхәыс гәыраз!
Бара икабтәо алағырз анасып иазхәоуп.
Сара соума иззымдыруа урт!
Аха иазхоуп! Зегь хасабуп, зегь збуп.
Сара ма Карлос. Абас иҕан азтәара.
Аха, хуазәы дтамхар анаму,
Хәарада, стахар акәхоит сара.
Сытцараа баламгарц сбыхәоит, ахәынтқарпхәыс!

Ахәынтқарқхәыс

Сара сгәы азџо салагеит... Сыңсымзар...
Икаутцаз закәызеи, анасыңда!

Амаркиз

Сара амш лаша иахтныстеит атқ.
Ахәынтқар сиңырцит. Уи икны
Иарбан сара мчыс исоуран иказ?
Ишабаны ишытоу адгғыл акны
Ааңынразтәи сышәт ссирқәа пытуам.
Сџыза инапы иануп Европа алахыыңда.
Уи Испания дамоуп гәығыртас.
Филипп инапатака атәыла заагылоуп ашыа.
Апринцгғы саргғы гәырџа ҳағхом
Абас сиқәгәғны ихъз ахысхәо
Икастцозар сара агха! Аха, мап,
Карлос сара сижьом бзанцы.

Апауза

Сара избон уи игәәґы абзиабара шиуаз,
Адунеи акны зегъ реиҳа инасыңдароу
Ацәанырра адацқәа игәәґы ишаҳауаз.
Сықәңар калон, аха смықәңеит саґагыланы,
Сара уи амца атцастон иаҳагғы.
Даеа гәаанагарак рымазааит адунеиаґ,
Истоубоуп, сара уи сахъхәуам!
Аңсра иахъазыңшыз – сара аңстазаара збон.
Агәыґра сыман гәығыртада иахъынхоз.
Истахын уи агәыґра иазсырҳарц, истахын
Иартцысыз ацәанырра еибасыркырц имцаха.
Аха аңсабара амч зқәымхаз рацәахеит.
Даеа мџак ала ддәықәызгалеит
Ускан сара апринц – исызбеит
Ибзиабара цакыс иамоу изаасыртырц.

Ахэынтқарпқхэыс

Уфыз а ила ухы-угэы зегь тэын,
Сара зынза сухаштит, аха, мшэан,
Сыпқхэысзми сара? Абцъарс ауафра наитаны,
Апринц изы усыпқхэыт маалықс скарарцы!
Уара уазхэыцырц утахым, ацэанырра
Абас хьыз ду ахтозар, хгэы ихатцанахэо
Ацныкэара шахцэыуадафхэо, уи ақэпара шатаххо.

Амаркиз

Хэсас икоу зегы ирцэуадафхаргы,
Сара издыруеит бара ишыбцэыхьантамхо
Уи зынза! Истоубоуп уи ус шакэу!
Бацэыпхашьарц былшарызма бара мамзар
Адоуха гэгэа змоу ақэпара иазырхатцара?
Усс иабаимоу ахэынтқар Филипп
Ескуриалтэи «Аитакра» асахьагыфхэы
Игэы антнаго, ома ирфеиарц иахьипхэо!
Ахэаахэтфхэы цсыцэгыа изы икам
Арфа абжы хаа, ддагэоуп, иахауам!
Икыдкыан уи ацэра азин ылихт,
Аха имчым, илшом, иага итаххаргы,
Ашэа-хаак уи иафыфхэу икаитцарцы!
Аиаша затэык ауп ахшыф азы икоу.
Апшзара – бзиабарала итэу агэазы.
Ари сгэаанагара зыпсахуа егькалом.
Тоуба уы, наунагза Карлос
Бзиа дшыббо ала, тоуба уы,
Уи абзиабара ишапышыкламсуа бзантцы
Амци ауаа ирхэо ацэшэареи.
Тоуба уы, ахэынтқарпқхэыс! Тоуба буама?

Ахэынтқарпқхэыс

Тоуба зуеит, сгэы исанахэо ада
Сшацымныкэо изакаразаалак еакы.

Амаркиз

Сара суалпшы насыгзеит. Сыпсуазар,
Шыта сыпсуеит сара сгэы рахатны.
(Ахэынтқарпхэыс дналеихырхэаны дцарц итэхун.)

Ахэынтқарпхэыс

(Пшыаала лапшыла днаскьалгоит.)
Исоумхэеит, амаркиз, шыта лассы хаибабома?

Амаркиз

(Даахьахэны, ахэынтқарпхэыс дылғампшзакэа.)
Лассы бхэоу? Ааи, хаибабоит...

Ахэынтқарпхэыс

Уеилыскааит, Поза! Уеилыскааит. Аха, мшэан,
Уазымхэыцзеи, иказами җеа мшақы?

Амаркиз

Сара ма иара.

Ахэынтқарпхэыс

Мап! Мап!
Уара угэы иаанагоит оума қауцдарашэа, -
Исымоумкын, сара уара шыахэла уздыруеит!
Иумеижьтеи краатцуеит ари хысгы гэысгы.
Зықыуаак рыцхашьарада ргэы тапуеыргы,
Уара ухамацагыара иунарқатц иаургарц уаеуп.
О, уеилыскааит, уеилыскааит сара шыта!

Амаркиз

(Дыпхашьаны, иказы.)
Ари ашыза аеыпныхэа сазыпшымызт бара бкынтэ!

Ахэынтқарпхэыс

(Апауза ашытахь.)
Амаркиз, еиқэырхашьяк ыказами уаха?

Амаркиз

Мап!

Ахэынтқарпқхэыс

Уазхэыц! Цқьа уазхэыц! Иахзымпшаари псыхәак?
Издыруада, сара акала...

Амаркиз

О, мап, барггы

Цыраарак хәа акаггы бзыќаќом араќа.

Ахэынтқарпқхэыс

Цқьа суздыруам, амаркиз,
Сара агәағьра змоу азә соуп.

Амаркиз

Уи здыруеит.

Ахэынтқарпқхэыс

Иќам, нас, еиқәырхашьак?

Амаркиз

Изаќаразаалаќ!

Ахэынтқарпқхэыс

(Шьаҕақәак днаскъаны, лхы лықәыжъ.)

Уца! Шьтарнахыс дыздырран сыќам

Уара иуеипшу хатца.

Амаркиз

Ахэынтқарпқхэыс!

*(Ахэынтқарпқхэыс лҕапхъа ишьамхқәа нарсны,
игәы тыйны ицо.)*

О, зегь зымчу, ишқассиру ақстазаара!

(Дғагыланы дласны дцоит.)

Ахэынтқарпқхэысггы дцоит.)

А ѡ а ж ѡ ж ѡ а б а т ѡ и а ц ѡ ы р ц р а

Ахэынтқар иахьидикыло ауадакны.

*Агерцог Альбеи Домингои, хэыцрала итэны,
ицо-иаауа ауада иѡноуп. Аграф Лерма ахэынтқар
икабинет даадэылйеит.
Уи дишьталаны даауеит дон Раимонд Таксис,
аѡошьта адиректор.*

Лерма

Амаркиз дааихьюума?

Альба

Макьаназ дыкам.

Лерма ѡаѡхья ахэынтқар икабинет ахь иѣынеихоит.

Таксис

(Дааѡналоит.)

Аграф Лерма, сааины сшыкоу иахэа ахэынтқар.

Лерма

Ахэынтқар уаѡ дидикылом.

Таксис

Аграф, сажэабжь зызку ахэынтқар иѣынза

Инаг. Уааццакы, аграф!

(Лерма дцоит ахэынтқар икабинет ахь)

Альба

(Аѡошьта адиректор днаидгылоит.)

Ачхара умаз, хатыр зкэу Таксис!

Уидикылом ахэынтқар.

Таксис

Аха избан?

Альба

Уара заа иумазароуп амаркиз
Де Поза изин. Уи иткәаны имоуп аби цеи.

Таксис

Позоу? Ишқа! Асалам шәкәы сызназгазу!

Альба

Изака салам шәкәузеи?

Таксис

Бриусселька идәыкәыстцарц ахәара кәитцеит.

Альба

(Дизәлымханы.)

Бриусселька?

Таксис

Аха сара уи ахәынтқар изаазгеит.

Альба

Доминго, иуахама иихәаз? Бриусселька!

Доминго

Ааи, даара гәрамгартас ишьтухратә икоуп.

Таксис

Ашәкәы иманы даннеиз дыпхашьон,
Дыпхашьон моу, даара дшәон.

Доминго

Дагышәозма?

Альба

Иззишьтуадаз ашәкәы?

Таксис

Апринццәа афыңагы –
Нассауи Орантәи.

Альба

Вильгельму?
Ара ңсахрак ыкоуп, акапеллан!

Доминго

Уи ус ауп, хымпада!
Уажәыцәкы унеироуп асалам шәкәы уманы.
Җатыр ду зкәу асениор, хәы амазам
Уара иулуршаз ахәынтқар иматц аурағы!

Таксис

Сара суал насыгзеит ауп, уаха акгы.

Альба

Уара иууалу удыруеит.

Лерма

*(Акабинет даадәылйеит.
Аңошьта адиректор иахь.)*
Аграф, удкылара дақәшахатуп ахәынтқар.

Таксис ахәынтқар иахь дныәналоит.

Амаркиз дыказами уажәыгь?

Доминго

Ифкыаса ишьтоуп иахьабалак.

Альба

Еилкаам. Ари ңыашьахәуп.
Дтакны дрыман шьтрала ипринцу,
Избан издыруам ахәынтқар ихаҗа.

Доминго

Ус зыкаитаз иеимхәеит ахәынтқартәкыагы!

Альба

Ишқайдикылеи ахәынтқар уи аниаха?

Доминго

Ажәакгы имхәеит.

Акабинет аҕнытә ашьтыбжықәа аафәуеит.

Альба

Иҕалазеи уа? Пшыаала!

Таксис

(Акабинет даадәылйеит.)

Аграф Лерма!

Афыцъагы аафналоит.

Альба

(Доминго иахь.)

Иҕалазеи?

Доминго

Ипштәи ихыгга дышқакоу! Иаххәап,
Иааныркылаз асалам шәкәи аҕынтә...
Ҷеи сгәи азфом!

Альба

Лерма дицхьеит.
Аха изымдырзои, мшәан, хфыцъагы
Араҕа хшыкоу?

Доминго

Ха хтәи егыҕам, халгеит.

Альба

Абри са соума, нас, Альба хәа изышьтаз,
Ахан ашәкәа зегь ҕыаҕыаза иззаартыз!
Изакә еитәкрақәоузеи иҕоу!

Доминго

*(Үҕһыаала акабинет ашә илымха
надкыланы азырәра далагоит.)*
Тсс! Ашәымтак!

Альба

(Апауза ашьтахь.)
Адамра аҕнеицш, итынчроуп уаҕа.

Доминго

Бжыы алымсуазар акәхап ари афыза ашә хьанта.

Альба

Иаауеит!

Доминго

Сегьшәоит, сегьгәырҕоит, –
Убас еицш иҕоу цәаныррак сымоуп, –
Абыржәы уаф иимбац ус дук ҕалошәа.

А ѿ а ж ә и х ц а т ә и а ц ә ы р ц р а

*Иказ. Иаафналоит Пармтәи апринц,
Агерцогцәа Фериеи Медина Сидониеи, иара
убас егьырт аҕрандцәаҕы.*

Парматәи апринц

Ахәынтқар дызбар ҕалома?

Альба

Мап.

Пармтәи априңц

Избан? Иҗада иара иҗны?

Фериа

Амаркиз де Поза иакәһап?

Альба

Амаркиз изыңшуп.

Пармтәи априңц

Җара Сарагоссынтәи җашиашаз җааит.

Излархәо ала, Мадрид аилаҗеилас җәҗәоуп.

Ииашоума уи?

Доминго

Иашагәышьоуп.

Фериа

Априңц де Поза дҗеикну?

Альба

Ааи.

Пармтәи априңц

Избан? Дзыхирҗъазеи?

Альба

Ахәынтҗари акавалер де Позаи рыда

Уи уаҗҗсы издыруам.

Фериа

Җәырҗа рыгмыз

Азакәан еилагараҗы ахара зду зеггы!

Альба

Җәырҗа рыгмыз! – сҗәоит сарггы.

Медина Сидониа

Саргы!

Егьырт аграндцэа

Җара зегь ус ххэоит!

Альба

Исыцыфналода? Сшьамхқәа асырсуеит

Ахэынтқар иҗаңхьа...

Лерма

(Акабинет даадэылкьаны.)

Агерцог Альба?

Доминго

Анцэа иңышьоуп! Дааит атыхэтэаны!

Лерма

(Иңсы игэы икылахо.)

Иеааникылааит акавалер дааир...

Ахэынтқар макьана дидикылом...

Ус дааңшааит...

Доминго

(Лерма лахь.)

Аграф! Икәлазеи? Җсы цшроуп иухоу!

Лерма

(Дцар иҗахуп.)

Афыстаа усуп ара икоу, уаха акагы!

Пармтэи апринц,

Фериа, Медина Сидониа

(Еиңҗакны.)

Ихъзеи ахэынтқар?

Доминго

(Ирыцихэоит.)

Ихъзеи? Аәстаа?

Лерма

Ахэынтқар дамхатцэуеит, аграндцэа.

Доминго

Ахэынтқар дтцэуеит ухэоу?

Зеггы

(Еиццэакны, қэқэала иццашьаны.)

Дтцэуяну хара ххэынтқар?

Акабинет акынтэ айцэабжыы гоит.

Аграф Лерма уахь дцоит дыццакны.

Доминго

(Аграф инкылара иеазкуа.)

Аграф! Уаанцас! Хухэоит ажэа затцэык!

Дцеит! Арыццара уацэихьчааит анцэа!

А ъ а ж э и ц ш ь б а т э и а ц э ы р ц р а

Апринцесса Еболи, Фериа,

Медина Сидониа, Пармтэи апринц, Домингои

Егьырт аграндцэеи.

Еболи

(Дааѡнаххны.)

Ахэынтқар дабакоу? Ишэцэа, дабакоу ахэынтқар?

Зеггы аартны иасцэоит...

(Фериа иахь.)

Агерцог, суцэоит,

Снаг иара иахь!

Фериа

Ахэынтқар иахьа

Даара деилахоуп, уи иахь анеира калазом.

Еболи

Иизбаша избахъазар акәхаап, аха джьоуп,
Джьоуп ахәынтқар. Сара агәра ихасыртцоит
уи дышжьоу!

Доминго

(Харантә акы лирбақәоит.)
Апринцесса Еболи!

Еболи

(Дизааигәахо.)
Уара ара уқоума! Зынза абзиа! Усоуп шаҳатс!
*(Инапы днамџасны, ахәынтқар иахь
длыманы дыџналарц далагоит.)*

Доминго

Сароу? Сара? Беилагазаап, апринцесса!

Фериа

Бабацои беиханы! Даггыбзырџуам ахәынтқар!

Еболи

Уи дысзымзырџыр ада цсыхәа иоуам!
Иаҳароуп уи аиаша, – аиаша! –
Дхәынтқарымкәа, дынцәазарггы.

Доминго

Беынкыл,
Мамзар иаҳа иеицәабтәуеит, беынкыл!

Еболи

Успыртц! Угылаз уа уцәа уеҗацалан!
Сара исцәалазуа акгы ыказам ара!
*(Акабинет аныџнашылара ләыназылкуаны,
устәи даадәылџуеит агерцог Альба.)*

Альба

*(Иблақәа агәыргъара ду рхуп. Доминго
Иеынаигәәйджъланы дааигәдихәхәалоит.)*
Ауахәамақәа зегъы рҕны асаркьалқәа ирысааит!
Хара аиааира аагеит!

Доминго

Хара ҳаиааину?

Альба

Шәнеи зегъы аҳәынтқар иахь!
Сара сыхьз аҳахра иҕоуп адунеи!

А х ә б а т ә и а қ ә г ы л а р а

А к т ә и а ц ә ы р ц р а

*Аҳәынтқар ихан аҕны иҕоу ауадақәа руакы. Уахьыңшуа
иубартҕоуп аҕарулцәа шынеиааиуа. Дыцәоушәа, иxy
инапы аҕаргәаны, астал дахатәоуп Карлос. Ауа
да акәакьахьшәа иҕоуп ицтаку ңытҕык афицарцәа.
Карлос дизгәамтазақәа, даафналоит амаркиз де Поза.*

*Хәытхәытла афицарцәа ак реихәоит, урт иаразнак
ицоит. Иара, Карлос днаизааигәазаханы, краамтәа,
Илахь еиқәйаны, ғымт дихәаңшуеит. Аҕыхәтәаны,
Инапы анааиҕьалак, апринц даалҕуеит.*

Амаркиз

Карл, ари сара соуп.

Карлос

(Инапы ааимихуеит.)
Уааит акәу уеизгъы сбара?
О, уара даара угәы разуп!

Амаркиз

Сшұтахыз здыруан сара арақа.

Карлос

Иашан? Уи сшеигәйргъаз хәашъа сзәтәм!
Родриго, агәра згоит цәсеиңш бзиа сшубо.

Амаркиз

Уи агәра ахьуго иашан иқауцәит.

Карлос

О, хара ҳаилибакаауеит макъанагъы.
Аизфлымхара рымазароуп еснагъ абас
Уск иафәу, агәйтбаа ду зызтоу!
Анагзара уадафыз, агәагра цәгъаз
Сара сызухәаз, аха, ихәа,
Мап сцәукрызма уара убри азыхәан?
Ицъбаразароуп агәйтбаара, агәыразра,
Аха ирцәыхаразароуп
агәымбылцъбарареи ауафымреи.
Сара издыруеит шақа цъабаа адубалаз,
Шақа угәы унархъыз, иуңыругарц идәықәугалаз.

Амаркиз

Изакәызеи узлацәажәо, Карлос?

Карлос

Сара сызлагаз, аха зынагзаха смазз
Уара уалгап, уара инаугзап:
Исықәгәыгуаз Испания аамта ссирк,
Ахьтәы аамта хәа ззырхәо зны иазноугап!
Сара стәы егъықам! Сара салгеит!
Уара уи удыруан. Бзиабарала
Сара сгәы тыблаауп, сара стархоуп.
Угәыгра дукәа рзы сықазам, сыңсит.
Ләхьынтоу машәыру акы уизааигәанатәит
Ахәынтқар, сымаза ухы ианузархәа,

Уи уара дшутəхо агəра га.
Уишьалашт псраєнынза уи маалықс.
О, мап, сара исымам еиқəырхашьа,
Иулшозар, уара Испания еиқəырха!
Шьта сызқəызбо арбан, аха усғы
Гəала дус исымоуп, ихатца,
Иахьсызгəамтəңыз иахьа уажəраанза,
Угəыразра адагғы, уара ушуаф дуу.

Амаркиз

Мап, сара исызгəамтəит! Исызгəамтəит
Карл игəыразра ду сзышьтоу зегғы ишреихау!
Ихыбгалеит, еилахаит исыргылаз:
Исзеилымкааит, исхаштит уара угəы.

Карлос

Уи ашағара затəык улшозтғыы мацк!
Шака сгəы қауцоз уара убри ала!
Хтынқьас икоу зегғы сара исоуааит,
Саразəк сырхəыртəааит, дабағаху дағəзəы?
Аха иазхоуп, ғыңныхəа устəм.
Уара лыгəхьаас иумоузеи ахəынтқарқхəыс?
Бзиа дубома уи улығəхагахо?
Сағəумтəан! Аус дуқəа реидара хьантə иатəоу
Сара сыбзиабара аха изтада зынза!
Сиашамызт, сағəумтəан.

Амаркиз

Ааи, уиашамызт,
Аха – ғыңныхəас исутə рзы акəым.
Ғыңныхəак сутəртə саныкала, усқан
Сара исықəнамгозғыы акғыы ықамызт,
Исылшарымызт ас еиңш убла ағашрагғы.
(*Ағаратра аатигоум.*)
Абар, Карлос, уара исутəз асалам шəкəқəа.
Уст, ига.

Карлос

*(Ицъашьаны зны ашәкәкәа дрыхәаңшуеит,
зны – амаркиз.)*
Ишңа?

Амаркиз

Урт шыта уара унапаңы
Иаҳа акгы рыхуам.

Карлос

Ишңеилкаатәу ари? Дырмыңхьазаци,
Имбазаци аҳәынтқар?

Амаркиз

Арт ашәкәкәоу?

Карлос

Зегь иумырбазеи?

Амаркиз

Иабаауго иухәо, исырбеит хәа
Урт асалам шәкәкәа акы иадамзаргы?

Карлос

Калашья амоума? Аграф Лерма...

Амаркиз

Уи иоума ус уазхәаз! Ус анакәха,
Сара зегьы еилыскаауеит шыта!
Заа уи згәы азфаридаз? Лерма иоуп, нас?
Мап, уи амцхәашья издырзом.
Аҳәынтқар имоу даҭеа шәкәкәоуп.

Карлос

(Краамтә ғымт дцъашьаны дихәаңшуеит.)
Сзыхьбазеи, нас, сзыкоузеи сара ара?

Амаркиз

Ғызас уаҳа Еболи дышьтумхырц.

Карлос

(Ацәа даалцызшәа.)

Аа! Иеилыскааит! Зегь еилыскааит!

Ртың аҕны инеиит зеггы шыта.

Амаркиз

(Ашә ахь иҕынеихоит.)

Уарбан арахь иааиуа?

А ъ б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Иказ. Агерцог Альба.

Альба

(Хатыркәйарала апринц дизааигәахоит,

асцена зегь аан амаркиз уи изқәа

иеирханы дгылоуп.)

Ухы уақәитуп, апринц. Абри уасхәарц

Ахәынтқар иҕнытә исымоуп анапынтца.

Карлос дшанханы амаркиз дихәаңшуеит.

Зеггы ғымтң иңшуп.

Апринц, сара насың сыманы схы сыңхьазоит,

Зегь раңхьа...

Карлос

Аха сара сҕаркит

Сзыхдырҕьаз хәа ак самхәазақәа,

Сшоурыжыуагы уи самхәакәоума?

Альба

Уи гхан, апринц. Излархәаз ала,

Чархәашык иоуп дақәзыршахатыз ахәынтқар.

Карлос

Ус анакәха, сара сҕакын

Ахәынтқар иҕаитцаз адцала?

Альба

Ус акәгәшьоуп. Ахәынтқар ду гханы ихът.

Карлос

Даара сгәы иамыхәеит, аха усгьы,
Ари ашыза аныкайтца ахәынтқар,
Ихата ирееироуп агха ихьыз.
*(Агерцог дшицәымгу ирбо,
амаркизи иареи рылаңшқәа ааиқәшәарц итаһны.)*
Сара Филипп ихылт хәа сархәоит,
Арахь, ейташьыцра бааңсыла, мыцхәарыла,
Икылыңш-кылзырџуа исышьтоуп сахьцалак.
Исзыпхьазом ахәынтқар иуалны иибо
Лыңха змоу акы акәны. Агерцог,
Аусзбара аґаңхьа лассы сгылоит
Ахыхьчага ахәа згаанза уара укынтә!

Альба

Угәы иатаху валашьа амам, изакәануп, –
Хымпада, ахәынтқар уи наигзоит.
Унаскьагара азин иутар Альба...

Карлос

Мап, сара ара саанхоит, ахәынтқар
Ма иара и-Мадрид арантә сыргаанза.
Абри нагза саб илымха акынза.

*Альба дцоит. Иубоит уи дахьындәылцыз
адцакәа шритџо.*

А х ц а т ә и а ц ә ы р ц р а

Карлоси амаркиз Позаи.

Карлос

*(Агерцог данцалак ашьтаһь,
Ицъашьаны, амаркиз иахь.)*
Иаанагозеи ари? Уара шыта уминистрзами?

Амаркиз

Ишубо еиңш, мап.

(Карлос днаидгылоит, игәы тыйуа.)

Иназеит, Карл!

Хазшаз иңышыа – иназеит! Сара ысылшеит...

Карлос

Изакейзеи иулшаз? Изакейзеи узлацәажәо?

Амаркиз

(Имахәар аанкыланы.)

С-Карлос, уеиқәырхоуп. Ухы уакәитуп шыта.

Сара сакәзар...

(Дасағахоит.)

Карлос

Иууазеи уара?

Амаркиз

Рапхъаза акәны абас усгәйдсыхәхәалар сылшоит,

Зегь реиха исзапсаз ахтныстцеит сара ари.

Ари ссируп, игәтгагоуп, Карлос.

Схы сгәы ақәбзиоуп сара шыта.

Карлос

Иаалыркъаны уешцеитоуки уара абас!

Ублақәа амца рыхъоит, угәы тыгоуп.

Родриго, усымбацызт бзантцы абас еиңш.

Амаркиз

Хаипыртра иаамтоуп, Карлос.

Акы уацәымшәан, указ хататас.

Җәғәала агәра сырға – иухалакгы,

Ауаа псыеқәа иранарыжъуа,

Ағәғәақәа рзыхәан ирпхашыагоу,

Урт зынза ирағәам гәыршарала

Ишумырхэанчо хаипыртца аамта.
Сара акраамта суцэызуеит, Карл...
Агазарақәа ишырхәо еипш – назаза.

*Карлос, уи инапы ааужьны, дкылкааны дихәаңшуеит,
фитуам.*

Указ хаттадас! Сара суқәгәыгуан еснагь –
Сацәымшәеит атдыхәтәантәи асаат азы
Уара укны аказаара. Ихоуцдома? –
Уи сеигәырғьон, Карлос. Сеигәырғьон
Хәхьеизынхоз ххала. Хәатәапи мацк, –
Сааңсазшәа збоит.

*Ишанханы икоу Карлос
иенынаидырғәғәаланы днаиртәоит.*

Футуам.
Узызхәыцуазеи? Ажәа уасыршыуам.
Амонастир аҥны хәнеикәшәаз ашьтахь,
Ашьжымтан, дсыпхьеит ахәынтқар.
Иахылфеиааз уара иудыруеит, зеггы ирдыруеит.
Уара иузымдыруа, Карлос, – аңа имаза
Ахәынтқар иеиликаахьан усқан.
Излеихәаз ала, уара уәапызәуан икоу
Ахәынтқарқхәыс лчықмаңба итаз
Асалам шәкәқәа роуп. Иуздыруам иара убасгьы
Сара сышидикылоз иаҳа зыгәра иго уафны.
(Иеаанкылары атәк дазыңшуп.

Карлос фитуам.)

Аи, Карлос, иеилазгеит сара сдоуба!
Сгылт утазырхоз ахәшьадра ахадас.
Риашашьас, хәыхшьас иумахыз уара,
Изеипшраз ала иудкылаз ахара?
Иара убасқан – хәиөызара ахьзала! –
Салаупхьарц сыҥерыдыскылт уағацәа.
Уссызрышуама?

Карлос

Сузызрыѡеит. Уажѡа нагзала!

Амаркиз

Уажѡраанза исыдмызт сара ахара.
Аха, абар, исықѡчеит ахѡынтқар
Сара сахъ имоу азыѡаашъа ахы-шѡахѡа.
Сгѡы шазѡаз еипш, уара уѡынзагъы
Уи аазеит, аха, аргѡыбзыгра чархѡага
Сыхнахны, хызыхъуаз схала рынагзара
Сеаназыск, иуцѡыстѡахит амаза, изыцѡшѡатѡы.
Гхас исымоугъы иара убри ауп.
Аѡыстаа хыхган сара сгѡыгра.
О, саѡоумтан, цгара зқѡым
Хаиѡызара акѡын шъатас уи иамаз.

*Даатгылоит. Карлос дшанханы дышгылаз,
уажѡы гѡгѡала игѡы штѡынчым иныѡшуеит.*

Аха, рыцхарас иѡкалаз, зегъ реихѡа сзыцѡшѡоз
Хацѡгашъа амоуит. Ухы итұхѡааз, агѡра уган,
Уцѡа утыцсаауеит. Ахѡынтқарцхѡыс илоуз ахѡра,
Ахан зымѡхазкыз аухѡан-схѡанқѡа,
Лерма иѡазкрақѡа, сара сѡымтра ухѡа –
Зегъ аст ухы, иуздыруам иууа, иухѡо.
Улакѡакуеит. Суцѡызрашѡа уцхъазоит.
Ауаѡ гѡыраз, ауаѡ цсыцқъа, уѡыза
Ахара гѡгѡа идцара ануцѡуадаѡха,
Ацсахра иаутѡеит даѡа хъзык.
Уи ауаа злаѡам ссирк далакан уѡеит.
Аха уѡыза дшуцѡыззцѡѡъаз агѡра ануга,
Апринцесса лыхѡда уахъынхѡлеит.
Ахыда! Иукѡлыршеит аѡъныш лнапқѡа,
Уи лоуп уара узыцсахыз.

Карлос дѡагылоит.

Ушыццакуа зѡоит. Сгѡы тыцсаауеит.

Сыџны снаушьџаххуеит, аха сагхеит.
Ушьамхқәа арсны угылахьеит лџаџхья.
Уқышә иаақәххьеит уажәақәа. Шьџазы
Еиқәырхашья умам...

Карлос

Уара уиашам, Родриго,
Сыгәра га, лгәы ааџшааит,
Саарыџқалшьеит ауп. Уаха акгы!

Амаркиз

Алашьџара нархаҳалеит сыблақәа,
Мџа ыкам, цхыраашья ыкам, икам, мап!
Икам уи дгыли жәџани зегь рыбжьара!
Схагахарџ егьсыгымхеит – саақәгылеит сгыгшьегха!
Сналзыџкьеит аџхәыс, сахәа џџаа!
Иаалыркьан убаскан сгәы инџаџчеит
Имра лашаха гәыџрак ашәахәа:
«Икаларыз сара Филипп дызжьар,
Ахара зегь адыскылар схы, зегь акы акәзами
Уи здызаалак, аџгья азхеитџоит,
Икалап уи дыззыџшым адыд ихаџжәар,
Зегь реидкылар, реидхәыџлара далагаргьы,
Иара убри аамџа ихы иархәаны,
Издыруада, сгәахәт, Карлос
Фландриака дзыбналаргьы».

Карлос

Уагынкәама уара убас?

Амаркиз

Ааи, Вильгельм Орантәи издәықәыстеит ашәкәы.
Ахәынџқарџхәыс бзиа дызбеит, аха ахәынџқар
Уара гәџарас уимоуп хәа аныстеит ашәкәаџы.
Лареи сареи мариала хаикәшәалара
Ахәынџқар ихаџа даџхрааит хәа асырбеит.
Сгәы тынчым, сшәоит, схәеит, даара.

Уара, иказ ануаха, уеиханы
Апринцесса Еболи лахь уцеит хәа аныстеит.
Уи лыла ахэынтқарпқхәыс лкны унеины
Зеггы-зегь лоухээрц. Иара убаскан
Уара утаскит унаганы, аха шыта
Зегьрыла исытцакәалеит хәа пхьазаны,
Сыбналаны Бриусселька ацараггы
Сгәы итоушәа зөит. Сышәкәы рыстеит...

Карлос

(Дшәаны днаиңыфлот.)

Апошьта акну? Анцәа срыцхашья!
Иузымдырзои Нидерландка идәыкәыртцо ашәкәкәа...

Амаркиз

Ахэынтқар иширтауоу? Ааи, шыта
Таксис иуалпшыа наигзахьеит.

Карлос

Стахеит!

Амаркиз

Уароу? Избан?

Карлос

Уарггы сарггы хтахеит!
Ахэынтқар иуанаижьраны дыкам дунеихаан, –
Иуанаижьраны дыкам ари ашыза амц!

Амаркиз

Амц ухәоу? Уеиламган!
Дарбан иазхәо уи шымцу?

Карлос

(Илаңш амаркиз иларқацаны.)
Иазхәода ба? Сара. *(Дцарц итаҳун.)*

Амаркиз

Уара ухы еилагеит! Уаанҕас!

Карлос

Анцәа дсыманы сухәоит, наҕ успыртц!
Сынкылара башаза уеазумкын!
Сара слакѡакунатц, уи хазгаша ирхиоит!

Амаркиз

Рацәак аамта ҕамам уаргыы срагыы,
Иуасхәаша рацәоуп.

Карлос

Аха иара уаанза...
(*ѡаҕхьа ацара иеыназикуеит. Амаркиз,
имахәар аанкыланы, илакта дҕаҕшуеит.*)

Амаркиз

Усзызрыѡ, Карлос, сахыццакыма
Ахара шсыдыз ахәара, ханыхәыцкәаз,
Сухьчарц схара ухы ианадукылаз?

Карлос

(*Дшанханы даатгылоит.*)
Сѡыза бзиа!

Амаркиз

Фландриа ахьчараз ухы еиқәырха!
Уара ахәынтқарра аныкәгара ууалуп,
Сара – уара узыхәа аҕахара!

Карлос

(*Дааидгыланы инапы ааникылоит.*)
Истоубоуп ари аѡыза агәыразра аҕаҕхьа
Дшымчыдахо Филипп. Уаала, хнапкәа еибаркны,
Иара иҕны хнеип хѡыцҕагы. Саб, схәап сара,

Иубома икайтцаз афыза изыхәа афыза.
Уи игәы арпшаауеит, ихатца,
Уи устәкәа игәы цәымсам, дыхнахып,
Иблақәа лағырзыла итәып,
Хәтеитцарым харгы...

(Ахысыбжь гоит. Карлос дөайкьоит.)

Хәи! Дарбан изеихсыз?

Амаркиз

Сара соуп хәа сыкоуп.
(Адашьма днықәхауеит.)

Карлос

(Дыхәхәаны иеынаиваижьюеит.)
О, хыхь икоу хаб анцәа ду!

Амаркиз

(Ибжьы изтымкаауа.)
Абас иаарласны... сгәы ианаагон...
Ахәынтқар уатцәынза... Карл...
Ухы ахьейқәурхаша уашьтал... Иуахауама?
Ухы еикәырха... ахәынтқарцхәыс зегьы лдыруеит...
Сара уаха...

*Карлос деикәыңсы даанхоит аңсы иварафы.
Пыттраамтқак ашытахь, ирацәафны аграндцәа ицны,
даафналоит ахәынтқар. Иибаз даршанханы
даатгылоит. Зегь ғымт иңшуеит. Аграндцәа зегьы
ахәынтқари уи иңеи иаарыкәшаны, зны азәы
ихәаңшуеит, зны – дәәазәы. Карлос деикәыңсны аңсы
иварафы дышиац диоуп. Ахәынтқар ғымт уи
дихәаңшуеит.*

Аңшыбатәи ацәырцра

*Ахәынтқар, Карлос, агерцогцәа
Альба, Фериа, Медина Сидониа, Пармтәи
апринц, аграф Лерма, Домингои егьырт
аграндцәеи.*

Ахәынтқар

Сыцкәын! Угәатахра нагзоуп.
Сара сааит. Ааи, сара сааит,
Аграндцәа зегь сыманы ухы уакәитыстәырт.

*Карлос, ацәа даалйызшәа, ихы дѡаханы
днаңшы-ааңшуеит. Уи зны ахәынтқар дихәаңшуеит,
зны – ишыны ишытәу иѡыза.
Ҷитәуам.*

Уахәа удкыл! Агха калеит ара.
(Апринц днаидгыланы, дѡагыларц
инапы наизирххоит.)
Сыцкәын , узбоит зынза иахьутыпым,
Уѡагыл, уааскьа, уаасгәйдсыхәхәалоит.

Карлос

*(Рацәак дазымхәыцкәа иаб дахьигәдикыло мап
ацәикуам, аха иаалыркьаны, ихы инапаѣы
иааганы, шытахька ашырхәа даахьайуеит, цәымграла
дкылкааны ахәынтқар дихәаңшуеит.)
Уара ашьа фѡы ухышәшәоит. Усцыртц, ауаѡшьѡы!
(Ахәынтқар днаигәтәсуеит.)*

Аграндцәа ааилаѡеиласуеит.

Иарбан шәзыршанхаз? Издыруада
Гәнаҳара дук сымпыткьазар сара?
Сихькьысзар кьысшьа змам? Шәымшәан.

Сара снапала акәым уи дыштәхо,
Анцәа ихәтә избахъеит илахъынтә.

Ахәынтқар

(Дласны ашә ахь иҕынеихоит.)
Шәсышьталан шәҕаашәха, аграндцәа!

Карлос

Иаба? Уеиҕамтцын, ахәынтқар!
*(Иәнапык рыла мычла дааникыларц дшаҕу,
инапы ахъаамҕаниҕаз ахәа атра иатҕыҕараауеит.)*

Ахәынтқар

Уаб уиҕагылт, нас, уахәа ҕыхны!

Аграндцәа зегъы

(Рахәақәа тҕаауа.)
Ахәынтқар ишьра!

Карлос

(Ахәынтқар инапы иеаларҕсны. Иахәа ҕыхны икны.)
Шәахәақәа рытра иҕашәтә!
Шәҕы иаанагоу мамзаргы сеилагеит хәа?
Мап, сара сеилагазам. Ахәа ҕынтә
Иҕсы ықәкны ишыску ахъысгәалашәыршәо,
Аграндцәа, иҕтоубоуп, ишәартоуп иахагы.
Шәысзааигәамхан! Ишәахауама исхәо?
Акы иннакылараны иҕам имашәымкын акагы!
Сара ахәынтқар иасхәарц истаху
Шәара шәус алам, шәахәтыргы ланаркәуам.
Шәихәаҕш: ашәа импыҕататоуп!
Ижәбома? Шәихәаҕш: Абар ари
Амцхәаф ду игәымхара иахкәаз!

Ахәынтқар

*(Зыгәқәа ҕынчымкәа иаикәшарц зҕаху
аграндцәа рахъ.)*

Шьтахька! Изакаэзеи агәткьа шәазыргаз?
Спа иакәзами сара сзакәажәо?
Избар стахуп закә пхамшьароу апсабара...

Карлос

Ақсабароу? Иаххахарштып, уи азақәанқәа еилагоуп.
Уафшьроуп уажәы зегьы ираңызго. Икам ауафра!
Ухәынтқаррафьы уи уара атдыхәа пүтәеит.
Уара узхыччо сара ҳапыр сзақәзарц утаху?
Зегьы ижәба! Ари афьыза ауафшьра
Адунеи иамбазац иахьанза. Дькоума анцәа?
Атак сышәт, дькоума анцәа?
Азин имоума ахәынтқар, анцәа иишаз
Ишааитаххалак абас еипш дизныкәарц?
Пхәыск илыхшаз дарбанзаалак азәгы
Абастәкьа хара идымкәа дрымшыыц!
Уара икаутцаз удыруама? Иара издыруам!
Уара адунеи еимутәеит, иурхәит,
Уаамтагы уаргы ишәеипшмыз, ишәеиғыз,
Ақстазаара иаха иатахыз душыит!

Ахәынтқар

(Иеаррсығены.)

Сычкәын! Иаххәап, сара сыццакцәеит, –
Аха уара узами изыкастцоз зегьы,
Уара уоума исызташа аеыцныхәа!

Карлос

Иузеилымказәи, мшәан, уи дшысзыкәз?
Уи сара дысфызан! Иуасхәарыма
Ақсра дзапылаз? Сара сзы дтахеит.

Ахәынтқар

Аха! Сара издыруан уи.

Карлос

Саґоумтан, сфьыза, сахьалацәажәо ицәырган
шьта ихәатәым!

Аха дацэыпцхашьяаит акы згымкэан ирбоз
Идырра арцыск ихшыџ иахьяцнагаз.
Ааи, ахэынтқар, иареи сареи хайшыцэан.
Шьяк иалцыз ратцкыысгыи хайзааигэан.
Бзиабаран цстазаарас уи имаз.
Ицстазаара далгеит бзиабарала.
Сара дыстэын уи, хамацагыарала
Уанизызырыџуаз, иара лафхэарыла
Уирлахэыхырц данафыз, иаауцаххалак
Илаугазара анцьушьоз – ухы ужьон.
Дзышьтаз аус дукэа рфы
Ихата ихы уаирхэон иумырба,
Бзиа сахьибоз инарктацз усуп стакрагыи.
Сара сеикэырхара ицахны,
Асалам шэкэи изифит Вильгельм Орантэи.
Рацхьаза акэны уи абрака
Ихы иаирхэеит амц! Сара сыхьчараз
Уи ацсра дацылон. Унапафы дынхарц
Иулшаз арбан, иара сара сзы дтахеит.
Убзиабара, уфызара идугалан, зегь акакэхеит,
Мап рцаикит – сара сзы дтахеит.

*Ахэынтқар ихы иқэыжь, фымтұа дгылоуп.
Аграндцаа зегь шэаны, ишанханы уи ихэацшуеит.*

Агэра злоугазеи зтэахра уадафыз амц!
Уи ихата гэымхас уицхьазон есымша.
Ифызара уашьтахын, арахь, иузцэыримгеит
Дызлашаз аиаша ахы ианкны.
Уи уара умч ақэхомызт, ахэынтқар.
Уи уара дутэымызт. Иара уаргыи
Уара иуеицшугыи баша мап рцаимкит.
Уара иулшоз акы затцэык акэын: ишьра.
Дагыушьит, игэырфыхагаз ицстазаара еикэуртэеит.

Альба

*(Иешейтеикуа гэатэ, иблақэа тырхаха ахэынтқар
дицацшуан. Уажэы цшьаала иара иахь ифэинеихоит.)*

Ахэынтқар! Ихэа ма ажэа затцэык!
Хара уаахалапшыны ажэа затцэык хэа!

Карлос

Уи шэаргы дышэзыкан, шэаргы дшэызхэыцуан,
Иара уаргы насып уи́тар илшон, саб.
Уаратцэ́кыагы уартэ́ыртэ, агэы́тбаа ду изтан.
Унцэ́ейтэ́ырц илшон. Ухы уацэ́гычит, ахэынтқар.
Излахоуртэ́ааран и́коузеи иу́цхаз?

*Краамтца ҕымтпроуп. Аграндцэа азэырфы нхьахэуеит,
ма рхы-рцэ́кэа инарцы́раркуеит рплашьчкэа.*

Шэарт, изрѡуа зеггы, ҕымт
Ишанханы ма ишэаны игылоу шэарт,
Шэикэмызбан заб ахэынтқар
Ас еипш иацэажэо арпыс!
Уи сара сзы дтахеит! Ааи, сара сзы!
Шьоу тса ртэакэоу шэдакэа иртаныкэо?
Ижэдыруама алагырз закэу? О, шэсыхэапш –
Уаха шэикэзбараны шэы́кэзам аинфант.
*(Ахэынтқар ихы наикэикуеит, иаха
и́еыртынчны, и́еынкыланы.)*
Уцшуп акэу дышпалгари хэа иажэа?
Ғутуам. Абар сахэа. Уара, цасеипш,
Ушысхэынтқару унхоит иара уажэгы.
Издыруада, угэы иаанагозар
Аѡ сыцалап хэа суцэшэаны?
Уаха! Сшыы иара саргы,
Дшушыыз еипш сашья, сара сѡыза.
Изыстахузеи ацстазаара, икэсхуазеи
Сара шы́та ари адунеи?
Сара ари адунеи исна́то зегь
Мап рцэ́ыскуеит, зынзагы истахым.
Атэ́ымуаа р́кны а́да дыпшаа.
Сара схэынтқарра аброуп иахы́кыоу?

(Амаркиз иңсыбаф ағаңхьа днышьамхнышгылоит,
акраамтә икәшамыкәша икоу акы ибом, иаҳауам.
Харантә иаафеуа ашьтыбжькәа ааскьоит. Ахәынтқар
икәшаны игылоу ҕыртүам. Иара илаңш нархигоит. Аха
игылоу азэгьы ихәаңшра итәхым.)

Ақәынтқар

Атак ҡаитсарц иҫтахым, нас, азәгы?
Зегы ахыцәахра иашьтоуп.
Иара убри ала избоит свассалцәа
Зкәызбо сара шсакәу.

Зегъы шгылац ҫымт ыгылоуп.
Ашьтыбж иаҫа-иаҫа иацлоит, иааскьоит.
Аграндца неиҫахэйтхэйтует. Инеихэаҫы-
ааихэаҫуеит. Аҫыхэтэаны аграф Лерма
мышьхэылҫа агерцог Альба днаидсылоит.

Лерма

Ари зызхәоузеи, агерцог? Бунтума?

Альба

Ус акəзар хəа сшəоит. Арахь иаауеит!

Ахəбатəи ацəырцра

Ижаз. Ахан зыхьчо иреуоу афицар.

Афицар

(Дааонаххны.)

Абунт кәрцеит. Дабакоу ахәынтқар?

(Днарылсны ахәынтқар днаидгылоит.)

Мадрид зехынцара абцар шытырхит, ахәынтқар!

Ахан иакәшаны ажәлар ома җартцит.

Апринц дон Карлос абахта дтаркит,

Ипсҗазаара ашәарта гәгәа иҗагылоуп хәа рахәит.

Дырбар ртахуп, мап анакәха,
Ақалақь шыццышәыртәуа ала ҫоуба руеит.

Аграндцәа ҫәғәала иаилаџеиласуеит.

Аграндцәа

Ахәынтқар дшәыхьча! Шәабцъарқәа шәырхиа!

Альба

(Ғымт, җмырҗысы игылоу ахәынтқар иахь.)

Убнал, ахәынтқар! Арақа ишәартоуп.

Ажәлар еилазыргьежьюа деилкаам. Убнал!

Ахәынтқар

(Дшанханы дшыказ, даалҗны, ицу ихы нарықәикуеит.)

Итысыма, мшәан, атрон ахаҫа?

Схәынтқарума сара стәылақны? Мап.

Схәынтқарым сара арақа шыҫа уаха.

Арҫ ашәыргәындақәа, ахәса реиҗш итәуоит.

Ацқәын ргәы ирҗшаазаап цәғьаза.

Зегьы срыҗсахит, бунтқатцаџцәоуп зегьы.

Альба

Изақә хароузеи ихәдуҫо, ахәынтқар!

Ахәынтқар

Шәнеины шәшьамхқәа ашәырс

Ахәынтқар қәыҗш иҫаҗхьа!

Сызуҫтада шыҫа сара?

Мчы змам абырг.

Альба

Ишәахауама? Испаниаа!

Аграндцәа зегьы ахәынтқар даарығәтыларкуеит,

раҳәақәа ҫыхны иҫаҗхьа иашшьамхнышгылоит.

Карлос имала Поза иҫсыбаџ авараҫ даанхоит.

Ахэынтқар

(Инаңар ишәыхны инкаижуеит.)
Схэынтқар наңар наган иара ишәышәтца,
Шәшынахыслак сыпсыбаф кәәханы!
(Иңсы ылышәшәеит Альбеи Лермеи
рнапы днанахалоит.)

Лерма

Шәсыцхраа! Зылпха ҳаура!

Фериа

Ухацхраа, зегь зымчу!

Лерма

Иңсы ылышәшәеит ахэынтқар!

Альба

(Ахэынтқар Фериеи Лермеи даарызныжны.)
Асениорцәа, ииартәхь дыжәга ахэынтқар.
Сара сцоит атынчра азсырхынхәырц Мадрид.
(Дцоит.)

Ахэынтқар дыргоит, аграндцәа зегьы уи
ишьәтланы ицоит.

Аф батәи ацәырцра

Карлос имала Поза иңсыбаф дахатәоуп. Пытрак
ашьтәхь, дшәаны днаңшы-ааңшуа, даафналоит
Лодовико Меркадо. Уи ғымтқ апринц ишьтәхь
даагылоит. Карлос уи дгәеитәзом.

Меркадо

Сара ахэынтқарқхәыс саалышьтит, Меркадо сыхьзуп.
Ахэынтқарқхәыс сылхәшәтәууп,
исымоуп агәра злаусыргашагы.
(Апринц амацәаз иирбоит.)

Карлос ғитуам.

Уан-ахэынтқарпқхэыс иахьатцәкьа
Дуацаажэарц лтахуп. Иҕоуп
Даараза акрызтцазкуа усқәак.

Карлос

Сара сзы шыта адунеи аҕны
Иҕазам цакы змоу хәа акгыы.

Меркадо

Амаркиз де Поза анапынтца
Узынижыит лхәеит ахэынтқарпқхэыс.

Карлос

(Ашырхәа дѡагыланы.)
Ишца? Сцоит.

Меркадо

(Диццарц итахуп.)
Мап, уажә акәым ианцатәу, априңц.
Уааңш уаханза. Аҕарулцәа
Ашәқәа зегь рыхьчоит.
Ахан егы аган ахь неишыа ыҕам.
Зегь пхастоутәыр алшоит.

Карлос

Иҕатцатәузеи, нас?

Меркадо

Мѡак ыҕоуп, априңц. Ахэынтқарпқхэыс узнылтцо,
Аха, аиашами, уи анылара шәартоуп даара.

Карлос

Изакәызеи уи?

Меркадо

Ирхәоижьҕеи акраатцуеит,
Ахан агааллереиқәа ирыбжыаланы цхагәазы,

Иныкэоит хэа иңсхыоу ахэынтқар игага.
Ажәлар уи ахэамта агәра ргоит.
Уа акарулцәа ахыгылоу рцәа итазызоит.
Уи иматәа ушәцаны уфанынауа, апринц,
Унеишт цынгылада ахэынтқарқхәыс лкынза.
Уи луада абри ацапха иаанартуеит.
Уахьчап иңшыоу ахафсахьа, аха, апринц,
Иухасабша ухасаброуп уара уажәытәкьа.
Уахьышәтало икәлоит абер матәеи асабрадеи.
Ахэынтқарқхәыс атак дазыңшуп.

Карлос

Ианба?

Меркадо

Цхагәазы.

Карлос

Цхагәазы уа сшыкоу сызлахәа.

Меркадо дцоит.

А б ы ж ь б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Карлос. Аграф Лерма.

Лерма

Ухы еикәырха, апринц! Ахэынтқар
Бааңсыла дгәааны дыкоуп. Ихатца,
Уңсҟазаара ашәарта гәгәа итагылоуп,
Уазымтцаан акгы. Угәуеанысҟарц
Мазала сааит сара арахь. Убнал!

Карлос

Сыкоуп зегь зымчу инапафы.

Лерма

Ахэынтқарпқхэыс сгэы изланықәылшыыз ала,
Угэы итазаап убналаны Бриусселька ацара.
Умқшын! Ухы алга Мадрид!
Аилаџеилас икоу уи акны иухэоит,
Ахэынтқарпқхэыс илхэоггы иара убри ауп.
Ас еипш аан мчыла уаџы уизынкылом.
Картезиатэи амонастир акны иузыпшуп.
Абар, апринц, абцъарггы,
Зеңш камло еггыкам, ига.
(Акамей атапанчақәеи иитоит.)

Карлос

Итабуп, Лерма! Итабуп идуззан!

Лерма

Угэырџа даара сгэы снархыт, аиашаз,
Уара иуеипш уаџызцаа адунеиаџ икам шыта.
Апатриотцаа зеггы рылағырз ргэы итапсоит.
Исымам сара уаха ахэара азин.

Карлос

Аграф! Де Поза уаџ иашас,
Уаџ гэыразс уипхъазон.

Лерма

Уца, убнал, апринц! Мџамш!
Иаашт иаха еигъу аамтакы,
Аха усқан Лерма дкалазом.
Уажэы иудкыл, нас, стоуба.
(Иџапхъа днышьамхнышгылоит.)

Карлос

(Игэы атра итамгыло, диргыларц даџуп.)
Иатахым... сгэы урпшааит... Сара иахъа...
Уеизггы-уеизггы скалароуп...

Лерма

Сцеицэа хэыцкэа рхэынтқар!
Иќалап урт уара узын аќсра иапыларғы.
Сара уи сзыгэағыуам. Лерма дбала иќацэа рғы.
Уеибга-уеизфыда лассы Испаниаќа ухынхэы.
Филипп итыќ аанкыланы, ушуауу унха.
О, уарғы агэаќра закэу убахьеит,
Уеазумкын уаб итархара.
Ашьаќатэара уеацэыхьча, априпц.
Филипп афбатэи иаб атрон дахихэеит,
Уажэы иќа дицэшэоит иара ихата!
Абри ухоумырштын. Дузылпхааит анцэа.
(Дласны дцоит.)

*Карлос егы ашэ ахь иғынеихоит, аха,
Ашырхэа дааќэгыежны, фапхьа амаркиз ипсыбаф
иғынахажны иааигэыдихэхаалоит. Нас
дыццакны дындаылкьоит.*

А а б а т э и а ц э ы р ц р а

Ахэынтқар ипсшьартаф иќоу адкылартаф.
Ауадаќны иќоуп ирацэафны аграндцэа. Хэылбыехоуп.
Аматцуцэа ацэашькэа адыркуеит. Иеицэажэо
иаафналоит агерцог Альбеи агерцог
Фериеи.

Альба

Мадрид тынчроуп. Дышцаќоу ахэынтқар?

Фериа

Даара дееим. Ашэ леихаиркын,
Уафытэфса дидикылом. Амаркиз
Изиуз ачархэара игэы пнажэаз аахыс
Дузымдыруа иеипсахит.

Альба

Зегь акоуп, снейроуп иара иҕынза.
Уи шыта ишәтара иаҕсам.
Даара акрызцазкуа аартра ғыцк...

Фериа

Изака аартра ғыцхузеи иҕалаз еиҕа?

Альба

Апринц иахь инейрц зтахыз
Картезиатәи берк дааныркылазаап.
Уи даара игәра узымгартә дыҕан,
Иҕицаауан Поза иҕсышыахаз.
Афицар данкыдицала, уи ағызмал дшәан,
Амаркиз иҕынтә акрызцазкуа
Қаадқәак шимоу ихәеит.
Урт апринц ииҕтараны дыҕан,
Амаркиз амра таһәаанза данзыхнымхә.

Фериа

Нас?

Альба

Урт ақаадқәа рыла хара еилахқааит
Апринц Мадрид дшалцуаз цаһәазы.

Фериа

Апринц ухәоу?

Альба

Иара ихәта.
Аҕба ааины Кадикс изыхгылоуп,
Флиссингенҕа игара иазыхианы.
Ақәпара реазыҕатцо, Фландрия
Апринц инейра иазыцшуп.

Фериа

Иаанагозеи, мшэан, ари?

Альба

Ашәкәкәа ирхәоит
Асултан ифлот Родосынтә ишаауа,
Урт Адгьылбжьаратәи амшын аҥны,
Маза ихәшьадны ишрымоу еигш,
Испания ахәынтқар игбақәа ишрықәло.

Фериа

Аиаша ухәома?

Альба

Ашәкәкәа рыла еилкаахеит
Амаркиз де Поза Европа дзакәшаз, -
Асадатәи атәылақәа ирылеитдон аҥкы,
Нидерландаа рхақәитразы ақәцарахьы дрыпхьаны.

Фериа

Дзакә чархәафыз ухәарауазеи!

Альба

Анафс, арт ашәкәкәа рҥны
Аибашьра аплан нартбааны иарбоуп.
Уи аплан ала атыхәа ццәахон
Испания ахра-тәра.
Ххыхьчагақәа зегь азгәаҭоуп,
Хар рылшарақәа еилкаауп,
Зегь шәоу, изоуп, мац-сачгьы аабжьамыжкәан.
Афыстаа хәшьадроуп, аха хшыфла избоуп.

Фериа

Гәрамгартас дҥазцада уи ачархәаф?

Альба

Исалам шәкәкәа руакаҗы иѡеит
Даныбнало ауаа априпц мазала
Ахәынтқарпқәыс длацәажәараны дшыѡу.

Фериа

Уахоу?

Альба

Цхагәазы. Рацәакгыы бжъам.
Адца рыѡоуп изыхәѡу.
Баша аамта арзха ҳамам.
Ахәынтқар иахь снашьты.

Фериа

Уахь ашәкәа аркуп, анеира калазом.

Альба

Ус анакәха, схәта иаасыртуеит.
Ашәарта иѡу иснаргәәҗъеит уи.
(Ашә ахь иҗынеихоит, аха убри аамтазы
ашә аартны даадәылѡеит ахәынтқар.)

Фериа

Абар иара ихаҗагы дахьыѡу!

А ж ә б а т ә и а ц ә ы р ц р а

Икәкәази ахәынтқари.

*Ахәынтқар иҗанҗшыларә бааҗс иацәшәаны,
аграндцәә наскъа-ааскъаны, хәтыркәҗарыла
амѡа иртҗоит. Иара ацәә далоушәоуп дшаауа.
Иҗсы илшәшәаны данкаҳаз аахыс иешимрееиц
мѡашьо, ишәу иматәакәа кәычуп. Уаѡ димбазошәә,
аха азәазәала рлактақәа днартаҗшуа, җшьаала*

*аграндцэа дрывсны днеиуеит. Хэыцрала дытэны
даатгылоит, иблақэа җархэалоуп. Есаиура
деибакуа мацара дышгылоу, айыхэтэаны
даацаажэоит.*

Ахэынтқар

Аңсы дшэыргыл! Уи сара дыстахуп.

Доминго

(Пҗыһаала агерцог Альба иахь.)

Атак итара уара уеазкы, агерцог.

Ахэынтқар

Уи гэымхас сшипхязоз дыңсит. Дхынхэааит.

Иңсахааит сара сзы имаз агэаанагара.

Альба

(Дшэаңырхаңуа.)

Ахэынтқар!

Ахэынтқар

Дарбан зыбжыы атгара згэағыз?

(Краамтэа зегыы лаңшыла еимидоит.)

Сара сызустоу шэхашту? Узгыламзеи,

Уара ацэыршэага, ушьамхқэа арсны?

Схэынтқаруп сара ара макьана!

Избозароуп схэатэы шэшахымпо! Издыруада

Азэы сахыицэымғыз азы егырт инхазгы

Сатэашэымбарц шэгэы итазар!

Альба

Шьта иаңсам,

Ахэынтқар ду, иңсыз избахэ ахэара!

Дыкоуп зыңсы тоу аға бааңс,

Уи аңс иааста дшэартоуп, дыкоуп

Иара ахэынтқарра агэеисыртағы.

Фериа

Апринц Карлос!

Ахәынтқар

Карлос диман афыз. Апринц изы
Уи аңсра даңылеит. Апринц изы!
Уи сара исымеикрын схәынтқарра.
Тәамбашақә, иеырпаған дсыхәаңшуан еснагь.
О, атрон аҕынтәгы уаф дылбааңшуам
Ус иеҕыганы! Баша икымыз апринц ихы шыҕыхны.
Агәрәа иоуз иҕәыз заҕараз аанарңшит.
Абаша изы ус иҕәуом. Иңсы аҕатцара ауазтгы!
Индиа зегь ақәыстцон сара уи!
Шаҕа ирыцхан инхозеи ахәынтқар имчра ду,
Аңсы иргылара ахылымшо, иахъазмыриашо
Иаңбал аанза иңстазаара далызхыз агха!
Иңсыз рыңсы узтатом. Изхәода, нас,
Насың сымоуп хәа сара! Анышә дамадоуп
Филипп аңәа далызхыз ауафы!
Иабастаху егырт, зыңсы тоу зегы!
Дыкан ахақәитра змаз, игәғәаз азәызатцәык...
Уи сара сбаны дынхомызт, дегыңсит.

Альба

Хара хакәзар, хәңсқәа тоуп! Мап!
Хәахшып наҕ, испаниаа! Уи дшыңсугы,
Ахәынтқар ибзиабара хңәигеит.

Ахәынтқар

Сара сзы дҕахазтгы! Бзиа дызбон,
Уи бзиа дызбон! Цак иеиңш дсыман.
Абри арңыс ила аңстазаара ғың
Ашыжь шара збон. О, изакәыз дыззыскран
Сгәы иҕақәаз! Уи зегь раңхәа
Бзиа сара избаз хатца ғыефын.
Шәиңхыыз сыгдырхом зехыңцәара Европа, –

Сыршәилааит Европа иахьабалак!
Иара икнътә уи акәмызт сыззыпшыз.

Доминго

Изака ашыстаа мчужеи...

Ахәынтқар

Ихы зқәйтцада!
Сыцқәын? Абни агазоу? Агәра сызгом!
Ақсра дзапыларызма Поза ахәычы изы!
Аарла хәа иакыз аиқызара мца
Иазыртәрызма Поза игәытбаа. О, мап,
Ауаатәыфса зеггы рзы, адунеи зегь азы,
Игылараны икоу абицарақәа рынасың азы
Иеисуан уи игәы. Дзызхьуаз анагзаразы
Адгылара иоуит атрон ақны. Нас, избан,
Изынижьзеи хыдарыла абас еипшгы?
Иара абасала ауаатәыфса рчархәара
Ихы изанажьрызма Поза? О,мап!
Карлос димтиит уи Филипп изы,
Арпыс диргылт абырг ихатықан.
Аб имра ахы хоуп аташәарахьы,
Уи шыта уафытәыфса дазырпқом.
Ианбагылари хәа иазыпшуп зегь аңа имра.
Убри азоуп изазыпшу сыцсра.

Альба

Абарт асалам шәкәкәа иурташт амч!

Ахәынтқар

(Дәагылоит.)

Дәашеит уи. Сара атрон ақны стәоуп макьана.
Ахьз-аңша амазааит аңсабара! Чкәынтцас
Сшьа еилашуеит. Дыкәсырхап дчачархәны.
Хыдаран дзызхәцуаз, газатцас дтахеит.
Дтаирхеит ифызагы, ирцәгыейт
ашәышықәса аразкгы!

Иаабап сара сѣагылара зеицшроу!
Уахык акѣхаргы, макъана адгъыл сара истѣуп!
Еилахѣлаанза убас мцакы еибасыркып,
Адгъыл икѣхауа аццышѣ иалтцны
Дѣа хѣышѣ-шыкѣсагы жѣла заарым.
Ауаатѣыѣса рынасыц азы сара дсыграгылон,
Ирзыкастцап ауаатѣыѣса уи атак!
Напы асыркып абри акъанцѣа ила.
(Агерцог Альба иахъ.)
Апринц дабакоу? Иеиѣаухѣарц сухѣоит
Арт асалам шѣкѣкѣа ирну.

Альба

Ахѣынѣқар! Амаркиз Поза иуасиатны
Апринц ихъзала арт зегъ шын.

*Ахѣынѣқар ашѣкѣкѣа дрыцхѣоит, икѣшаны игылоу
рылапш ихдырцѣм. Ацхъара дааѣыѣцны абѣыцѣкѣа
ныѣѣиѣоит. Нас ҕымѣ ауада дныѣныс-ааѣнысуеит.*

Ахѣынѣқар

Аинквизитор-акардинал сияѣѣажѣар сѣахуп,
Дааиааит аранза.

Аграндѣѣа руазѣы дѣоит.

*(Ахѣынѣқар ѣацхъа ашѣкѣкѣа дрыцхѣоит,
ѣацхъа аган ахъ иныѣѣиѣоит.)*
Ус анакѣха, уаха цхагѣазоума?

Таксис

Амонастир аѣкны дѣкалароуп асаат ѣба рзы.

Альба

Идѣыѣысѣаз ауаа игѣартѣит
Амонастир ахъ ирыманы ишнеиуаз
Ахѣынѣқарра агерб зныз амаѣѣаѣа раѣѣаны.

Фериа

Мавританиатәи агентцәа рыла
Ахәынтқарқхәыс лыхьзала иеизыргеит
Аңара дугьы. Уи Бриусселька идәықәырцеит.

Ахәынтқар

Апринц дабакоу?

Альба

Хара ханипыртцуаз
Амаркиз де Поза иңсыбаф дахатәан.

Ахәынтқар

Ахәынтқарқхәыс лкны алашара аркума?

Альба

Тынчроуп уака. Ахәынтқарқхәыс заа
Рхы иақәитылтәит лматцуцәа.
Агерцогқхәыс Аркос лоуп уи луада
Идәылцыз ацыхәтәаны.
Ускан лара дтаҳәахаа дыцәахьан.

*Даафналоит афицар, уи агерцог Фериа зымфә
днаңхьаны, хәытхәытла ак иеихәоит.
Фериа дцъашьаны агерцог Альба дихәаңшуеит,
Егъырт зегъы урт иаарыкәшоит, иузеилымкаауа акы
еибырхәоит.*

Фериа, Таксис, Доминго

(Еицфакны.)

Ицъашьахәуп ари!

Ахәынтқар

Икалазеи уа?

Фериа

Ари афыза ажәабжь агәрагара уадафуп.

Доминго

Оыцѣа аѣарулцѣа ахѣааиз излархѣаз ала...

Ахѣынтѣар

Нас...

Альба

Иааѣыртѣит, рхѣеит, армарахѣтѣи агаллереиаѣ
Ипсхѣоу ахѣынтѣар ду игага,
Имшѣа-имырхѣауа уи нарывсны иѣеит.
Егѣырт аѣарулцѣагѣы ари
ажѣабжѣ шыѣѣдыргѣѣѣоит,
Инацѣаны урт ирхѣо: агага шиашаз
Ахѣынтѣарпѣхѣыс лахѣ инеит.

Ахѣынтѣар

Маѣѣас ишѣыз?

Альба

Иуста аѣсыцѣѣа имонастир аѣны
Аѣыхѣтѣаны дышнеиз еиѣш деилахѣѣан.

Ахѣынтѣар

Аѣарулцѣа иара убраѣагѣы дырбахѣазма?
Ахѣынтѣар шиакѣыз злардырзеи мамзар?

Афицар

Уи ихѣынтѣар лабѣашѣ икын.

Доминго

Насгѣы, ажѣабжѣны излархѣо ала,
Абас деилахѣѣаны изныкымкѣа дырбахѣеит.

Ахѣынтѣар

Иаѣѣажѣара иѣазимкѣеи азѣгѣы?

Афицар

Дарбан уи згѣѣгѣуаз? Хѣтыркѣѣѣарала,
Анѣѣа иашѣапкуа, амѣѣа ирѣѣон аѣарулцѣа.

Ахэынтқар

Агага ахэынтқарпқхэыс лахь инеит, нас?

Афицар

Адкыларта азал ахь.

Азэгъы ибжыи иргом.

Ахэынтқар

(Ашырхэа даахьахэны.)

Ргэы иаанагозеи аграндцэа?

Альба

Иаххэара хаздыруам.

Ахэынтқар

(Дааипхьхэыцны, афицар иахь.)

Ршьапы иқэыргыл ссалдацэа зегъы!

Зыпшра камцакэа ашэкэа зегь арктэуп!

Сара уи агага сацэажэарц стахуп.

Афицар дцоит, дааиуеит апаж.

Апаж

Ахэынтқар, ухатқы, дааины дыкоуп акардинал.

Ахэынтқар

Уипхь!

(Икоу зегь рахь.)

Ххала хэизыншэыжь.

*Даафналоит акардинал-аинквизитор ду,
пшьынфажэижааба шықэса зхыйуа абырг. Уи длашэуп,
илаба ицаирсуеит, наф-ааф ивагылоуп адоминиканаа
аыцъа. Дызвысуа аграндцэа лафэн икалт иагэзуеит.
Акардинал урт дрықэныхэоит.
Зегь цоит.*

А ж а б а т ә и а ц ә ы р ц р а

*Ахәынтқари аинквизитор дуи.
Краамтә ғымтроуп.*

Аинквизитор

Саңхәа игылоу ахәынтқар уоума?

Ахәынтқар

Ахәынтқар соуп.

Аинквизитор

Сгәы иаанагомызт ҳаитеикәшәап ҳәа ҳара.

Ахәынтқар

Ихафсхьоу аамтә сгәаласыршәоит, сырцааы:
Аинфант Филипп уабжәгажәа дахәоит.

Аинквизитор

Ихатәы иара идыруан уара уаб.

Ахәынтқар

Насың иман дықан сара сеихагғы.
Сара ауааы дысшыт...

Аинквизитор

Дзыхурҕәазеи?

Ахәынтқар

Зеипш ҕамлац аңсахра...

Аинквизитор

Сара зегғы-зегь здыруеит.

Ахәынтқар

Зегғы удыруану? Иуазхәада? Кыр цуоу?

Аинквизитор

Сара акыршықәса раахысгғы издыруеит,
Уара саатқ уажә аңхә ухы зызцаз.

Аҳәынтқар

(Ицъашьаны.)

Ишқа, уара иудыруазма уи дызфыз?

Аинквизитор

Ааи. Иусқәагғы иаргғы арбоуп
Санта-Каса ицшьоу ашәкәкә рфы.

Аҳәынтқар

Ахақәйтра имазма, нас, уи?

Аинквизитор

Уи дызкыз арахәыцқәа аун, иаггыгәгәан.

Аҳәынтқар

Аҳәаанхыт дықан.

Аинквизитор

Дахьыкәзаалак, сарггы сицын.

Аҳәынтқар

(Деукәашәаны днечиуеит.)

Уара знапы саныз дудыруан,
Изицәутәахзеи аҳәынтқар аиаша?

Аинквизитор

Узтаара атак кастоит зцаарала:
Уафы иуабжыго умырхауа,
Избан аҕыала ихәда узахьынхалаз?
Иудыруан, уанынаифапш нахыс иудыруан
Уи дышкылаз. Изацәузазеи абри?
Уҳалахәмаруазу мамзар? Ихәа,

Ахәынтқар аға ихы инираалар,
Ихапсыхәозеи хара усқан?
Азәы зегь ахьианажьу азыхәан
Итахароума зықьшыла ауаа?

Ахәынтқар

Иаргьы цеипш баапс итан.

Аинквизитор

Мап, уи дшьын, – чархәарала, хьзыда-цәада,
Цәгьацәыпхамшьарыла ашьа кәтәеит.
Уи хара дахтәын, ипсы зтазгьы
Хнапала дтахарц азы акәын. Анцәа ихатә
Дхацхраараны дықан ихамапагьара
Шака ирыцхароу аарпшрафь.
Абар сара хықәкысгьы исымаз.
Акыршықәса сыззаапсоз лыбжьахәаша ицеит.
Хара хаимтәоуп, уара уакәзар,
Уаанхеит, абар, ашьа umpытатата.

Ахәынтқар

Сатоумтан! Сара сцәаныррақәа сыржьеит.

Аинквизитор

Ацәаныррақәа ухәоу? Абас атак ситома
Иахьа сара аинфант Филипп
Мамзаргьы ари абырг иахь абырг
Ирхо зтаароу? Ицәаныррақәа дыржьеит!
(Дгәааны ихы ирцысуеит.)
Ахақәитра рыт, нас, ажәлар,
Ухатә уаха ухы уанақәитым!

Ахәынтқар

Иааснычха, арт реипшқәа ркны цышәа сымам.

Аинквизитор

Сара уара ула сгәы назам. Хьымзг аургеит
Хьзы згымыз ухәынтқарра. Дабаказ усқан

Филипп, бзанцы згэы меитасуаз,
Шарпы-етдэеицш, еснагь зтыцаф иуниоз?
Ицаз аамта ухоурштү зынза?
Изтатэымыз унапы иутартэ еицш
Адунеиаф зегь аахәу? Ашхам шхамму?
Ацэгьеи абзиеи еилафашьоу?
Ирыбжьаму урт шыта ахәаа?
Иабакоу ахықәкы агәымшәара?
Ахатцара абакоу? Пцхәыс цәанырран изыту?

Ахәынтқар

Уи сыблақәа дрыхгылазам. Сацоумтан,
Сыцсыецәахазар мацк, аха уара
Икәцәкьоу убомә, адунеи лашара уцәызит.

Аинквизитор

Дзутахзааз, суазцаауеит, уара уи ауаф?
Иузааиртран иарбан икәз ґыцс?
Иузымдыруоу мамзаргыи агазақәа
Адунеи шейгытәтәу хәа аехәара ргәи шахымшәо?
Иузымдыруоу аґыцапшыгарақәа зызхәоу?
Ажәа тацәқәа ахшыф ицнаказ зегьы хдырбалозар,
Азин узтадаз уара, иаха имчыдоуп зықьыла ауаа
Хара дукгыи рыдымкылакәа, рныртцәара!

Ахәынтқар

Сацоумтан, аха сара ауафы сизхьит!
Доминго иеипш икәз...

Аинквизитор

Дзакәызеи уара узы ауафы!
Баша хыцхьазароуп уара узы ауаа.
Сара исуалума, нас, изышза ишлаз ауафы
Ахәынтқарра шныкәгатәу иазырхәыцра?
Адгьыл аґны нцәас икоу ауафы
Дазымхьроуп мап ззицәыркуа.

Уара араҕа иушьашәалоу
Ауаа ыҕоушәа уҕхьазоит.
Ус анакәха, суазтаарц сҕахуп,
Узгылазеи зеггы урхыҳәәо?
Иузтада уара уи азин?

Аҳәынтқар

(Акресла иенықәыжьны.)

Сара суаф псыеуп. Уағьазымпшын
Зегь зымчу илшара сара сҕынтә.

Аинквизитор

Сара сузжьом. Зеггы збоит еилыкка.
Иуцәыхьантәхеит иныҕәуго аңьар.
Ахақәйтра ду ухы иаутарц утаххеит.
(Даатгылоит. Аҳәынтңеқар ҕитүам.)
Аха анцәа иуит ҳара хшьа.
Итабуп ҳәа азхәа ауахәама,
Уи, анык леипш, уара уахьахьнархәуа!
Уара иухьыз ағазара уахьырхәуп.
Шьта ҳара ҳахь уеитахынхәит.
Абра уажә сара сгыламзар, анцәиныс,
Уатцәы сҕаңхьа унеины абас ушгылоз.

Аҳәынтқар

Шьта иазхоуп! Уҕы ааихақы, –
Уара угәағыра дууп, апап!
Духаштма Филипп? Уажәақәа ссырҳар сҕахым!

Аинквизитор

Самуил инаур ургыларц зутаххазеи?
Ғыңьа аҳәынтқарцәа сыртәахьеит сара
Испания атрон аҕны инаганы.
Сара исыргылаз аҕны еиламҳарашәа збон,
Аха, дон Филипп, уара уи ашьаҕа уркәадеит!
Уара сҕьабаа наган азы иаудеит.

Ихәа, узсыңхязеи уара араһь?
Ҡататәыс ысымоузеи араҕа? Истахымызт
Арахь аара сықәшәар җазны еиҗа.

Ахәынҗар

Инхеит җаакы – зегь ххахарштып, хайнышәап!
Нас уцап. Уақәшахатума уи уара?

Аинквизитор

Филипп дахьиадам дырны дсеихырхәозар.

Апауза.

Ахәынҗар

Абунҗаҗара ихәшьадит сара сҗа!

Аинквизитор

Иуҗахузеи, нас?

Ахәынҗар

Зегьы ма акгы.

Аинквизитор

Иаангозеи уи – зегьы?

Ахәынҗар

Ашьра иқәшәоит ма дыбналоит.

Аинквизитор

Иалухузеи руа?

Ахәынҗар

Аб иҗа ишьра мап злаҗәикра мҗа сурбома?

Аинквизитор

Аиаша ахьзала дкьидҗаны дшьын анҗәа ихылҗ.

Ахәынтқар

Ари ахшыотцак Европа зегь иахьугзарц уашьталома?

Аинквизитор

Зехьынцъара. Ацъарсахьа хатыр ахьырзақәу.

Ахәынтқар

Сара цәгъаурала ацсабара агәы нсырхар,
Убригьы анцәа исмырхап хәа уалагома?

Аинквизитор

Зегьы рфы еихаркуеит анцәа ифацхьа.

Ахәынтқар

Сзинқәа зегь уара инаутаны,
Сеыстәахыр калома аган акны?

Аинквизитор

Икалоит.

Ахәынтқар

Аха Карл сара дысцазатәуп.
Иззынсыжьюада зегьы?

Аинквизитор

Ахақәитра иазынуужьыр аиҳа,
Зегьы ақәзаара иазныжь, иахәхааит.

Ахәынтқар

Уареи сареи хьызхәыцуа акоуп. Хашьты.

Аинквизитор

Иаба?

Ахәынтқар

Днаганы унапафы дынсыжьюеит.
(Диманы дцоит.)

А ц ы х ە т ە а н т ە и а ц ы р ц р а

Ахэынтқарқхэыс луада.

Карлос, ахэынтқарқхэыс, нас ахэынтқари
Уи иқбаҳиациеи.

Карлос

(Абер матэа ишэуп, асабрада ифоуп,
уи ааиғихуеит, ахэа цырцырк ифыйракуп.
Асцена лашьцоуп. Ашэ ахь ифинеихоит, дышнеиуа
уи аатуеит. Ацэашьы аркны, харқзайэы
даацэырйуеит ахэынтқарқхэыс.
Карлос уи лаңхьа днышьамхнышгылоит.)
Елизовета!

Ахэынтқарқхэыс

(Лылахь еикэцаны днаихэаңшуеит.)
Згэы иаанагодаз!

Карлос

Згэы иаанагодаз!

Афымтра.

Ахэынтқарқхэыс

(Лхы лнапакны иааго.)
Угыл, Карлос! Хаиааип агэырфә!
Җси бзеи ирмышэо лағырзыла
Дахгэалахаршэарым амаркиз иеиңш
Икоу ауаф ду. Алағырз рдхашьагоуп
Ари афыза агэырфә цэгьа уантагылоу.
Уара узыхэан дапылеит уи аңсра.
Иаңсам аус азы итаирхама баша ихы?
Мап, Карлос! Уи уара ишынаугзо
Агэра исыргеит, игэы рахатны

Дықәлеит уи атдыхәтәантәи имџа.
Исхәама, нас, сара амц?

Карлос

(Ихы шытыхны.)

Сара убас бакак уи изсыргылап,
Зеипш издмыргылац хәынтқарк.
Цьанат ззырхәо кастап лабџаба.

Ахәынтқарқхәыс

Абас узбарц акәын, Карлос, истахызггы,
Иара ицстазаараггы убри акәын изыкыз.
Абри ухоумырштын, апринц. Абри уасиатны
Исызнижыит атдыхәтәаны, сара инасыгзоит.
Аха уи инижыит џа уасиаткгы –
Снапы даницеит Карлос. Шьтарнахыс
Сгәы исанахәо затәык сацныкәоит сара.
Адуinei иацәыззо хәа егьсымам.
Абзиабара цәахтәым, иагьацшәатәым.
Уи хара хабзиабара дадгылон.
Игәра згон аринахысггы сгәы...

Карлос

Иазхоуп, ахәынтқарқхәыс!
Ацәа салан сара иахьа уажәраанза.
Бзиа бызбон, санфыхазггы уажәоуп.
Иаххахарштып иказ зеггы. Абар,
Ига бара бысалам шәкәқәа, нак
Иблы сара сысалам шәкәқәаггы.
Уаха бтынчра еилазгом, ихатца.
Зегь мџасит. Сгәы иацралеит џа мцакы.
Шьта сыбзиабара адамрақәа рахь ихоуп.
Ауаа зышьтоу, иртаху егьаднакылом сгәы.
*(Афымтра ашьтахь, ахәынтқарқхәыс
лнапы аанкыланы.)*
Абзиала хәа басхәарц сааит сара арахь.
Еилыскааит ишыкоу адуinei акны

Быцқазаара ааста еихау даҕаакгы.
Уахы затәык ала игәәгәо инеиуаз
Саамта аамтанарсын, саакәнаргылеит схаҭаха.
Ари адунеи аҕны исзынхаз акызатәык ауп –
Сөызә игәаларшәарала аҭстазаара.
Егьырҭ зеггы сара сгәы рцәыҭсит.
*(Ахәынҭқарқхәыс дылзааигәахоит,
уи лхы налықәхауеит.)*
Исабхәаша уаха ак бымазами?

Ахәынҭқарқхәыс

Сылағырзқәа хәаас иумоуп, Карлос, –
Урҭ рынкыларә сылшом, аха, ихаҭа,
Сара уцәасшьоит, сгәгы уладууп.

Карлос

Бара бынхоит сөызеи сареи
Хәимаздоз бакәны, иара убри алагы
Наунаҭа зегь реихаҭь бысзааҭсоуп.
Аха ишсылымшоз еиҭш иац ҕәзә лыбзиабара,
Иахьә сара исылшом бөызара, амала,
Мышкы зны атрон аҕны снанаган сҕалар,
Бара бҭынчра ахьчара ус-ҭшьаны иҕастоит.
Асценаҕны даацәырцуеит ахәынҭқар,
аинквизитор дуи аҭрандцәеи ицны, аха
Карлосгы ахәынҭқарқхәысгы урҭ рбазом.
Сара Испания саҭырцуеит аамтала.
Саб уаха дызбом. Абысгы дысшьом.
Аҭсабара абжы еиқәтәеит шыта
Карлос игәәҕы. Ҷаҭхәа биҭхәысха
Назаза зҭа дызцәызыз ахәынҭқар,
Бхынхәы уи иахь. Сара сцоит
Агәәҕра ду иҭагылоу сыжәлар еиқәсырхарц.
Схәынҭқархан затәык схынхәуеит Мадридҕа
Ма зынза схынхәзом. Абзиала, ахәынҭқарқхәыс!
(Дигәзуеит.)

Ахәынтқарпқәыс

Карлос! Сызлоугалаз закәызеи? Уара уҕынза
Сзыџазашам сара бзантды, аха уҕыасшьоит,
Уагыейлыскаауеит, ихатца!

Карлос

Елизавета!
Изака мчузеи исоуз! Лакџакра сыздырзом
Бысгәытцәхәхәаны сахыгылоу уажә ара.
Апсра сацәшәаны иацы бныжыра сзыгәыгърымызт.
(*Даауижьуеит.*)
Аха иазхоуп! Алахынтцацәгъара саџагыларц сцоит.
Уажә бысгәытцәхәхәан сахыгылазгыы сыеныскылт.
Изакаызеи уа зыбжыы го?

Асаркьалбжыы гоит.

Ахәынтқарпқәыс

Асаркьалбжыы иханахәоит хәипыртра аамта шааиз.

Карлос

Бытх аабзиахааит. Гентантә
Ибзызџуеит рапхьатәи сышәкәы.
Уи хәмаза ахнарцәап адунеи.
Филипп иаахтны сиџагылоит,
Мазак иамоуааит шыта хабжыара атып.
Зегь еилкаахеит зегь рзы,
Хәра ихәмам хзыцәшәо ус!
Уажәраанза исхәаз,
Ацыхәтәан исхәаз мцын.
(*Асабрада игарц итәхуп.*)

Ахәынтқар

(*Даарыбжыагыланы.*)
Ааи, мцы узхәараны уҕам уаха!

Ахәынтқарпқәыс лыңсы лылышәшәшаны дкахауеит

Карлос

(Иеынкажьны дааигэыѳаихэхэоит.)

Дыңсыма, мшэан? О, зегь зымчу Анцэа!

Ахэынтқар

Сара исылшоз зегь ҕастеит,

Шьтатэи уара иуусуп, акардинал!

(Дцоит.)

АХҚӘА

Сара шыта.....	3
Ашәт	4
«Адғыл сықәымшәеит арыц еипш...».....	4
Сықан – сықазамшәа	5
«Санынабхыңш, – убыскак бхаразма...».....	6
Сара сцоит, уара уаауеит.....	6
«Ибжыаыз ба бакәу, са сакәу?...».....	7
Даеазныкғы аңстазаараз.....	7
Дарыкәа.....	8
Ацәгьюуцәа	9
Ғыңба.....	10
«Сөызцәа ражәа зны санаргәыбзыгуаз...».....	10
«Атәы сшахаркыакоу аранза санаа...».....	11
«Изуз, исхәаз, исымхәашаз...».....	12
«Атх салоуп. Амш мшымхазт...».....	12
«Рыхкәа аатәытдырхәхәеит, хара хажны...».....	13
«Дкара-уараха дыкамыз, дышәыжәыз дыцәеит...».....	13
«Сыңстазаара сымкәытшәан...»	13
«Уааи, хәиәхынтәалап, сыхазына...».....	13
«Алзынрак аапын сазыңшың...».....	14
Аңсаатә ажәәдән иалышәшәоит.....	14
«Афыртын иазымгаз итжәан...».....	15
«Ихы рнапы аақәшыа идтәалоуп ахыда...».....	16
«Исыманда сықәра жәа-шықәса ахыхны...».....	17
«Хшахәаңшуаз инахавсны ицаргы ауазшәа...».....	17
«Саргы гәәкрак сымагәышыаң...».....	18
«Аңстазаара иузышәтымхуа еидароуп...».....	19
Изылгам ажәеинраала.....	20
Җсшьарак сахәо	23
Дсыхәеит уи.....	23
Саауеит сара сдәы иатәа ныжыңы	24
«Хидхәлеит, рымшуп, еикәымшәак...».....	25
Карфагенаа	26
«Ашәи ишьтарцан, дацәеит, ахымәас...».....	27
«Сара сызғыз аус акгы снамтеит...».....	28

«Фолкнер иахь ишытақаа нагоуп...»	29
Ахысыбжьқәа	30
«Адгьыл сықәхеит схы агарта...»	31
«– Тынчра ҳаргьы ихайтом, иаргьы имам...»	32
Днеиуан уи имала, алақәа ааишьташуа	33
Ақәа аанижьуеит Алықса Лашәриа	34
«Уара узыхәан ажәала иеишьуеит...»	35
«Иңеиңеиуа аҫакар бааҫс адгьыл иахаҫаит...»	36
Ахаҫыда	37
Иреиҫу	38
«Ауаҫра ихнахыз, ламыслатқәҫа иаазоу...»	39
Ауахьад	39
«Аеазықәымкуа иаақәызбааит хәы-пшзак...»	40
«Ицаз цеит, акгьы узырҫыцуам...»	41
«Уаҫ дашатом аҫтазаара: ирныкшан...»	41
«Игәы тәымкәа, иҫсы тәымкәа...»	41
Лапшыаа рҫаца	42
«Саныкам, аҫак ансызрымто...»	43
Исеигәырҫо азә дызбаанза	43
Ацәҫахәаҫ	44
«Сааҫынра аиаанза ишҫантәеи...»	45
Ақәыҫма	45
«Деитазбахит сан рыцҫа пҫызла...»	46
Анаҫс иҫоузеишь, анаҫс?	47
«Амш ҳацәцазаргьы, ҳахәмарра нымтәац...»	48
Зны-зынла	49
Псрам аҫсрагьы	50
«Издыруеит сымҫашьо: сшан сара Аиашаз...»	51
Анышәынтрақәа рҫны	51
Уи дықан сыҫны	55
«Анцәа идырааит сышнеиуа сеихәызтәо...»	56
«Аҫтазаара иснархәеит ауаз...»	56
«Амҫан иага рыцҫара уҫылап...»	57
«Еилибакаашьа ҳамамзаап, иаууеи!...»	57
«Амқәыл қаҫаит, аҫша асит ифыртынха...»	57
«Мҫакы сануп асаба ргылан...»	58

«Сгәы иаацәлөит ихъааха...»	59
«Ацҕазаараҕ амцхә здырцәоу...»	59
«Игәы инаҕон, игәы инаҕоит...»	59
Еизарак аҕы	60
Саха рымам	60
«Ажәытәтәи Рига иалыуа ауарған...»	61
«Ҳаччаз ҫара уаҕа, ҫахәмарыз...»	62
«Сырҕырцүеит, азәазәала инсыжьюеит...»	62
« – Ҳшәышьты, – ихәеит Баграт...»	64
«Имҕит уи жәеинраала затцәыкгы...»	64
Кадихан	66
«Сәацхъа иаацәыртцт агагеицш баагәарак...»	67
Иаауа бжык	67
«Сажәымтыҕеҕа наҕ сықәцып хәа сыҕоуп...»	69
«Ах, изеиҕын дшызра дызыр...»	70
«Ҡацхъа икыдхаеа аҕаанахахит қәак...»	70
«Иқәргахьюу цацхак аҕны...»	70
Москвантәи дааргеит апоет	71
«Сара сҕалан, шәырк еицш, наҕ саҕниаст...»	71
«Аамта цашт ихәуаанза ахьацша...»	73
Ацензура аҕсымтазшәа	73
«Адгьылгы ажәәангы шәартоуп – уабацо!?»	74
«Амҕәыл ҕабжыаҕар, о, сәарҕа...»	75
«Саауеит сара арахь зегьы-зегь сыман...»	75
«Адуinei зегь зырлашо, цҕазаара ҕазто...»	76
Бара быжәәан ааихыккөит	77
«Ауаа срылоу цьысшьоит сышрылац...»	77
«Иҕалазеи, арт зыргәыҕьюеи...»	78
Иҕам атәылаҕ	78
«Иауан-иашәан ак сҕахымкәа...»	79
Саида Делба	80
Ацсынразы	81
«Издыруеит, хара хәа егьидзам...»	81
«Зегь иоугәышьоит азә мариала...»	81
«Иеиҕацәаз неины иеидгылеит...»	82
«Ҡацхъа рымәа инанылахт...»	82

«Цеипш бзиа рымазам уи атэылаф...».....	83
Сгэы аакыдгылан.....	83
«Лацштдашээраран имфасуеит ачара...».....	83
«Ирымагэышьям шыта хнырхэышья...».....	83
«Цэгъеи бзиеи рышыхэа ахьеивтаз...».....	84
«Ацла царцар гылоуп дацла...».....	84
«Ахыдақэа ирзеимақыраз...».....	85
«Рацэак сызнымхеит, шэанацьалбеит...».....	86
«Нкылашья рымамшэа урпылар...».....	86
«Сара исзыпшаарым Афыц...».....	87
«Адэы сышцақэу? Шэара шэшыхэу...».....	88
«Премиак рымоуп инеигэйдто...».....	88
«Иеиха шытцааны, дсышьтоушэа ахага...».....	88
Ацшэа.....	89
« – Быгэра згом, сшы, быгэра згом...».....	92
Аибашья еилгеит!.....	93
Ашта иаакэлар.....	94
Згэы ндырхаз.....	96
«Дкарыжыит дышфаз уи игэтасны...».....	97
«Схьяақэа фыцхо...».....	97
«Аамта анахаха иарззарц Помпеиа...».....	98
«Ицкэын ихьзузеи? Фадхэыс...».....	99
Уабацо?.....	100
«Исыгхаз ранахэеит асаркьал ду иасны...».....	101
«Зынзагы сшэазом сыпсыр хэа...».....	101
« – Итыхтэуп хэа рхэоит скадиограмма...».....	102
«Мшэан, уабакоу иацы исыцыз...».....	103
Ифада арака?.....	104
Уара иуаазаз, иухьчаз ачкэын.....	104
Мап ацэыскуеит.....	105
«Сыцэан стахэахаа. Сшааиуаз, саафыхан...».....	107
Ацха кнаха.....	108
« – Уца, – лхэеит, – усгы урылахеит ахэса...».....	108
«Дыдрабжума, мшэан, ак аафыеит...».....	109
Ражден Гэымба сизхэыцуа.....	110
«Исыздыруамызт сускэа ирзыуаз...».....	111

«Сыңсит, уара, иҗамлац җалама?...».....	112
«Краамта аңшәмацәа еилыхон...».....	113
«Абраҗа дтәан уи, иара абраҗоуп...»	114
«Адгьыл иҗәзыту, иалашәкәоу аҗәџан...»	114
«Акы хайпырнаго, – аңсракәмыз, амарҗа...».....	115
«Аҗәа датәахра җышьон уи уадак...».....	115
«Сымшқәа ахышәшәоит сыңсҗазаара, иацлом...».....	116
«Ушьта дхызаарын дхысхысуа...».....	117
«Иусзамшәа ауаа изырхәо...».....	117
Аибашьра анааилга	117
Дыңсны дшықәызгьы	119
«Хааиҗагылеит дзымцо, сзымцо...»	119
«Лышьта ихыми инеицәхасуа...».....	120
«– Иара иусгьы, сара сусгьы...»	121
«Схы сазныжьзааит – сыңсы ааиҗаскып...».....	121
«Сылжьеит, ихәеит, уи сышҗалжьеи!...».....	121
«Абри адгьыл аҗноуп, илакәшәа...».....	122
«Адәышкәағыз иаакәхеит, абнақәа хыршьаан...».....	123
«Ипсы цәгьамыз, изыфаша иҗартҗон...».....	124
Ахацәа цон акәыба рыман	124
«Сыңсы цәауп саргьы, шәара шәеипш...».....	125
«Исыргылап хәа сыҗоуп снарыха-аарыхан...».....	126
«Изака аҗыстаароу сеидроу сызлаҳаз...».....	127
«Сдырҗыхеит, геи шьхеи еикәҗыртын...».....	128
Ари амшгьы.....	128
«Сахьыҗоу ароуп, аха аракәзам...».....	129
Аамта сараҗәуеит.....	130
«...Зегь здыруаз, акы идыруаз...»	130
Зегь ыҗан	130
Аамта аангылеит	132
«Ахьз иашьтоу ахьз рымаз...».....	132
«Еиҗызара дуззак иаханьы...».....	133
«Апхәыс ацхыраара даҳәоит...»	134
«Җаидтәалоуп иҗамамкәа царта...».....	134
«Җәымта шкәакәа сыңшызаргьы амуеи...».....	135
«Иахьанза дыҗазар, иахьалагьы дшәыгхон...».....	136

«Адунеи нахәуеит, иаахәуеит, аха...».....	136
«Җара җаума, зегь ахарштҗа адунеиажә...».....	137
«Азы дызтәлом азҗаб хәыч – ихьшәашәоуп...».....	137
Сабакоу?.....	138
«Дсабаха датәпсан рышьхәа...».....	138
«Дсылнахит, ихәеит, уи дтҗысхан...».....	139
«Даауан дыдрырхан даауазшәа...».....	139
«Аамтә сырхынхәыр стәхуп, уара, шәсыцхраа...».....	139
«Аңыныш сҗеисымтҗеит, деихало деихытҗуа...».....	141
«Сымшә ркуеит сара уаха саазмышәаз...».....	141
«Хусқәа җеим сахыпшуа...».....	143
«Саапсеит сара, сыблахатҗ гҗежҗуеит...».....	143
«Сара ақыта иараапсаз хатҗоуп...».....	143
«Амла иакуа иифо имам...».....	144
Еибарыфны уи дкажҗны ианцоз.....	144
«Сара уара сутәымызт...».....	146
«Ибзикыз зегь башазар акәхап...».....	146
«Саршәеит сара абриггы: зны хәицыпсыхыр!...».....	147
Сара сыҗам.....	148
«Исгәалашәо сгәаламшәо сыҗазар шҗеиггыз!...».....	148
«Уабәцари ицәытәтәаны ианушьклахысуа?...».....	149
«Исырбеит адунеи зегь рҗыцны...».....	150
Дцеит уи.....	150
Ицәз цеит.....	151
Уазыррак.....	152
«Зегь җалоит ара сара сыдагь...».....	154
«Шаҗа шьатә сырхахьоузеи гәықәха...».....	155
Иаамшәхытҗыз.....	156
Акьанцәа.....	156
Сгәы аахьапссаны.....	157
Апсахшәы.....	157
«– Сарггы бзиарақәак узызухьан, сшәызә...».....	158
Гьерзмаа хьыбла зны илхәан еипш.....	158
«Атак зыпхықәу зегь, хәарада, атак рыпхықәым...».....	158
«Ауашә дахьцалакгы, дахьаәталогь дакәшан...».....	159
«Ианухша уанырзымиааи...».....	159

Гәйргәҗәга аҗәак ацымхәрас.....	160
«Ари – хара иаабац, ихаҗац, аха...».....	162
Аеагеи ашәақыи	162
«Уажәа рмыхәозар – жәа уртөм...».....	164
Азатцә	165
Дышпәкоу-ба?.....	167
«Ишьтоуп атоурыхгы аамта иантаалан...».....	168
Кәрахьымзак дысгәаларшәо	169
Икоума икац?	170
«Усгыи иумбара акрыкоума арака...».....	170
«Иуасхәап хшаауа...».....	171
«Имашәыршәа, днасыцәхасны...».....	172
«Ашәахәа сәахәмаруа саакәгылт абарца...».....	173
Хмацәуп	175
«Дарбан уа зхьаа цәгыи иаргәакуа...».....	175
«Сыбжыи науқәсыргон: «Укоума, ука?».....	176
«Ахәатәкәа сымәуп зқыи аашәи...».....	177
«Сгәи тнаргәыргьом иааәуа ашәазаргы...».....	177
«Ухы урхейт мәа ахьгамыз...».....	178
«Ипсыз дыпсит, инхаз дынхейт...».....	179
«Шьыжык саацәыртцит сшәыцны...».....	179
Сшадгьежыло сәәахәа.....	179
«Ауаа дахьрылоу иеырхатцан...»	180
Пхызла	180
«Асцена икәушәа имыхәмаршеи...»	182
«Сызмыхәаз сырмыхәейт – снаряәсит, снарпыртцит...».....	182
«Абыгы өежькәа хашьтапсо, тагаланха...».....	183
«Акәтагы былгыоз цысышьон адунеиәе...».....	184
«Насыпла уи дтәызшәа сыкан газа...».....	185
Архив акнытә	185
«Ахеипш ак сылкьейт – сырхәызар калап...».....	185
«Даагылейт иблакәа тызхуаз имбазшәа...».....	186
Сымши сытци	187
«Снеиуан, лабашьак еипш, иаасыцдарсуа ицахьаз...».....	188
«Имәа ианрыжылейт иааган қыдбажәкәак...».....	189
Ақыза изы абаллада.....	189

«Зегь изеипшны...»	191
Ахага	191
Хатцак.....	193
«Уи ауха иаазмыцэеит амшынгы...».....	193
Иуасхэахьаз инаццан иуасхэо.....	194
«Цъара интэароуп амѡа узнылаз...».....	196
«Хазтоу ашоурагь хазгэатм ахацэа...».....	196
«Сыжэѡа хьыржэоит исхьынхалац...».....	197
Анцэа ихэозар.....	197
«Ататын цыблаахеипш дахькадыршэыз...».....	198
Ғымт.....	199
«Ахагацэа иртэылоуп уи атэыла...».....	200
Амардуан.....	200
«Апхыз еипш, исхаштыр ауазма...».....	202
Сара азэггы ситэзам.....	202
«Иага ссир сара сапхьаҕа ицэыртцып...».....	203
«Ханеилытдыз уи уажэоума...».....	204
Аамта анееимха.....	204
Ахэатэхамта.....	206
Зычерызтаз.....	206
Амѡа иаркараз.....	208
«Дгэастеит азэы дысцэазшэа, дысжыызшэа...».....	208
Анышь наскьоит.....	209
«Аетцэақэа талоит ажэѡан икыдшэан...».....	209
Ахрақэа рымтцан.....	210
«Зегь изеипшны адэы дықәуп...».....	210
Икнырхыз асаркьал.....	211
«Сналапшит ус, сышнеиуаз, саатгылан...».....	212
Сгэы кылжэан сышьтоуп.....	212
«Сыуацэа еизызган, сѡызцэа саарыпхьан...».....	213
«Исцэынтцэо сымшқэа ирылахаз гэықэхак...».....	214
Нышэынтрак сахьаахагылаз.....	214
«Кэымпыл сара дысѡызоуп, аха аиаша...».....	215
«Араҕа ижугы дацэахит аамта...».....	215
«Иааизхьапшит дызлиааз данрылзаа...».....	216
Сынхарггы сыпсырггы.....	216

«Амш еиҥасып атҫх еимаҥап...».....	217
Инсыжьуа рахь.....	218
«Дзыџнатәоу иара имыргылеит...».....	218
Азәы лзы	219
Сгәылак.....	219
«Срылахеит ҥсы қымқымқәак...».....	219
«Дтәан иимдыршаз дырцәан...».....	219
Тәык.....	220
«Аҥсшьартаҥ инкыдылтцеит икарахаз анык...»	220
«Саргәаҕеит, сарцыхцыхеит – сманшәалам...»	220
«Иҥсы штәмгыи Мандельштам...».....	222
Нартаа	222
«Шәара шәеидызкылаз хара ҳаипырнагеит...».....	223
Даҥа зтаарақәак.....	223
«Сгәырҕыон схәычүшәа: ҳақәсит ацәхәыра...».....	224
«Адунеи хазына – адунеи гәыпҗәага...».....	225
«Днықәхан дыцәоит ахырхырхәа...».....	226
«Сышьтахь уаҭ дыҕам...».....	226
Атҫх иалоу.....	228
«Рлымҳа иштәуаз ирмаҳашаз...».....	229
Ацкәын дхынхәызшәа.....	230
«Ишҗеилыҭри, ишҗеилаҳаи...»	231
«Ныхәак сымоуп , сапыргалом...».....	232
«Амҭа уаркараз, аамта уаргәашаз...».....	233
«Аҥслыш хырқәакәо азиас ихыслон...».....	233
Ааира	234
«Уеузшыуазар, уекыдкьан уеушып...».....	234
«Сахьынтыцыз гәырз-шашәаз сышәцәызу...».....	235
«Иоуп ауаа ирцәыбнало цартак...».....	236
Сәызак иажәабжь.....	236
Гәалашәарақәак рзы-мшын салагыланы	238
«Иааиҗахахәит ачараҥ, иашыма...».....	240
«Амра аңгылаз уажә акәым...».....	241
«Ааиха уоузар, зны уаапши уахьааиз...».....	242
«Рмаланыҕәакәа ирықәтәан, амҭа ианыршәлан...».....	243
«Ишызбоз, иеихсны иларышьтит аҗсаатә...».....	243

«Иустозма афаха, ажәха...».....	244
Ацәкыара	244
«Кыпцхъ зымбац жәеинраалақәак равтор...»	245
Сан сылцәыргоит	245
«Дарбан ари атцх салазыршәыз...».....	246
«Умпсыр ауазаап шәышықәса ухытцагь...».....	246
Ахәхәабжь	247
«Калашья змам ишәзәтозар калашьяк...».....	247
«Схы збеит уажә сахьяатәаз сеитымха...».....	248
«Сзиднамгалац хәа икада! Сахьнеилак...»	248
Шьюуқы рзы	249
Изрылымтцауа ихәо	250
«Ацстазаара азы-мшын иаласыжыыз...»	251
«Адуinei сахаануп, цкыа уаахәыцыр...».....	252
Ацнышцәа дрылатәан амаалыкь.....	252
Хәыхшья змам	253
«Хәаины хәкоуп. Царта хәмам уаха...».....	254
«Сашьтан, цшаашьягь сымамызт уаха...»	254
«Ирымхәаша ахьырхәо, ирымүша ахьыруа...».....	255
Ахатәы.....	256
«Еигъзар калап иахья рыбла сахьямбо...»	256
«Уусқәа рацәакгы иееизам...».....	257
«Сгәаг икит уи, дшыздыруаз дырны...».....	257
«Хәивамтәар каломызт хнеины ачарағ...».....	258
«Дыцәхашхауа, лаба ыркымкымуа...».....	259
«Икәышра инаҭо игазара.....	259
«Ацәа уахагь сыблақәа ирхылом...».....	259
«Аамтагы мџасуан илакәны...».....	261
«Иргазшәа хәамта кәыжәкәыжәны...».....	262
« – Ашә сылахеит: сасуеит, сеитасуеит...»	263
Хәзшаз иаaira	263
Ишысхәа-шысхәа-шысхәоз, ихәеит.....	264
 Ф. Шиллер. Дон Карлос. <i>Амтага</i>	 267

КӘЫТЦНИА НИКӘЛАЛА ҘАРАШЬ-ИҘА

Аҕымҗақәа реизга

Ажәахатәи атом

Ажәеинраалақәа
Аиҗага

КВИЦИНИЯ НИКОЛАЙ ТАРАСОВИЧ

Собрание сочинений

Том тринадцатый

Стихотворения

Перевод

На абхазском языке

Аредактор И. Ахашба
Компиутерла аиқалыршәә С. Аргәын

Аформат 84x108/32 Атираж 300.
Икәтә. акь. бгь. 17,5. Инықә. акь. бгь. 29.
Ағәтапқа №